

UNIVERSITY OF PHAYAO

เอกสารคำสอน

ประเด็นคัดสรร ทางการศึกษา

Selected Topic in Education

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รักมิต สุกธิพงษ์

สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยการศึกษา
มหาวิทยาลัยพะเยา 2563

3(3-0-6)

รหัสวิชา 161423

เอกสารคำสอน

161423 ประเด็นคัดสรรทางการศึกษา 3(3-0-6)

Selected Topic in Education

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รักขิต สุทธิพงษ์

สาขาวิชาการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา

มหาวิทยาลัยพะเยา

2563

คำนำ

เอกสารคำสอน 161423 ประเด็นคัดสรรทางการศึกษา 3(3-0-6) เล่มนี้ ผู้เขียนได้เรียบเรียงขึ้น เพื่อใช้เป็นสื่อในการเรียนการสอนรายวิชาชีพครูเลือก สำหรับนิสิตชั้นปีที่ 3 ภาควิชาการศึกษาปฐมวัย หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2557 เพื่อให้มีแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ประเด็นและปัญหาทางการศึกษาที่สนใจทั้งในและต่างประเทศ ตลอดจนเสริมสร้างวิสัยทัศน์ทางการศึกษาให้มีความก้าวหน้า

เนื้อหาของเอกสารคำสอนเล่มนี้ครอบคลุมคำอธิบายรายวิชา แบ่งได้ 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์ประเด็นคัดสรรทางการศึกษาและการทำรายงาน ประกอบด้วย บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการศึกษาประเด็นคัดสรรทางการศึกษา บทที่ 2 แหล่งสารสนเทศและการสืบค้นข้อมูลทางการศึกษา บทที่ 3 การอ่านและการจดบันทึกข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า บทที่ 4 คุณธรรมจริยธรรมและการกิจกรรมทางวรรณกรรม บทที่ 5 การจัดทำรายงานการศึกษาค้นคว้าและการนำเสนอ บทที่ 6 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการคิดและการคิดวิเคราะห์

ตอนที่ 2 ตัวอย่างประเด็นและปัญหาทางการศึกษาที่สนใจทั้งในและต่างประเทศ ประกอบด้วย บทที่ 7 กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษากับการพัฒนาครูไทยในยุคดิจิทัล บทที่ 8 เศรษฐศาสตร์ทางการศึกษากับพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทย บทที่ 9 แนวทางการจัดการศึกษาของไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน บทที่ 10 การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชากับพัฒนาการศึกษา บทที่ 11 การศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของต่างประเทศ บทที่ 12 การวิเคราะห์เปรียบเทียบระบบการศึกษาระหว่างประเทศ

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ นพรัก คณบดีวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ที่ให้แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานวิชาการ ตลอดจนนักวิชาการต่าง ๆ ที่ผู้เขียนได้นำผลงานมาใช้อ้างอิงในเอกสารคำสอนเล่มนี้ คุณประโยชน์ที่ได้จากเอกสารคำสอนเล่มนี้ ผู้เขียนขอมอบให้บิดามารดา ครูอาจารย์ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาและสนับสนุนให้ผู้เขียนได้มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และขอบคุณกำลังใจจากครอบครัวอันเป็นที่รัก และหากเอกสารคำสอนเล่มนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รักษิต สุทธิพงษ์

มีนาคม 2563

สารบัญ

	หน้า
ตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์ประเด็นคัดสรรทางการศึกษาและการทำรายงาน	
บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการศึกษาประเด็นคัดสรรทางการศึกษา.....	1
แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาประเด็นคัดสรรทางการศึกษา.....	3
ความหมายของการศึกษา.....	3
ความสำคัญของการศึกษา.....	3
จุดมุ่งหมายของการศึกษา.....	4
ความหมายของการศึกษาประเด็นคัดสรรทางการศึกษา.....	5
ขอบข่ายของการศึกษาในประเด็นคัดสรรทางการศึกษา.....	5
แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาคนควาด้วยตนเอง.....	8
แนวคิดของการศึกษาคนควาด้วยตนเอง.....	8
ความหมายของการศึกษาคนควาด้วยตนเอง.....	9
ความสำคัญของการศึกษาคนควาด้วยตนเอง.....	9
กระบวนการของการศึกษาคนควาด้วยตนเอง.....	10
ประโยชน์ของการศึกษาคนควาด้วยตนเอง.....	12
แนวคิดเกี่ยวกับสารสนเทศเพื่อการศึกษาคนควา.....	12
ความหมายของสารสนเทศเพื่อการศึกษาคนควา.....	12
ความสำคัญของสารสนเทศเพื่อการศึกษาคนควา.....	13
คุณลักษณะของสารสนเทศเพื่อการศึกษาคนควา.....	14
คุณค่าของสารสนเทศเพื่อการศึกษาคนควา.....	14
ประเภทของสารสนเทศเพื่อการศึกษาคนควา.....	15
บทสรุป.....	16
คำถามท้ายบท.....	16
เอกสารอ้างอิง.....	17

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 2 แหล่งสารสนเทศและการสืบค้นฐานข้อมูลทางการศึกษา.....	18
แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า.....	20
ความหมายของแหล่งสารสนเทศ.....	20
ความสำคัญของแหล่งสารสนเทศ.....	20
วัตถุประสงค์ของแหล่งสารสนเทศ.....	21
ประเภทของแหล่งสารสนเทศ.....	21
การเลือกใช้แหล่งสารสนเทศ.....	22
แนวคิดเกี่ยวกับการสืบค้นสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า.....	24
ความหมายของการสืบค้นสารสนเทศ.....	24
ลักษณะของการสืบค้นสารสนเทศ.....	24
เทคนิคของการสืบค้นสารสนเทศ.....	26
ขั้นตอนของการสืบค้นสารสนเทศ.....	28
ฐานข้อมูลในการสืบค้นสารสนเทศ.....	30
บทสรุป.....	31
คำถามท้ายบท.....	31
เอกสารอ้างอิง.....	32
บทที่ 3 การอ่านและการจัดบันทึกข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า.....	33
แนวคิดเกี่ยวกับการอ่านสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า.....	35
แนวคิดและความหมายของการอ่าน.....	35
คุณค่าและประโยชน์ของการอ่าน.....	36
หลักการเลือกสื่อสารสนเทศที่ใช้ในการอ่านเพื่อทำรายงาน.....	36
วิธีการอ่านเพื่อทำรายงาน.....	37
กลยุทธ์และเทคนิคการอ่าน.....	40
แนวคิดเกี่ยวกับการจัดบันทึกเพื่อการศึกษาค้นคว้า.....	42
ความสำคัญของการจัดบันทึกข้อมูล.....	42

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
วัตถุประสงค์ของการจัดบันทึกข้อมูล.....	43
หลักการของการจัดบันทึกข้อมูลที่ดี.....	43
รูปแบบของการจัดบันทึกข้อมูล.....	44
วิธีการของการจัดบันทึกข้อมูล.....	45
บทสรุป.....	47
คำถามท้ายบท.....	47
เอกสารอ้างอิง.....	48
บทที่ 4 คุณธรรมจริยธรรมและการโจรกรรมทางวรรณกรรม.....	49
แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมทางวิชาการ.....	51
ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม.....	51
ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม.....	51
ความหมายของจรรยาบรรณ.....	52
ความสำคัญของจรรยาบรรณ.....	52
จริยธรรมการเขียนรายงานทางวิชาการ.....	53
แนวคิดเกี่ยวกับการโจรกรรมทางวรรณกรรม.....	54
ความหมายของการโจรกรรมทางวรรณกรรม.....	54
สาเหตุของการโจรกรรมทางวรรณกรรม.....	55
ลักษณะของการโจรกรรมทางวรรณกรรม.....	56
ความผิดของการโจรกรรมทางวรรณกรรม.....	57
แนวทางการหลีกเลี่ยงการโจรกรรมทางวรรณกรรม.....	59
บทสรุป.....	62
คำถามท้ายบท.....	62
เอกสารอ้างอิง.....	63

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5	
การจัดทำรายงานการศึกษาค้นคว้าและการนำเสนอ.....	65
แนวคิดเกี่ยวกับรายงานการศึกษาค้นคว้า.....	67
ความหมายของรายงานการศึกษาค้นคว้า.....	67
วัตถุประสงค์ของการทำรายงานการศึกษาค้นคว้า.....	67
ประเภทของรายงานการศึกษาค้นคว้า.....	68
แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำรายงานและการนำเสนอ.....	70
ลักษณะของรายงานการศึกษาที่ดี.....	70
ขั้นตอนในการจัดทำรายงานการศึกษาค้นคว้า.....	71
แนวทางการนำเสนอผลงานการศึกษาค้นคว้า.....	76
บทสรุป.....	78
คำถามท้ายบท.....	78
เอกสารอ้างอิง.....	79
บทที่ 6	
ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการคิดและการคิดวิเคราะห์.....	80
แนวคิดเกี่ยวกับหลักการของการคิดและการคิดวิเคราะห์.....	82
ความหมายของการคิดและการคิดวิเคราะห์.....	82
ความสำคัญของการคิดและการคิดวิเคราะห์.....	83
หลักการของการคิดและการคิดวิเคราะห์.....	83
องค์ประกอบของการคิดและการคิดวิเคราะห์.....	84
ลักษณะของการคิดและการคิดวิเคราะห์.....	85
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการคิดและการคิดวิเคราะห์.....	86
ประเภทของการคิดและการคิดวิเคราะห์.....	86
ระดับของการคิดและการคิดวิเคราะห์.....	88
กระบวนการของการคิดและการคิดวิเคราะห์.....	90
การพัฒนาทักษะการคิดและการคิดวิเคราะห์.....	93
ประโยชน์ของการคิดและการคิดวิเคราะห์.....	95

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทสรุป.....	96
คำถามท้ายบท.....	97
เอกสารอ้างอิง.....	97
ตอนที่ 2 ตัวอย่างประเด็นและปัญหาทางการศึกษาที่สนใจทั้งในและต่างประเทศ	
บทที่ 7 กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษากับการพัฒนาครูไทยในยุคดิจิทัล.....	99
บทความกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษากับการพัฒนาครูไทยในยุคดิจิทัล...	101
ความสำคัญของกระบวนทัศน์.....	101
กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา.....	102
แนวคิดของการศึกษายุคดิจิทัล.....	105
คุณลักษณะของครูในยุคดิจิทัล.....	106
แนวทางการพัฒนาครูไทยในยุคดิจิทัล.....	109
บทสรุป.....	114
คำถามท้ายบท.....	114
เอกสารอ้างอิง.....	115
บทที่ 8 เศรษฐศาสตร์ทางการศึกษากับพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทย.....	117
บทความเศรษฐศาสตร์ทางการศึกษากับพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทย	119
แนวคิดของเศรษฐศาสตร์การศึกษา.....	119
ความหมายของเศรษฐศาสตร์การศึกษา.....	121
ความสำคัญของการศึกษาตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์การศึกษา.....	122
ปัญหาคุณภาพการศึกษาไทยตามแนวเศรษฐศาสตร์การศึกษา.....	124
แนวทางการพัฒนาการศึกษาตามหลักเศรษฐศาสตร์การศึกษา.....	126
บทสรุป.....	132
คำถามท้ายบท.....	133
เอกสารอ้างอิง.....	133

สารบัญ (ต่อ)

		หน้า
บทที่ 9	แนวทางการจัดการศึกษาของไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	136
	แนวคิดและเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา.....	138
	แนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	138
	ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	140
	หลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	142
	องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	143
	เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา.....	146
	ความท้าทายของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา.....	151
	แนวทางการจัดการศึกษาของไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	153
	แนวคิดการพัฒนามนุษย์ตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	153
	แนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ.....	155
	การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา.....	157
	บทสรุป.....	159
	คำถามท้ายบท.....	159
	เอกสารอ้างอิง.....	160
บทที่ 10	การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาศึกษา.....	162
	แนวคิดเกี่ยวกับศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน.....	164
	ความหมายของศาสตร์พระราชา.....	164
	ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน.....	165
	แนวการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชา.....	169
	แนวคิดเกี่ยวกับศาสตร์พระราชากับการพัฒนาศึกษา.....	173
	พระบรมราโชวาทด้านการศึกษา.....	173
	ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาศึกษา.....	176
	แนวทางการจัดการศึกษาตามศาสตร์พระราชา.....	179
	บทสรุป.....	181

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
คำถามท้ายบท.....	181
เอกสารอ้างอิง.....	182
บทที่ 11 การศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของต่างประเทศ.....	185
การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของสาธารณรัฐฟินแลนด์.....	187
การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.....	190
การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของสาธารณรัฐสิงคโปร์.....	193
การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกา.....	196
การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของสหราชอาณาจักร.....	199
บทสรุป.....	202
คำถามท้ายบท.....	202
เอกสารอ้างอิง.....	202
บทที่ 12 การวิเคราะห์เปรียบเทียบระบบการศึกษาระหว่างประเทศ.....	205
ระบบการศึกษาของประเทศสาธารณรัฐฟินแลนด์.....	207
ระบบการศึกษาของประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์.....	211
ระบบการศึกษาของประเทศสาธารณรัฐเกาหลี.....	214
ระบบการศึกษาของประเทศไทย.....	217
การเปรียบเทียบระบบการศึกษาระหว่างประเทศ.....	220
บทสรุป.....	222
คำถามท้ายบท.....	222
เอกสารอ้างอิง.....	223
บรรณานุกรม.....	224

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	แสดงรายชื่อศูนย์หนังสือและสำนักพิมพ์และเว็บไซต์.....	23
2	แสดงกลยุทธ์การสืบค้นโดยใช้ตรรก布林.....	27
3	แสดงการอ้างอิงและไม่อ้างอิงสารสนเทศต้นฉบับ.....	61
4	แสดงการเปรียบเทียบลำดับชั้นความรู้แบบเดิมและแบบใหม่.....	88
5	แสดงการเปรียบเทียบกระบวนการค้นเกี่ยวกับกระบวนการค้นใหม่.....	103
6	แสดงการสังเคราะห์คุณลักษณะครูในยุคดิจิทัล.....	108
7	แสดงโครงการพระราชดำริ.....	166
8	แสดงการเปรียบเทียบระบบการศึกษาในกลุ่มประเทศที่มีคุณภาพ การศึกษาที่เป็นเลิศ.....	220

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1 แสดงกรอบมโนทัศน์ของรูปแบบการศึกษาในประเทศไทย 4 รูปแบบ.....	7
2 แสดงแนวคิดหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	144
3 แสดงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	147
4 แสดงการเปรียบเทียบเป้าหมายการพัฒนาด้านการศึกษาที่กำหนด ในวาระการพัฒนาระดับโลก.....	152
5 แสดงศาสตร์พระราชาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	168
6 แสดงระบบการศึกษาของประเทศฟินแลนด์.....	207
7 แสดงระบบการศึกษาของประเทศสิงคโปร์.....	211
8 แสดงระบบการศึกษาของประเทศเกาหลีใต้.....	214
9 แสดงระบบการศึกษาของประเทศไทย.....	217

รายละเอียดของรายวิชา (มคอ.3)

ชื่อสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

คณะ/วิทยาลัย วิทยาลัยการศึกษา

หมวดที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. รหัสและชื่อรายวิชา

161423

ประเด็นคัดสรรทางการศึกษา

Selected Topic in Education

2. จำนวนหน่วยกิต

3 (3-0-6)

3. หลักสูตรและประเภทของรายวิชา

วิชาชีพครูเลือก

4. อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ผู้สอน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รักษิต สุทธิพงษ์	กลุ่มที่ 1,2,3
นางสาวขวัญชนก ขำตั้ง	กลุ่มที่ 4
นายตระกูลพันธ์ ยุชมภู	กลุ่มที่ 5
นายอรรถพล คณิศรางกูร	กลุ่มที่ 6
นายสุวิชา ดวงฟู	กลุ่มที่ 7
นายณรินทร์ บัวนาค	กลุ่มที่ 8
นางสาวพัชรินทร์ คัสเตศรี	กลุ่มที่ 9
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิดาวัลย์ อุ่นทอง	กลุ่มที่ 10

5. ภาคการศึกษา / ชั้นปีที่เรียน

นิสิตชั้นปีที่ 3 รหัส 60 ภาคการศึกษาฤดูร้อน ปีการศึกษา 2562

6. รายวิชาที่ต้องเรียนมาก่อน (Pre-requisite) (ถ้ามี)

ไม่มี

7. รายวิชาที่ต้องเรียนพร้อมกัน (Co-requisites) (ถ้ามี)

ไม่มี

8. สถานที่เรียน

8.1 ห้องเรียน ณ อาคารเรียนรวม มหาวิทยาลัยพะเยา

9. วันที่จัดทำหรือปรับปรุงรายละเอียดของรายวิชาครั้งล่าสุด

1 มกราคม 2563

หมวดที่ 2 จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

1. จุดมุ่งหมายของรายวิชา

1.1 เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าประเด็นคัดสรรทางการศึกษา ทั้งในและต่างประเทศ

1.2 เพื่อให้บัณฑิตสามารถวิเคราะห์ประเด็นและปัญหาทางการศึกษาที่สนใจ และนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาได้

1.3 เพื่อให้บัณฑิตตระหนักถึงคุณค่าของการศึกษาประเด็นคัดสรรทางการศึกษา และมีคุณธรรม จริยธรรมทางวิชาการ

2. วัตถุประสงค์ในการพัฒนา/ปรับปรุงรายวิชา

2.1 เพื่อให้เนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลมีความทันสมัย

2.2 เพื่อให้สอดคล้องกับแนวการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในวิชาชีพครูของคุรุสภา

2.3 เพื่อให้มีเอกสารคำสอนและเทคนิควิธีการศึกษาแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือและหลากหลาย

หมวดที่ 3 ลักษณะและการดำเนินการ

1. คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นและปัญหาที่กำลังเป็นที่สนใจ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ

2. จำนวนชั่วโมงที่ใช้ต่อภาคการศึกษา

บรรยาย	สอนเสริม	การฝึกปฏิบัติงานภาคสนาม/การฝึกงาน	การศึกษาด้วยตนเอง
45	ไม่มี	ไม่มี	6

3. จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่อาจารย์ให้คำปรึกษาและแนะนำทางวิชาการแก่นิสิตเป็นรายบุคคล

มีชั่วโมงให้คำปรึกษา สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมงต่อห้องเรียน โดยจะแจ้งให้ทราบในวันแรกของการเปิดภาคเรียน

หมวดที่ 4 การพัฒนาผลการเรียนรู้ของนิสิต

1. คุณธรรม จริยธรรม

1.1 คุณธรรม จริยธรรมที่ต้องพัฒนา

- (1) มีวินัย ตรงต่อเวลา และความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
- (2) เคารพกฎระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ขององค์กรและสังคม
- (3) มีจิตสาธารณะ
- (4) ยึดมั่นคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของมหาวิทยาลัยและจรรยาบรรณวิชาชีพแห่งตน
- (5) เคารพสิทธิและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รวมทั้งเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

1.2 วิธีการสอน

- (1) บรรยายแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับจริยธรรมทางวิชาการ พร้อมยกตัวอย่างประกอบ
- (2) อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับจริยธรรมทางวิชาการผู้ประกอบวิชาชีพครู
- (3) มอบหมายงานเดี่ยวและ/หรืองานกลุ่มเกี่ยวข้องกับวิธีการหลีกเลี่ยงการโจรกรรมทางวรรณกรรมในการทำรายงานการศึกษาค้นคว้า เพื่อให้นิสิตได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น

1.3 วิธีการประเมินผล

- (1) ทดสอบความรู้ความเข้าใจในห้องโดยการซักถามเกี่ยวกับจริยธรรมทางวิชาการ และ/หรือให้อภิปรายกลุ่มต่อกรณีตัวอย่างหรือบทความที่ผู้สอนได้นำมายกตัวอย่างให้นิสิตได้แสดงความคิดเห็น
- (2) วัดจากความรับผิดชอบในการมีส่วนร่วมในการเรียน การนำเสนอ การส่งรายงานเดี่ยวและ/หรือกลุ่มในรายวิชาประเด็นคัดสรรทางการศึกษาที่ผ่านการประเมินจริยธรรมทางวิชาการ ตามเวลาที่กำหนดให้

2. ความรู้

2.1 ความรู้ที่ต้องได้รับ

- (1) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าประเด็นคัดสรรทางการศึกษา การสืบค้นสารสนเทศทางการศึกษาในฐานข้อมูลทั้งในและต่างประเทศ การวิเคราะห์ประเด็นและปัญหาทางการศึกษา การจัดทำรายงานการศึกษาและการนำเสนอผลงาน

(2) หลักการและแนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าประเด็น คัดสรรทางการศึกษา เพื่อการวิเคราะห์ประเด็นและปัญหาที่กำลังเป็นที่สนใจเกี่ยวกับการศึกษาทั้งใน และต่างประเทศ หรือกรณีศึกษาที่ผู้สอนนำมายกตัวอย่าง

(3) สามารถบูรณาการความรู้ที่ศึกษาประเด็นคัดสรรทางการศึกษากับความรู้ในศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาเอกให้เกิดประโยชน์ต่อการทำรายงานการศึกษาค้นคว้าและการนำเสนอได้

2.2 วิธีการสอน

(1) จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นให้นิสิตศึกษาเอกสาร บทความและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจากฐานข้อมูลต่าง ๆ และวิเคราะห์ประเด็นและปัญหาทางการศึกษาที่ กำลังเป็นที่สนใจในปัจจุบัน ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อจัดทำรายงานการนำเสนอและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

(2) บรรยายพร้อมสอดแทรกเนื้อหาทฤษฎีการศึกษาประเด็นคัดสรรทางการศึกษา การสืบค้น สารสนเทศทางการศึกษาในฐานข้อมูลทั้งในและต่างประเทศ การวิเคราะห์ประเด็นและปัญหาทางการ ศึกษา การจัดทำรายงานการศึกษาและการนำเสนอผลงาน และ/หรือมอบหมายการค้นคว้าพิเศษให้กับ นิสิตสืบค้นข้อมูล ในประเด็นและปัญหาทางการศึกษาที่สนใจในการนำเสนอรายงานการศึกษาค้นคว้า

(3) สอดแทรกกิจกรรม หรือข่าวสารที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับเหตุการณ์ในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษาทั้งในและต่างประเทศ ให้ความรู้ทางวิชาการที่สำคัญในการนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา เช่น การอธิบายประเด็นและปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ของสาขาวิชาเอกเพื่อหาแนวทางแก้ไข

2.3 วิธีการประเมินผล

(1) การมอบหมายงานพิเศษ และ/หรือการนำเสนอหน้าชั้นเรียน และ/หรือคะแนนการมีส่วนร่วม ในชั้นเรียน และ/หรือคะแนนด้านการวิเคราะห์เนื้อหาของการจัดทำรายงานการศึกษาค้นคว้าในวิชา ประเด็นคัดสรรทางการศึกษา

(2) ประเมินจากการสอบและการเก็บคะแนน และ/หรือประเมินจากความสามารถในการ บูรณาการหัวข้อใหม่ที่กำลังเป็นที่สนใจที่ได้รับมอบหมายการจัดทำรายงานการศึกษาค้นคว้าในวิชา ประเด็นคัดสรรทางการศึกษา

(3) การนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียนด้วยความคิดสร้างสรรค์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การตรวจ เเล่มรายงานการศึกษาค้นคว้า

3. ทักษะทางปัญญา

3.1 ทักษะทางปัญญาที่ต้องพัฒนา

พัฒนาความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดอย่างมีเหตุผลตามกระบวนการคิดวิเคราะห์ ให้นิสิตคิดเชื่อมโยงปัญหา สาเหตุตามหลักการคิดวิเคราะห์ และการคิดแก้ปัญหา เพื่อเสนอแนว ทางการแก้ไข หรือให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์

3.2 วิธีการสอน

- (1) ให้นิสิตสืบค้นข้อมูลจากเว็บไซต์หรือฐานข้อมูลออนไลน์ของหน่วยงานทางการศึกษา หรือบุคคลที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับประเด็นและปัญหาทางการศึกษาที่กำลังเป็นที่สนใจทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ มาอย่างน้อยกลุ่มละ 1 เรื่อง โดยไม่ซ้ำกัน
- (2) ให้นิสิตวิเคราะห์ประเด็นและปัญหา หรือสาเหตุของปัญหาทางการศึกษา โดยการระดมสมอง และสรุปผลการวิเคราะห์
- (3) ให้นิสิตนำเสนอผลการวิเคราะห์ประเด็นและปัญหา สาเหตุ หรือผลกระทบเพื่อหาแนวทางแก้ไขโดยการระดมพลังสมอง
- (4) ให้นิสิตศึกษาสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นคัดสรรทางการศึกษาและนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหา เพื่อจัดทำเป็นรายงานการศึกษาวิเคราะห์ในรายวิชาประเด็นคัดสรรทางการศึกษา

3.3 วิธีการประเมินผล

- (1) ประเมินจากรายงานที่มอบหมายและความหลากหลายของแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า และ/หรือประเมินจากความถูกต้องของแหล่งสารสนเทศที่นิสิตเลือกใช้และความถูกต้องของกระบวนการทำรายงาน
- (2) ประเมินจากชิ้นงานที่มอบหมาย นิสิตมีการวิเคราะห์ประเด็นและปัญหาทางการศึกษาได้อย่างมีเหตุผลและสอดคล้องหรือเชื่อมโยงกับแนวทางการแก้ไขปัญหาทางการศึกษาอย่างสร้างสรรค์
- (3) ประเมินจากการสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม การระดมพลังสมอง และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

4. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

4.1 ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบที่ต้องพัฒนา

- (1) พัฒนาทักษะในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างนิสิตด้วยกันในการทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
- (2) พัฒนาความเป็นผู้นำทางการศึกษา การแสดงวิสัยทัศน์ในการพัฒนาการศึกษา/วิชาชีพ
- (3) พัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเอง และรับผิดชอบในงานที่มอบหมายให้ครบถ้วนตามกำหนด

4.2 วิธีการสอน

- (1) บรรยายพร้อมสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างบุคคล วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น และวิธีการสร้างมนุษยสัมพันธ์ในที่ทำงาน และ/หรือให้นิสิตทำงานกลุ่ม ผลัดกันเป็นทั้งผู้นำและผู้ตามในการนำเสนอประเด็นคัดสรรทางการศึกษา
- (2) การวิเคราะห์กรณีศึกษา หรือตัวอย่างในการนำเสนอรายงานการศึกษาค้นคว้าในที่ประชุม
- (3) มอบหมายงานกลุ่ม หรืองานที่ต้องมีการติดต่อประสานงานกับบุคคลอื่นในการจัดประชุมหรือนิทรรศการเพื่อนำเสนอผลงานการศึกษาค้นคว้า

4.3 วิธีการประเมินผล

- (1) ให้สมาชิกในกลุ่มประเมินคะแนนมนุษย์สัมพันธ์ การให้ความร่วมมือและความรับผิดชอบแก่สมาชิกที่เหลือ โดยให้แจ้งเหตุผลที่เหมาะสมต่อผู้สอนด้วย และ/หรือให้อาจารย์ภาคสนามเป็นผู้ประเมิน
- (2) สังเกตการนำเสนอผลงานและการมีส่วนร่วมของนิสิตในการอภิปรายผลการศึกษาค้นคว้า
- (3) ตรวจสอบผลงานรายงานการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและการนำเสนอวิสัยทัศน์ทางการศึกษา

5. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

5.1. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ต้องพัฒนา

- (1) ทักษะในการสื่อสาร ประกอบด้วย การพูด การฟัง การเขียน โดยการจัดทำรายงานการศึกษาค้นคว้า และการนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน
- (2) ทักษะในการวิเคราะห์ข้อมูลจากกรณีศึกษา นำเสนอในรูปแบบของกราฟ ตารางวิเคราะห์เพื่อนำเสนอผลการศึกษาประเด็นคัดสรรทางการศึกษา
- (3) ทักษะในการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีในการสืบค้นข้อมูล การสื่อสารเพื่อนำเสนอผลงานในการศึกษาค้นคว้าวิชาประเด็นคัดสรรทางการศึกษา

5.2 วิธีการสอน

- (1) ให้นิสิตใช้สื่อเทคโนโลยีในการสืบค้นข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาในฐานข้อมูลออนไลน์ทั้งในและต่างประเทศ และนำเสนอผลงานการศึกษา
- (2) ให้นิสิตนำเสนอผลการศึกษาน้ำชั้นเรียน ด้วยการบรรยาย ประกอบสื่อการนำเสนอ และแสดงความคิดเห็นต่อผลงานการศึกษาเชิงสร้างสรรค์
- (3) ให้นิสิตจัดทำสื่อ หรือนวัตกรรม หรือโมเดลจำลองเพื่อป้องกันและแก้ปัญหาทางการศึกษาตามแนวคิดที่ได้จากการทำรายงานการศึกษาค้นคว้า

5.3 วิธีการประเมินผล

- (1) ประเมินจากการร่วมแสดงความคิดเห็นและ/หรือความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ในการอภิปรายและนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน
- (2) ประเมินจากงานเดี่ยวและ/หรืองานกลุ่มที่ผู้สอนมอบหมายให้ในการจัดทำรายงานการศึกษาค้นคว้า และสื่อ/โมเดลการนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน
- (3) ทดสอบย่อย สอบปลายภาค ด้วยข้อสอบที่เน้นการวัดหลักการและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา และวิเคราะห์เพื่อเสนอแนวทางแก้ปัญหาทางการศึกษา

6. สุนทรียศิลป์

6.1 สุนทรียศิลป์ที่ต้องพัฒนา

ไม่มี

6.2 วิธีการสอน

ไม่มี

6.3 วิธีการประเมินผล

ไม่มี

7. ทักษะการส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาบุคลิกภาพ

7.1 ทักษะการส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาบุคลิกภาพที่ต้องพัฒนา

ไม่มี

7.2 วิธีการสอน

ไม่มี

7.3 วิธีการประเมินผล

ไม่มี

8. ทักษะการจัดการเรียนรู้

8.1 ทักษะการจัดการเรียนรู้

ไม่มี

8.2 วิธีการสอน

ไม่มี

8.3 วิธีการประเมินผล

ไม่มี

หมวดที่ 5 แผนการสอนและการประเมินผล

1. แผนการสอน

1.1 แผนการสอนชั่วโมงทฤษฎี

สัปดาห์	หัวข้อ/ รายละเอียด	จำนวนชั่วโมง (วัน/เดือน/ปี)	กิจกรรมการ เรียนการสอน	สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
1	บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้น เกี่ยวกับการศึกษา ประเด็นคัดสรรทาง การศึกษา	3	บรรยาย/ อภิปราย/ การระดมสมอง/ การฝึกวิเคราะห์/ แลกเปลี่ยนเรียนรู้	- PowerPoint - เอกสารคำ สอน ฯลฯ - ข้าราชการศึกษา บทความ ฯลฯ	ผศ.ดร. รักษิต สุทธิพงษ์ และคณะ
2	บทที่ 2 แหล่งสารสนเทศ และการสืบค้น ข้อมูลทาง การศึกษา	3	บรรยาย/ อภิปราย/ การระดมสมอง/ การสืบค้นข้อมูล/ แลกเปลี่ยนเรียนรู้	- PowerPoint - เอกสารคำ สอน ฯลฯ - ฐานข้อมูล เว็บไซต์ ฯลฯ	ผศ.ดร. รักษิต สุทธิพงษ์ และคณะ
3	บทที่ 3 การอ่านและการจด บันทึกข้อมูลใน การศึกษาค้นคว้า	3	บรรยาย/ อภิปราย/ การอ่านและการ จดบันทึกข้อมูล/ แลกเปลี่ยนเรียนรู้	- PowerPoint - เอกสารคำ สอน ฯลฯ - บทความ วิชาการ ฯลฯ	ผศ.ดร. รักษิต สุทธิพงษ์ และคณะ
4	บทที่ 4 คุณธรรมจริยธรรม และการโจรกรรม ทางวรรณกรรม	3	บรรยาย/ อภิปราย/ การระดมสมอง/ การเขียนอ้างอิง/ แลกเปลี่ยนเรียนรู้	- PowerPoint - เอกสารคำ สอน ฯลฯ - บทความ วิชาการ ฯลฯ	ผศ.ดร. รักษิต สุทธิพงษ์ และคณะ
5	บทที่ 5 การจัดทำรายงาน การศึกษาค้นคว้า และการนำเสนอ	3	บรรยาย/ อภิปราย/ การทำโครงร่าง รายงานและการ ร่างการนำเสนอ แลกเปลี่ยนเรียนรู้	- PowerPoint - เอกสารคำ สอน ฯลฯ - ใบงาน ฯลฯ	ผศ.ดร. รักษิต สุทธิพงษ์ และคณะ

สัปดาห์	หัวข้อ/ รายละเอียด	จำนวนชั่วโมง (วัน/เดือน/ปี)	กิจกรรมการ เรียนการสอน	สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
6	บทที่ 6 ความรู้เบื้องต้น เกี่ยวกับการคิดและ การคิดวิเคราะห์	3	บรรยาย/ อภิปราย/ การฝึกวิเคราะห์ ปัญหาการศึกษา/ ระดมพลังสมอง/ แลกเปลี่ยนเรียนรู้	- PowerPoint - เอกสารคำ สอน ฯลฯ - ใบงาน ฯลฯ	ผศ.ดร. รักษิต สุทธิพงษ์ และคณะ
7	บทที่ 7 กระบวนทัศน์ใหม่ ทางการศึกษากับ การพัฒนาครูไทยใน ยุคดิจิทัล	3	บรรยาย/ อภิปราย/ การฝึกวิเคราะห์ ปัญหาวิชาชีพครู/ ระดมพลังสมอง/ แลกเปลี่ยนเรียนรู้	- PowerPoint - เอกสารคำ สอน ฯลฯ - บทความ วิชาการ ฯลฯ - ใบงาน ฯลฯ	ผศ.ดร. รักษิต สุทธิพงษ์ และคณะ
8	บทที่ 8 เศรษฐศาสตร์ ทางการศึกษากับ การพัฒนาคุณภาพ การศึกษาไทย	3	บรรยาย/ อภิปราย/ การฝึกวิเคราะห์ ปัญหาการศึกษา/ ระดมพลังสมอง/ แลกเปลี่ยนเรียนรู้	- PowerPoint - เอกสารคำ สอน ฯลฯ - บทความ วิชาการ ฯลฯ - ใบงาน ฯลฯ	ผศ.ดร. รักษิต สุทธิพงษ์ และคณะ
9	บทที่ 9 แนวทางการจัด การศึกษาของไทย เพื่อการพัฒนาที่ ยั่งยืน	3	บรรยาย/ อภิปราย/ การฝึกวิเคราะห์ ปัญหาการศึกษา/ ระดมพลังสมอง/ แลกเปลี่ยนเรียนรู้	- PowerPoint - เอกสารคำ สอน ฯลฯ - บทความ วิชาการ ฯลฯ - ใบงาน ฯลฯ	ผศ.ดร. รักษิต สุทธิพงษ์ และคณะ
10	บทที่ 9 แนวทางการจัด การศึกษาของไทย เพื่อการพัฒนาที่ ยั่งยืน (ต่อ)	3	บรรยาย/ อภิปราย/ การฝึกวิเคราะห์ ปัญหาการศึกษา/ ระดมพลังสมอง/ แลกเปลี่ยนเรียนรู้	- PowerPoint - เอกสารคำ สอน ฯลฯ - บทความ วิชาการ ฯลฯ - ใบงาน ฯลฯ	ผศ.ดร. รักษิต สุทธิพงษ์ และคณะ

สัปดาห์	หัวข้อ/ รายละเอียด	จำนวนชั่วโมง (วัน/เดือน/ปี)	กิจกรรมการ เรียนการสอน	สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
11	บทที่ 10 การประยุกต์ใช้ ศาสตร์พระราชากับ การพัฒนา การศึกษา	3	บรรยาย/ อภิปราย/ การฝึกวิเคราะห์ ปัญหาการศึกษา/ ระดมพลังสมอง/ แลกเปลี่ยนเรียนรู้	- PowerPoint - เอกสารคำ สอน ฯลฯ - บทความ วิชาการ ฯลฯ - ใบงาน ฯลฯ	ผศ.ดร. รักษิต สุทธิพงษ์ และคณะ
12	บทที่ 10 การประยุกต์ใช้ ศาสตร์พระราชากับ การพัฒนา การศึกษา (ต่อ)	3	บรรยาย/ อภิปราย/ การฝึกวิเคราะห์ ปัญหาการศึกษา/ ระดมพลังสมอง/ แลกเปลี่ยนเรียนรู้	- PowerPoint - เอกสารคำ สอน ฯลฯ - บทความ วิชาการ ฯลฯ - ใบงาน ฯลฯ	ผศ.ดร. รักษิต สุทธิพงษ์ และคณะ
13	บทที่ 11 การศึกษาเพื่อ เสริมสร้างความ เป็นพลเมืองของ ต่างประเทศ	3	บรรยาย/ อภิปราย/ การฝึกวิเคราะห์ ปัญหาการศึกษา/ ระดมพลังสมอง/ แลกเปลี่ยนเรียนรู้	- PowerPoint - เอกสารคำ สอน ฯลฯ - บทความ วิชาการ ฯลฯ - ใบงาน ฯลฯ	ผศ.ดร. รักษิต สุทธิพงษ์ และคณะ
14	บทที่ 12 การวิเคราะห์ เปรียบเทียบระบบ การศึกษาระหว่าง ประเทศ	3	บรรยาย/ อภิปราย/ การฝึกวิเคราะห์ ปัญหาการศึกษา/ ระดมพลังสมอง/ แลกเปลี่ยนเรียนรู้	- PowerPoint - เอกสารคำ สอน ฯลฯ - บทความ วิชาการ ฯลฯ - ใบงาน ฯลฯ	ผศ.ดร. รักษิต สุทธิพงษ์ และคณะ
15	นำเสนอรายงาน การศึกษาวเคราะห์ ประเด็นคัดสรรทาง การศึกษา ทั้งใน และต่างประเทศ	3	บรรยาย/ อภิปราย/ นำเสนอรายงาน/ การประเมินงาน/ แลกเปลี่ยนเรียนรู้	- PowerPoint - เอกสารคำ สอน ฯลฯ - แบบประเมิน การนำเสนอ	ผศ.ดร. รักษิต สุทธิพงษ์ และคณะ

สัปดาห์	หัวข้อ/ รายละเอียด	จำนวนชั่วโมง (วัน/เดือน/ปี)	กิจกรรมการ เรียนการสอน	สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
16	สอบปลายภาค	3	สอบปลายภาค	สอบปลายภาค	ผศ.ดร. รักษิต สุทธิพงษ์ และคณะ

2. แผนการประเมินผลการเรียนรู้

ที่	ผลการเรียนรู้	วิธีการประเมิน	สัปดาห์ที่ ประเมิน	สัดส่วนของการ ประเมินผล
1	1.1 (2), 2.1 (1), 3.1	สอบปลายภาค	16	20%
2	1.1 (3), 1.1 (5), 2.1 (2), 3.1, 4.1 (1), 4.1 (3) 5.1 (1)(2)(3)	พฤติกรรมการเรียน การศึกษาค้นคว้า การวิเคราะห์ปัญหา การนำเสนอรายงาน การใช้สื่อฯ นำเสนอ	ตลอด ภาคการศึกษา	70%
3	1.1 (1), 1.1 (4), 4.1 (2), 4.1. (3) 5.1 (1)	การเข้าชั้นเรียน การมีส่วนร่วมอภิปราย การมีทักษะการสื่อสาร	ตลอด ภาคการศึกษา	10%

หมวดที่ 6 ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน

1. ตำราและเอกสารหลัก

รักษิต สุทธิพงษ์. (2563). เอกสารคำสอน 161423 ประเด็นคัดสรรทางการศึกษา 3(3-0-6). ลำปาง: คำนำสำนักพิมพ์.

รักษิต สุทธิพงษ์. (2560). กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษากับการพัฒนาครูไทยในยุคดิจิทัล. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 19(2), 344-355.

รักษิต สุทธิพงษ์. (2559). เศรษฐศาสตร์การศึกษากับพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา, 4(2), 2-15.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). รายงานการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง. กรุงเทพฯ: บริษัท พรักหวานกราฟฟิก.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). รายงานการวิจัยแนวโน้มภาพอนาคตการศึกษาและการเรียนรู้ของไทยในปี พ.ศ. 2573. กรุงเทพฯ: บริษัท เซ็นจูรี จำกัด.

2. เอกสารและข้อมูลสำคัญ

ไม่มี

3. เอกสารและข้อมูลแนะนำ

ไม่มี

หมวดที่ 7 การประเมินและปรับปรุงการดำเนินการของรายวิชา

1. กลยุทธ์การประเมินประสิทธิผลของรายวิชาโดยนิสิต

มีการประเมินอาจารย์ผู้สอนรายวิชาโดยนิสิต ผ่านเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย

2. กลยุทธ์การประเมินการสอน

2.1 ผลการสอบ

2.2 การทวนสอบผลการประเมินการเรียนรู้

3. การปรับปรุงการสอน

อาจารย์ผู้สอนนำผลการประเมินการสอนในปีที่ผ่านมาไปปรับปรุงในภาคการศึกษาถัดไป โดยระบุไว้ในแบบประเมินผลรายวิชา

4. การทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ของนิสิตในรายวิชา

ทวนสอบจากคะแนนข้อสอบ หรืองานที่มอบหมาย

5. การดำเนินการทบทวนและการวางแผนปรับปรุงประสิทธิผลของรายวิชา

คณาจารย์ผู้สอนและคณาจารย์ในสาขาวิชาจัดการประชุมระดับสาขาเพื่อทำการปรับปรุงความเห็นของนิสิตที่ร่วมประเมินผู้สอน โดยดูจากความเห็นที่นิสิตแสดงเพิ่มเติมและข้อที่ควรปรับปรุง พร้อมร่วมกันหาแนวทางการปรับปรุงและวิธีการสอนที่สามารถเพิ่มประสิทธิผลของการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น

บทที่ 1

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการศึกษาประเด็นคัดสรรทางการศึกษา

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นการศึกษาที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความรู้ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวันนี้ อาจไม่สามารถใช้ได้กับวันพรุ่งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ด้านการศึกษาที่ต้องปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ดังนั้นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นที่สุดในการเรียนการสอนประเด็นคัดสรรทางการศึกษา คือการให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากที่สุด โดยผู้สอนจะไม่บรรยายเนื้อหาความรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในรายวิชาเพียงอย่างเดียว แต่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า ให้ผู้เรียนมีค่านิยมที่ถูกต้อง และมีทักษะในการศึกษาค้นคว้า ตลอดจนสามารถนำความรู้ที่สรุปได้ไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษา และการพัฒนาวิชาชีพให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาประเด็นคัดสรรทางการศึกษา
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติการศึกษาค้นคว้าประเด็นปัญหาที่สนใจตามขั้นตอนได้
3. เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าของการศึกษาค้นคว้าประเด็นคัดสรรทางการศึกษา

สาระการเรียนรู้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาประเด็นคัดสรรทางการศึกษา
2. แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
3. แนวคิดเกี่ยวกับสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า

กิจกรรมและวิธีสอน

1. ให้นักเรียนศึกษาเอกสารคำสอน บทที่ 1 และทำแบบทดสอบตามเวลาที่กำหนด
2. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มตามเนื้อหาการเรียนรู้ และเขียนสรุปความรู้ในกระดานดำ
3. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอความรู้ พร้อมตั้งคำถามเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
4. ให้นักเรียนเขียนสะท้อนคิดเกี่ยวกับความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับในบทเรียน
5. ให้นักเรียนตอบคำถามท้ายบท ร่วมกันสรุปบทเรียน และมอบหมายงานบทต่อไป

สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้

1. เอกสารคำสอน 161423 ประเด็นคัดสรรทางการศึกษา
2. สื่อการสอน PowerPoint บทที่ 1
3. ใบงานกลุ่มและคำถามท้ายบท
4. กระดาษบรูฟและปากกาเมจิก
5. คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

วิธีการประเมินผล

1. การบันทึกการเรียนรู้และตอบคำถามท้ายบท
2. การนำเสนอความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
3. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียนและการทำงานกลุ่ม

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาประเด็นคัตสรรทางการศึกษา

ความหมายของการศึกษา

คำว่า “การศึกษา” เริ่มต้นจากการที่บุคคลมีความสงสัยใคร่รู้ จนกระทั่งเกิดการตั้งคำถาม และการค้นหาคำตอบ เป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ของบุคคล (วิจิตร ศรีสอาน, 2553, น. 17) ที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี สังคมและการเมือง เป็นการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม การสั่งสอน การฝึกอบรม การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม กระบวนการคิดและสร้างสรรค์ความรู้ เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการทางกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญาและคุณธรรมตามความสามารถของบุคคลทุกช่วงวัยตลอดชีวิต (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555, น. 167) การศึกษา (Education) คือ ความเจริญงอกงามของชีวิต ซึ่งเป็นผลรวมมาจากกระบวนการจัดการศึกษาที่พัฒนาบุคคลให้มีความรู้ ความสามารถและทัศนคติที่ดีในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของชาติ (John Dewey, อ้างถึงใน วิชัย ตันศิริ, 2550, น. 2-3; วิจิตร ศรีสอาน, 2553, น. 17) จากที่กล่าวมาเบื้องต้นอาจกล่าวได้ว่า การศึกษา มีลักษณะเป็นกิจกรรมทางสังคม เป็นสถาบันทางสังคมและเป็นศาสตร์ เป็นวิชาชีพ (อมรา รอดดารา, ม.ป.ป., น. 8-10)

สรุปได้ว่า การศึกษา หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ โดยการฝึกอบรม จากบุคคลหนึ่งสู่บุคคลอีกรุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามของชีวิต ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างมีความสุข

ความสำคัญของการศึกษา

การศึกษา มีความสำคัญอย่างไร การศึกษาเป็นการเสริมสร้างให้บุคคลมีความเจริญก้าวหน้าในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ และทำให้สังคมสงบสุข (มุสดี กุฎอินทร์, 2552, น. 1-7) ประกอบกับเศรษฐกิจของประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน การศึกษาจึงเป็นรากฐานสำคัญในการเรียนรู้ตลอดชีวิต และหากกล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัยและการศึกษาตลอดชีวิต มีรายละเอียด (ทวีป อภิลิทธิ์, 2554, น. 4-18) ดังนี้

1. การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาภาคบังคับในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่คนไทยทุกคนพึงได้รับจากรัฐ หรือเป็นการศึกษาที่สูงขึ้นในระดับอุดมศึกษา ใช้เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพของตนเองและครอบครัวให้สังคม ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้า

2. การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่ช่วยเสริมเติมเต็มความรู้ให้แก่ผู้ด้อยโอกาส หรือขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียน เป็นการเสริมประสบการณ์มีความรู้และพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพให้ก้าวหน้าทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกยุคปัจจุบัน

3. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาด้วยตนเองตามโอกาสและทางเลือก ตามความสนใจได้ตลอดเวลา และทุกสถานที่ ช่วยเติมเต็มความรู้ ทักษะและเจตคติให้บุคคลสามารถปรับตัวเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุข

4. การศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่ผสมผสานความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต คุณภาพการทำงาน คุณภาพสังคม และประเทศชาติให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

สรุปได้ว่า การศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพชีวิต มีความรู้ความสามารถในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาติให้บุคคลรุ่นถัดไปได้ศึกษาเรียนรู้ผ่านรูปแบบการศึกษาแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

จุดมุ่งหมายทางการศึกษา เป็นข้อกำหนดที่พึงประสงค์หรือเป็นสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรมและจริยธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555, น. 169) ซึ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการศึกษา (ปรัชญา เวสารัชช์, 2545, น. 4-5; วิจิตร ศรีสอาน, 2553, น. 22-25) ดังนี้

1. จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล เพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะการทำงานและการประกอบอาชีพ

2. จัดการศึกษาให้ทั่วถึงกับบุคคลทุกช่วงวัย ทุกกลุ่ม ให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม และเป็นธรรม

3. จัดการศึกษาให้บุคคลมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในสายวิชาการและสายวิชาชีพ เพื่อสร้างความรู้ใหม่ในการพัฒนาประเทศ

4. จัดการศึกษาให้บุคคลได้พัฒนาตนเองในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ อยู่อย่างมีความสุข

5. จัดการศึกษาให้บุคคลได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนจรรักษ์รักษาวัฒนธรรมของประเทศ

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาจะต้องดำเนินไปเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการศึกษาให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง มีความสามารถในการแก้ปัญหาการดำรงชีวิตประจำวัน และการประกอบอาชีพ ตลอดจนสามารถอยู่ในสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุข

ความหมายของการศึกษาประเด็นคัดสรรทางการศึกษา

ประเด็นคัดสรรทางการศึกษา เป็นการผสมคำระหว่างคำว่า ประเด็น + คัดสรร + ทางการศึกษา ซึ่งสามารถสรุปความหมาย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ได้ดังนี้

1. ประเด็น หมายถึง ข้อความสำคัญ ข้อเท็จจริง หรือสาระสำคัญของเรื่องที่ได้มีการหยิบยกขึ้นมาพิจารณาตามวัตถุประสงค์
2. คัดสรร หมายถึง การพิจารณาเลือก หรือคัดสิ่งดี ๆ ที่มีจำนวนมากว่าหนึ่งขึ้นไปเพื่อเอามาใช้ตามต้องการอย่างเหมาะสม
3. ทางการศึกษา หมายถึง ระเบียบปฏิบัติที่วางไว้ให้เป็นแนวทางในการเรียน การเล่าเรียน การเรียนรู้ การฝึกฝนและการอบรม

สรุปได้ว่า ประเด็นคัดสรรทางการศึกษา หมายถึง การศึกษาค้นคว้าสารสนเทศทางการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ และพิจารณาเลือกเรื่องที่ดีที่มีความทันสมัยและเหมาะสมมากที่สุดตามความสนใจของผู้เรียน หรือเป็นเรื่องที่ผู้สอนกำหนดให้ทำการวิเคราะห์ปัญหาและนำเสนอข้อมูล หรือสาระสำคัญที่ได้ในรูปแบบต่าง ๆ ให้มีความน่าสนใจ และเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพ หรือใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาไทยให้มีความเจริญก้าวหน้า

ขอบข่ายของการศึกษาในประเด็นคัดสรรทางการศึกษา

สภาพของสังคมปัจจุบัน ได้สะท้อนภาพความอ่อนด้อยที่สำคัญยิ่งของสังคม และความอ่อนด้อยของการศึกษา กล่าวคือ สภาพของสังคมที่เต็มไปด้วยระบบบริโภคนิยม (Consumerism) ทั้งในค่านิยมและแนวปฏิบัติของผู้คนในสังคม ดังนั้นผู้สอนจะอย่างไรให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และคิดวิจารณ์ในการตัดสินใจเลือกสิ่งที่ดีและเหมาะสม เป็นประโยชน์ โดยไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นต้องเดือดร้อน (ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ, 2550) การศึกษาจึงต้องมีทิศทางและเป้าหมาย หรือจุดเน้นอย่างชัดเจนทั้งในปัจจุบันและอนาคต คำถามคือ ประเทศไทยต้องการคนลักษณะอย่างไร และทำไมจึงต้องมีคนลักษณะอย่างนั้น และผู้สอนจะจัดการเรียนการสอนอย่างไรให้เกิดลักษณะคนที่ต้องการในอนาคต รวมถึงการบริหารที่จะต้องพัฒนาให้สอดคล้องกันไปด้วย จึงเป็นที่มาของการศึกษาประเด็นคัดสรรทางการศึกษา ซึ่งผู้เรียนสามารถศึกษาได้ตามขอบข่าย ดังนี้

1. ขอบข่ายด้านกลุ่มเป้าหมายของการจัดการศึกษา

กลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษา คือ สมาชิกทุกคนในสังคมไทย จำแนกเป็น 5 กลุ่ม (ปรัชญา เวสารัชช์, 2545, น. 6-8) ได้แก่ 1) เด็กก่อนวัยเรียน อายุ 0-2 ปี จะต้องได้รับการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา 2) เด็กในวัยเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน อายุ 4-18 ปี และการศึกษาอุดมศึกษา อายุ 18 ปีขึ้นไป จะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต และเลือกศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาตามความศักยภาพ 3) ผู้ด้อยโอกาสหรือมีลักษณะพิเศษ จะต้องได้โอกาสได้รับการศึกษาและสามารถใช้ชีวิตได้ตามปกติเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป 4) ผู้ที่มีงานทำหรือประกอบอาชีพแล้ว จะต้องได้รับการฝึกอบรมให้มีทักษะความชำนาญในการปฏิบัติงาน 5) ประชาชนทั่วไป จะต้องได้รับการพัฒนาตามความต้องการของตนเองให้ทันความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและความเจริญของประเทศ

2. ขอบข่ายด้านหลักการพื้นฐานในการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาสมัยใหม่ มีหลักการที่สำคัญ (ปรัชญา เวสารัชช์ และคณะ, 2550, น. 25-28) ได้แก่ 1) การศึกษาเพื่อการเรียนรู้ และไตร่ตรองตนเองตลอดชีวิต คือ ความสามารถในการรู้คิด 2) การศึกษาเพื่อความเท่าเทียม และการเข้าถึงการศึกษาของกลุ่มเป้าหมายทุกระดับ คือ การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และให้โอกาสทางการศึกษากับบุคคลทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค 3) การศึกษาด้วยวิธีการหลากหลาย คือ การพัฒนาเทคนิคและวิธีการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนที่มีความแตกต่างและหลากหลาย 4) การศึกษาจากทุกที่และทุกเมื่อ คือ การประยุกต์ใช้สื่อและเทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนการสอน 5) การศึกษาเพื่อการนำตนเอง คือ การศึกษาตามความต้องการและความสนใจของบุคคลอย่างอิสระ ไม่จำกัดเวลาและรูปแบบ

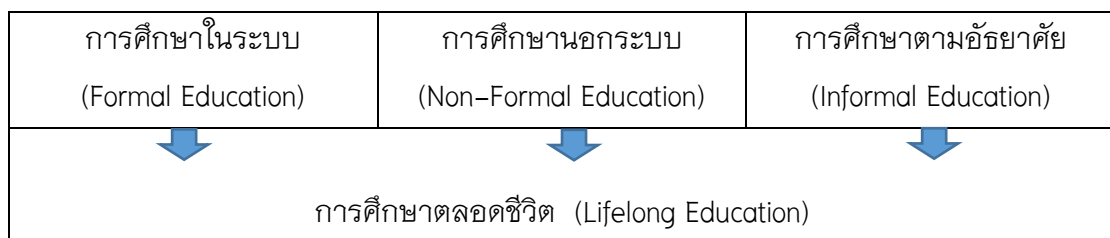
3. ขอบข่ายด้านองค์ประกอบของการจัดการศึกษา

องค์ประกอบของการจัดการศึกษาโดยทั่วไป มี 8 องค์ประกอบหลัก (ปรัชญา เวสารัชช์, 2545, น. 8-9) ได้แก่ 1) เนื้อหาสาระในการศึกษา คือ หลักสูตรที่มีความทันสมัยสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน 2) ครูผู้สอน คือ ผู้ประกอบวิชาชีพชั้นสูงมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้เนื้อหาสาระตามหลักสูตร 3) สื่อและอุปกรณ์การศึกษา คือ เครื่องมือที่ใช้ในการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน 4) รูปแบบและวิธีการเรียนรู้ คือ กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 5) ผู้บริหารและผู้สนับสนุน คือ ผู้รับผิดชอบและสนับสนุนการจัดการศึกษา 6) งบประมาณทางการศึกษา คือ เงินสนับสนุนที่ใช้ในการจัดการศึกษา 7) อาคารและสภาพแวดล้อม คือ สถานที่ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน 8) ผู้เรียน คือ ผู้ที่มีความต้องการเรียนรู้และอยากพัฒนาของตนเองให้ดีขึ้น

4. ขอบข่ายด้านรูปแบบและระบบการจัดการศึกษา

รูปแบบและระบบของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม แบ่งเป็น 3 ระบบใหญ่ ๆ (ทวีป อภิลิทธิ์, 2554, น. 4-18) ได้แก่

- 1) การศึกษาในระบบ (Formal Education) เป็นการจัดการศึกษาให้กับบุคคลที่อยู่ในสถานศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับอุดมศึกษา ทั้งของรัฐและเอกชนมีรูปแบบของหลักสูตร เนื้อหาสาระ วิธีการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนรู้และการวัดและประเมินผลที่กำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน
- 2) การศึกษานอกระบบ (Non-Formal Education) เป็นการจัดการศึกษาให้กับบุคคลที่อยู่นอกสถานศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท ทั้งของรัฐและเอกชนได้ศึกษาตามความต้องการ มีความยืดหยุ่นและหลากหลายในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อต่อยอดความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เรียนให้สูงขึ้น มีการวัดประเมินที่เน้นการปฏิบัติได้จริง
- 3) การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) เป็นการศึกษาที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตตามธรรมชาติของแต่ละบุคคล ตามความจำเป็นและความต้องการ เป็นการเรียนรู้ที่ไม่มีรูปแบบ และผู้เรียนสามารถวัดและประเมินผลได้ด้วยตนเอง ซึ่งจากที่กล่าวมาทั้ง 3 ระบบ เป็นรูปแบบการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) ที่บูรณาการระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างผสมผสานกลมกลืน ทำให้บุคคลสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองตามศักยภาพ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังภาพ 1

ที่มา : ทวีป อภิลิทธิ์ (2554, น. 17-18)

ภาพ 1 กรอบมโนทัศน์ของรูปแบบการศึกษาในประเทศไทย 4 รูปแบบ

สรุปได้ว่า ขอบข่ายของการศึกษาในประเด็นคัดสรรทางการศึกษา ผู้เรียนสามารถศึกษาในประเด็นและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมายของการจัดการศึกษาทุกช่วงวัย หลักการพื้นฐานในการจัดการศึกษา องค์ประกอบของการจัดการศึกษา และรูปแบบการศึกษาในประเทศไทย เพื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์ และแนวทางแก้ไข หรือข้อเสนอแนะเชิงเปรียบเทียบับแนวคิดการจัดการศึกษาของต่างประเทศได้

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

แนวคิดของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

ปัจจุบันการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มีบทบาทและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตในสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 การจัดการศึกษาจึงต้องมุ่งเน้นการเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในการปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและเทคโนโลยี (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 321) การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจึงเป็นพื้นฐานสำคัญของการศึกษา โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตามประเด็นที่สนใจ เพื่อฝึกฝนทักษะการแสวงหาความรู้และนำเสนอความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลาย ผ่านการมอบหมายงานของผู้สอนให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าและทำรายงานทางวิชาการอย่างเป็นระบบตามรูปแบบรายงานทางวิชาการที่เป็นมาตรฐาน และถือเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลในรายวิชาต่าง ๆ (พุลสุข เอกไทยเจริญ, 2551, น. 1)

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง คือ การแสวงหาความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่ผู้เรียนสนใจ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องราวเหล่านั้นและสามารถนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 319) ช่วยให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ และสามารถคิดแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและมีเหตุผลในการตัดสินใจ (สายฝน บุญชา, 2556, น. 1) ถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกฝนและพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพในการเรียนรู้นอกเหนือจากการเรียนรู้ในชั้นเรียน การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองต้องอาศัยแหล่งทรัพยากรสารสนเทศที่มีความทันสมัย และมีความหลากหลายเพื่อช่วยส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองให้ได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพ สารสนเทศและแหล่งสารสนเทศที่มีคุณภาพจะทำให้การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองบรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (รุ่งฤดี อภิวัฒน์นคร และคณะ, 2558, น. 10–11) ปัจจัยความสำเร็จ คือ ทักษะการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียนที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายในการศึกษาค้นคว้า ซึ่งผู้เรียนจะมีความถนัดและความสนใจที่แตกต่างกันในการใช้เทคนิคและวิธีการศึกษาค้นคว้า ผู้สอนจึงจำเป็นต้องให้คำแนะนำหรือให้แนวทางที่ถูกต้อง (How to Study) ในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการศึกษาค้นคว้าและสามารถวิเคราะห์เนื้อหาได้ (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 322–323)

สรุปได้ว่า แนวคิดของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีการต่าง ๆ ในประเด็นที่มีความสนใจ ก่อให้เกิดคุณค่าและประโยชน์ทางการศึกษา และนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปความรู้ เพื่อการจัดทำรายงานทางวิชาการที่มีคุณภาพ

ความหมายของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง คืออะไร จากการศึกษาคำหมายของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตามทัศนะของนักวิชาการต่าง ๆ สามารถสรุปความหมายได้ดังนี้

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง หมายถึง วิธีการที่ผู้เรียนได้ใช้ในการค้นหาความรู้ต่าง ๆ ตามขั้นตอนและกระบวนการศึกษาค้นคว้าที่ผู้เรียนมีความสนใจใฝ่รู้ สิ่งเหล่านั้นจะต้องมีคุณค่าและมีความหมาย เพื่อให้ผู้เรียนได้นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการทำงานและเป็นแนวทางแก้ปัญหา (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 319) กล่าวคือ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ ที่ได้มาตรฐาน มาจัดเก็บไว้อย่างเป็นระบบในรูปแบบที่หลากหลายให้สะดวกและเหมาะสมต่อการใช้งานในชีวิตประจำวันในศตวรรษที่ 21 (รุ่งฤดี อภิวัฒน์คร และคณะ, 2558, น. 8; สายฝน บุญชา, 2556, น. 1) เช่น หนังสือ ตำรา วารสาร และงานวิจัยในฐานข้อมูลออนไลน์ เป็นต้น

สรุปได้ว่า การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นการแสวงหาความรู้ที่จำเป็นเพิ่มเติมในการศึกษาเล่าเรียนและการใช้ชีวิตประจำวันนอกเหนือจากสิ่งที่ผู้สอนได้บรรยายในห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องที่เรียนอย่างถ่องแท้ และบรรลุจุดมุ่งหมายในการศึกษา ก่อให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ตลอดชีวิต

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มีความสำคัญอย่างไรกับผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา จากการศึกษาคำสำคัญของการศึกษาค้นคว้า (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 319; รุ่งฤดี อภิวัฒน์คร และคณะ, 2558, น. 8; สายฝน บุญชา, 2556, น. 2-3) สรุปได้ 5 ประการ ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ ด้วยตนเองตามความสนใจใฝ่รู้และความต้องการลักษณะของข้อมูลได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว
2. ช่วยให้ผู้เรียนได้ศึกษาความรู้ในเรื่องต่าง ๆ เพิ่มเติมได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง สามารถค้นหาข้อมูลจากแหล่งสารสนเทศได้ตลอดเวลา
3. ช่วยให้ผู้เรียนได้รู้ถึงวิธีการค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งสารสนเทศที่หลากหลายทั้งในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์
4. ช่วยให้ผู้เรียนได้มีแนวทางการเรียบเรียง มีแบบอย่างที่ดีในการเขียนไม่ทำให้เกิดการคัดลอกผลงานหรือการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ
5. ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดอย่างเป็นระบบในการศึกษาและวิเคราะห์ สังเคราะห์ การสรุปความรู้ด้วยภาษาเขียนที่เป็นมาตรฐานทางวิชาการ

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ใหม่ ๆ ในแต่ละสาขาวิชาชีพ มีทักษะการค้นหาคำความรู้ที่ทันสมัย ทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่มีคุณภาพ เป็นแนวทางในการวิเคราะห์และการเรียบเรียงผลงานเชิงสร้างสรรค์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการที่ถูกต้องและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

กระบวนการของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

วิธีการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองเป็นพื้นฐานที่สำคัญในกระบวนการศึกษาดังหัวใจนักปราชญ์ ที่กล่าวคือ “สุ จิ ปุ ลิ” ได้แก่ การฟัง (สุตตะ) การอ่าน (จินตนะ) การถาม (ปุจฉา) และการจดบันทึก (ลิขิต) (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 315; สายฝน บุษบา, 2556, น. 5-6) ซึ่งผู้เรียนจะต้องรู้วิธีเรียนเหล่านี้เป็นพื้นฐานจึงจะทำให้การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ดังนี้

1. ผู้เรียนจะต้องมีทักษะในการฟัง (สุตตะ) คือ การฟังข้อความที่ได้จากผู้พูดให้มาก เป็นการฟังอย่างตั้งใจ มีสมาธิ และการติดตามเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดจากเรื่องที่ฟังในครั้งนั้น
2. ผู้เรียนจะต้องมีทักษะในการอ่าน (จินตนะ) คือ การทำความเข้าใจเนื้อหาที่มากในเวลาที่มีน้อยที่สุดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดวิเคราะห์ข้อมูลให้เป็นเพื่อใช้ประโยชน์ในการอ่าน
3. ผู้เรียนจะต้องมีทักษะในการถาม (ปุจฉา) คือ การไต่ถามความรู้จากผู้รู้ในเรื่องที่สงสัยหรือสิ่งที่ไม่เข้าใจหลังจากการฟังและการอ่าน โดยมีมารยาทและรู้จักเวลาในการถามผู้รู้
4. ผู้เรียนจะต้องมีทักษะในการจดบันทึก (ลิขิต) คือ การเขียนสรุปใจความสำคัญที่ได้จากการฟัง การอ่าน การถามผู้รู้ เพื่อป้องกันการหลงลืม และเก็บไว้ใช้ในการทบทวนความรู้ในการศึกษาเล่าเรียนของตนเอง หรือการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า

อย่างไรก็ตามวิธีการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองได้มีการพัฒนาแนวคิดขึ้นอย่างหลากหลายตามนักวิชาการแต่ละยุคสมัย มีสิ่งอำนวยความสะดวกและเทคโนโลยีต่าง ๆ ช่วยให้ผู้เรียนได้ศึกษาและเรียนรู้ ถึงแม้กระนั้นผู้เรียนยังคงต้องเรียนรู้กระบวนการของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

กระบวนการของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มีนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ศึกษาไว้อย่างกว้างขวาง (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 327-330; รุ่งฤดี อุทวัฒน์ และคณะ, 2558, น. 9; สายฝน บุษบา, 2556, น. 5) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ในเนื้อหาวิชานั้น ๆ และมีความรู้ในกระบวนการศึกษาค้นคว้า สามารถสรุปขั้นตอนหรือกระบวนการที่สำคัญในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของผู้เรียนในยุคปัจจุบันได้ 6 ขั้นตอน ตามรายละเอียด ดังนี้

1. การเลือกเรื่อง หรือกำหนดประเด็นหัวข้อที่จะศึกษาค้นคว้า (Choosing a Subject) ผู้เรียนจะต้องเลือกเรื่องที่มีความสนใจใฝ่รู้เพียงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นเรื่องที่ไมกว้างหรือแคบจนเกินไปในการค้นหา และเป็นประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้ความรู้ในการทำงานและการใช้ชีวิต

2. การสำรวจข้อมูลและรวบรวมแหล่งสารสนเทศ (Finding Sources of Materials) ผู้เรียนจะต้องสำรวจข้อมูลและความเป็นไปได้ในศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่ผู้เรียนมีความสนใจที่จะทำรายงานในแหล่งสารสนเทศที่หลากหลายเพื่อประหยัดเวลาในการศึกษาค้นคว้า เช่น หนังสือ ตำรา วารสารและงานวิจัยในฐานข้อมูลออนไลน์

3. การวางโครงเรื่อง (Outlining the Paper) ผู้เรียนจะต้องออกแบบโครงเรื่องรายงาน และจัดลำดับความคิดในการกำหนดเป็นประเด็นต่าง ๆ ที่จะทำการศึกษาค้นคว้ามีความชัดเจน และให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์คล้ายกับการเขียนสารบัญหัวข้อให้ครอบคลุมเนื้อหาตลอดเรื่อง และหัวข้อย่อยจะต้องสอดคล้องกับหัวข้อใหญ่

4. การอ่านวิเคราะห์และการจัดบันทึกข้อมูล (Gathering the Notes) ผู้เรียนจะต้องทำการอ่านข้อมูลอย่างคร่าว ๆ ที่ได้จากการสำรวจและรวบรวมสารสนเทศเพื่อใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาในส่วนที่ต้องการและทำการจัดบันทึกข้อความที่สรุปไว้ไม่ให้เกิดการคัดลอกข้อความของต้นฉบับซึ่งถือเป็นการโจรกรรมทางวรรณกรรม

5. การเรียบเรียงและเขียนรายงานฉบับร่าง (Writing the First Draft) ผู้เรียนจะต้องทำการประเมินและคัดเลือกสารสนเทศเพื่อนำไปใช้เขียนรายงาน โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เนื้อหาและสรุปเรียบเรียงใหม่ให้ครบตามโครงเรื่องที่ได้กำหนดไว้ ใช้ภาษาเขียนทางวิชาการให้ถูกต้อง และเหมาะสมกับการนำเสนอ รวมถึงเขียนเอกสารอ้างอิงในเนื้อหาและบรรณานุกรม

6. การตรวจสอบแก้ไขรายงานให้ถูกต้องสมบูรณ์ (Editing the Paper) ผู้เรียนจะต้องตรวจสอบรายงานก่อนนำไปจัดพิมพ์และจัดทำเป็นรูปเล่มตามมาตรฐานทางวิชาการของแต่ละสถาบันให้สมบูรณ์ครบถ้วน และออกแบบการนำเสนอรายงานในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้ฟังรายงาน และเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินผลงานของผู้สอน

สรุปได้ว่า กระบวนการของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้จากแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ ที่หลากหลาย ผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษา คือ ผู้เรียนมีความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ (Comprehension) ในเรื่องที่ศึกษาค้นคว้าจนกระทั่งสามารถอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ได้ ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ (Analysis) และสังเคราะห์ (Synthesis) ในการทำรายงาน เป็นการสร้างความรู้ใหม่ และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ (Application) ในการทำงานและการเรียนให้เกิดประโยชน์ ตลอดจนสามารถประเมินผลงานของตนเองและผู้อื่นได้ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นต่อไป

ประโยชน์ของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมีประโยชน์ต่อการพัฒนาความรู้และทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากเป็นการศึกษาความรู้เพิ่มเติมในประเด็นที่สนใจให้มีความเข้าใจลึกซึ้งมากขึ้น โดยเฉพาะการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรในระดับอุดมศึกษา (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 331; รุ่งฤดี อุทวัฒน์ และคณะ, 2558, น. 9; สายฝน บุญชา, 2556, น. 3) ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่สนใจศึกษาอย่างอิสระต่อเนื่อง และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการความรู้สมัยใหม่
2. ช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะการแสวงหาความรู้และการใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทั้งในและต่างประเทศ เช่น หนังสือ วารสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ในฐานข้อมูลของห้องสมุดและฐานข้อมูลออนไลน์ ฯลฯ
3. ช่วยให้ผู้เรียนมีกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อเสริมสร้างความก้าวหน้าทางวิชาการให้ดียิ่งขึ้น
4. ช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียบเรียงข้อมูลอย่างเป็นระบบ และใช้ภาษาวิชาการในการนำเสนอรายงานการศึกษาค้นคว้าได้อย่างถูกต้อง
5. ช่วยให้ผู้เรียนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการอ่านและการเขียนเรื่องราวที่สนใจเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถทางวิชาการให้มากขึ้น

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ส่งผลให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น มีคุณธรรมจริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในทางวิชาการ

แนวคิดเกี่ยวกับสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า

ความหมายของสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า

สารสนเทศ คืออะไร คำว่า “สารสนเทศ” หรือ “สารนิเทศ” (Information) หมายถึง ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริงที่ได้จากการค้นคว้าศึกษา เป็นข้อมูลข่าวสาร หรือความคิดเห็น ซึ่งมีการรวบรวมและบันทึกไว้ในรูปแบบต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ทั้งที่ปรากฏอยู่ในลักษณะของวัสดุและสื่อที่เป็นสิ่งตีพิมพ์และสิ่งที่ไม่ได้ตีพิมพ์ในแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ เป็นทรัพยากรสารสนเทศเพื่อเผยแพร่และใช้ประโยชน์ด้านการศึกษาและการทำงานในชีวิตประจำวัน (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 1; นฤมล กิจไพศาลรัตน์, 2557, น. 10-11; พูลสุข เอกไทยเจริญ, 2551, น. 18; รุ่งฤดี อุทวัฒน์ และคณะ, 2558, น. 1; สายฝน บุญชา, 2556, น. 25)

สรุปได้ว่า สารสนเทศทางการศึกษา เป็นข้อมูลข่าวสารทางการศึกษาที่แสดงถึงข้อเท็จจริงที่มีนักวิชาการได้แสดงความคิดเห็นและนำมาเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่ตีพิมพ์และไม่ได้ตีพิมพ์เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ทั้งนี้ผู้เรียนควรเลือกใช้สารสนเทศต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับความต้องการในการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ความสำคัญของสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า

สารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้ามี่มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างเรียนรู้ของผู้เรียนในทุกระดับการศึกษา เมื่อผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจในการแก้ปัญหาและการทำงานในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ (ชญาภรณ์ กุลนิตี, 2553, น. 6) ซึ่งในปัจจุบันในเว็บไซต์ต่าง ๆ มีข้อมูลความรู้ถูกบรรจุไว้ในเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจำนวนมากให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า เป็นข้อมูลที่มีคุณภาพและไม่มีคุณภาพ ซึ่งผู้เรียนจะต้องทำการวิเคราะห์ และคัดเลือกข้อมูลที่ทันสมัย และมีความน่าเชื่อถือเพื่อนำไปใช้ในการศึกษาค้นคว้า (รุ่งฤดี อภิวัฒน์นคร และคณะ, 2558, น. 2)

บทบาทของสารสนเทศ (Role of Information) เป็นองค์ประกอบสำคัญของการศึกษา (Education) สำหรับการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ เนื่องจากสารสนเทศช่วยลดความเสี่ยงในการตัดสินใจ (Decision) หรือให้แนวทางในการแก้ไขปัญหา (Problem Solving) อีกทั้งยังเป็นการโน้มน้าว หรือจูงใจ (Motivation) ในการกำกับติดตาม (Monitoring) การปฏิบัติงาน และการจัดการ (Management) ขององค์การให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

การรู้สารสนเทศ (Information Literacy) มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร (Information Age) มีการแพร่กระจายข้อมูลเป็นไปอย่างรวดเร็ว หากผู้เรียนมีทักษะการรู้สารสนเทศ (Information Literacy Skill) ก็จะช่วยทำให้บอกได้ว่าต้องการสารสนเทศอะไร สามารถค้นหา หรือเข้าถึงสารสนเทศเพื่อประเมินและใช้สารสนเทศที่ได้มาอย่างมีประสิทธิภาพ (ชญาภรณ์ กุลนิตี, 2553, น. 7-8) การรู้สารสนเทศเป็นทักษะที่ช่วยให้บุคคลได้รู้ถึงความต้องการสารสนเทศในบริบทต่าง ๆ ได้แก่ การดำเนินชีวิต การเป็นพลเมือง การศึกษา การทำงาน และการดูแลสุขภาพ และสามารถเข้าถึง หรือค้นหา ประเมินและใช้ได้อย่างถูกต้องตามหลักจริยธรรมทางวิชาการที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การวิเคราะห์นำไปสู่การสร้างสารสนเทศใหม่ (เทอดศักดิ์ ไม่เท่าทอง, 2563, น. 16)

สรุปได้ว่า สารสนเทศมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา และการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านสติปัญญา อารมณ์และสังคม มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และมีทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คุณลักษณะของสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า

คุณลักษณะของสารสนเทศที่ดี (Characteristics of Information) ที่ผู้เรียนควรเลือกใช้ให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการ (Relevant / Precision) ในการทำรายงานการศึกษา ค้นคว้า โดยมุ่งนำเสนอในรูปแบบที่แตกต่าง (Presentation) เพื่อสร้างผลงานที่มีคุณภาพ สารสนเทศที่ดี ควรมีคุณลักษณะ (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 3-4) ดังนี้

1. สารสนเทศมีความถูกต้อง (Accurate) มีเนื้อหาทางวิชาการไม่ผิดพลาด
2. สารสนเทศมีความชัดเจน (Clarity) ไม่คลุมเครือในการแปลความหมาย
3. สารสนเทศมีความสมบูรณ์ (Complete) มีข้อมูลที่สำคัญอย่างครบถ้วน
4. สารสนเทศมีความน่าเชื่อถือ (Reliable) มาจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ
5. สารสนเทศมีความกะทัดรัด (Conciseness) มีความเหมาะสมกับผู้ใช้งาน
6. สารสนเทศมีความยืดหยุ่น (Flexible) นำไปใช้ได้หลาย ๆ วัตถุประสงค์
7. สารสนเทศมีความปลอดภัย (Secure) ในการเข้าถึงของผู้ที่ไม่มีสิทธิ์ใช้
8. สารสนเทศมีความง่าย (Simple) และเข้าถึงง่าย (Accessible) ไม่ซับซ้อน
9. สารสนเทศมีความประหยัด (Economical) คุณค่ากับราคาและเวลาที่ใช้
10. สารสนเทศมีความเป็นปัจจุบัน (Up to Date) ทันสมัยและใหม่อยู่เสมอ

สรุปได้ว่า สารสนเทศที่ดี ควรมีคุณลักษณะ 4 ด้าน คือ 1) ด้านเวลา คือ สามารถใช้งานได้ทันเวลาและทันสมัย 2) ด้านเนื้อหา คือ สามารถแสดงถึงความถูกต้องสมบูรณ์ มีความยืดหยุ่นและน่าเชื่อถือ ตรงกับความต้องการและตรวจสอบได้ 3) ด้านรูปแบบ คือ สามารถแสดงถึงความชัดเจน กะทัดรัด ความประหยัดของรูปแบบการนำเสนอที่สร้างสรรค์ และ 4) ด้านกระบวนการ คือ สามารถเข้าถึงได้ง่ายและปลอดภัยของผู้ใช้งาน จึงจะทำให้รายงาน การศึกษาค้นคว้าของผู้เรียนเป็นรายงานที่สร้างสรรค์และมีคุณภาพ

คุณค่าของสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า

คุณค่าที่เกิดจากการใช้สารสนเทศ เป็นการใช้ประโยชน์ในการศึกษาและเรียนรู้ ก่อให้เกิดการพัฒนางานวิชาการที่มีคุณภาพ (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 3) กล่าวคือ สารสนเทศจะมีคุณค่าหรือไม่ ขึ้นอยู่กับข้อมูล (Data) ที่นำเข้ามา (Input) ใช้ในการทำงาน วิชาการ หากมีข้อมูลดี ผลลัพธ์ที่ได้จากการประมวลผลก็จะดีตามไปด้วย และการนำไปใช้ก็จะเกิดประโยชน์ ซึ่งมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างคุณค่าของสารสนเทศ (รุ่งฤดี อภิวัฒน์ธร และคณะ, 2556, น. 1) ได้แก่ เวลา ความถูกต้อง ความครบถ้วน ความต่อเนื่อง ความสามารถ เข้าถึงได้สะดวกรวดเร็ว และมีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของผู้ใช้สารสนเทศ

สรุปได้ว่า คุณค่าของสารสนเทศขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ใช้งาน และสารสนเทศที่น่าเข้ามาใช้จะต้องมีความน่าเชื่อถือ ถึงจะทำให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้อง มีความทันสมัย และการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบที่ใช้เวลาและงบประมาณน้อยจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา

ประเภทของสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า

ประเภทของสารสนเทศ มีนักวิชาการได้จำแนกไว้ 2 แบบ ซึ่งจะนำเสนอให้เห็นทั้ง 2 แบบ แบบแรกเป็นแบบที่นิยม คือ การจำแนกตามแหล่งสารสนเทศ เป็นการจำแนกตามการรวบรวม หรือการจัดทำ ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ (นฤมล กิจไพศาลรัตน์, 2557, น. 10-11; รุ่งฤดี อุทวัฒน์ศรี และคณะ, 2558, น. 5-6) ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source / Primary Data) เป็นข้อมูล หรือหลักฐานที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลของนักวิจัยและนักวิชาการทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นข้อมูลดิบที่ยังไม่ได้มีการวิเคราะห์ หรือเป็นข้อมูลที่ไม่เป็นวิชาการ จึงเป็นสารสนเทศที่เชื่อถือได้น้อย

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source / Secondary Data) เป็นข้อมูล หรือหลักฐานที่ได้มีผู้รวบรวมไว้ในสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ หรือเป็นข้อมูลเหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ที่ผ่านการวิเคราะห์ที่ตีความมาแล้ว เป็นข้อเท็จจริง สถิติ ตัวเลข จึงเป็นสารสนเทศที่เชื่อถือได้มาก

นอกจากการแบ่งประเภทแบบข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิแล้ว พบว่ายังมีนักวิชาการบางส่วนได้แบ่งประเภทแบบที่สองตามลักษณะของสารสนเทศ คือ แบบวัสดุตีพิมพ์ และวัสดุไม่ตีพิมพ์อีกด้วย (พูลสุข เอกไทยเจริญ, 2551, น. 19-35; สายฝน บุญชา, 2556, น. 26-49) ซึ่งให้ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจและให้เห็นถึงความแตกต่างของการแบ่งประเภทของสารสนเทศนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจในการเลือกใช้สารสนเทศได้ ดังนี้

1. วัสดุตีพิมพ์ (Print Materials) หมายถึง ข้อมูล ความรู้ต่าง ๆ ที่ถูกบันทึกไว้ในวัสดุสิ่งพิมพ์ด้วยวิธีการตีพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษร แสดงสัญลักษณ์หรือภาพลงในแผ่นกระดาษ ได้แก่ หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ ฯลฯ

2. วัสดุไม่ตีพิมพ์ (Nonprint Materials) หมายถึง ข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ที่ถูกบันทึกหรือจัดเก็บอยู่ในรูปแบบของสื่อประเภทต่าง ๆ ที่ไม่ได้เป็นตัวอักษร แต่เป็นภาพเสียง หรือโมเดลจำลอง สามารถฟัง มองเห็น และสัมผัสได้

สรุปได้ว่า ประเภทของสารสนเทศ แบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ 1) แบ่งตามแหล่งของสารสนเทศ ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ และ 2) แบ่งตามลักษณะของสารสนเทศ ได้แก่ วัสดุตีพิมพ์และวัสดุไม่ตีพิมพ์ ซึ่งผู้เรียนควรใช้สารสนเทศที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ หรือเป็นข้อมูลวิชาการที่ได้ตีพิมพ์แล้วในการศึกษาค้นคว้าเพื่อทำรายงานทางวิชาการ

บทสรุป

การศึกษาประเด็นคัดสรรทางการศึกษา เป็นการศึกษาค้นคว้าสารสนเทศทางการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ เพื่อนำเสนอความรู้ที่สนใจ และเป็นการเสริมสร้างวิสัยทัศน์ทางการศึกษา ตามกระบวนการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นข้อมูลพื้นฐานในการแก้ปัญหา ถือเป็นหัวใจสำคัญในการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา ซึ่งผู้เรียนจะต้องประเมินสารสนเทศ และเลือกประเด็นทางการศึกษาที่สนใจ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นและปัญหาตามขอบข่ายการศึกษา เช่น การศึกษาวิเคราะห์แนวโน้มกลุ่มเป้าหมายของการจัดการศึกษาในอนาคต การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักการพื้นฐานของการจัดการศึกษาในภูมิภาคอาเซียน การศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบของการจัดการศึกษาในประเทศไทย การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและระบบการศึกษาระหว่างประเทศ เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการศึกษา หรือการพัฒนาวิชาชีพครูให้มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลต่อไป

คำถามท้ายบท

1. การศึกษา คืออะไร และมีความสำคัญอย่างไรกับการพัฒนาประเทศไทยยุค 4.0
2. จุดมุ่งหมายของการศึกษา คืออะไร และมีอุปสรรคและปัญหาอะไรในการศึกษา
3. ประเด็นคัดสรรทางการศึกษา คืออะไร และมีความสำคัญอย่างไรต่อการเรียนรู้
4. ขอบข่ายของการศึกษา มีกี่ด้าน และมีประเด็นอะไรบ้างที่น่าสนใจศึกษาค้นคว้า
5. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง คืออะไร และมีความสำคัญอย่างไรกับการเรียนรู้
6. การศึกษาในประเด็นคัดสรรทางการศึกษา มีกระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างไร
7. การศึกษาในประเด็นคัดสรรทางการศึกษา มีประโยชน์อย่างไรในรายวิชาชีพครู
8. สารสนเทศทางการศึกษา คืออะไร และมีความสำคัญอย่างไรต่อการพัฒนาครู
9. สารสนเทศทางการศึกษาที่ดี มีลักษณะอย่างไร และมีคุณค่าอะไรกับการศึกษา
10. สารสนเทศทางการศึกษา มีกี่ประเภท และใช้หลักการเลือกอย่างไรในการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- ชญาภรณ์ กุลนิตติ. (2553). *สารสนเทศและการศึกษาค้นคว้า* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ทวีป อภิลิทธิ. (2554). *การศึกษาตามอัธยาศัย : การศึกษาของโลกยุคใหม่ที่มาแรง*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทอดศักดิ์ ไม้เท้าทอง. (2563). *ทักษะการรู้สารสนเทศในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: บริษัท กรีนไลฟ์ พรินติ้ง เฮาส์ จำกัด.
- นฤมล กิจไพศาลรัตน. (2557). *ค้น-คว้า-อ่าน-เขียน : ทักษะเพื่อการเรียนรู้ทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2545). *หลักการจัดการศึกษา*. ประมวลสาระชุดฝึกอบรมผู้บริหาร. ม.ป.ท.
- ผุสดี ภูอินทร์. (2552). *พื้นฐานวิชาชีพครู หน่วยที่ 1 แนวคิด ปรัชญาการศึกษาและทฤษฎีการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พลสุข เอกไทยเจริญ. (2551). *การเขียนรายงานการค้นคว้า*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ไพฑูรย์ สิ้นลารัตน์ และคณะ. (2550). *สถิติหลักจัดการสำหรับการเปลี่ยนผ่านการศึกษาสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2555). *ศัพท์ศึกษาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- รุ่งฤดี อภิวัฒนศร, สุรวรงค์ ศรีสุวจริย์, นพรัตน์ พิเภา, สายฝน บุษบา, พนิดา สมประจบ, ทิฐิมา ลีติภูมิเดชา, ... พรทิพย์ สว่างเนตร. (2558). *สารนิเทศและการเขียนรายงานทางวิชาการ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- วิจิตร ศรีสอาน. (2553). *พื้นฐานการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 33). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิชัย ตันศิริ. (2550). *อุดมการณ์ทางการศึกษา : ทฤษฎีและภาคปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา.
- สายฝน บุษบา. (2556). *การศึกษาค้นคว้าเพื่อเขียนรายงานทางวิชาการและนำเสนอ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- อมรา รอดดารา. (ม.ป.ป). *เอกสารคำสอน รายวิชาหลักการการศึกษาและวิชาชีพครู*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บทที่ 2

แหล่งสารสนเทศและการสืบค้นข้อมูลทางการศึกษา

ความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่งผลให้สารสนเทศมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สถาบันการศึกษาจึงได้มีการปรับปรุงและพัฒนาระบบการให้บริการสารสนเทศโดยใช้เทคโนโลยีที่มีความทันสมัย เพื่ออำนวยความสะดวกในการสืบค้นสารสนเทศให้กับผู้เรียนให้ได้ใช้ทรัพยากรสารสนเทศอย่างเต็มศักยภาพ และมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการ แต่อย่างไรก็ตามปัจจัยสำคัญในการสำรวจและเลือกใช้แหล่งสารสนเทศ คือ ทักษะการประเมินและการเลือกใช้แหล่งสารสนเทศ หากผู้เรียนเลือกใช้แหล่งสารสนเทศได้ตรงกับความต้องการย่อมส่งผลดีต่อการศึกษาค้นคว้า ด้วยเหตุนี้ ผู้เรียนจึงต้องมีเทคนิคการสืบค้นสารสนเทศในแหล่งต่าง ๆ ที่ทันสมัย เพื่อให้สามารถสืบค้นสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งสารสนเทศและการสืบค้นข้อมูล
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกใช้แหล่งสารสนเทศและสืบค้นข้อมูลได้อย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าของการเลือกแหล่งสารสนเทศและวิธีการสืบค้น

สาระการเรียนรู้

1. แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า
2. แนวคิดเกี่ยวกับการสืบค้นสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า

กิจกรรมและวิธีสอน

1. ให้นักศึกษาศึกษาเอกสารคำสอน บทที่ 2 และทำแบบทดสอบตามเวลาที่กำหนด
2. ให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มตามเนื้อหาการเรียนรู้ และเขียนสรุปความรู้ในกระดานขรุขระ
3. ให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสืบค้นข้อมูล และนำเสนอความรู้เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้
4. ให้นักศึกษาเขียนสะท้อนคิดเกี่ยวกับความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับในบทเรียน
5. ให้นักศึกษาตอบคำถามท้ายบท ร่วมกันสรุปบทเรียน และมอบหมายงานบทต่อไป

สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้

1. เอกสารคำสอน 161423 ประเด็นคัดสรรทางการศึกษา
2. สื่อการสอน PowerPoint บทที่ 2
3. ใบงานกลุ่มและคำถามท้ายบท
4. กระดาษบรูฟและปากกาเมจิก
5. คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

วิธีการประเมินผล

1. การบันทึกการเรียนรู้และตอบคำถามท้ายบท
2. การนำเสนอความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
3. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียนและการทำงานกลุ่ม

แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า

ความหมายของแหล่งสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า

แหล่งสารสนเทศ คืออะไร ทรัพยากรสารสนเทศ (Information Resources) คือ ศูนย์รวบรวมข้อมูลข่าวสารที่เป็นความรู้ทั่วไป ความรู้ลึกซึ้งคิดและความรู้ทางวิชาการ (พูลสุข เอกไทยเจริญ, 2551, น. 18) เป็นแหล่งผลิตและจัดหาความรู้ทุกสาขาวิชา ทุกรูปแบบอย่างเป็นระบบและบริการทรัพยากรสารสนเทศเพื่อการศึกษาและการพักผ่อนหย่อนใจ (รุ่งฤดี อภิวัฒน์คร และคณะ, 2551, น. 2-3; สายฝน บุญชา, 2556, น. 7) เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าสารสนเทศในแหล่งสารสนเทศที่ให้บริการในสถาบันการศึกษา และที่ให้บริการไว้ในที่สาธารณะ เช่น ห้องสมุด (Library) ศูนย์สารสนเทศ (Information Center) พิพิธภัณฑ์ (Museum) หอจดหมายเหตุ (Archive) แหล่งสารสนเทศที่เป็นบุคคล (Resource Person) แหล่งสารสนเทศที่เป็นสถานที่ (Places) แหล่งสารสนเทศอินเทอร์เน็ต (Internet) แหล่งสารสนเทศสื่อมวลชน (Resource Media) (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 9) เป็นต้น

สรุปได้ว่า แหล่งสารสนเทศ เป็นสถานที่รวบรวม ผลิตและบริการข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษ การพัฒนาดตนเอง และการดำรงชีวิตประจำวัน สารสนเทศมีทั้งที่เสียค่าบริการและไม่เสียค่าบริการ ในปัจจุบันมีแหล่งสารสนเทศหลายแห่งได้ให้บริการในรูปแบบของฐานข้อมูลออนไลน์ ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมากในการศึกษาค้นคว้า เนื่องจากสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลาและไม่เสียค่าบริการสารสนเทศ

ความสำคัญของแหล่งสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า

แหล่งสารสนเทศในยุคปัจจุบัน มีความสำคัญต่อการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียนอย่างยิ่ง ทุกสถาบันการศึกษาได้สนับสนุนให้ผู้เรียนมีช่องทางในการศึกษาค้นคว้าเพื่อเสริมสร้างความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพ โดยให้บริการความรู้ที่ทันสมัยและต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลก กล่าวคือ สถาบันการศึกษาได้พัฒนาแหล่งสารสนเทศให้มีความทันสมัยและตรงกับความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (รุ่งฤดี อภิวัฒน์ครและคณะ, 2551, น. 2-3) เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งสารสนเทศได้สะดวกมากขึ้น และสรุปความสำคัญได้ ดังนี้

1. เป็นแหล่งรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศทุกรูปแบบ ทั้งวัสดุตีพิมพ์และไม่ตีพิมพ์
2. เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และบริการความรู้ทั่วโลก ให้ผู้เรียนในทุกสาขาวิชาชีพ
3. เป็นสถานที่นัดพบเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนนอกเวลาเรียน
4. เป็นช่องทางให้ผู้เรียนได้ศึกษาความรู้อื่น ๆ เพิ่มเติมได้อย่างอิสระตามที่ตนสนใจ
5. เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้เวลาว่างในการอ่านเพื่อผ่อนคลาย

สรุปได้ว่า แหล่งสารสนเทศ เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ให้ผู้เรียนและผู้สอนได้ใช้ประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน โดยให้บริการสารสนเทศที่ทันสมัยจากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถในการทำงานและการประกอบอาชีพ

วัตถุประสงค์ของแหล่งสารสนเทศเพื่อการศึกษา ค้นคว้า

วัตถุประสงค์ของแหล่งสารสนเทศ มีความสำคัญต่อการให้บริการสารสนเทศเพื่อการศึกษา ค้นคว้า และอาจมีความแตกต่างกันไปตามประเภทของแหล่งสารสนเทศ แต่โดยทั่วไปมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน (สายฝน บุษบา, 2556, น. 9-11) ดังนี้

1. เพื่อการศึกษา (Education) โดยให้ผู้เรียนได้ใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมทั้งในและนอกหลักสูตร เพื่อนำความรู้ไปใช้ในการประกอบวิชาชีพให้เจริญก้าวหน้า
2. เพื่อให้ความรู้ข้อมูลข่าวสาร (Information) โดยให้ผู้เรียนได้ใช้ในการติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหวและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั่วโลก เปิดวิสัยทัศน์ให้มีความคิดสร้างสรรค์
3. เพื่อการค้นคว้าวิจัย (Research) โดยให้ผู้เรียนได้มีแหล่งสืบค้นข้อมูลงานวิจัยในทุกสาขาวิชาชีพ บริการให้คำปรึกษาในการทำวิจัยเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศทางการด้านวิชาการ
4. เพื่อให้เกิดความจรรโลงใจ (Inspiration) โดยให้ผู้เรียนได้อ่านชีวประวัติของบุคคลสำคัญ ประวัติศาสตร์และวรรณคดี สารคดี หรือบทประพันธ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความจรรโลงใจ
5. เพื่อนันทนาการ (Recreation) โดยให้ผู้เรียนได้อ่านหนังสือ ดูภาพยนตร์ ฟังเพลง และทำงานอดิเรกเพื่อผ่อนคลายความเครียดจากการศึกษาเล่าเรียนและการใช้ชีวิตประจำวัน

สรุปได้ว่า แหล่งสารสนเทศมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้บริการด้านความรู้ ข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นทั่วโลกให้ผู้เรียนได้ใช้ในการศึกษา การวิจัย การทำงานและการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อเสริมสร้างอุปนิสัยรักการอ่าน และแสวงหาความรู้ในการพัฒนาตนเองให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลก

ประเภทของแหล่งสารสนเทศเพื่อการศึกษา ค้นคว้า

แหล่งสารสนเทศเป็นแหล่งรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศที่ได้มีการผลิต จัดเก็บและบริการให้ผู้เรียนได้ใช้ประโยชน์ทางการศึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 9; พูลสุข เอกไทยเจริญ, 2551, น. 18-19; รุ่งฤดี อภิวัฒน์นครและคณะ, 2551, น. 37-40; ลักขณา พรหมพรรณนา, ม. ป. ป. อ้างถึงใน สายฝน บุษบา, 2556, น. 11-18) ดังนี้

1. แหล่งสารสนเทศที่เป็นบุคคล (Resource Person) ได้แก่ ผู้สอนหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่ผลิตสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในหลักสูตรการศึกษา ผู้เรียนสามารถสนทนา สัมภาษณ์ในประเด็นที่ศึกษาทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการได้

2. แหล่งสารสนเทศสถาบันและสถานที่ (Resource Places and Information Center) ที่เก็บรวบรวมและให้บริการสารสนเทศ ได้แก่ ห้องสมุด วัด หอศิลป์และพิพิธภัณฑ์ เป็นต้น ผู้เรียนสามารถได้รับประสบการณ์ตรงจากการศึกษาสถานที่จริง เพื่อให้เข้าใจบทเรียนมากขึ้น

3. แหล่งสารสนเทศสื่อมวลชน (Resource Mass Media) เป็นแหล่งการผลิตและบันทึกสารสนเทศทุกรูปแบบ หรือเป็นผู้จัดทำผลิตสารสนเทศออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์วิทยุ หนังสือพิมพ์ ผู้เรียนสามารถติดตามการเผยแพร่ความรู้ที่ทันสมัยได้อย่างรวดเร็ว

4. แหล่งสารสนเทศอินเทอร์เน็ต (Resource Internet) เป็นแหล่งสารสนเทศอื่น ๆ ที่ใช้ระบบเทคโนโลยีและเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในการเผยแพร่สารสนเทศในรูปแบบของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อดิจิทัล ซึ่งในปัจจุบันได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในสถาบันการศึกษา ได้แก่ เว็บไซต์ (Website) เว็บบล็อก (Weblog) ชุมชนออนไลน์ (Social Network) ฐานข้อมูล (Database) ศูนย์เอกสาร (Document Center) และห้องสมุด (Library) เป็นต้น

สรุปได้ว่า แหล่งสารสนเทศ มี 4 ประเภท ได้แก่ บุคคล สถานที่ สื่อมวลชนและเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งในแต่ละสถาบันการศึกษาได้จัดสรรแหล่งสารสนเทศทางการศึกษาไว้บริการให้ผู้เรียนได้ใช้อย่างเพียงพอและเหมาะสมกับยุคสมัย เห็นได้ชัดจากห้องสมุดของสถาบันการศึกษาได้มีการรวบรวมแหล่งความรู้ด้านการศึกษา การวิจัย การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ทั้งในรูปแบบที่มีตีพิมพ์และไม่ได้ตีพิมพ์ไว้อย่างเป็นระบบและมีความทันสมัย

การเลือกใช้แหล่งสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า

การเลือกใช้แหล่งสารสนเทศเป็นเรื่องที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าเรื่องอื่น ๆ เนื่องจากปัจจุบันมีแหล่งให้บริการสารสนเทศจำนวนมาก ถ้าผู้เรียนไม่มีความรู้ความเข้าใจในการเลือกใช้แหล่งสารสนเทศก็จะต้องสูญเสียเวลาในการศึกษาค้นคว้าสารสนเทศในแหล่งต่าง ๆ ไปจำนวนมาก ดังนั้นการเลือกใช้แหล่งและทรัพยากรสารสนเทศอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการ จะช่วยให้ผู้เรียนได้สารสนเทศที่มีคุณค่าและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ (ชญาภรณ์ กุลนิตี, 2553, น. 18-19) เช่น ถ้าต้องการสารสนเทศเฉพาะวิชา ควรเลือกใช้หนังสืออ้างอิง ตำราและวารสารวิชาการมากกว่าหนังสือและวารสารทั่วไป เป็นต้น และการเลือกใช้ห้องสมุด ควรใช้ระบบสารสนเทศของห้องสมุดในการค้นหาสารสนเทศที่ต้องการก่อนเข้าไปห้องสมุดเพื่อลดเวลาในการสำรวจสารสนเทศ ซึ่งสามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา เป็นต้น

เว็บไซต์ห้องสมุดของสถาบันอุดมศึกษา หรือสหบรรณานุกรมห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาไทย (UCTAL) เป็นแหล่งรวมรายชื่อสิ่งพิมพ์ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยมากกว่า 80 แห่ง ซึ่งผู้เรียนสามารถสืบค้นได้ที่เว็บไซต์ <http://uc.thailis.or.th/main/index.aspx> นอกจากนี้ ผู้เรียนยังสามารถเลือกซื้อหนังสือที่ต้องการผ่านเว็บไซต์ของศูนย์หนังสือและสำนักพิมพ์ต่าง ๆ ได้ (เทอดศักดิ์ ไม้เท่าทอง, 2563, น. 46) ดังตาราง 1

ตาราง 1 รายชื่อศูนย์หนังสือและสำนักพิมพ์และเว็บไซต์

ชื่อศูนย์หนังสือและสำนักพิมพ์	เว็บไซต์
ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	http://www.chulabook.com/
ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	http://bookstore.tu.ac.th/
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร	http://www.nupress.grad.nu.ac.th/

ที่มา : เทอดศักดิ์ ไม้เท่าทอง (2563, น. 47)

การประเมินก่อนการเลือกใช้แหล่งสารสนเทศ ผู้เรียนสามารถเลือกใช้แหล่งสารสนเทศได้อย่างเหมาะสมและเป็นประโยชน์ โดยมีหลักการพิจารณา (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 19-20) ดังนี้ 1) มีความสะดวกในการเข้าถึงสารสนเทศและแหล่งสารสนเทศที่ให้บริการ 2) มีความประหยัดทั้งเวลาและงบประมาณในการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ 3) เป็นแหล่งสารสนเทศที่มีความน่าเชื่อถือและมีเชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพ 4) มีความสอดคล้องกับลักษณะเนื้อหาและจำนวนที่ต้องการในการศึกษา

อย่างไรก็ตามผู้เรียนอาจประยุกต์ใช้หลักเกณฑ์การประเมินผลลัพธ์ หรือผลผลิต (Criteria to Evaluate Outputs) ในการเลือกสารสนเทศและแหล่งสารสนเทศได้ (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 2-3) โดยพิจารณาสารสนเทศและแหล่งสารสนเทศที่มีความถูกต้อง (Accuracy) ของเนื้อหา (Content) ตรงกับความต้องการ (Relevance / Pertinent) และสามารถค้นหา หรือใช้งานได้ทันกับความต้องการ (Satisfy Demand) ซึ่งผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ประเมินและตัดสินใจเลือกใช้สารสนเทศด้วยตนเอง โดยคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมในการใช้สารสนเทศตามหลักวิชาการที่ถูกต้อง (รุ่งฤดี อภิวัฒน์นคร และคณะ, 2558, น. 7) เช่น เมื่อได้สารสนเทศที่ต้องการมาแล้วให้นำมาอ่านวิเคราะห์และสรุปความ หรือถอดความ และเรียบเรียงเขียนใหม่โดยอ้างอิงแหล่งที่มาให้ถูกต้อง จึงจะเป็นการหลีกเลี่ยงการโจรกรรมทางวรรณกรรม และการผิดจริยธรรมทางวิชาการในการศึกษาค้นคว้า

สรุปได้ว่า การเลือกใช้สารสนเทศและแหล่งสารสนเทศ ผู้เรียนจะต้องพิจารณาจาก ความถูกต้องของเนื้อหาและความน่าเชื่อถือของแหล่งสารสนเทศ ความสะดวกในการเข้าถึง สารสนเทศทั้งเวลาและงบประมาณจะต้องเกิดความคุ้มค่าในการใช้ประโยชน์จากสารสนเทศ และสิ่งที่สำคัญจะต้องให้สอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหาที่ต้องการ เช่น ถ้าต้องการค้นหา หนังสือด้านการศึกษา ควรระบุคำสำคัญ ชื่อหนังสือ ชื่อผู้แต่ง หรือปีที่พิมพ์ให้เฉพาะเจาะจง เพื่อจำกัดขอบข่ายการค้นหา จะทำให้ได้สารสนเทศที่ต้องการเร็วขึ้น เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับการสืบค้นสารสนเทศทางการศึกษาเพื่อการศึกษาค้นคว้า

ความหมายของการสืบค้นสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า

การสืบค้นสารสนเทศ คืออะไร การสืบค้นสารสนเทศ (Information Retrieval / Information Searching) คือ กระบวนการในการค้นหาเอกสาร หรือข้อมูลที่ต้องการโดยใช้ เครื่องมือช่วยในการค้นหาเอกสารในรูปแบบต่าง ๆ (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 189-190) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อให้ผู้ใช้สามารถค้นหาทรัพยากรสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างสะดวกและ รวดเร็วในจำนวนมากที่สุดและใช้เวลาอันน้อยที่สุด (พนิดา สมประจบ, 2555, น. 1-2)

การใช้เทคนิคการสืบค้นสารสนเทศ จึงเป็นวิธีการที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าถึงสารสนเทศ (Information Access) สามารถสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ในวิชาชีพ และประสบความสำเร็จใน การเรียนรู้ได้ ดังนั้นผู้เรียนจึงต้องมีทักษะการใช้เครื่องมือในการสืบค้นสารสนเทศในแหล่ง บริการสารสนเทศต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถาบันการศึกษา เพื่อให้สามารถเข้าถึงสารสนเทศใน ฐานข้อมูลออนไลน์ได้ เช่น การเข้าถึงในฐานข้อมูลและการใช้เครื่องมือสืบค้นสารสนเทศใน ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556, น. 29)

สรุปได้ว่า การสืบค้นสารสนเทศ คือ กระบวนการแสวงหาเอกสารและข้อมูล ที่ ต้องการโดยใช้เครื่องมือและวิธีการค้นหาทรัพยากรสารสนเทศออนไลน์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถ เข้าถึงสารสนเทศได้อย่างถูกต้อง ตรงกับความต้องการมากที่สุด และใช้เวลาค้นหาน้อยที่สุด

ลักษณะของเครื่องมือการสืบค้นสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า

สิ่งแรกที่ต้องทำก่อนการสืบค้นสารสนเทศให้ได้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน คือ การวิเคราะห์ความต้องการในการใช้สารสนเทศ ซึ่งผู้เรียนจะต้องตอบให้ได้ก่อนว่าต้องการ สารสนเทศอะไร และสิ่งที่ต้องการอยู่ที่แหล่งใด การเลือกแหล่งสารสนเทศจะต้องกำหนด ขอบเขตการค้นหาให้เหมาะสม ครอบคลุมประเด็นและปัญหาที่ต้องการศึกษา และเลือก เครื่องมือการสืบค้นที่เหมาะสมกับสารสนเทศ จึงจะทำให้ผู้เรียนได้สารสนเทศที่ต้องการมากที่สุด

แต่อย่างไรก็ตามหากผู้เรียนขาดเทคนิคในการค้นหาสารสนเทศก็อาจทำให้ผู้เรียนใช้เวลานานในการค้นหา ทำให้งานเสร็จไม่ทันตามเวลาที่กำหนด ดังนั้น ผู้เรียนจึงต้องศึกษาเทคนิคการใช้เครื่องมือในการสืบค้นสารสนเทศ เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ประโยชน์จากการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อการประกอบอาชีพและการพักผ่อนหย่อนใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 190) เช่น การใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ หรือ โทรศัพท์สมาร์ทโฟน (Smartphone) เป็นเครื่องมือในการสืบค้นสารสนเทศ โดยใช้เทคนิคการสืบค้นบรรณานุกรมในฐานข้อมูลห้องสมุด (Online Public Access Catalog : OPAC) เป็นต้น

เครื่องมือช่วยค้นสารสนเทศ (Information Searching Tools) คือ เครื่องมือ สื่อหรืออุปกรณ์ที่จัดทำขึ้นเพื่อช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถค้นหาสารสนเทศที่ต้องการได้สะดวกรวดเร็ว และตรงตามความต้องการของผู้ใช้ ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลบรรณานุกรม (Bibliographic Data) (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 191) อีกทั้งยังช่วยให้ทราบจำนวนและรายละเอียดต่าง ๆ ของสารสนเทศ เช่น ชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง หรือหมวดหมู่ของสารสนเทศที่จัดไว้บริการในห้องสมุด (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 195) และการเข้าถึงสารสนเทศสมัยใหม่จะต้องใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ในการเชื่อมต่อกับระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นเครื่องมือที่ได้รับความนิยมในยุคปัจจุบัน เช่น การใช้โปรแกรมค้นดู (Browser) หรือระบบเว็บไซต์ขององค์กรต่าง ๆ ทั้งรัฐและเอกชนที่ต้องการได้ (คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556, น. 73)

ลักษณะของเครื่องมือการสืบค้นสารสนเทศที่ได้รับความนิยม แบ่งได้ 3 ประเภท คือ

1. รายการข้อมูลสารสนเทศที่จัดอยู่ในรูปแบบของวัสดุสิ่งพิมพ์ ซึ่งผู้เรียนจะต้องใช้บัตรรายการซื้อทรัพยากรของห้องสมุดในการค้นหา เช่น หนังสือ วรรณกรรม เป็นต้น
2. รายการข้อมูลสารสนเทศที่จัดอยู่ในรูปแบบของเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งผู้เรียนจะต้องใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์เข้าถึงฐานข้อมูลของห้องสมุดในการค้นหา เช่น รายการออนไลน์ (Online Public Access Catalog : OPAC)
3. รายการข้อมูลสารสนเทศที่จัดอยู่ในฐานข้อมูลออนไลน์ (Online Database) ซึ่งผู้เรียนจะต้องใช้โปรแกรมค้นหา (Search Engine) บนระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet) โดยระบุ URL ที่อยู่ของเว็บไซต์ (Uniform Resource Locator) เพื่อหาบรรณานุกรม บทคัดย่อ หรือข้อมูลเนื้อหาเต็ม (Full Text) และสื่อประสม (Multimedia) ซึ่งแบ่งลักษณะของวิธีการค้นหาเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ได้ 2 แบบ (พนิดา สมประจบ, 2555, น. 2) ดังนี้

3.1 การสืบค้นแบบง่าย (Basic Search) เป็นวิธีการสืบค้นที่ผู้เรียนทราบรายละเอียดของสารสนเทศบางส่วน โดยใช้คำค้นของสารสนเทศที่ต้องการในการค้นหา เช่น ชื่อผู้แต่ง (Author) ชื่อเรื่อง (Title) คำสำคัญ (Keyword) หัวเรื่อง (Subject) เป็นต้น

3.2 การสืบค้นแบบขั้นสูง (Advanced Search) เป็นวิธีการสืบค้นที่ผู้เรียนไม่ทราบรายละเอียดของสารสนเทศ จึงต้องใช้คำค้นที่เป็นคำ หรือวลีในการค้นหา เช่น การใช้ตรรกบูลีน (Boolean Logic) โดยพิมพ์คำว่า AND, OR, NOT เชื่อมกับคำสำคัญ หัวเรื่อง เป็นต้น

สรุปได้ว่า ลักษณะของเครื่องมือการสืบค้นสารสนเทศ มี 3 ประเภท คือ 1) บัตรรายการค้นหาในห้องสมุด 2) คอมพิวเตอร์สืบค้นในระบบ OPAC และ 3) คอมพิวเตอร์สืบค้นในฐานข้อมูลออนไลน์ ซึ่งการใช้คอมพิวเตอร์สามารถทำได้สะดวกและรวดเร็วกว่าแบบใช้บัตรรายการ แต่มีข้อจำกัดเรื่องทักษะสืบค้นของผู้ใช้และงบประมาณในการซื้อคอมพิวเตอร์

เทคนิคของการสืบค้นสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า

การใช้เทคนิคการสืบค้นต่าง ๆ จะทำให้ผู้เรียนสามารถค้นหาข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และรวดเร็วมากขึ้น ซึ่งผู้เรียนควรเริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์ประเด็นหลัก (Concepts) และประเด็นที่เกี่ยวข้อง (Aspects) มีอะไรบ้างที่ต้องการค้น และใช้เทคนิคการสืบค้นสารสนเทศที่ได้รับความนิยม (คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556, น. 56-58; ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 191; พนิดา สมประจบ, 2555, น. 9-16) ดังนี้

1. การกำหนดคำค้น คือ การใช้คำศัพท์ที่คิดขึ้นเพื่อค้นแทนเนื้อหาสาระที่ต้องการไม่ให้มีความหมายแคบหรือกว้างจนเกินไป ซึ่งแบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่

1.1 คำศัพท์แบบไม่ควบคุม (Uncontrolled Vocabularies) ได้แก่ คำ (Words) กลุ่มคำ (Terms) และวลี (Phrases) ที่พบได้ทั่วไปหรือปรากฏในเนื้อหา เช่น การใช้คำสำคัญ (Keyword) ในการค้นหา โดยไม่ต้องเอาคำนำหน้านามและคำเชื่อมมาใช้ ซึ่งได้มาจากชื่อผู้แต่ง (Author) ชื่อเรื่อง (Title) บทคัดย่อ (Abstracts) หรือตัวเนื้อหา (Texts) ของเอกสาร

1.2 คำศัพท์แบบควบคุม (Controlled Vocabularies) ได้แก่ คำ กลุ่มคำ หรือวลีที่ถูกกำหนดขึ้นอย่างมีระเบียบเพื่อใช้ในการค้นเนื้อหาที่มีความหมายเดียวกัน เช่น การใช้กลุ่มคำที่เป็นคำนามในการค้นหา และอาจใช้คำเชื่อมด้วยสันธาน “กับ” หรือ “และ” ซึ่งได้มาจากหัวเรื่อง (Subject Headings) และศัพท์สัมพันธ์ หรือพจนานุกรม (Thesaurus) ของเอกสาร

2. เทคนิคการสืบค้น คือ การสร้างประโยคคำค้นที่มีความซับซ้อนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความต้องการ ซึ่งแบ่งได้ 5 เทคนิค (รุ่งฤดี อภิวัฒน์ศรีและคณะ, 2558, น. 63) ในการสืบค้นผ่านเว็บไซต์ของห้องสมุด หรือโปรแกรมค้นหาข้อความแบบเสรี (Search Engine) มีดังนี้

2.1 การค้นโดยใช้เทคนิคกำหนดฐานข้อมูล (Fields) ใช้เพื่อจำกัดผลการสืบค้น เช่น การค้นคำสำคัญ ชื่อผู้แต่ง ชื่อหนังสือ หัวเรื่อง เลขเรียกหนังสือและเลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ (ISBN) หรือรายการคำค้นอื่น ๆ ที่อยู่ในฐานข้อมูล เป็นต้น

2.2 การค้นโดยใช้เทคนิคตรรกบูลีน (Boolean Logic) ใช้เพื่อปรับแต่งการสืบค้น เช่น การใช้ AND เพื่อให้ได้ขอบเขตการค้นที่แคบลง หรือการใช้ OR เพื่อให้ได้ขอบเขตการค้นให้กว้างขึ้น และการใช้ NOT เพื่อจำกัดขอบเขตการค้นให้แคบลงโดยไม่ต้องการคำบางคำ เป็นต้น ดังตาราง 2

ตาราง 2 กลยุทธ์การสืบค้นโดยใช้ตรรกบูลีน

คำค้น	ตัวอย่าง	คำอธิบาย
AND	ปัญหา AND ครูไทย	เอกสารที่ค้นได้ทุกรายการ ปรากฏคำค้นทั้ง 2 คำ
OR	ปัญหา OR ครูไทย	เอกสารที่ค้นได้ทุกรายการ ปรากฏคำค้นแบบคำใดคำหนึ่ง หรือแสดงทั้ง 2 คำ
NOT	ปัญหา NOT ครูไทย	เอกสารที่ค้นได้ทุกรายการ จะปรากฏคำค้นคำแรก แต่ไม่ปรากฏคำค้นคำที่สอง
AND NOT	ปัญหา AND NOT ครูไทย	เอกสารที่ค้นได้ทุกรายการ จะปรากฏคำค้นคำแรก แต่ไม่ปรากฏคำค้นคำที่สอง

ที่มา : เทอดศักดิ์ ไม่เท่าทอง (2563, น. 74)

2.3 การค้นโดยใช้เทคนิคการตัดคำ (Truncation) ใช้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่กว้างขึ้น โดยใช้อักขระตัวแทน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ เช่น * # ? ! \$ มักใช้ในการค้นภาษาอังกฤษ เช่น การค้นว่า Colo # ระบบจะทำการสืบค้นให้ทั้งคำว่า color และ colour เป็นต้น

2.4 การค้นโดยใช้เทคนิคเครื่องหมายวงเล็บ (Nesting) ใช้เพื่อจับกลุ่มคำในแต่ละส่วนให้ครอบคลุมคำที่ต้องการ มักใช้ร่วมกับเทคนิคตรรกบูลีน เช่น การใช้วงเล็บร่วมกับคำเชื่อมต่าง ๆ ที่ต้องการค้นคำที่ต้องการ (Television or Mass Media) เป็นต้น

2.5 การค้นโดยใช้เทคนิคเครื่องหมายัญประกาศ “...” ใช้เพื่อค้นวลีที่เป็นชื่อเฉพาะประกอบด้วยคำหลายคำ และต้องเรียงลำดับตามนั้น เช่น การค้นวลีที่ประกอบด้วยคำที่ไม่ใช้ในการค้น โดยใช้เครื่องหมายัญประกาศค้น “The King and 1” เป็นต้น

สรุปได้ว่า เทคนิคของการสืบค้นสารสนเทศ เป็นวิธีการกำหนดคำค้นแบบทั่วไปและแบบที่มีระเบียบ ผลผสมผสานกลวิธีในการสืบค้นสารสนเทศในระบบคอมพิวเตอร์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสืบค้นสารสนเทศที่ต้องการในเว็บไซต์ของห้องสมุดหรือโปรแกรมค้นหาข้อความแบบเสรีได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนของการสืบค้นสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า

การสืบค้นสารสนเทศที่ถูกต้องตามขั้นตอนจะทำให้ผู้ใช้สารสนเทศได้ข้อมูลที่ต้องการในเวลาที่ยรวดเร็ว และจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีขั้นตอนการสืบค้น 7 ขั้นตอน (คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556, น. 52-55; ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 195-196; พนิดา สมประจบ, 2555, น. 4-9; รุ่งฤดี อุทิตมนตร และคณะ, 2558, น. 57) ดังนี้

1. การกำหนดความต้องการ คือ ผู้เรียนควรระบุหัวข้อ ความทันสมัยของข้อมูลและจำนวนของข้อมูลที่ต้องการ เช่น ต้องการข้อมูลสภาพปัญหาในการจัดการศึกษาในช่วง 3 ปี ย้อนหลัง หรือกำหนดประเภทของสารสนเทศที่ต้องการ เช่น เอกสารที่เป็นสิ่งพิมพ์ หรือเอกสารที่เป็นอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

2. การกำหนดคำค้น คือ ผู้เรียนควรแปลคำถามที่ต้องการสืบค้นนำมาเป็นคำค้นที่ระบุคำ (Words) กลุ่มคำ (Terms) และวลี (Phrases) ที่กำหนดขึ้น หรือระบุคำค้นที่เป็นแนวคิดหลักและที่เกี่ยวข้อง สรุปสาระสำคัญ เช่น ผลกระทบของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ และกำหนดคำค้นที่เกี่ยวข้อง เช่น การใช้แฟลชบุ๊กในการเรียนการสอน เป็นต้น

3. การกำหนดกลยุทธ์การค้นโดยใช้เทคนิคการสืบค้น คือ ผู้เรียนควรใช้เทคนิคการสืบค้น เช่น การใช้ตรรกบูลีน การตัดคำ การใช้เครื่องหมายวงเล็บ การใช้เครื่องหมายคำพูด และเครื่องหมายทางคณิตศาสตร์ เป็นต้น

4. การเลือกเครื่องมือสืบค้น คือ ผู้เรียนควรพิจารณาเลือกใช้เครื่องมือการสืบค้นที่เหมาะสมกับสารสนเทศที่ต้องการ เช่น ถ้าต้องการสารสนเทศที่เป็นสิ่งพิมพ์ให้ใช้บัตรรายการในการสืบค้นบรรณานุกรมในห้องสมุด หรือสารสนเทศที่เป็นอิเล็กทรอนิกส์ให้ใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ในการสืบค้นในฐานข้อมูลออนไลน์ เป็นต้น

5. การสืบค้นตามคำที่กำหนด คือ ผู้เรียนควรลงมือปฏิบัติงานสำหรับการใช้เครื่องมือสืบค้นสารสนเทศด้วยตนเอง เพื่อให้เป็นไปตามแผนที่ได้กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงมารยาทกฎระเบียบในการใช้สารสนเทศ รวมถึงจริยธรรมทางวิชาการ และหากเกิดปัญหาในการค้นหาจะได้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างทันท่วงที

6. การประเมินผลการสืบค้น คือ ผู้เรียนควรพิจารณาผลการสืบค้นสารสนเทศที่ได้มาว่าตรงกับความต้องการและมีความน่าเชื่อถือ ถูกต้องเหมาะสมมากน้อยเพียงใด เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจในการสืบค้นใหม่เพิ่มเติม หรือยุติการสืบค้น โดยมีหลักการประเมินผลดังนี้

6.1 เนื้อหาตรงกับความต้องการ หรือมีความสอดคล้องตรงตามหัวข้อที่ต้องการ มีความสมบูรณ์และจำนวนเพียงพอที่จะนำมาใช้กับหัวข้อที่กำลังศึกษา

6.2 เนื้อหาที่มีความถูกต้องน่าเชื่อถือ

6.2.1 หนังสือ พิจารณาจากการนำเสนอข้อเท็จจริง มีการสรุปอย่างเป็นเหตุเป็นผล มีการอ้างอิงในเนื้อหา (Citation) หรือเชิงอรรถ (Footnote) เอกสารอ้างอิง (Reference) หรือบรรณานุกรม (Bibliography) มีการเขียนและการสะกดคำถูกต้องตามหลักไวยากรณ์หรือใช้ภาษาราชการ และได้รับการปรับปรุงแก้ไขโดยผู้ทรงคุณวุฒิก่อนนำออกเผยแพร่

6.2.2 วารสาร พิจารณาจากบทความของวารสารที่ผ่านการประเมินจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer-review) ในวารสาร เพื่อให้บทความแต่ละฉบับได้รับการยอมรับและให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ก่อนการตีพิมพ์เผยแพร่

6.2.3 สารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต พิจารณาจากความน่าเชื่อถือและการเป็นที่ยอมรับในสาขาวิชานั้น ๆ ของผู้เขียนหรือผู้จัดทำสารสนเทศ หรือดูรายละเอียดของผู้รับผิดชอบเว็บไซต์ เช่น วัตถุประสงค์ของเว็บไซต์และที่อยู่ติดต่อได้

6.3 ความเชี่ยวชาญของผู้เขียน พิจารณาจากความรู้ความสามารถและประสบการณ์ตรง หรือสอดคล้องกับเรื่องที่เขียนหรือผลงานวิชาการอื่น ๆ สามารถดูได้จากประวัติ ที่อยู่ ตำแหน่ง สถานที่ทำงาน และผลงานวิชาการของผู้เขียนในหนังสือ บทความ และเว็บไซต์

6.4 ความทันสมัยของสารสนเทศ พิจารณาจากปีที่เผยแพร่ที่หน้าปกหนังสือ หรือปีที่ ฉบับที่ เดือนที่พิมพ์วารสาร หรือวันที่เอกสารถูกเผยแพร่ในอินเทอร์เน็ต หากต้องใช้สารสนเทศที่มีเนื้อหาเหมือนกันให้เลือกใช้สารสนเทศที่ตีพิมพ์ใหม่สุด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหัวข้อที่ศึกษา เช่น ประวัติศาสตร์ จะต้องศึกษาจากเอกสารที่ตีพิมพ์ล่าสุด จึงจะเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือ

7. การจัดการผลการสืบค้น คือ ผู้เรียนควรเลือกวิธีการรับผลการสืบค้นให้ตรงกับความต้องการ เช่น 1) รับผลทางจอภาพ เป็นการแสดงผลแบบรายการ (List Format) รายการสมบูรณ์ (Full Format) หรือรูปแบบที่เครื่องอ่านได้ (Marc Format) 2) สั่งพิมพ์ทางเครื่องพิมพ์ 3) รับผลทางอีเมล (E-mail) และ 4) บันทึกผลการสืบค้นด้วยอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ หรือบันทึกข้อมูลในแฟลชไดรฟ์ (Flash Drive) เป็นต้น

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการสืบค้นสารสนเทศเพื่อการศึกษาควรรวบรวมประกอบด้วย 7 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดความต้องการสารสนเทศ 2) การกำหนดคำค้นในประเด็นที่ต้องการ 3) การกำหนดเทคนิคการสืบค้น 4) การเลือกเครื่องมือการสืบค้น 5) การสืบค้นสารสนเทศตามที่กำหนด 6) การประเมินผลการสืบค้นสารสนเทศ และ 7) การจัดการผลการสืบค้นสารสนเทศ ซึ่งผู้เรียนสามารถนำขั้นตอนต่าง ๆ เหล่านี้ไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับแหล่งสารสนเทศที่ต้องการสืบค้นข้อมูลได้ในการทำรายงานการศึกษาค้นคว้าได้

ฐานข้อมูลในการสืบค้นสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า

การสืบค้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-books) วารสารอิเล็กทรอนิกส์ (E-journals) สามารถสืบค้นได้จากฐานข้อมูล (Databases) และอินเทอร์เน็ต (Internet) (คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556, น. 65-67; ชญาภรณ์ กุลนิตี, 2553, น. 147-149) ดังนี้

1. ฐานข้อมูล (Databases) หมายถึง การรวบรวมข้อมูลบรรณานุกรม เนื้อหาเต็มจาก บทความ วารสารต่าง ๆ มาอยู่ในแสดงผลผ่านระบบคอมพิวเตอร์ แบ่งเป็น 6 ประเภท ได้แก่

1.1 ฐานข้อมูลมัลติมีเดีย (Multimedia Database) เป็นสื่อผสมที่เน้นวิธีการนำเสนอที่หลากหลาย เช่น ภาพ เคลื่อนไหวและเสียงในเวลาเดียวกันและโต้ตอบกับผู้ใช้ได้

1.2 ฐานข้อมูลตัวเลข (Numeric Database) เป็นฐานข้อมูลทางสถิติตัวเลขสำหรับใช้ในการวิเคราะห์คาดการณ์และดำเนินการตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เช่น Thailand Trade Statistics Inter เป็นต้น

1.3 ฐานข้อมูลภาพลักษณ์ (Image Database) เป็นฐานข้อมูลที่ได้จากการใช้เครื่อง Scanner หรือวิธีการอื่น ๆ ที่สามารถนำภาพเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์และดูภาพได้

1.4 ฐานข้อมูลสำเร็จซีดี-รอม (CD-ROM Database) เป็นแผ่นพลาสติกทรงกลม ผิวหน้าเคลือบด้วยโลหะสะท้อนแสง บันทึกข้อมูลและสามารถเปิดอ่านข้อมูลได้ทั้งตัวอักษรและภาพ

1.5 ฐานข้อมูลบรรณานุกรม (Bibliographic Database) เป็นฐานข้อมูลที่ได้นำบันทึกรายการบรรณานุกรม หนังสือ บทความ วารสารหรือสิ่งพิมพ์ออนไลน์ ได้แก่

1.5.1 Online Public Access Catalog (OPAC)

1.5.2 WEB : Online Public Access Catalog (WEBOPAC)

1.6 ฐานข้อมูลเนื้อหาเต็ม (Full-text Database) เป็นฐานข้อมูลที่ให้เนื้อหาอยู่ในรูปอิเล็กทรอนิกส์ เช่น การเข้าฐานข้อมูล Thai Digital Collection (TDC) ได้แก่

1.6.1 วารสารอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Journal)

1.6.2 หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Book)

2. อินเทอร์เน็ต (Internet) เป็นเครือข่ายคอมพิวเตอร์และเครือข่ายที่มีการรวบรวมแหล่งสารสนเทศที่ใหญ่ที่สุดของโลกและมีการเชื่อมต่อไปทั่วโลกอินเทอร์เน็ต

สรุปได้ว่า การสืบค้นสารสนเทศในฐานข้อมูล เป็นวิธีการสืบค้นสารสนเทศที่มีความทันสมัย สะดวกและรวดเร็ว และเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลาทั่วโลกเมื่อเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนมาก เนื่องจากการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการค้นหาสารสนเทศในฐานข้อมูลช่วยให้ผู้เรียนประหยัดเวลา และประหยัดงบประมาณในการเข้าถึงสารสนเทศได้

บทสรุป

แหล่งสารสนเทศ เป็นศูนย์รวบรวมข้อมูลและทรัพยากรทางการศึกษาไว้บริการให้ ผู้เรียนและผู้สอนได้ศึกษาค้นคว้าทั้งในและนอกเวลาเรียน ซึ่งถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการเสริมสร้างประสบการณ์และสร้างองค์ความรู้ใหม่ โดยใช้ความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า แหล่งสารสนเทศเป็นฐาน ในสถาบันการศึกษามีแหล่งสารสนเทศที่ได้รับความนิยมมาก คือ ห้องสมุด และระบบบริการสารสนเทศออนไลน์ ผู้เรียนสามารถใช้บริการได้ตลอดเวลาและทุกสถานที่ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ในการเลือกใช้สารสนเทศและแหล่งสารสนเทศผู้เรียนควรเลือก แหล่งสารสนเทศที่ต้องการศึกษา และใช้อย่างมีประสิทธิภาพทางวิชาการ โดยไม่มุ่งใช้ประโยชน์จน ละเลยความเป็นส่วนตัวในการใช้บริการแหล่งสารสนเทศ เช่น เคารพระเบียบห้องสมุด เป็นต้น และการสืบค้นสารสนเทศในฐานข้อมูล คือ กระบวนการแสวงหาเอกสารและสารสนเทศที่ต้องการ โดยใช้เครื่องมือการสืบค้น 3 ประเภท คือ 1) บัตรรายการค้นหาสารสนเทศในห้องสมุด 2) คอมพิวเตอร์สืบค้นสารสนเทศในระบบ OPAC ในห้องสมุด และ 3) คอมพิวเตอร์สืบค้นสารสนเทศในฐานข้อมูลออนไลน์ และมีวิธีการค้นหาทรัพยากรสารสนเทศออนไลน์ 2 วิธี คือ การกำหนดคำค้นแบบทั่วไปและคำค้นแบบที่มีระเบียบ ผลผสมผสานวิธีการสืบค้นสารสนเทศในระบบคอมพิวเตอร์ ตามขั้นตอนการค้นหา 7 ขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้ทุกที่ทุกเวลาทั่วโลก โดยคำนึงถึงมารยาทในการใช้สารสนเทศ ตลอดจนใช้ประโยชน์จาก แหล่งสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างสูงสุด

คำถามท้ายบท

1. แหล่งสารสนเทศ คืออะไร และมีแหล่งสารสนเทศอะไรที่น่าสนใจทางการศึกษา
2. แหล่งสารสนเทศมีความสำคัญอย่างไรในการศึกษาค้นคว้าและการทำรายงาน
3. แหล่งสารสนเทศมีวัตถุประสงค์อย่างไร และแหล่งใดที่เหมาะสมสำหรับการศึกษา
4. แหล่งสารสนเทศมีกี่ประเภท และประเภทใดที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาค้นคว้า
5. การเลือกใช้แหล่งสารสนเทศ คืออะไร และมีแนวปฏิบัติอย่างไรในการเลือกใช้
6. การสืบค้นสารสนเทศ คืออะไร และมีความสำคัญอย่างไรในการศึกษาค้นคว้า
7. ลักษณะเครื่องมือที่นิยมใช้ในการสืบค้นสารสนเทศทางการศึกษา เป็นอย่างไร
8. เทคนิคการสืบค้นสารสนเทศทางการศึกษา คืออะไร และมีแนวปฏิบัติอย่างไร
9. ขั้นตอนการสืบค้นสารสนเทศทางการศึกษา คืออะไร และมีแนวปฏิบัติอย่างไร
10. ฐานข้อมูล มีกี่ประเภท และประเภทใดสะดวกต่อการเข้าถึงและใช้งานมากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2556). *การค้นคว้าและการเขียนรายงาน* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์.
- ชญาภรณ์ กุลนิตติ. (2553). *สารสนเทศและการศึกษาค้นคว้า* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พนิดา สมประจบ. (2555). *การสืบค้นสารนิเทศ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- พูลสุข เอกไทยเจริญ. (2551). *การเขียนรายงานการค้นคว้า*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- รุ่งฤดี อภิวัฒน์นคร, สายฝน บัวชา, สุรวงศ์ ศรีสุวัจรรย์, ชุติมา น่วมจิตร, นพรัตน์ พิเภก, ทิฐิมา ลีดิग्ภูมิเดชา, ... พรทิพย์ สว่างเนตร. (2551). *การเขียนรายงานและการใช้ห้องสมุด*. กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- รุ่งฤดี อภิวัฒน์นคร, สุรวงศ์ ศรีสุวัจรรย์, นพรัตน์ พิเภก, สายฝน บัวชา, พนิดา สมประจบ, ทิฐิมา ลีดิग्ภูมิเดชา, ... พรทิพย์ สว่างเนตร. (2558). *สารนิเทศและการเขียนรายงานทางวิชาการ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- สายฝน บัวชา. (2556). *การศึกษาค้นคว้าเพื่อเขียนรายงานทางวิชาการและนำเสนอ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.

บทที่ 3

การอ่านและการจดบันทึกข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า

ความรู้ในปัจจุบันมีมากมายเกินกว่าที่ผู้เรียนจะสามารถอ่านและจดบันทึกและทำความเข้าใจได้ทั้งหมด วิธีการอ่านและการจดบันทึกที่ดี จึงมีความสำคัญกับผู้เรียนในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว การอ่านและการจดบันทึกเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เกิดจินตนาการในการต่อยอดความรู้ และรักในการเรียนรู้ตลอดชีวิต และหากผู้เรียนขาดทักษะการอ่านและการจดบันทึกที่ดี ย่อมส่งผลกระทบต่อรายงานการศึกษาค้นคว้าของคุณภาพ เนื่องจากการคัดลอกข้อความต้นฉบับ และไม่มีการอ้างอิงอย่างถูกต้อง ดังนั้น ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการอ่านและการจดบันทึก ข้อมูลแบบต่าง ๆ จะทำให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้เดิมและได้ศึกษาค้นคว้าอย่างมีจุดมุ่งหมาย

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการอ่านและการจดบันทึกข้อมูล
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกวิธีการอ่านและการจดบันทึกข้อมูลได้อย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าและประโยชน์ของการอ่านและการจดบันทึก

สาระการเรียนรู้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการอ่านสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า
2. แนวคิดเกี่ยวกับการจดบันทึกข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้า

กิจกรรมและวิธีสอน

1. ให้นักศึกษาเอกสารคำสอน บทที่ 3 และทำแบบทดสอบตามเวลาที่กำหนด
2. ให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มตามเนื้อหาการเรียนรู้ และเขียนสรุปความรู้ในกระดานขรุขระ
3. ให้นักศึกษาฝึกอ่านและจดบันทึกข้อมูล และนำเสนอความรู้เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้
4. ให้นักศึกษาเขียนสะท้อนคิดเกี่ยวกับความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับในบทเรียน
5. ให้นักศึกษาตอบคำถามท้ายบท ร่วมกันสรุปบทเรียน และมอบหมายงานบทต่อไป

สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้

1. เอกสารคำสอน 161423 ประเด็นคัดสรรทางการศึกษา
2. สื่อการสอน PowerPoint บทที่ 3
3. ใบงานกลุ่มและคำถามท้ายบท
4. กระดาษบรูฟและปากกาเมจิก
5. คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

วิธีการประเมินผล

1. การบันทึกการเรียนรู้และตอบคำถามท้ายบท
2. การนำเสนอความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
3. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียนและการทำงานกลุ่ม

แนวคิดเกี่ยวกับการอ่านสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า

แนวคิดและความหมายของการอ่าน

การอ่านเป็นทักษะที่สำคัญของผู้เรียนในทุกระดับการศึกษา การอ่านมักมาคู่กับการเขียน (Reading and Notes-taking) ซึ่งในบทนี้จะพูดถึงการอ่านและการเขียนเพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น แต่ปัจจุบันปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน คือ ผู้เรียนอ่านและฟังคำบรรยายไม่เป็น ตลอดจนขาดทักษะการอ่าน ทำให้อ่านช้า อ่านไม่เข้าใจ และสิ่งที่เป็นสาเหตุหลัก คือ ผู้เรียนไม่อ่าน จึงทำให้ขาดความรู้ในการทำงาน สิ่งที่สำคัญในการอ่าน คือ การเลือกสื่อการอ่าน (Reading Materials) เพื่อใช้ประกอบการเรียนในการวิชาต่าง ๆ ให้มีความรู้ความเข้าใจยิ่งขึ้น เช่น หนังสือ ตำรา บทความ วารสาร งานวิจัย (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 288)

การมีทักษะการอ่านที่ดีจะช่วยให้ผู้เรียนใช้เวลาในการอ่านน้อยแต่สามารถอ่านเนื้อหาได้มาก ช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจกับความรู้ที่เรียนเบื้องต้น และสื่อสารกับผู้สอนได้ การอ่านเป็นศิลปะที่ต้องฝึกฝนให้มีความชำนาญ โดยเฉพาะผู้เรียนระดับอุดมศึกษา ต้องใช้ทักษะการอ่านเพื่อการศึกษาค้นคว้าให้มีความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการแสดงความคิดเห็นทางวิชาการ (นฤมล กิจไพศาลรัตน์, 2557, น. 195–196) และการอ่านทำให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีคุณค่าและมีปัญญาในการปรับปรุงและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ดังนั้นการปลูกฝังการอ่านให้ผู้เรียน จึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่ต้องการให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและยังเป็นการผ่อนคลายความเหนื่อยล้าจากการทำงานและตอบสนองความต้องการอยากรู้อยากเห็นได้อีกด้วย (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 289–290)

การอ่าน คืออะไร การอ่าน (Reading) คือ การว่าตามตัวหนังสือในรูปแบบการออกเสียงถ้อยคำและการขบคิดอ่านในใจเพื่อการตีความหมาย หรือทำความเข้าใจเนื้อหา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, น. 1364) และเป็นกระบวนการแปลข้อความ หรือสัญลักษณ์ที่เป็นตัวอักษร คำ ประโยคให้อ่านเข้าใจโดยใช้ประสบการณ์เดิม หรือความรู้ในการสรุปและตัดสินใจ หรืออาจกล่าวได้ว่าการอ่านเป็นการมองตัวอักษรให้เข้าใจความหมายของคำ และนำเอาความหมายของคำที่ดีที่สุดไปใช้ให้เกิดประโยชน์ (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 289) ซึ่งการอ่านที่ดี ผู้เรียนจะต้องมีจิตใจที่มุ่งมั่นต่อการอ่านอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า การอ่านสารสนเทศทางการศึกษา เป็นการทำความเข้าใจข้อมูลสารสนเทศและแปลความหมาย หรือสัญลักษณ์ตามประสบการณ์และความรู้ของผู้อ่านไปใช้ในการศึกษาค้นคว้าเพื่อนำเสนอความรู้หรือสนทนากับผู้สอน โดยใช้ความคิดของตนในการแยกแยะและตีความหมายกับสิ่งที่อ่าน ความรู้ที่ได้จากการอ่านจะเป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาและนำไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้อง สามารถนำไปปรับใช้ในการทำงาน การศึกษาและการประกอบอาชีพได้

คุณค่าและประโยชน์ของการอ่าน

การอ่าน เป็นเครื่องมือที่มีคุณค่าและประโยชน์ในการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ และรู้วิธีการแก้ปัญหาและพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา โดยมีสาระสำคัญ (ฉวีวรรณ คหาภินันท์, 2542, น. 23; ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 290-293) ดังนี้

1. การอ่านทำให้ผู้เรียนได้ทราบเนื้อหาสาระความรู้ต่าง ๆ มากกว่าการฟังบรรยาย
2. การอ่านสามารถทำได้ทุกที่ทุกเวลาเมื่อผู้เรียนมีความต้องการอ่านสื่อสารสนเทศ
3. การอ่านทำให้ผู้เรียนมีสติ มีสมาธิอยู่กับตนเอง และมีความคิดสร้างสรรค์จินตนาการ
4. การอ่านทำให้ผู้เรียนเกิดแนวคิดใหม่ ๆ และมีมุมมองเปิดกว้าง ไม่ยึดติดรูปแบบ
5. การอ่านทำให้ผู้เรียนมีแนวทางการแก้ไขปัญหาในการทำงานและการดำรงชีวิต
6. การอ่านทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความชำนาญในการทำงานและพัฒนาทักษะอาชีพ
7. การอ่านทำให้ผู้เรียนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และพักผ่อนหย่อนใจหลังเรียน
8. การอ่านทำให้ผู้เรียนทันต่อเหตุการณ์และความเจริญก้าวหน้าของโลกสมัยใหม่

สรุปได้ว่า การอ่านก่อให้เกิดคุณค่าและประโยชน์ต่อตัวผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ในรายวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรและมีความชำนาญในการประกอบอาชีพ สามารถปรับปรุงและพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา มีทัศนคติที่ดีต่อการดำรงชีวิต รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลก

หลักการเลือกสื่อสารสนเทศที่ใช้ในการอ่านเพื่อทำรายงาน

การเลือกสื่อการอ่านเพื่อการศึกษา ค้นคว้า และการทำรายงาน ผู้เรียนจะต้องมีหลักการเลือกที่ถูกต้อง เพื่อให้ได้สื่อการอ่านที่ตรงกับความต้องการและมีคุณภาพมากพอที่จะนำมาใช้ในการทำรายงาน การอ่านเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งผู้เรียนจะต้องเลือกสื่อการอ่านที่สนใจและมีความอยากรู้ในเรื่องนั้นเป็นพิเศษ (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 288) ซึ่งข้อดีของการเลือกสื่อการอ่าน คือ ช่วยทำให้ผู้เรียนสามารถกำหนดขอบเขตเนื้อหาสาระในการทำรายงานได้ สามารถพิจารณาสื่อการอ่านได้จากชื่อผู้แต่ง ความรู้ความชำนาญของผู้แต่งผู้เขียน ผู้ผลิต ขอบเขตเรื่อง วิธีเขียน การเรียงลำดับ รูปเล่มและบรรณานุกรม หรือเอกสารอ้างอิง (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 291) ในกรณีที่เนื้อหามีความซ้ำซ้อน ควรเลือกเนื้อหาที่มีรายละเอียดและน่าเชื่อถือมากที่สุด และตรวจสอบข้อเท็จจริงในกรณีที่เนื้อหาที่มีความขัดแย้งกัน โดยคำนึงถึงความทันสมัย ความเป็นเหตุเป็นผลและความน่าเชื่อถือ มีการเขียนและการสะกดคำที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ มีการใช้ภาษาราชการ และได้รับการปรับปรุงแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิ หรือกองบรรณาธิการเป็นอย่างดีก่อนนำออกเผยแพร่ (รุ่งฤดี อภิวัฒน์นคร และคณะ, 2554, น. 106-110) และมีการเผยแพร่ในฐานข้อมูลที่ได้มาตรฐานทางวิชาการ

การอ่าน เพื่อการทำรายงาน ผู้เรียนจะต้องทำการรวบรวมสื่อสารสนเทศทางการศึกษา จำนวนมากในหลาย ๆ แหล่งที่มา จึงต้องให้ความสำคัญกับการเลือกสรรเนื้อหาที่มีคุณภาพ มีความทันสมัยและตรงกับความต้องการมากที่สุด (คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556, น. 121-122) ซึ่งการเลือกสื่อการอ่าน มีหลักการใหญ่ ๆ 2 ประการ ดังนี้

1. ผู้เรียนต้องมีความรู้เกี่ยวกับรูปแบบและขอบเขตเนื้อหาของรายงานทางวิชาการที่จะทำเป็นอย่างดี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเลือกสรรสื่อสารสนเทศที่นำมาใช้ในการอ่าน ซึ่งต้องมีความทันสมัยและความลึกซึ้ง เช่น รายงานการสำรวจ รายงานการวิเคราะห์ปัญหาที่เป็นปัจจุบัน

2. ผู้เรียนต้องมีความรู้เกี่ยวกับลักษณะของสารสนเทศที่ใช้ในการอ่านแต่ละเรื่องหรือรายการ พิจารณาคำแนะนำเชื่อถือ ความเหมาะสมและคุณค่าของสารสนเทศที่นำมาใช้ เช่น ผู้แต่งมีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่เขียนเป็นอย่างดี หรือมีผลงานทางวิชาการในเรื่องที่เขียน สารสนเทศได้มาตรฐานทางวิชาการ มีการเผยแพร่โดยสำนักพิมพ์ และมีการอ้างอิงแหล่งที่มาอย่างถูกต้อง เนื้อหาและหัวข้อมีความถูกต้อง ทันสมัยและเหมาะสมกับกลุ่มผู้อ่านในแต่ละสาขาวิชา

สรุปได้ว่า การเลือกสื่อการอ่านเพื่อการศึกษา ค้นคว้า และทำรายงาน มี 2 หลักการใหญ่ ๆ คือ 1) การมีความรู้ในเรื่องรูปแบบและขอบเขตของการทำรายงาน เพื่อกำหนดลักษณะของสื่อการอ่านที่ต้องการให้เหมาะสมกับลักษณะและความลึกซึ้งของรายงาน 2) การมีความรู้เกี่ยวกับการเลือกสื่อการอ่านที่ทันสมัย มีคุณภาพ และได้มาตรฐานทางวิชาการ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการอ่านและการสรุปความรู้ไปใช้ในการทำรายงาน

วิธีการอ่านเพื่อทำรายงาน

ทักษะการอ่านอย่างถูกวิธี หรือการอ่านอย่างมีจุดมุ่งหมายจะทำให้ผู้เรียนได้ข้อสรุปไปใช้ในการทำรายงานให้มีความสมบูรณ์ได้ (พูลสุข เอกไทยเจริญ, 2551, น. 121) เป็นคำถามที่ผู้เรียนหลายคนกำลังสงสัยว่าทำอย่างไรถึงจะอ่านแล้วรู้เรื่อง อ่านแล้วเข้าใจได้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องที่อ่าน มีความรู้ด้านภาษาและการคิด มีความสนใจและทัศนคติที่ถูกต้อง และท้ายที่สุดคือจะต้องกำหนดจุดประสงค์ในการอ่านทุกครั้ง ถึงจะสามารถทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้จากเรื่องที่อ่านได้ (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 291) คำแนะนำในเบื้องต้นสำหรับผู้เรียนที่ต้องการฝึกทักษะการอ่านให้มีประสิทธิภาพ และการเป็นผู้อ่านที่ดี ควรมีการเตรียมความพร้อมในการอ่านและการมีทักษะการอ่าน (ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 299; พูลสุข เอกไทยเจริญ, 2551, น. 121-123) ดังนี้

1. ผู้เรียนควรพัฒนานิสัยรักการอ่าน และลักษณะพฤติกรรมการอ่านที่ถูกต้อง เช่น มีความสนใจและต้องการอ่าน มีความตั้งใจและกระตือรือร้นในการอ่าน มีวิจารณญาณในการอ่าน นั่งตัวตรง ไม่นอนอ่าน และใช้ตามองตัวหนังสือห่างจากตัวประมาณ 1 ฟุต ฝึกอ่านในใจไม่ออกเสียง และทำความเข้าใจเรื่องที่อ่านตามกลยุทธ์การอ่านที่เหมาะสมกับตนเอง

2. ผู้เรียนควรเตรียมความพร้อมในการอ่านด้วยความกระตือรือร้น ต้องรู้จักตนเอง เพื่อกำหนดเป้าหมายในการอ่าน และทำความเข้าใจเนื้อหาแต่ละครั้งให้บรรลุวัตถุประสงค์ เช่น การทำความเข้าใจเหตุผลต่าง ๆ ของผู้เขียนและเปิดใจยอมรับความคิดที่แตกต่าง หรือการคิดเชิงวิพากษ์ที่ได้จากการอ่านแล้วสังเคราะห์เป็นความรู้ใหม่ให้เกิดความก้าวหน้า

3. ผู้เรียนควรพัฒนาทักษะการอ่านเร็ว ๆ เพื่อการทำความเข้าใจเนื้อหาสาระต่าง ๆ โดยใช้เวลาน้อยแต่มีประสิทธิภาพ พยายามฝึกการอ่านเป็นประจำ อย่างสม่ำเสมอ โดยมีการกำหนดจุดมุ่งหมายในการอ่านตามความต้องการ เช่น การอ่านจับใจความสำคัญ การทำความเข้าใจข้อเท็จจริงหรือแนวคิดที่เกิดขึ้น และสามารถให้ข้อเสนอแนะทางวิชาการได้

การศึกษาในระดับอุดมศึกษา มุ่งเน้นการอ่านสารสนเทศทางการศึกษาเพื่อทำรายงานใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนที่ผู้สอนได้สอดแทรกให้ผู้เรียนได้ฝึกฝน และเป็น การเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้เรียนควรกำหนดจุดมุ่งหมายในการอ่านว่าต้องการเพื่ออะไร จะได้ กำหนดวิธีอ่านได้อย่างเหมาะสม เช่น การอ่านความรู้พื้นฐานเพื่อกำหนดขอบเขตความรู้ในการ ทำรายงาน การอ่านรวบรวมข้อมูล เพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาสาระ และจัดลำดับความคิดใน การเขียนรายงาน การอ่านเพื่อหาแนวคิด ความสำคัญ และความหมายในการให้ข้อเสนอแนะ การอ่านเพื่อการวิเคราะห์ หรือวิจารณ์เพื่อให้เข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ หรือแสดงข้อคิดเห็นทางวิชาการได้ (คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556, น. 122-124; ชญาภรณ์ กุลนิตติ, 2553, น. 293-294; นฤมล กิจไพศาลรัตน์, 2557, น. 196-199; พูลสุข เอกไทยเจริญ, 2551, น. 123-128) ซึ่งมีวิธีการอ่าน 5 วิธีการ ดังนี้

1. การอ่านอย่างกว้าง ๆ และเร็ว ๆ เป็นการอ่านเพื่อใช้ในการอ่านเนื้อหาโดยสังเขป มีวิธีการอ่าน ดังนี้

1.1 การอ่านตรวจตรา (Browsing) เป็นการอ่านสำรวจในเบื้องต้นอย่างรวดเร็ว ๆ เพื่อ ศึกษาเนื้อหาสาระโดยสังเขป เหมาะสำหรับการเลือกสรรสารสนเทศที่ต้องการในการทำ รายงาน และรวบรวมบรรณานุกรม

1.2 การอ่านผ่าน (Skimming) เป็นการอ่านอย่างรวดเร็วเพื่อทำความเข้าใจเนื้อหา ของเอกสารบางตอน เช่น คำนิยาม คำนำ สารบัญ บทนำ บทสรุป เหมาะสำหรับการทำความเข้าใจเนื้อหาเพื่อนำไปใช้ในรายงาน

1.3 การอ่านข้ามมุ่งหาคำตอบ หรือการอ่านแบบค้นหา (Scanning) เป็นการอ่านแบบกวาดสายตารวดเร็วไปยังเป้าหมายที่ต้องการ เช่น คำสำคัญ หัวข้อสำคัญแล้วอ่านรายละเอียดเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้อง เหมาะสำหรับการหาความหมายของคำศัพท์ และคำอธิบายตามหัวข้อต่าง ๆ ในการทำรายงาน

2. การอ่านจับประเด็น เป็นการอ่านเพื่อใช้ในการค้นหาประเด็น และทำความเข้าใจเนื้อหาสาระสำคัญที่ต้องการ มีวิธีการอ่าน ดังนี้

2.1 การสังเกตคำสำคัญที่พบบ่อย หรือมีการอ้างถึงบ่อย ๆ เป็นคำสำคัญของเรื่อง และการสังเกตประโยคสำคัญในเนื้อเรื่องแต่ละย่อหน้า หรือแนวคิดหลักและประโยคสำคัญในแต่ละย่อหน้าที่เป็นความนำและย่อหน้าสรุป

2.2 การบันทึกประโยคสำคัญของแต่ละย่อหน้าในบัตรบันทึก หรือกระดาษส่วนตัว และเรียงเรียงด้วยภาษา หรือสำนวนของตนเองจะเป็นประโยชน์ต่อการจับประเด็นและนำไปสู่การสรุปประเด็นความรู้ที่ได้ไปใช้ในรายงาน

3. การอ่านสรุปความ เป็นการอ่านเพื่อใช้ในการตีความหมายของเรื่องราวที่อ่านให้มีความถูกต้องชัดเจน สามารถทำความเข้าใจเนื้อเรื่องที่สนใจความสำคัญได้ สรุปความคิดเป็นความคิดหลัก ความคิดรอง จัดบันทึกแต่ละย่อหน้าด้วยภาษา หรือสำนวนของผู้เรียน และสามารถอธิบายความหมายต่าง ๆ ได้

4. การอ่านวิเคราะห์ เป็นการอ่านที่ต้องใช้ความสามารถในการตีความหมาย หรือใช้วิจารณ์งานในการอ่าน เพื่อให้สามารถจำแนกแยกแยะข้อมูล หรือเปรียบเทียบเรื่องที่อ่านให้สอดคล้องกับเรื่องที่ต้องการและจัดกลุ่มตามประเด็นที่ต้องการได้ (นฤมล กิจไพศาลรัตน, 2557, น. 198-199; รุ่งฤดี อุทวัฒน์ศรี และคณะ, 2554, น. 110-115) มีวิธีการอ่าน ดังนี้

4.1 ทำความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของผู้เขียนที่อยากให้ผู้อ่านได้เข้าใจเนื้อหาที่เขียน และต้องมีสมาธิในการอ่านเนื้อหาเชิงวิเคราะห์

4.2 เปิดใจยอมรับความคิดเห็นใหม่ ๆ ที่ผู้เขียนนำเสนอและอ่านจับใจความสำคัญให้สอดคล้องกับเรื่องราวที่ต้องการวิเคราะห์

4.3 อ่านซ้ำ ๆ จะช่วยให้เข้าใจในเนื้อหาและใช้พจนานุกรมแปลความหมายที่ไม่เข้าใจ ให้ได้แนวทางในการวิเคราะห์ เช่น การจำแนกความเหมือนและความต่างของเนื้อหา ข้อดี ข้อด้อย หรือประเด็นอื่น ๆ ที่ต้องการวิเคราะห์

4.4 จัดบันทึกแนวคิดสำคัญในสมุด หรือกระดาษส่วนตัว ขนาด 4x6 นิ้ว หรือ 5x8 นิ้ว ใช้หน้าเดียวในการบันทึก ทำเครื่องหมายขีดเส้นใต้ข้อความสำคัญจะช่วยทำให้จำได้ดี สรุปเฉพาะสาระสำคัญที่ต้องการด้วยถ้อยคำของตนเอง

4.5 อ่านให้เป็นประจำ อย่างสม่ำเสมอ เป็นการเพิ่มพูนความสามารถของผู้เรียนในการวิเคราะห์และนำความรู้ไปใช้ได้อย่างถูกต้อง

5. การอ่านสังเคราะห์ เป็นการอ่านเนื้อหาจากหลาย ๆ แหล่งข้อมูลให้ได้ข้อสรุปและจัดกลุ่มข้อมูล หรือแนวคิดเดียวกันที่ผ่านการวิเคราะห์มาแล้ว และนำเสนอในรูปแบบการเรียบเรียงเขียนใหม่ให้มีความสัมพันธ์กัน (นฤมล กิจไพศาลรัตน์, 2557, น. 200; รุ่งฤดี อุวิวัฒน์ และคณะ, 2554, น. 115-116) มีวิธีการอ่าน ดังนี้

5.1 การอ่านและจัดกลุ่มเนื้อหาที่มีแนวคิดเดียวกัน โดยการนำบัตรบันทึกมาเรียงตามลำดับหัวข้อในโครงเรื่อง และอ่านวิเคราะห์อีกครั้ง เพื่อจัดกลุ่มเนื้อหาลักษณะเดียวกันหรือแนวความคิดเหมือนกันไว้

5.2 การเรียงลำดับเนื้อหาที่ต้องการตามลำดับความสัมพันธ์ใหม่ในแต่ละหัวข้อให้มีความชัดเจนและเพียงพอต่อการสังเคราะห์เรียบเรียงเนื้อหาใหม่ เป็นการจำแนกเนื้อหาในประเด็นใหม่ที่น่าสนใจขึ้น

5.3 การพิจารณาเนื้อหาที่เรียบเรียงใหม่เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ให้เกิดความสมบูรณ์โดยใช้ภาษาสำนวนของผู้เรียนในการสรุปเนื้อหา และควรมีข้อเสนอแนะในการทำให้งานมีคุณค่าทางวิชาการ

สรุปได้ว่า วิธีการอ่านสารสนเทศทางการศึกษาเพื่อทำรายงาน มี 5 วิธี ผู้เรียนสามารถใช้เป็นแนวทางในการอ่านได้ ดังนี้ 1) การอ่านแบบคร่าว ๆ อย่างรวดเร็ว เป็นวิธีที่ให้ผู้เรียนสำรวจข้อมูล และระบุเป้าหมายที่ต้องการอ่านในเบื้องต้น 2) การอ่านแบบจับประเด็น เป็นวิธีที่ให้ผู้เรียนได้สังเกตคำ หรือประโยคสำคัญในแต่ละย่อหน้าเพื่อตอบคำถามที่ต้องการ 3) การอ่านสรุปความ เป็นวิธีที่ให้ผู้เรียนได้สรุปสาระสำคัญที่ได้จากการอ่าน 4) การอ่านวิเคราะห์ เป็นวิธีที่ให้ผู้เรียนได้ตีความหมาย หรือเปรียบเทียบข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา และ 5) การอ่านสังเคราะห์ เป็นวิธีที่ให้ผู้เรียนได้เรียบเรียงเนื้อหาใหม่ที่ได้จากการวิเคราะห์ให้เป็นภาษาหรือสำนวนของตนเอง เพื่อใช้ประโยชน์ในการเขียนรายงาน

กลยุทธ์และเทคนิคการอ่าน

การอ่านสารสนเทศทางการศึกษาที่มีจำนวนมากและมีเวลาในการอ่านน้อย ผู้เรียนจะต้องใช้กลยุทธ์ หรือเทคนิคการอ่านที่เหมาะสมเพื่อช่วยลดเวลาในการอ่านและอ่านให้เข้าใจมากที่สุด จากการศึกษากลยุทธ์และเทคนิคการอ่านของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ สามารถสรุปกลยุทธ์และเทคนิคการอ่านที่สำคัญได้ 3 เทคนิค ได้แก่ เทคนิคการอ่าน แบบ SQ3-R เทคนิคการอ่าน แบบ QoOQRRR และเทคนิคการอ่าน แบบ S-RUN มีรายละเอียด ดังนี้

1. เทคนิคการอ่าน แบบ SQ3-R มีขั้นตอน 5 ขั้นตอน (ชญาภรณ์ กุลนิตี, 2553, น. 295-296; นฤมล กิจไพศาลรัตน, 2557, น. 201-202; พูลสุข เอกไทยเจริญ, 2551, น. 124-125; วิโรจน์ ธีรคุณ, 2543, น. 167; Pritchard, 2008, p. 45) ดังนี้

ขั้นตอน 1 คือ S (Survey) เป็นการอ่านสำรวจในเบื้องต้น เพื่อดูข้อมูลส่วนต่าง ๆ ของหนังสือตั้งแต่ปกนอก สารบัญ เนื้อหา สรุป ช่วยให้ค้นหาคำตอบ ทำความเข้าใจและจำได้

ขั้นตอน 2 คือ Q (Question) เป็นการตั้งคำถามที่อยากรู้ในเรื่องที่อ่านและต้องการคำตอบจากเรื่องที่อ่าน ช่วยให้การอ่านมีจุดหมาย

ขั้นตอน 3 คือ R1 (Head) เป็นการอ่านเพื่อตอบคำถามจากคำถามที่ได้ตั้งไว้ในตอนแรก หรืออ่านข้อความที่ละตอนพร้อมด้วยคำถามที่อยู่ใจและหาคำตอบเพิ่มเติมขณะที่อ่าน

ขั้นตอน 4 คือ R2 (Recall) เป็นการจดบันทึกข้อความสำคัญ หรือข้อความหลัก ๆ ไว้เพื่อทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการอ่านที่ผ่านมา

ขั้นตอน 5 คือ R3 (Review) เป็นการอ่านทบทวนและย้อนกลับไปอ่านให้เกิดความกระจ่างเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านว่าจำประเด็นหลักได้ครบถ้วนหรือไม่ เป็นการเชื่อมโยงความคิดเข้าด้วยกันและมองให้เห็นภาพทั้งหมดของวิชาที่เรียน

2. เทคนิคการอ่าน แบบ QoQRRR มีขั้นตอน 7 ขั้นตอน (นฤมล กิจไพศาลรัตน, 2557, น. 203-204; Burms and Sinfield, 2008, p. 155) ดังนี้

ขั้นตอน 1 คือ Question เป็นการตั้งคำถามในการอ่าน เพื่อให้อ่านอย่างมีเป้าหมาย ใหรรู้ว่าตนกำลังอ่านอะไร และทำไมต้องอ่าน

ขั้นตอน 2 คือ Overview (Course) เป็นการอ่านอย่างสังเขป เพื่อดูคำอธิบายหรือประเด็นเนื้อหาสาระที่ต้องการศึกษาค้นคว้า

ขั้นตอน 3 คือ Overview (Text) เป็นขั้นตอนการอ่านอย่างสังเขปเช่นเดียวกันแต่ให้นั้นรายละเอียดในเนื้อหา หรือสิ่งที่อ่านมากกว่า มีการทำความเข้าใจทั่วไปและภาพรวม มีข้อโต้แย้งข้อความที่คัดลอกและรายการอ้างอิง

ขั้นตอน 4 คือ Question and Question Again เป็นการตั้งคำถาม ว่าทำไมต้องอ่าน รวมทั้งการตั้งคำถามว่าหัวข้อที่อ่านรู้อะไรบ้าง จำเป็นต้องค้นหาเรื่องอะไรเพิ่มเติม และจะเอาข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ในงานอย่างไร

ขั้นตอน 5 คือ Read (Reading Question, Reading Resources) เป็นการอ่านแบบเชิงรุก โดยให้อ่านไปพร้อม ๆ กับการตั้งคำถาม จะทำให้ผู้อ่านมีแนวทางในการอ่านที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

ขั้นตอน 6 คือ Re-read เป็นการอ่านซ้ำ ในการอ่านครั้งแรก ยังไม่ควรให้มีการจดบันทึกใด ๆ เพราะการอ่านรอบแรก อาจยังไม่เข้าใจเนื้อหาสาระ หรือแนวคิดของงานทั้งหมด

ขั้นตอน 7 คือ Review เป็นการทบทวนซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการอ่านผลงานวิชาการแบบเชิงรุก ทบทวนว่าสิ่งที่เขียนสรุป หรือบันทึกไว้ในขั้นตอนก่อนหน้านี้เป็นประโยชน์ต่อการทำงานหรือไม่ และผู้เรียนควรตอบคำถามให้ได้เองแทนที่จะฟัง หรือถามความเห็นจากผู้อื่น

3. เทคนิคการอ่าน แบบ S-RUN มีขั้นตอน 4 ขั้นตอน (นฤมล กิจไพศาลรัตน์, 2557, น. 204; Pritchard, 2008, p. 38) ดังนี้

ขั้นตอน 1 คือ Survey เป็นการอ่านสำรวจหนังสืออย่างรวดเร็ว โดยการพิจารณาชื่อหนังสือ บทนำ หัวข้อเรื่องต่าง ๆ และส่วนประกอบอื่น ๆ ในเล่มก่อนการอ่านแบบละเอียด

ขั้นตอน 2 คือ Read เป็นการอ่านเนื้อหาในเล่มแบบละเอียดตั้งแต่ต้นจนจบเล่ม

ขั้นตอน 3 คือ Underline เป็นการขีดเส้นใต้ หรือทำเครื่องหมายต่าง ๆ ในแต่ละตอน หรือหัวข้อที่สำคัญเพื่อให้สามารถจำหรือนำไปใช้ประโยชน์ในการเขียนเชื่อมโยงต่าง ๆ ได้

ขั้นตอน 4 คือ Note-take เป็นการบันทึกแบบย่อ ๆ หรือเขียนสรุปใจความสำคัญของเนื้อหาแต่ละบทแต่ละตอน เพื่อให้สามารถทำความเข้าใจเนื้อหาสาระที่อ่านได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า เทคนิคการอ่านที่เหมาะสมกับผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา SQ-RNR มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) S (Survey) คือ การอ่านสำรวจหัวข้อต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว 2) Q (Question) การตั้งคำถามก่อน ระหว่างและหลังการอ่านเพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายในการอ่าน 3) R (Read) คือ การอ่านรายละเอียดเพื่อให้ได้คำตอบที่ได้ตั้งคำถามไว้ 4) N (Note & Underline) การจดบันทึกสรุปหรือการทำเครื่องหมายช่วยจำไว้ให้ง่ายต่อการนำไปใช้ และ 5) R (Review) คือ การอ่านทบทวน หรือการอ่านซ้ำสิ่งที่บันทึกและทำเครื่องหมายไว้เพื่อให้มีความเข้าใจมากขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการจดบันทึกข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้า

ความสำคัญของการจดบันทึกข้อมูล

การจดบันทึก (Note Taking) มีความสำคัญอย่างไร การจดบันทึกเป็นกระบวนการเขียนเรื่องราวต่าง ๆ อย่างมีแบบแผน เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าและทำรายงาน การจดบันทึกความรู้ที่เป็นสาระสำคัญในรูปแบบของการเขียนข้อความหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ ตามความเข้าใจของผู้เรียน เพื่อให้สามารถนำกลับมาทบทวนภายหลังได้ (Leach, 2008, p. 37) ช่วยให้สามารถคิดเชื่อมโยงกับข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ เกิดการเรียนรู้ และมีความเข้าใจประเด็นเนื้อหาที่เป็นแนวคิดหลักของเรื่อง ช่วยเตือนความจำจากเรื่องที่อ่านและฟังได้ การจดบันทึกข้อมูล จึงมีความสำคัญต่อการสร้างผลงานวิชาการและการอ้างอิงความรู้ และความสำคัญของการจดบันทึกข้อมูล (พูลสุข เอกไทยเจริญ, 2551, น. 128) ดังนี้

1. เพื่อป้องกันการลืมเนื้อหาสาระสำคัญที่ได้จากการอ่านและการฟังคำบรรยาย
2. เพื่อให้ได้เนื้อหาสาระสำคัญที่ต้องการโดยไม่ต้องยืมห้องสมุดหรือถ่ายเอกสาร
3. เพื่อนำความรู้ที่ได้จากการสรุปด้วยภาษาของตนเองมาใช้ในการเขียนรายงาน
4. เพื่อให้สะดวกต่อการรวบรวมจัดกลุ่มประเภท เรียบเรียงเนื้อหามาใช้ในรายงาน
5. เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการคัดลอกข้อมูลโดยไม่ได้สรุปและอ้างอิงมาทำรายงาน

สรุปได้ว่า การจดบันทึกข้อมูลมีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนสามารถทำรายงานได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ หากผู้เรียนขาดการจดบันทึกข้อมูลที่ดีแล้วนั้น อาจจะไม่เข้าใจเนื้อหาที่เรียนและเสียเวลาในการเรียบเรียงเนื้อหาได้ เนื่องจากไม่สามารถสรุปสาระสำคัญของเรื่องที่อ่านและฟังเป็นสำนวนของตนเองได้และอาจคัดลอกข้อมูลต้นฉบับมาโดยไม่ตั้งใจด้วย

วัตถุประสงค์ของการจดบันทึกข้อมูล

วัตถุประสงค์ของการจดบันทึกข้อมูล (คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556, น. 127; นฤมล กิจไพศาลรัตน, 2557, น. 208–209; Prichard, 2008, p. 47) สรุปได้ดังนี้

1. เพื่อบันทึกแนวคิดสำคัญ หรือสิ่งที่ประโยชน์จากเรื่องที่ได้อ่านและฟังได้
2. เพื่อเตือนความจำสิ่งที่พบเห็นในชีวิตประจำวันและใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้
3. เพื่อทบทวนความรู้ ข้อเท็จจริงและความคิดเห็นต่าง ๆ ให้มีความเข้าใจยิ่งขึ้น
4. เพื่อจัดเก็บข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ ให้เชื่อมโยงกันในการเขียนอย่างเป็นระบบ
5. เพื่อให้ทราบแหล่งที่มาของข้อมูลแต่ละประเภท และใช้อ้างอิงได้อย่างถูกต้อง

สรุปได้ว่า การจดบันทึกข้อมูล มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเขียนสรุปความรู้ได้ด้วยตนเองตามความเข้าใจ ใช้สำหรับการทบทวนเนื้อหา หรือแนวคิดสำคัญหลังเรียน และเชื่อมโยงความคิดอย่างเป็นระบบในการเขียนรายงานและการอ้างอิงแหล่งที่มา

หลักการของการจดบันทึกข้อมูลที่ดี

การจดบันทึกข้อมูลที่ดี มีหลักการสำคัญ 10 ประการ (คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556, น. 127–139; นฤมล กิจไพศาลรัตน, 2557, น. 215–216; พูลสุข เอกไทยเจริญ, 2551, น. 129–130; Pritchard, 2008, p. 45) ดังนี้

1. ผู้เรียนควรวางแผนการจดบันทึกอย่างเป็นระบบ ให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ
2. ผู้เรียนควรกำหนดหัวข้อเรื่องที่บันทึกให้ตรงกับขอบเขตเนื้อหาที่จะสรุปความ
3. ผู้เรียนควรจดบันทึกเฉพาะเรื่องหรือสิ่งที่สำคัญที่ต้องการด้วยภาษาของตนเอง

4. ผู้เรียนควรวิเคราะห์และทำความเข้าใจเรื่องที่อ่านหรือฟังก่อนทำการจดบันทึก
 5. ผู้เรียนควรแยกบันทึกข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพิ่มเติมให้ชัดเจน
 6. ผู้เรียนควรใช้ตัวย่อบันทึกหรือทำเครื่องหมายช่วยจำในขณะที่มีการอ่านหรือฟัง
 7. ผู้เรียนควรระวังการคัดลอกผลงานทางวิชาการ (Plagiarism) โดยไม่อ้างอิงที่มา
 8. ผู้เรียนควรใช้บัตรบันทึกข้อมูลจำนวนหนึ่งแผ่นแบบหน้าเดียวต่อหนึ่งหัวข้อเรื่อง
 9. ผู้เรียนควรแยกบัตรบันทึกใหม่หรือใส่เลขหน้า เมื่อได้ข้อมูลมาจากคนละแหล่ง
 10. ผู้เรียนควรจดบันทึกข้อมูลให้ถูกต้องและอ้างอิงตามหลักการเขียนบรรณานุกรม
- สรุปได้ว่า หลักการของการจดบันทึกข้อมูล เป็นข้อคิดที่ดีก่อนการบันทึกข้อมูลช่วยให้ผู้เรียนสามารถจดบันทึกได้อย่างถูกต้องและไม่เสียเวลาในการเรียบเรียงข้อมูลในการทำรายงาน และการบันทึกในแบบอิเล็กทรอนิกส์จะต้องจัดแยกแฟ้มข้อมูลการบันทึกด้วยเช่นกัน

รูปแบบของการจดบันทึกข้อมูล

รูปแบบการจดบันทึก (Note Layout) มีหลายรูปแบบ ซึ่งผู้เรียนสามารถเลือกรูปแบบการจดบันทึกข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าได้ตามวัตถุประสงค์ สามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

1. การจดบันทึกแบบมาตรฐาน (Linear Note) เป็นรูปแบบการจดบันทึกที่นิยมใช้กันอยู่ทั่วไป คือ การจดบันทึกเป็นข้อความลงในกระดาษ หรือบัตรบันทึก ขนาด 4x6 นิ้ว หรือ 5x8 นิ้ว หรือใช้กระดาษ A4 พับครึ่ง โดยเขียนข้อความเรียงไปเป็นแถว ๆ ตามลำดับ หรือตามหัวข้อที่ได้ออกแบบไว้เพื่อให้สะดวกต่อการรวบรวมและจัดเรียงข้อมูล ซึ่งสะดวกในการพกพาและมีความคุ้มค่ามากกว่าการจดบันทึกลงสมุด หรือกระดาษรายงาน เช่น การเขียนคำอธิบายหรือหมายเหตุต่าง ๆ (Annotating the Text) การเรียงลำดับความสำคัญ (Linear Notes) ตามประเด็นหลักและประเด็นรอง การบันทึกตามแบบแผน (Pattern Notes) ที่เป็นคำ หรือวลีสำคัญ (Pritchard, 2008, p. 52)

2. การจดบันทึกแบบกราฟิก (Graphic Note) เป็นการจดบันทึกลักษณะเป็นแผนภูมิแบบต่าง ๆ เช่น การบันทึกแบบแผนที่ความคิด (Mind Map) แสดงการเชื่อมโยงข้อมูลด้วยแนวคิดหลัก แนวคิดรองและแนวคิดย่อยด้วยภาพสีและเส้นเพื่อให้จดจำได้ง่าย (นฤมล กิจไพศาลรัตน์, 2557, น. 202-215) การบันทึกแบบแผนภูมิการไหล (Flow Chart) สำหรับข้อความที่แสดงความต่อเนื่องของกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ การบันทึกแบบแผนผังต้นไม้ (Tree Diagram) การจดแบบนี้เหมาะสำหรับข้อความที่แสดงลำดับขั้นหรือเป็นส่วนต่าง ๆ ของหัวข้อใหญ่ที่ครอบคลุมหัวข้อย่อย ๆ (พูลสุข เอกไทยเจริญ, 2551, น. 130-142)

สรุปได้ว่า รูปแบบการจัดบันทึก (Note Layout) มี 2 แบบ ได้แก่ 1) การจัดบันทึกแบบมาตรฐาน (Linear Note) เป็นการบันทึกข้อความเรียงตามประเด็นและหัวข้อที่กำหนด เช่น คำอธิบายตามขอบเขต แนวคิด คำสำคัญ สารหลัก สรุปความ สรุปย่อตามภาษา หรือสำนวนของผู้สรุป โดยไม่ให้เป็นการคัดลอกต้นฉบับ แต่ถ้าจำเป็นต้องคัดลอกให้คัดลอกได้ไม่เกิน 3 บรรทัด และใส่เครื่องหมายประกาศ และอ้างอิงแหล่งที่มาให้ถูกต้อง 2) การบันทึกด้วยแผนผัง หรือไดอะแกรม (Diagram or Graphic Organizers) เป็นการแปลงข้อความ หรือแนวคิดต่าง ๆ ออกเป็นภาพ หรือเป็นแผนผังและมีคำอธิบายด้วยภาษาที่สั้นกระชับ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจเนื้อหาโดยรวม และไม่จำเป็นต้องอ่านรายละเอียด ช่วยให้บันทึกได้อย่างรวดเร็ว สามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจแก้ปัญหาได้

วิธีการของการจัดบันทึกข้อมูล

การจัดบันทึกข้อมูลเป็นการเขียนบรรยายสิ่งที่ได้จากการอ่าน การฟังและการสังเกต ข้อมูลที่บันทึกในแต่ละประเด็นจะต้องมีความถูกต้อง และแสดงแหล่งที่มาของข้อมูลให้ชัดเจน (คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556, น. 127) และการจัดบันทึกข้อมูล มี 5 แบบ (สายฝน บุญ, 2556, น. 240-245; Teittelbaum, 2003) ดังนี้

1. แบบคัดลอกข้อความ (Direct Quotations or Quotation Note) เป็นการคัดลอกข้อความบางตอนที่ต้องการจากต้นฉบับโดยที่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงข้อความใด ๆ เนื่องจากถ้าเปลี่ยนแปลงข้อความแล้วอาจจะทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนได้ ซึ่งจะต้องใส่เครื่องหมายอัญประกาศ ("...") คร่อมข้อความนั้นไว้ และมีการอ้างอิงอย่างถูกต้อง

2. แบบถอดความ (Paraphrase or Paraphrase Note) เป็นการดัดแปลงแนวการเขียนข้อความขึ้นใหม่ให้ได้ใจความครบถ้วนตามต้นฉบับ โดยใช้สำนวนของผู้เขียน (Walker, 1993, p. 121) ผู้เขียนจะต้องอ่านต้นฉบับอย่างละเอียดให้เข้าใจแนวคิดและสาระสำคัญทั้งหมดแล้วปิดต้นฉบับเพื่อเรียบเรียงเขียนใหม่เป็นร้อยแก้วตามความคิดและภาษา หรือสำนวนของตนเอง ต้องสื่อความให้เข้าใจถูกต้องครบถ้วนทุกประเด็น ซึ่งอาจมีจำนวนข้อความเท่าเดิมหรือสั้นกว่าเดิมได้ (Sorenson, 2003, pp. 27-28)

3. แบบย่อและสรุปความ (Precis Summary or Summary Note) เป็นการอ่านเนื้อหาและเก็บสาระสำคัญ หรือเก็บประเด็นต่าง ๆ ให้ครบถ้วน และจัดบันทึกข้อมูลแบบย่อ หรือสรุปความที่เน้นการเก็บใจความสำคัญของเรื่องที่อ่าน และยังคงถ้อยคำบางส่วนจากต้นฉบับไว้ เช่น สำนวนแนวคิดของต้นฉบับ และอาจมีข้อความบางส่วนในสำนวนของผู้บันทึก แต่ต้องรักษาข้อเท็จจริง และแนวคิดของเจ้าของเดิมไว้ให้ถูกต้อง

4. แบบบอกเค้าโครงเรื่อง (Outline) เป็นการจดบันทึกแบบตั้งหัวข้อ หรือแนวคิดหลักของเรื่องทีอ่านออกมาแทนที่จะย่อหรือสรุป แต่วิธีนี้ไม่ควรใช้บ่อย เนื่องจากนำไปใช้ประโยชน์ในการรวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลในการทำรายงานได้ยาก และเมื่อใช้ก็ควรเขียนอยู่ในรูปของการเขียนโครงเรื่องอย่างถูกต้อง

5. แบบแสดงความคิดเห็น (Personal Reactions and Comments) เป็นการจดบันทึกเมื่อมีความรู้สึก หรือปฏิกิริยาใด ๆ ต่อข้อความนั้นในขณะที่อ่าน โดยผู้เขียนต้องแยกข้อความให้ชัดเจนระหว่างข้อเท็จจริงกับความคิดเห็น อาจใช้สีปากกาที่ต่างกันในการจดเพื่อให้เกิดความชัดเจนและไม่สับสนในการทำความเข้าใจ

อย่างไรก็ตามวิธีการจดบันทึกอาจผสมผสานการอ่าน หรือจะต้องดำเนินไปควบคู่กับการอ่านเนื้อหาด้วย เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเรื่องที่อ่านได้มากขึ้น โดยในรอบแรกอาจให้ผู้เรียนอ่านเนื้อหาและรายละเอียดทั้งหมดเพื่อทำความเข้าใจ และหาใจความสำคัญ ประเด็นหลักและประเด็นรอง และรวบรวมความคิดอย่างเป็นระบบก่อนสรุปเป็นข้อความของตนเอง และแสดงความคิดเห็น เพื่อให้การจดบันทึกข้อมูลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและได้ความหมายตรงกับเนื้อหาในต้นฉบับมากที่สุด (พุลสุข เอกไทยเจริญ, 2551, น. 129)

หลังจากที่จดบันทึกข้อมูลเป็นที่เรียบร้อยแล้วขั้นตอนต่อไป คือ การเรียบเรียงเนื้อหาเป็นตอนที่ยากที่สุด ผู้เรียนต้องอาศัยความสามารถในการใช้ภาษาไทยในการเรียบเรียงเนื้อเรื่อง และใช้ความสามารถในการลำดับความคิดให้เป็นเรื่องน่าสนใจ (สายฝน บุษบา, 2556, น. 233-248) โดยการเรียบเรียงเนื้อหาตามโครงเรื่องที่วางไว้และจัดลำดับข้อความให้ต่อเนื่อง และใช้ความคิดของผู้เรียนในการเรียบเรียงเนื้อหา ใช้ภาษาหรือสำนวนของตนเองให้ได้ใจความสมบูรณ์ ละเว้นการใช้ภาษาฟุ่มเฟือย หรือข้อความซ้ำที่เขียนไว้แล้วในตอนอื่น ๆ ในการเรียบเรียงให้จัดบันทึกแยกเป็นหมวดหมู่เรียงตามลำดับหัวข้อในโครงเรื่อง ในแต่ละหัวข้อเรียงบันทึกตามลำดับความคิดที่จะเน้นเนื้อเรื่องในหัวข้อนั้น ๆ และเขียนรายงานฉบับร่าง ควรอ่านทบทวนแก้ไขปรับปรุงและเพิ่มเติมเนื้อหาทั้งในบทนำ เนื้อเรื่อง และบทสรุปเป็นรายงานฉบับจริง ซึ่งรายละเอียดของการทำรูปแบบรายงานทางวิชาการจะขอก้าวในบทที่ 5 ต่อไป

สรุปได้ว่า วิธีการจดบันทึกมี 5 วิธี ได้แก่ 1) แบบคัดลอกข้อความ 2) แบบถอดความ 3) แบบย่อและสรุปความ 4) แบบบอกเค้าโครงเรื่อง และ 5) แบบแสดงความคิดเห็น ซึ่งวิธีที่ 1-3 เหมาะสำหรับผู้เริ่มต้นในการทำรายงาน ส่วนวิธีที่ 4-5 เหมาะสำหรับผู้ที่มีการประสบการณ์ในการอ่านและจดบันทึกในการเขียนผลงานทางวิชาการ และเมื่อได้ข้อความที่ต้องการครบถ้วนแล้วให้ผู้เรียนนำบันทึกมาจัดกลุ่ม เรียงตามลำดับหัวข้อในโครงเรื่องเพื่อใช้ในการเรียบเรียงเนื้อหาในการเขียนรายงานทางวิชาการต่อไป

บทสรุป

การอ่านสารสนเทศเพื่อการศึกษาและทำรายงาน เป็นการอ่านสื่อทางวิชาการ เช่น หนังสือ ตำรา บทความวิชาการ และงานวิจัย สื่อการอ่านเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าและทำรายงาน และการอ่านที่ดี ผู้เรียนจะต้องมีกลยุทธ์และเทคนิคการอ่านที่เหมาะสมกับความถนัดของตนเองเพื่อให้การอ่านเพื่อการศึกษาค้นคว้ามีประสิทธิภาพสูงสุด แต่อย่างไรก็ตามหากผู้เรียนมีทักษะการอ่านแต่ขาดทักษะการจดบันทึกข้อมูลที่ดี ก็อาจทำให้การทำรายงานการศึกษาค้นคว้าสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ยาก ดังนั้นผู้เรียนจึงต้องมีทักษะในการจดบันทึกที่ดีด้วย เช่น 1) แบบคัดลอกข้อความ 2) แบบถอดความ 3) แบบย่อและสรุปความ 4) แบบบอกเค้าโครงเรื่อง และ 5) แบบแสดงความคิดเห็น เป็นภาษาหรือสำนวนของตนเอง ทั้ง 5 แบบ เป็นการจดบันทึกข้อเท็จจริงและแสดงความคิดเห็นทางวิชาการอย่างเป็นระบบ และรูปแบบการจดบันทึกที่เป็นมาตรฐาน หรือเป็นแบบผังกราฟิก หรือแผนที่ความคิดจะทำให้ผู้เรียนสามารถทบทวนความรู้ หรือเตือนความจำ หรือนำมาใช้ในการอ้างอิงและสนับสนุนความคิดเห็นด้วยความเข้าใจได้ง่ายขึ้น สรุปได้ว่าการอ่านและการจดบันทึกข้อมูล เป็นทักษะที่สำคัญในการศึกษาค้นคว้าและทำรายงาน ส่งผลให้รายงานการศึกษาค้นคว้ามีคุณภาพดียิ่งขึ้น ตลอดจนสามารถประยุกต์ทักษะการอ่านและการจดบันทึกข้อมูลในการพัฒนาตนเองและการพัฒนาวิชาชีพได้ และมีทัศนคติที่ดีต่อการอ่านและการจดบันทึกข้อมูล รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21

คำถามท้ายบท

1. การอ่าน คืออะไร และมีความสำคัญอย่างไรในการศึกษาค้นคว้าและทำรายงาน
2. การอ่าน มีคุณค่า และมีประโยชน์อย่างไรต่อการศึกษาและการพัฒนาวิชาชีพครู
3. การอ่าน มีหลักการเลือกสื่อการอ่านอย่างไรในการศึกษาค้นคว้าและทำรายงาน
4. การอ่านเพื่อศึกษาค้นคว้ามีกี่วิธี และแต่ละวิธีมีแนวปฏิบัติในการอ่านอย่างไร
5. กลยุทธ์การอ่านที่สำคัญมีกี่กลยุทธ์ และแต่ละกลยุทธ์การอ่านมีขั้นตอนอย่างไร
6. การจดบันทึก คืออะไร และมีความสำคัญอย่างไรในการทำรายงานทางวิชาการ
7. วัตถุประสงค์ของการจดบันทึกข้อมูล คืออะไร และเกี่ยวข้องอย่างไรกับการอ่าน
8. หลักการของการจดบันทึกข้อมูลข้อมูลที่ดี คืออะไร และประกอบด้วยอะไรบ้าง
9. รูปแบบการจดบันทึก มีกี่รูปแบบ และรูปแบบใดที่เหมาะสมสำหรับการทำรายงาน
10. วิธีการจดบันทึก มีกี่วิธี และวิธีการใดที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาและทำรายงาน

เอกสารอ้างอิง

- คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2556). *การค้นคว้าและการเขียนรายงาน* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์.
- ฉวีวรรณ คหาภินันท์. (2542). *การอ่านและการส่งเสริมการอ่าน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โปรแกรมบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- ชญาภรณ์ กุลนิติ. (2553). *สารสนเทศและการศึกษาค้นคว้า* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- นฤมล กิจไพศาลรัตน์. (2557). *ค้น-คว้า-อ่าน-เขียน: ทักษะเพื่อการเรียนรู้ทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พลสุข เอกไทยเจริญ. (2551). *การเขียนรายงานการค้นคว้า*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ: นามมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- รุ่งฤดี อภิวัฒน์นคร, สุรวงศ์ ศรีสุวัจนริย์, นพรัตน์ พิเภา, สายฝน บุษบา, พนิดา สมประจวบ, ชุติมา นวมจิตร, ... ทิฐิมา วิถีภูมิเดชา. (2554). *สารนิเทศและการเขียนรายงานทางวิชาการ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- วิโรจน์ ธีรคุณ. (2543). *เรียนมหาวิทยาลัยอย่างไรให้สำเร็จและมีความสุข*. กรุงเทพฯ: อยู่มิมพ์เดียนเพ็ญ.
- สายฝน บุษบา. (2556). *การศึกษาค้นคว้าเพื่อเขียนรายงานทางวิชาการและนำเสนอ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- Burms., Tom., and Sandra Sinfield. (2008). *Essentials study skills: The complete guide to success at university*. 2nd ed. London: SAGE.
- Leach, Robert. (2008). *The politics companion*. New York: Palgrave Macmillan.
- Pritchard, Alan. (2008). *Studying and learning at university: Vital skills for success in your degree*. London: SAGE.
- Sorenson, S. (2002). *How to write research paper* (3rd ed.). Toronto: Thomson.
- Teittelbaum, H. (2003). *How to write a thesis* (5th ed.). Toronto: Thomson.
- Walker, M. (1993). *Writing research paper: A Norton guide* (3rd ed.). New York: W.W. Norton & Company.

บทที่ 4

คุณธรรมจริยธรรมและการโจรกรรมทางวรรณกรรม

คุณธรรมจริยธรรมและการโจรกรรมทางวรรณกรรม เป็นคำใหม่ในสังคมวิชาการของไทย มีลักษณะเป็นการลักลอบผลงานวิชาการของผู้อื่นมาใช้ประโยชน์ส่วนตนโดยไม่ได้มีการอ้างอิงแหล่งที่มา ปัจจุบันในประเทศไทยสามารถกระทำได้ง่ายเนื่องจากมีความเจริญทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต มีโปรแกรมช่วยค้นหาข้อมูลที่สะดวกต่อการนำไปใช้ในการทำรายงานการศึกษาค้นคว้า ซึ่งได้รับความนิยมในกลุ่มผู้เรียนทุกระดับ การกระทำดังกล่าวถือเป็นการขาดจริยธรรมทางวิชาการและผิดกฎหมาย ส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์ของผู้เรียน อาจารย์และสถาบันการศึกษา แนวทางการหลีกเลี่ยงการคัดลอกงานและการเขียนอ้างอิงในเนื้อหาและบรรณานุกรมตามหลักการที่ถูกต้อง จึงจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุด

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจรรยาบรรณและจริยธรรมทางวิชาการ
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถระบุสาเหตุและลักษณะของการโจรกรรมทางวรรณกรรมได้
3. เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงความผิดและระดับโทษของการโจรกรรมทางวรรณกรรม

สาระการเรียนรู้

1. แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมทางวิชาการ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการโจรกรรมทางวรรณกรรม

กิจกรรมและวิธีสอน

1. ให้นักศึกษาเอกสารคำสอน บทที่ 4 และทำแบบทดสอบตามเวลาที่กำหนด
2. ให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มตามเนื้อหาการเรียนรู้ และเขียนสรุปความรู้ในกระดานขลุ่ย
3. ให้นักศึกษาฝึกเขียนอ้างอิงในเนื้อหา และนำเสนอความรู้เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้
4. ให้นักศึกษาเขียนสะท้อนคิดเกี่ยวกับความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับในบทเรียน
5. ให้นักศึกษาตอบคำถามท้ายบท ร่วมกันสรุปบทเรียน และมอบหมายงานบทต่อไป

สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้

1. เอกสารคำสอน 161423 ประเด็นคัดสรรทางการศึกษา
2. สื่อการสอน PowerPoint บทที่ 4
3. ใบงานกลุ่มและคำถามท้ายบท
4. กระดาษบรูฟและปากกาเมจิก
5. คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

วิธีการประเมินผล

1. การบันทึกการเรียนรู้และตอบคำถามท้ายบท
2. การนำเสนอความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
3. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียนและการทำงานกลุ่ม

แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมทางวิชาการ

ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม

คุณธรรมจริยธรรมในการเขียนรายงานทางวิชาการ คืออะไร คุณธรรม คือ สภาพคุณงามความดีที่ได้กระทำตามความคิดและมาตรฐานของสังคม เป็นธรรมชาติของความคิดที่มีอยู่ในตัวบุคคล (ยงต์ ชุมจิต, 2550, น. 157; ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, น. 253; Good, 1973) ซึ่งผู้สอนควรเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณธรรมในจิตใจ โดยยึดความถูกต้องในการศึกษาเล่าเรียน และทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น

จริยธรรม คือ ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ หรือหลักความประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องดีงาม มีคุณค่าในการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต (ยงต์ ชุมจิต, 2550, น. 158-159; ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, น. 291) ซึ่งจริยธรรมเป็นผลที่เกิดจากการมีคุณธรรม

สรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรม คือ ความคิดที่ดีงามซึ่งอยู่ในจิตใจของบุคคล เป็นหลักที่ควรประพฤติปฏิบัติในการทำงานและการใช้ชีวิตให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม

คุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญอย่างไร กล่าวคือ บุคคลใดที่มีคุณธรรมก็จะมีจริยธรรมควบคู่กันไป มุ่งทำแต่สิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์หากบุคคลใดขาดคุณธรรมจริยธรรมแล้วก็จะทำแต่สิ่งที่เป็นความเดือดร้อน ก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวาย การทำงานและการใช้ชีวิตให้มีความเจริญก้าวหน้า บุคคลจะต้องคิดดี ทำดี หรือทำสิ่งที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม จึงจะทำให้ชีวิตมีความสุข สงบ และคุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญ (ยงต์ ชุมจิต, 2550, น. 161-162) ดังนี้

1. ทำให้บุคคลมีชีวิตที่สุข สงบ ไม่เดือดร้อน มีความเจริญก้าวหน้าในการทำงานและการใช้ชีวิต ได้รับการยกย่องในสังคม และมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
2. ทำให้ครอบครัว และหน่วยงานที่บุคคลสังกัดได้รับการเคารพ ศรัทธา มีชื่อเสียง และมีความเจริญก้าวหน้า
3. ทำให้สังคมและประเทศชาติมั่นคง มีความเชื่อมั่นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ และการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศในสังคมโลก

สรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรม มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนางานวิชาการ ซึ่งสะท้อนความซื่อสัตย์ ความอดทนในการทำงานบนพื้นฐานของความถูกต้อง และความเป็นเหตุเป็นผล เพื่อประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ หากบุคคลใดขาดคุณธรรมจริยธรรมในการทำงานวิชาการก็ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาได้ เช่น การผิดวินัยจนต้องถูกออกจากราชการ

ความหมายของจรรยาบรรณ

จรรยาบรรณ คืออะไร จรรยาบรรณ คือ ความประพฤติของผู้ที่ประกอบวิชาชีพ เพื่อรักษาชื่อเสียง เกียรติคุณของวิชาชีพนั้น ๆ โดยบัญญัติข้อที่ควรปฏิบัติในวิชาชีพไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้มีผลทางกฎหมาย (ธีรศักดิ์ อัครบรร, 2545, น. 128; ยนต์ ชุ่มจิต, 2554, น. 206) และอาจกล่าวได้ว่า จรรยาบรรณ เป็นประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบวิชาชีพชั้นสูง ควรปฏิบัติตามข้อกำหนดเพื่อรักษาชื่อเสียงและหากผู้ใดประพฤติผิดจรรยาบรรณก็จะต้องถูกลงโทษตามกฎหมาย (สันติ บุญภิรมย์, 2557, น. 152)

สรุปได้ว่า จรรยาบรรณ หมายถึง ข้อกำหนดที่ควรปฏิบัติในวิชาชีพชั้นสูงเพื่อรักษาชื่อเสียง เกียรติคุณและสถานภาพทางสังคม ซึ่งอาจมีทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่เมื่อกระทำผิดจรรยาบรรณอาจได้รับโทษทางวินัยได้

ความสำคัญของจรรยาบรรณ

จรรยาบรรณมีความสำคัญอย่างไร จรรยาบรรณช่วยให้สมาชิกในแต่ละวิชาชีพมีความประพฤติที่ถูกต้อง อยู่ในระเบียบแบบแผนที่ดีงาม มีความซื่อสัตย์ ยุติธรรม มีจริยธรรม ทำให้งานที่ทำได้มาตรฐานและมีคุณภาพ เป็นที่เชื่อถือในสังคม มีภาพพจน์ที่ดี ช่วยลดปัญหาและความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับโทษทางกฎหมายที่จะเกิดขึ้นตามมา (พิชัย ไชยสงคราม, 2542, น. 126) และเมื่อบุคคลได้ปฏิบัติตามจรรยาบรรณจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้รับบริการในวิชาชีพ ทำให้รู้สึกมีความพึงพอใจ เป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีและทำให้วิชาชีพนั้นให้สูงขึ้น (สันติ บุญภิรมย์, 2557, น. 152)

ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2556 ได้ประกาศใช้เพื่อให้ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะและคุณภาพที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพ ซึ่งต้องคำนึงถึงจรรยาบรรณต่อตนเอง จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ และจรรยาบรรณต่อสังคม

จรรยาบรรณของวิชาชีพ เป็นมาตรฐานการปฏิบัติตนที่กำหนดขึ้นเป็นแบบแผนในการประพฤติตน ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องปฏิบัติตาม เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียงและฐานะของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาให้เป็นที่เชื่อถือศรัทธาแก่ผู้รับบริการและสังคม อันจะนำมาซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ (ราชกิจจานุเบกษา, 2556, น. 73)

สรุปได้ว่า จรรยาบรรณมีความสำคัญต่อผู้ประกอบวิชาชีพและผู้รับบริการในวิชาชีพ ถ้าผู้ประกอบวิชาชีพปฏิบัติตามจรรยาบรรณก็จะทำให้งานมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน ส่งผลให้ผู้รับบริการรู้สึกพึงพอใจและให้การยอมรับในวิชาชีพ ตลอดจนมีความภาคภูมิใจในวิชาชีพ

จริยธรรมการเขียนรายงานทางวิชาการ

ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยแบบแผนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2550 เป็นแบบแผนที่ประมวลพฤติกรรมตัวอย่างที่กำหนดขึ้นตามจรรยาบรรณของวิชาชีพทางการศึกษา สิ่งที่ควรปฏิบัติและสิ่งที่ควรละเว้น ซึ่งสรุปส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเขียนรายงานทางวิชาการ ดังนี้

ส่วนที่ 1 จรรยาบรรณต่อตนเอง ข้อ 5 ครูต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิชาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอยู่เสมอ (ก) พฤติกรรมที่พึงประสงค์ (4) ศึกษาหาความรู้ วางแผนพัฒนาตนเอง พัฒนางาน และสะสมผลงานอย่างสม่ำเสมอ (ข) พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ (4) ไม่รับรู้หรือไม่แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติหน้าที่

ส่วนที่ 2 จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ข้อ 6 ครูต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบ ต่อวิชาชีพและเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ (ก) พฤติกรรมที่พึงประสงค์ (1) แสดงความชื่นชมและศรัทธาในคุณค่าของวิชาชีพ (2) รักษาชื่อเสียงและปกป้องศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ (3) ยกย่องและเชิดชูเกียรติผู้มีผลงานในวิชาชีพให้สาธารณชนรับรู้ (4) อุทิศตนเพื่อความก้าวหน้าของวิชาชีพ (5) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริตตามกฎหมายและแบบแผนของทางราชการ (6) เลือกใช้หลักวิชาที่ถูกต้อง สร้างสรรค์เทคนิค วิธีการใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาวิชาชีพ (7) ใช้องค์ความรู้หลากหลายในการปฏิบัติหน้าที่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกในองค์กร (8) เข้าร่วมกิจกรรมของวิชาชีพหรือองค์กรวิชาชีพอย่างสร้างสรรค์ (ข) พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ (1) ไม่แสดงความภาคภูมิใจในการประกอบวิชาชีพ (2) ดุหมั่น เหยียดหยาม ให้อายผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ศาสตราจารย์ในวิชาชีพหรือองค์กรวิชาชีพ (3) ประกอบการงานอื่นที่ไม่เหมาะสมกับการเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา (4) ไม่ซื่อสัตย์สุจริต ไม่รับผิดชอบหรือไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบหรือแบบแผนทางราชการจนก่อให้เกิดความเสียหาย (5) คัดลอกหรือนำผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน (6) ใช้หลักวิชาไม่ถูกต้องในการปฏิบัติวิชาชีพ ส่งผลให้ศิษย์หรือผู้รับบริการเกิดความเสียหาย (7) ใช้ความรู้ทางวิชาการ วิชาชีพหรืออาศัยองค์กรวิชาชีพแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ

จริยธรรมการเขียนรายงานทางวิชาการ เป็นหลักปฏิบัติที่พึงปฏิบัติตามแบบแผนของการเขียนงานวิชาการ ซึ่งผู้เขียนจะต้องนำมาเป็นหลักในการศึกษาค้นคว้าและทำรายงานทางวิชาการ โดยจะนำผลงานของบุคคลอื่นมาเป็นของตนเองไม่ได้ กล่าวคือ ผู้ใดนำผลงานของผู้อื่นมาใช้โดยไม่ได้ออกอนุญาต หรือไม่ได้รับความเห็นชอบถือเป็นความผิดทางกฎหมายและผิดจริยธรรมทางวิชาการ ซึ่งผู้ถูกละเมิด หรือถูกคัดลอกผลงานสามารถฟ้องร้องเอาผิดกับผู้ลอกเลียนได้ (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555, น. 177-178)

ดังนั้น การจัดทำผลงานด้านวิชาการ ผู้เขียนจะต้องอ้างอิงแหล่งที่มา หรือกล่าวถึงแนวคิดของเจ้าของผลงานเดิม และแนวคิดใหม่ของผู้เขียนที่ได้ต่อยอด และต้องเขียนแยกให้เห็นชัดเจนไม่ให้เกิดความเข้าใจผิดว่าเป็นผลงานของผู้เขียน จึงจะเป็นการไม่ผิดจรรยาบรรณทางวิชาการ

แนวคิดเกี่ยวกับการโจรกรรมทางวรรณกรรม

ความหมายของการโจรกรรมทางวรรณกรรม

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำรายงานการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษา คือ การตัดปะ หรือคัดลอกข้อความ (Copy and Paste) ที่ได้จากการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต โดยที่ผู้เรียนยังไม่ได้ทำการศึกษาวិเคราะห์ และสรุปความรู้ตามจุดมุ่งหมายของการทำรายงาน การศึกษาค้นคว้า ประกอบกับผู้เรียนขาดความรู้ความเข้าใจในการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล จนทำให้ผู้เรียนเกิดการโจรกรรมทางวรรณกรรมโดยที่ไม่ได้ตั้งใจ ซึ่งถือเป็นความผิดทางศีลธรรมและกฎหมาย จึงเป็นหน้าที่ของอาจารย์ผู้สอนที่ต้องช่วยให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับจรรยาบรรณและจริยธรรมทางวิชาการ นอกเหนือจากการมอบหมายให้ผู้เรียนทำรายงาน การศึกษาค้นคว้าในรายวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรการศึกษา

จรรยาบรรณและจริยธรรมทางวิชาการ มีความสำคัญอย่างยิ่งในการควบคุมคุณภาพ และมาตรฐานทางวิชาการ ทำให้งานวิชาการมีคุณค่า เป็นที่ยอมรับของสังคมทั้งในระดับชาติ และนานาชาติ ผู้เรียนจึงมีหน้าที่ศึกษาค้นคว้า และปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาทางจริยธรรมในการสร้างสรรค์งานวิชาการ ซึ่งต้องอาศัยความกล้าหาญในการศึกษาค้นคว้า และการยึดมั่นแนวทางที่ถูกต้อง การรับผิดชอบต่อการแสดงความคิดเห็นในผลงานเขียนและนำเสนอผลงาน หรือข้อค้นพบอย่างตรงไปตรงมา (กุลสวัสดิ์ คณประดิษฐ์, 2558, น. 117–121) ในการนำเสนอรายงานการศึกษา

การโจรกรรมทางวรรณกรรม (Plagiarism) คือ การขโมยความคิด หรือการลอกเลียน และการคัดลอกงานเขียนที่เป็นแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยของผู้อื่นที่ได้มาจากแหล่งข้อมูลใดข้อมูลหนึ่ง หรือหลาย ๆ แหล่งนำไปใช้ประโยชน์ส่วนตน โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของผลงาน หรือไม่ได้อ้างอิงระบุถึงแหล่งที่มาให้ถูกต้อง ซึ่งมีความผิดทางกฎหมายลิขสิทธิ์และความผิดทางจริยธรรมทางวิชาการ (Batovski, 2006, p. 1; Glick, 2006, p. 140; Mallon, 1989, p. 11) ข้อมูลความรู้ต่าง ๆ เหล่านั้นถือเป็นทรัพย์สินทางปัญญาของผู้เขียนที่จะละเมิดไม่ได้ และการไม่อ้างอิงถือเป็นการไม่ให้เกียรติเจ้าของผลงานเดิม แสดงถึงความไม่ซื่อสัตย์ทางวิชาการ (นฤมล กิจไพศาลรัตน์, 2557, น. 347–348)

การคัดลอกข้อความ หรือผลงานโดยที่ไม่ตั้งใจเป็นสิ่งที่จะต้องระมัดระวัง อาจารย์ผู้สอนควรให้ความรู้ความเข้าใจในการทำรายงานการศึกษา ค้นคว้า ที่ถูกต้อง และไม่สนับสนุนผู้เรียนให้กระทำการใด ๆ ที่เข้าข่ายการโจรกรรมทางวรรณกรรม จึงจะเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้ผู้เรียนได้สร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการในสาขาวิชาของตนเองให้มีความก้าวหน้า เช่นเดียวกับ กัญญา บุญเกียรติ (2556, น. 9) ได้ให้ความหมายของ “การลักลอกงานวิชาการและวรรณกรรม (Plagiarism) หมายถึง การลอกคำ ประโยค เนื้อหา กระบวนการหรือความคิดของผู้อื่นที่อยู่ในรูปของตาราง ภาพหรือแผนภูมิ หรือสถิติต่าง ๆ อาจเป็นการคัดลอกคำต่อคำ การลอกเพียงบางส่วน การถอดเนื้อหาสาระหรือการสรุปความแล้วนำมาเสนอให้ดูเหมือนเป็นความคิดและผลงานของตน โดยมีได้ระบุถึงแหล่งที่มาของข้อเขียน หรือแนวคิดนั้นด้วยวิธีการอ้างอิงที่สมบูรณ์ ชัดเจนและเป็นหลักสากล ทั้งนี้รวมถึงการลักลอกความคิดจากงานวิชาการและวรรณกรรมของผู้อื่นที่อยู่ในรูปข้อเสนอโครงการและต้นฉบับบทความด้วย” และอาจกล่าวได้ว่า การลักลอกผลงาน หมายถึง การใช้ผลงานหรือแนวคิดของบุคคลอื่นเพื่อทำให้ดูเหมือนเป็นงานของตนเอง ซึ่งเป็นการทำผิดศีลธรรมของนักวิชาการ และอาจนำไปสู่เป็นการทำผิดกฎหมายละเมิดลิขสิทธิ์ผลงานวิชาการ (มานิตย์ จุมปา, 2556, น. 98)

สรุปได้ว่า การโจรกรรมทางวรรณกรรม (Plagiarism) หมายถึง การคัดลอก การลักลอกผลงานเขียนทางวิชาการในลักษณะต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่าผลงานนั้นเป็นของตน โดยที่ไม่มีการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลให้ถูกต้อง ถือเป็นความผิดทางจริยธรรมและกฎหมาย

สาเหตุของการโจรกรรมทางวรรณกรรม

การโจรกรรมทางวรรณกรรม มี 2 สาเหตุใหญ่ ๆ คือ 1) ผู้เรียนขาดความรู้ความเข้าใจในการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ ขาดความระมัดระวัง และความตระหนักในการกระทำ ความผิดทางจริยธรรมทางวิชาการ รวมถึงการรับรู้ถึงระดับความผิดและบทลงโทษในการโจรกรรมทางวรรณกรรม 2) อาจารย์และสถาบันการศึกษา ขาดการรณรงค์ เกรงกลัวว่าตนเองจะเสียชื่อเสียง และไม่ให้ความสำคัญในการป้องกันการโจรกรรมทางวรรณกรรม (Scanlon & Neumann, 2002) และส่วนมากเกิดจากปัจจัยส่วนบุคคล เช่น 1) ขาดความเกรงกลัวที่จะถูกจับได้ และได้รับโทษสถานเบา หากถูกจับได้ 2) ขาดความรู้ความเข้าใจในการอ้างอิงที่มาและการสรุปย่อความที่ถูกต้อง 3) ขาดความอดทนในศึกษาวิเคราะห์สรุปและบันทึกความรู้เป็นของตนเอง 4) นิยมความสะดวกสบายในการใช้อินเทอร์เน็ตสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ 5) ใช้วิธีการตัดปะและคัดลอกในการพิมพ์รายงาน โดยไม่ได้อ้างอิงและระบุแหล่งที่มา

จากการวิเคราะห์สาเหตุหลักที่มีการกระทำการลักลอกงานวิชาการและวรรณกรรม สามารถสรุปได้ 4 ประการ ดังนี้ 1) ไม่เข้าใจความหมายและรูปแบบการเขียน 2) ไม่เข้าใจความหมายของแหล่งอ้างอิงต่าง ๆ 3) ไม่รู้วิธีการอ้างอิงและการระบุแหล่งอ้างอิง 4) ไม่มีเวลาพอและกลัวส่งงานไม่ทันเวลาที่กำหนด (กัญจนา บุญเกียรติ, 2556, น. 29) จากสาเหตุดังกล่าวทำให้เกิดการโจรกรรมทางวรรณกรรม ซึ่งเป็นความไม่ซื่อสัตย์ต่อสาขาวิชาชีพและสถาบันการศึกษา อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนขาดความรู้ ความสามารถทางวิชาการและขาดจริยธรรมทางวิชาการ จึงไม่สมควรที่จะได้รับปริญญาในระดับการศึกษานั้น ๆ และอาจทำให้ผู้เรียนถูกตั้งกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง นำไปสู่การถอดถอนปริญญา และอาจต้องรับผิดชอบทางกฎหมายด้วย (นฤมล กิจไพศาลรัตน์, 2557, น. 348-350; Auer & Kruper, 2001, p. 417; Lathrop & Foss, 2000, p. 1; Schmidt, 2010)

สรุปได้ว่า การโจรกรรมทางวรรณกรรม มีสาเหตุมาจากผู้เรียนขาดจริยธรรมทางวิชาการ ขาดความตระหนักในการหลีกเลี่ยงการคัดลอกผลงาน ขาดความรู้ ความเข้าใจในการเขียนงานวิชาการและการอ้างอิงแหล่งที่มาตามหลักบรรณานุกรม

ลักษณะของการโจรกรรมทางวรรณกรรม

ลักษณะของการโจรกรรมทางวรรณกรรม คือ การนำผลงานทางวิชาการในลักษณะต่าง ๆ ของผู้อื่นมาเปลี่ยนชื่อ หรือแอบอ้างว่าเป็นของตน ซึ่งอาจกระทำโดยการคัดลอกคำ โครงสร้างประโยค แนวความคิดของผู้อื่นมาทั้งหมด หรือนำมาเป็นบางส่วนโดยใช้วิธีการเปลี่ยนคำบางคำทำให้เกิดการเข้าใจผิด หรือมีจำนวนข้อความที่มีความเหมือนมากเกินไป โดยไม่ได้อ้างอิงและระบุที่มาของแหล่งข้อมูลให้ถูกต้องเหมาะสมตามหลักวิชาการ (นฤมล กิจไพศาลรัตน์, 2557, น. 345-346) ซึ่งสามารถจำแนกการคัดลอกผลงานเขียนแบบต่าง ๆ จากแหล่งข้อมูลใดข้อมูลหนึ่ง หรือหลายแหล่งได้ 5 รูปแบบ (กัญจนา บุญเกียรติ, 2556, น. 11; นฤมล กิจไพศาลรัตน์, 2557, น. 351-353; มานิตย์ จุมปา, 2556, น. 101-106; ลัดดา กุลมามันท์, 2540, น. 8-9; Schmidt 2010, p. 8) ดังนี้

1. การคัดลอกแนวความคิด (Plagiarism of Ideas) เป็นการคัดลอก หรือลอกเลียนแนวคิดและทฤษฎีของผู้อื่นจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทั้งหมด หรือบางส่วนมาเป็นของตนเอง โดยไม่ได้อ้างอิงถึงแหล่งที่มาของข้อมูล

2. การคัดลอกข้อความ (Plagiarism of Text) เป็นการคัดลอกเนื้อหาชนิดคำต่อคำ หรือเป็นบางคำนำมารวมกัน โดยไม่ได้ใส่เครื่องหมายัญประกาศ เป็นการคัดลอกข้อเท็จจริง ตัวเลข รูปภาพ กราฟและตารางของผู้อื่น โดยไม่ได้อ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

3. การคัดลอกผลงานของตนเอง (Self-plagiarism) เป็นการนำผลงานของตนเองที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ทางวิชาการไปแล้ว นำกลับมาแก้ไขเล็กน้อยให้ดูเหมือนกับเป็นงานเขียนใหม่และตีพิมพ์เผยแพร่ซ้ำในแหล่งอื่น เกินความจำเป็น (Redundant Publication) และตีพิมพ์ซ้ำ (Duplicate Publication) รวมถึงการแบ่งซอยงานออกเป็นส่วน ๆ (Salami Slicing) แล้วส่งตีพิมพ์ ทั้งนี้มีข้อยกเว้นว่าหากนำไปเผยแพร่ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษในวารสารต่างกัน จะต้องได้รับการอนุญาตจากบรรณาธิการทั้งสองภาษาจึงสามารถกระทำได้

4. การนำผลงานของผู้อื่นที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ไปเผยแพร่ เป็นการนำเอาผลงานทางวิชาการของผู้อื่นที่ดำเนินการเสร็จแล้วไปรายงานผลและตีพิมพ์เผยแพร่ โดยการแอบอ้างผลงานเป็นของตน ทั้ง ๆ ที่เจ้าของผลงานไม่ทราบและไม่ได้อนุญาตให้เผยแพร่ และหากมีการอนุญาตแล้วแต่ก็ไม่ได้มีการระบุอ้างอิงแหล่งที่มาให้ถูกต้อง

5. การอ้างอิงผลงานไม่ถูกต้อง เป็นการระบุแหล่งที่มาของข้อมูลที่ไม่ถูกต้องตามลักษณะของแหล่งข้อมูลในแต่ละประเภทที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า หรือจงใจไม่อ้างอิงชื่อเจ้าของผลงานและแหล่งที่มาของข้อมูลให้ครบถ้วน หรือไม่ได้ระบุชื่อสมาชิกกลุ่มให้ครบในรายงาน อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่าผลงานนั้นเป็นของตนทั้งหมด

ดังนั้น เพื่อให้ผู้เรียนไม่ถูกกล่าวหาว่ากระทำโจรกรรมทางวรรณกรรม ด้วยการย่อความ (Summary) สรุปความ (Paraphrase) หรือการคัดลอกข้อความโดยตรง (Direct Quotation) ในการทำรายงานการศึกษาค้นคว้า ผู้เรียนจะต้องมีการอ้างอิงถึงแหล่งที่มาของข้อมูลทุกครั้ง ซึ่งหลักการเขียนรายการอ้างอิงและบรรณานุกรม ผู้เรียนสามารถศึกษาได้จากคู่มือสารนิพนธ์มหาวิทยาลัยพะเยา พ.ศ. 2554 หรือในเว็บไซต์ของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ได้

สรุปได้ว่า ลักษณะของการโจรกรรมทางวรรณกรรม มี 5 ลักษณะ คือ การคัดลอกแนวคิด การคัดลอกข้อความ การคัดลอกผลงานของตนเอง การนำผลงานของผู้อื่นไปเผยแพร่ และการอ้างอิงไม่ถูกต้อง

ความผิดของการโจรกรรมทางวรรณกรรม

การโจรกรรมทางวรรณกรรม เป็นความผิดที่อาจเกิดขึ้นได้จากความตั้งใจและความไม่ตั้งใจในการทำรายงานการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน ซึ่งทำให้ผู้อ่านไม่สามารถสืบค้นแหล่งข้อมูลต้นฉบับของผู้เรียนได้ ระดับความผิดเล็กน้อย คือ ผู้เรียนไม่ได้มีเจตนาในการโจรกรรมทางวรรณกรรม แต่อาจเกิดจากความไม่รู้วิธีการเขียนการอ้างอิงให้ถูกต้อง ผลที่เกิดขึ้นตามมา คือ อาจารย์ตรวจพบว่าผู้เรียนคัดลอกผลงานเขียนของผู้อื่นมาเป็นของตน เพื่อให้ได้คะแนนในรายวิชานั้น ๆ อาจารย์มีสามารถปรับคะแนนให้ผู้เรียนตกในรายวิชานั้นได้

และหากผู้เรียนได้กระทำความผิดในระดับรุนแรง คือ ผู้เรียนมีเจตนาโจรกรรมทางวรรณกรรม โดยที่ผู้เรียนมีความรู้อยู่แล้วนั้น และจงใจที่จะไม่อ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล หรือเป็นผู้ว่าจ้าง รับจ้างทำผลงานทางวิชาการ ผลที่เกิดขึ้นตามมา คือ อาจารย์ตรวจพบว่า ผู้เรียนจงใจกระทำความผิดในการเป็นผู้ว่าจ้าง หรือรับจ้างทำรายงานการศึกษาค้นคว้า หรือทำวิทยานิพนธ์เพื่อการค้า อาจถูกพักการศึกษา หรือถูกไล่ออกและถอดถอนปริญญาได้ (Charles Lipson, 2008, p. 42) จากการศึกษาความผิดและโทษของการโจรกรรมทางวรรณกรรม สามารถสรุประดับความผิดและโทษได้ 2 ระดับ (กัญจนา บุญเกียรติ, 2556, น. 12-13; นฤมล กิจไพศาลรัตน์ 2550, น. 109-128, 2557, น. 354-360) ดังนี้

1. ระดับความผิดเล็กน้อย คือ ไม่มีเจตนาโจรกรรมทางวรรณกรรม (Unintentional Plagiarism) แต่เกิดจากความไม่รู้วิธีการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ เช่น การไม่ระบุชื่อผู้แต่ง ชื่อหนังสือ วารสาร ไม่ใส่ปีที่พิมพ์ เลขหน้าของข้อความที่คัดลอกหรือได้สรุปความมา ไม่ระบุอ้างอิงข้างท้าย (References) ทั้งที่มีการอ้างเนื้อหาในเล่ม (In-text Citation) หรือมีการระบุอ้างอิงที่ไม่ถูกต้องตามลักษณะของข้อมูล เช่น ไม่ได้ระบุ URL ของแหล่งข้อมูลที่เป็นอิเล็กทรอนิกส์ ไม่ระบุสถานที่พิมพ์และมีรูปแบบการอ้างอิงไม่คงเส้นคงวา ตลอดทั้งเล่ม บทลงโทษระดับความผิดเล็กน้อย คือ การตักเตือน การหักคะแนนรายงาน หรือการปรับตกในรายวิชานั้น ๆ หากเป็นความผิดครั้งแรกอยู่ที่ยุติบัตรของอาจารย์ผู้สอนในรายวิชานั้น ๆ และให้มีการปรับแก้ไขรายงานให้ถูกต้องก่อนนำมาส่งใหม่ครั้งต่อไป ทั้งนี้ผู้สอนควรสอดแทรกความรู้เรื่องคุณธรรมจริยธรรมทางวิชาการให้กับผู้เรียนเพิ่มเติมด้วย

2. ระดับความผิดรุนแรง คือ มีเจตนาโจรกรรมทางวรรณกรรม (Deliberated Plagiarism) เกิดจากความตั้งใจและความไม่ตระหนักในระดับความผิดและบทลงโทษ ผู้เรียนบางคนนิยมความสะดวกสบายในการศึกษาค้นคว้าโดยไม่ได้สนใจความรู้ที่จะได้จากการศึกษา และใช้ประโยชน์จากคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในการสืบค้นข้อมูลเพื่อการคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน เป็นพฤติกรรมการหลอกลวงทางวิชาการ เช่น การคัดลอกบทความ รายงานการศึกษาค้นคว้า วิทยานิพนธ์มาจากเว็บไซต์ หรือฐานข้อมูลออนไลน์ต่าง ๆ โดยทำการตัดปะ เปลี่ยนแปลงคำ สำนวนและภาษาโดยไม่ใส่เครื่องหมายคำพูด หรือเครื่องหมายอัญประกาศ ไม่ได้ระบุแหล่งอ้างอิง ทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่าผลงานนั้นเป็นของผู้เรียน ถือเป็นการโจรกรรมทางวรรณกรรม บทลงโทษความผิดขั้นรุนแรง คือ การปรับตกในรายวิชานั้น ๆ ถือเป็นความผิดเช่นเดียวกับการทุจริตการสอบ บางกรณีอาจถึงขั้นให้พ้นสภาพผู้เรียน และถอดถอนปริญญาได้ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าว ผู้สอนควรตรวจสอบและกำกับติดตามการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียนเป็นระยะ ให้คำปรึกษาทางวิชาการ และดูแลอย่างใกล้ชิด

ผลกระทบที่เกิดจากการลักลอบผลงานทางวิชาการทั้งที่ผู้เรียนไม่มีเจตนาและมีเจตนา จะทำให้ผลงานของผู้เรียนไม่ได้รับการยอมรับ ทำให้ถูกปรับคะแนนตก หรืออาจถูกถอน ปริญญา และอาจถูกประณามในสังคมวิชาการได้ (มานิตย์ จุ่มปา, 2556, น. 107-112) ดังนั้น ผู้เรียนต้องมีความตระหนักในการทำรายงานการศึกษาค้นคว้า และผู้สอนต้องสร้างมาตรการ ป้องกันการคัดลอกผลงาน โดยให้แรงเสริมทางบวกในการศึกษาค้นคว้า สร้างความภูมิใจใน ตนเอง และใช้โปรแกรมการตรวจสอบความซ้ำซ้อนของผลงาน (Plagiarism Detection Software) เพื่อป้องกันการคัดลอกโดยไม่ได้เจตนา เช่น โปรแกรม Turnitin ตลอดจนกำหนด บทลงโทษให้ชัดเจนและสร้างความรู้ความเข้าใจในการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการให้ถูกต้อง และเน้นย้ำความซื่อสัตย์และการมีจริยธรรมทางวิชาการเป็นสำคัญเพื่อไม่ให้ผู้เรียนต้องรับโทษ

สรุปได้ว่า การโจรกรรมทางวรรณกรรม มีระดับความผิด 2 ระดับ คือ ระดับความผิด เล็กน้อย เป็นการโจรกรรมทางวรรณกรรมโดยไม่ได้เจตนา อาจถูกตักเตือนด้วยวาจา หรือหัก คะแนนในรายวิชา และระดับความผิดรุนแรง เป็นการโจรกรรมทางวรรณกรรมที่ตั้งใจ อาจถูก พักการเรียน และรับโทษทางกฎหมาย ซึ่งไม่ควรเกิดขึ้นกับผู้เรียนในทุกระดับการศึกษา

แนวทางหลีกเลี่ยงการโจรกรรมทางวรรณกรรม

การทำรายงานการศึกษาค้นคว้า บางครั้งอาจจำเป็นต้องมีการคัดลอกข้อความ แนวคิดและทฤษฎีของผู้อื่นมาศึกษาเป็นพื้นฐานของความรู้เพื่อใช้ในการวิเคราะห์และสร้าง ข้อสรุป คำถาม คือ ทำอย่างไรให้การเขียนของตนไม่เข้าข่ายโจรกรรมทางวรรณกรรม (Plagiarism) สามารถสรุปแนวทางเป็น 2 ส่วน (นฤมล กิจไพศาลรัตน์, 2557, น. 361-366; Lipson, 2008, pp. 43-44; Suarez & Martin, 2001, p. 548) ดังนี้

ส่วนที่ 1 ให้ผู้เรียนยึดหลักการสำคัญของจริยธรรมทางวิชาการ คือ การศึกษาและ เขียนผลงานการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง อ้างอิงแหล่งที่มาให้ถูกต้อง ตามรูปแบบการอ้างอิง และนำเสนอผลงานการศึกษาค้นคว้าด้วยข้อมูลที่ถูกต้อง ซึ่งรูปแบบการเขียนอ้างอิงในเนื้อหา (Citing References in Text) มี 2 ลักษณะ (เทอดศักดิ์ ไม้เท้าทอง, 2562, น. 9-10) คือ

1. ชื่อผู้แต่งและปีที่พิมพ์ ปรากฏก่อนข้อความที่คัดลอก ถอดความหรือสรุปความ เช่น รักจิต สุทธิพงษ์ (2563) กล่าวว่า ประเด็นคัดสรรทางการศึกษาช่วยเสริมสร้างและพัฒนา วิสัยทัศน์การศึกษาศตวรรษที่ 21

2. ชื่อผู้แต่งและปีที่พิมพ์ ปรากฏท้ายข้อความที่คัดลอก ถอดความหรือสรุปความ เช่น ประเด็นคัดสรรทางการศึกษาช่วยเสริมสร้างและพัฒนาวิสัยทัศน์การศึกษาศตวรรษที่ 21 (รักจิต สุทธิพงษ์, 2563)

ส่วนที่ 2 ให้ผู้เรียนใช้เครื่องมือตรวจสอบการโจรกรรมทางวรรณกรรม (Plagiarism Detection Tools) คือ การค้นด้วยโปรแกรมค้นหา Google ด้วยคำค้น Internet Plagiarism เพื่อเปรียบเทียบ หรือใช้โปรแกรมตรวจสอบการคัดลอกในเว็บไซต์ และใช้โปรแกรมตรวจสอบการคัดลอกที่ได้รับความนิยม Plagiarism detection software เช่น Turnitin และแนวทางการหลีกเลี่ยงการลอกเลียนผลงานทางวิชาการ (จิราภา วิทยาภิรักษ์, 2555; นฤมล กิจไพศาลรัตน์, 2557, น. 362-363) มีรายละเอียด ดังนี้

1. เมื่อผู้เรียนจำเป็นต้องอ้างคำพูด หรือคัดลอกข้อความของผู้อื่นเหมือนต้นฉบับมาใส่ไว้ในรายงานของตนให้ผู้เรียนใส่เครื่องหมายคำพูด หรือเครื่องหมายัญประกาศกำกับไว้ (Quoting) หรือการถอดความ ซึ่งเป็นการปรับประโยคโดยใช้สำนวนใหม่แต่ยังคงไว้ซึ่งแนวคิดเดิม (Paraphrasing) หรือการสรุปย่อความเฉพาะประเด็นสำคัญโดยใช้คำพูดหรือภาษาของตนเอง (Summarizing) เป็นต้น ให้อ้างอิงและระบุแหล่งที่มาของข้อมูลให้ถูกต้อง ตามตัวอย่างการคัดลอกข้อความ สรุปความและย่อความ โดยการอ้างอิงในเนื้อหา ในลักษณะที่ 1 คือ ชื่อผู้แต่งและปีที่พิมพ์ ปรากฏก่อนข้อความที่คัดลอก ถอดความหรือสรุปความ หรือลักษณะที่ 2 คือ ชื่อผู้แต่งและปีที่พิมพ์ ปรากฏท้ายข้อความที่คัดลอก ถอดความหรือสรุปความ และระบุแหล่งที่มาของข้อมูล ดังนี้

1.1 ตัวอย่างการคัดลอกข้อความ

อุดม ทุมโฆสิต (2552, น. 136) ได้กล่าวว่า “ปรัชญาเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น ถือเป็นรากฐานทางความเชื่อและค่านิยมที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการปกครองของสังคมต่าง ๆ หากประเทศใดมีปรัชญาอันเป็นแกนกลางความเชื่อเป็นอย่างไร การปกครองของประเทศนั้นก็ได้รับการจัดให้สอดคล้องกับความเชื่อนั้น”

1.2 ตัวอย่างการสรุปความ

ตามความเห็นของอุดม ทุมโฆสิต (2552, น. 136) ปรัชญาการปกครองท้องถิ่น เป็นรากฐานทางความเชื่อและค่านิยมที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการปกครองของสังคมต่าง ๆ หากประเทศใดมีปรัชญาความเชื่ออย่างไรก็จะมี การปกครองประเทศสอดคล้องกับความเชื่อนั้น

1.3 ตัวอย่างการย่อความ

แนวทางปรัชญาชุมชนนิยม (Communism) มีเป้าหมายทางการปกครองเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปึกแผ่นของชุมชนและชุมชนระดับเหนือขึ้นไป โดยรัฐบาลท้องถิ่นได้อำนาจปกครองมาจากจารีตประเพณีวัฒนธรรมและกฎหมาย (อุดม ทุมโฆสิต 2552, น. 141-142) ทั้งนี้สารสนเทศต้นฉบับที่ผู้เรียนนำมาใช้ในงานเขียนมีอะไรบ้างที่ต้องอ้างอิงและไม่อ้างอิง แต่ต้องระบุแหล่งที่มา สามารถสรุปได้ดังตาราง 3

ตาราง 3 การอ้างอิงและไม่อ้างอิงสารสนเทศต้นฉบับ

สารสนเทศต้นฉบับที่นำมาใช้ในงานเขียน	ต้องอ้างอิง และต้องระบุแหล่งที่มา	ไม่ต้องอ้างอิง แต่ระบุแหล่งที่มาได้
1. การคัดลอกคำต่อคำ	✓	
2. การถอดความ	✓	
3. การสรุป	✓	
4. ข้อเท็จจริง หรือข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ ตัวเลข สถิติ ภาพ แผนภูมิ ตาราง	✓	
5. สารสนเทศที่เป็นส่วนเสริมให้เนื้อหาหลัก	✓	
6. ความรู้ทั่วไป หรือความรู้ที่เป็นสาธารณสมบัติ เช่น จำนวนจังหวัดของประเทศไทย		✓

ที่มา : กุศลวัฒน์ คงประดิษฐ์ (2558, น. 127)

2. เมื่อผู้เรียนจำเป็นต้องแปลผลงานจากภาษาต่างประเทศ ผู้เรียนไม่ควรแปลประโยคต่อประโยคหากไม่ได้ขออนุญาตจากเจ้าของผลงานก่อน เนื่องจากมีกฎหมายลิขสิทธิ์คุ้มครองผลงานของเจ้าของเดิมอยู่ ให้ผู้เรียนเรียบเรียงความรู้จากการศึกษาและเขียนใหม่ด้วยสำนวนและภาษาตามแนวคิดของผู้เรียนและอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลให้ถูกต้อง

3. เมื่อผู้เรียนจำเป็นต้องนำรูปภาพ แผนภูมิ ตารางของผู้อื่นมาใช้ รวมถึงการทำขึ้นใหม่ให้คล้ายกับรูปแบบเดิมเพียงแต่ใส่ข้อมูล รูปภาพ ตัวเลขหรือเนื้อหาใหม่เพียงเท่านั้นถือเป็นการลอกเลียนผลงานอยู่ ให้ผู้เรียนอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลทุกครั้งที่น่ารูปภาพฯ ของผู้อื่นมาใช้

4. เมื่อผู้เรียนจำเป็นต้องนำผลงานวิจัยไปตีพิมพ์เผยแพร่ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษในวารสารที่ต่างกัน ผู้เรียนจะต้องทำการขออนุญาตสำนักพิมพ์หรือวารสารที่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ไปก่อนนำผลงานเดิมไปเผยแพร่อีกครั้ง ซึ่งการกระทำนี้ถือเป็นการคัดลอกผลงานตนเอง หรือนำผลงานในเรื่องเดียวกันไปเผยแพร่มากกว่าหนึ่งครั้งหรือวารสารมากกว่าหนึ่งทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่าเป็นผลงานใหม่ เป็นการกระทำที่ไม่สมควรอย่างยิ่ง

ดังนั้น แนวทางที่ดีที่สุดในการทำรายงานการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน หากมีการคัดลอกข้อความในแหล่งใด แหล่งหนึ่ง ให้ผู้เรียนระบุการอ้างอิง (to Cite) ทั้งในเนื้อหาและบรรณานุกรมท้ายบทด้วยทุกครั้งเสมอ เป็นการป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ และแสดงความบริสุทธิ์ใจไม่ให้คัดลอกผลงานของผู้อื่น (Plagiarism) มาเป็นของตนเอง

สรุปได้ว่า แนวทางการโจรกรรมทางวรรณกรรม มี 2 ส่วน คือ 1) การเขียนรายงานที่ได้มีการสรุปความตามความเข้าใจของตนเอง และอ้างอิงแหล่งที่มาให้ถูกต้อง และ 2) ให้ตรวจสอบการคัดลอกโดยใช้โปรแกรมการคัดลอกในเว็บไซต์ หรือโปรแกรมที่สถาบันได้กำหนด

บทสรุป

การโจรกรรมทางวรรณกรรม (Plagiarism) เป็นการคัดลอก ลักลอกผลงานทางวิชาการของผู้อื่นหรือของตนโดยไม่มีการอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่ถูกต้อง ทำให้เข้าใจผิดว่าเป็นผลงานใหม่ของตน มีสาเหตุมาจากความไม่รู้หลักการเขียนอ้างอิง และขาดความตระหนักในการศึกษาค้นคว้าลักษณะที่พบบ่อยเป็นการคัดลอกแนวคิดและข้อความโดยไม่อ้างอิง ระดับความผิดมี 2 ระดับ คือ 1) ระดับผิดเล็กน้อย เป็นความผิดที่ไม่ตั้งใจคัดลอกข้อความ 2) ระดับผิดรุนแรง เป็นความผิดที่ตั้งใจคัดลอกข้อความ ซึ่งเป็นความผิดทางจริยธรรมและกฎหมาย จึงควรหลีกเลี่ยงโดยการยึดหลักจริยธรรมทางวิชาการ หากไม่แน่ใจให้อ้างอิงเสมอ และใช้เครื่องมือในการตรวจสอบการโจรกรรมทางวรรณกรรม ข้อดีของการระบุแหล่งที่มาหรือการอ้างอิงเจ้าของผลงาน นอกจากจะไม่ทำให้ผู้เรียนถูกกล่าวหาว่าผิดจริยธรรมทางวิชาการแล้วยังถือเป็นการขอบคุณเจ้าของผลงานเดิมที่ผู้เรียนได้นำมาศึกษาค้นคว้าและต่อยอดองค์ความรู้ทำให้ผลงานเขียนของผู้เรียนมีคุณค่า มีน้ำหนักและมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น เป็นมารยาททางวิชาการที่สำคัญ ซึ่งผู้เรียนจะต้องเรียนรู้และถือปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักการสร้างสรรค์ผลงานวิชาการ ทั้งนี้สามารถศึกษารูปแบบการเขียนบรรณานุกรมได้ในเว็บไซต์ของสถาบัน

คำถามท้ายบท

1. คุณธรรมจริยธรรม คืออะไร และมีความสำคัญอย่างไรในการเขียนงานวิชาการ
2. จรรยาบรรณวิชาชีพ คืออะไร และมีความสำคัญอย่างไรในการเขียนงานวิชาการ
3. จริยธรรมทางวิชาการ คืออะไร และมีแนวทางอย่างไรในการรักษาจรรยาบรรณ
4. การโจรกรรมทางวรรณกรรม คืออะไร และมีความสำคัญอย่างไรกับวิชาชีพครู
5. การโจรกรรมทางวรรณกรรม มีสาเหตุมาจากอะไร และมีแนวทางแก้ไขอย่างไร
6. ลักษณะของการโจรกรรมทางวรรณกรรม คืออะไร และมีการตรวจสอบอย่างไร
7. ความผิดของการโจรกรรมทางวรรณกรรม มีกี่ระดับ และมีโทษความผิดอย่างไร
8. การหลีกเลี่ยงการโจรกรรมทางวรรณกรรม มีแนวทางในการเขียนอ้างอิงอย่างไร
9. การเขียนอ้างอิงท้ายบท หรือบรรณานุกรม มีแนวทางในการเขียนอ้างอิงอย่างไร
10. ประโยชน์ของการเขียนอ้างอิงในเนื้อหาและแหล่งที่มาของบรรณานุกรม คืออะไร

เอกสารอ้างอิง

- กัญญา บุญเกียรติ. (2556). *การลักลอบงานวิชาการและวรรณกรรม (Plagiarism)*.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กุลลวัฒน์ คงประดิษฐ์. (2558). *ทักษะทางสารสนเทศในสังคมฐานความรู้*. กรุงเทพฯ:
วีพริ้นติ้ง.
- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2555). *เทคนิคการศึกษาระดับ
อุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จิราภา วิทยาภิรักษ์. (2555). การลอกเลียนงานวิชาการและวรรณกรรมโดยมิชอบ
(Plagiarism). *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, 11(3), 1-4
- เทอดศักดิ์ ไม่เท่าทอง. (2562). *คู่มือการเขียนเอกสารอ้างอิงและบรรณานุกรม*.
พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์ไพบูลย์พัฒนา.
- ธีรศักดิ์ อัครบวร. (2545). *ความเป็นครูไทย*. กรุงเทพฯ: ก. พลพิมพ์ (1996).
- นฤมล กิจไพศาลรัตน. (2557). *ค้น-คว้า-อ่าน-เขียน: ทักษะเพื่อการเรียนรู้ทางสังคมศาสตร์*.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิชัย ไชยสงคราม. (2542). *ความเป็นครู*. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- มานิตย์ จุมปา. (2556). *เขียนผลงานอย่างไรไม่ให้ละเมิดลิขสิทธิ์และไม่ลักลอบผลงาน
(Plagiarism) (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยนต์ ชุมจิต. (2550). *ความเป็นครู* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ยนต์ ชุมจิต. (2553). *ความเป็นครู* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2556). *ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2556*.
เล่มที่ 130 ตอนพิเศษ 130 ง, 4 ตุลาคม 2556, หน้า 72.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ:
นามมีบุ๊คส์ พับลิเคชันส์.
- ลัดดา กุลมานันท์. (2540). จริยธรรมในงานวิชาการ. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*, 3
(3), 7-10.
- สันติ บุญภิรมย์. (2557). *ความเป็นครู Self-Actualization for Teacher*. กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล
เอ็ดดูเคชั่น.
- Auer, N., & E. Kruper. (2001). Mouse click plagiarism: The role of technology in plagiarism
and the librarian's role in combating it. *Library Trends*, 49(3), 415-432.
- Batovski, Dobri Atanassov. (2006). Editorial: Plagiarism, self-plagiarism and professional

- ethics. *AU Journal of Technology*, 10 (2), ii.
- Glick, Michael. (2006). Plagiarism, salami, ghostwriting and other forms of flattery. *The Journal of the American Dental Association*, 137(2), 140–142.
- Good, C. V. (1973). *Dictionary of Education*. (3rd Edition). New York: Mc Graw–Hill, Inc.
- Lathrop, A., & K. Foss. (2002). *Student cheating and plagiarism in the internet era*. Englewood, CO: Libraries Unlimited.
- Lipson, Charles. (2008). *Doing honest work in college: How to prepare citations, avoid plagiarism, and achieve real academic success*. 2d ed. Chicago: The University of Chicago Press.
- Mallon, Thomas. (1989). *Stolen words: Forays into the origins and ravage of plagiarism*. San Diego, CA: Harcourt.
- Schmidt, Diane E. (2010). *Writing in political science: A practical guide*. 4 ed. Boston: Longman.
- Scanlon, Patrick M., & David R. Neumann. (2002). Internet plagiarism among college students. *Journal of College Student Development* 43(May–June): 374–385.
- Suarez, J., & Martin, A. (2001). Internet plagiarism: A teacher's combat guide. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education* 1(4): 546–549.

บทที่ 5

การจัดทำรายงานการศึกษาค้นคว้าและการนำเสนอ

การจัดทำรายงานการศึกษาค้นคว้า เป็นการแสดงผลการรวบรวมและวิเคราะห์สารสนเทศเพื่อนำเสนอความรู้ในการศึกษาค้นคว้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างเป็นระบบแบบแผนตามที่สถาบันกำหนดนอกเหนือจากที่สิ่งได้เรียนในชั้นเรียน ให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ศึกษามากยิ่งขึ้น และเป็นฝึกการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีทักษะในการทำรายงานการศึกษาอย่างสร้างสรรค์ ตลอดจนสามารถนำเสนอผลงานในลักษณะต่าง ๆ ได้อย่างน่าสนใจ โดยประยุกต์ใช้สื่อและเทคโนโลยีในการนำเสนอที่เหมาะสมกับลักษณะของรายงานการศึกษาค้นคว้า เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการประเมินผลการเรียนในรายวิชาตามหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา และเป็นพื้นฐานในการศึกษาค้นคว้าในระดับสูงต่อไป

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำรายงาน และการนำเสนอ
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกประเภทของรายงานและนำเสนอรายงานได้ถูกต้อง
3. เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของการนำเสนอรายงานการศึกษาค้นคว้า

สาระการเรียนรู้

1. แนวคิดเกี่ยวกับรายงานการศึกษาค้นคว้า
2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำรายงานและการนำเสนอ

กิจกรรมและวิธีสอน

1. ให้ผู้เรียนศึกษาเอกสารคำสอน บทที่ 5 และทำแบบทดสอบตามเวลาที่กำหนด
2. ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มตามเนื้อหาการเรียนรู้ และเขียนสรุปความรู้ในกระดานสรุป
3. ให้ผู้เรียนจัดทำโครงร่างของรายงาน และนำเสนอความรู้เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้
4. ให้ผู้เรียนเขียนสะท้อนคิดเกี่ยวกับความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับในบทเรียน
5. ให้ผู้เรียนตอบคำถามท้ายบท ร่วมกันสรุปบทเรียน และมอบหมายงานบทต่อไป

สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้

1. เอกสารคำสอน 161423 ประเด็นคัดสรรทางการศึกษา
2. สื่อการสอน PowerPoint บทที่ 5
3. ใบงานกลุ่มและคำถามท้ายบท
4. กระดาษบรูฟและปากกาเมจิก
5. คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

วิธีการประเมินผล

1. การบันทึกการเรียนรู้และตอบคำถามท้ายบท
2. การนำเสนอความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
3. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียนและการทำงานกลุ่ม

แนวคิดเกี่ยวกับรายงานการศึกษาค้นคว้า

ความหมายของรายงานการศึกษาค้นคว้า

รายงานการศึกษาค้นคว้า คืออะไร รายงานการศึกษาค้นคว้า คือ การเรียบเรียงความรู้ทางวิชาการที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าสารสนเทศในประเด็นที่สนใจอย่างเป็นระบบแบบแผน ใช้เป็นส่วนหนึ่งในการประเมินผลการเรียนรู้ในรายวิชา เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ศึกษามากยิ่งขึ้น (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, 2540, น. 256) และเป็นการฝึกคิดและเขียนเพื่อนำเสนอข้อมูลอย่างมีเหตุผล (อาภากร ธาตุโลหะ, 2547, น. 117) เพื่อให้ผู้เรียนได้มีทักษะการศึกษาค้นคว้าในแหล่งสารสนเทศอื่น ๆ นอกเหนือจากการเรียนในชั้นเรียน (รุ่งฤดี อภิวัฒน์นคร และคณะ, 2554, น. 13-14) ถือเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ซึ่งผู้สอนสามารถมอบหมายงานให้ผู้เรียนทำรายงานเป็นกลุ่ม หรือรายบุคคลได้ (สายฝน บุชา, 2556, น. 220-221) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรายวิชาในหลักสูตรการศึกษา หรือขอบเขตของหัวข้อรายงานและระยะเวลาในการทำรายงานที่กำหนด นอกจากนั้นแล้วรายงานการศึกษาค้นคว้า หรือรายงานทางวิชาการยังเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ใช้เป็นหลักฐานแสดงผลการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ช่วยให้ผู้เรียนสามารถรวบรวมสารสนเทศและจัดทำรายงานได้อย่างถูกต้อง รู้จักการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีทักษะการอ่านและการจัดบันทึกเพื่อการศึกษาค้นคว้า (รุ่งฤดี อภิวัฒน์นคร และคณะ, 2554, น. 14)

สรุปได้ว่า รายงานการศึกษาค้นคว้า หมายถึง การรวบรวมผลการค้นคว้าเกี่ยวกับประเด็นความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งตามจุดมุ่งหมายที่ได้วางโครงเรื่องไว้แล้วนำมาเรียบเรียงเขียนใหม่ และแสดงความคิดเห็นของตนอย่างเป็นระบบ จัดทำตามรูปแบบรายงานที่สถาบันกำหนด มีการอ้างอิงหลักฐานความรู้ต่าง ๆ ตามลักษณะการเขียนรายงานทางวิชาการ ใช้เป็นหลักฐานในการประเมินผลการเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ เป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มได้

วัตถุประสงค์ของการทำรายงานการศึกษาค้นคว้า

วัตถุประสงค์ของการเขียนรายงาน คือ การส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระเสรี ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดอย่างเป็นระบบ มีแบบแผนและขั้นตอนในการทำรายงานที่เป็นระบบระเบียบ ตลอดจนบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำรายงานที่กำหนดไว้ (สายฝน บุชา, 2556, น. 222) ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากกว่าการฟังบรรยายเพียงอย่างเดียว อีกทั้งทำให้ผู้เรียนมีอุปนิสัยรักการอ่านการเขียน และวัตถุประสงค์ของการทำรายงานการศึกษาค้นคว้า (ศรีอร เจนประภาพงศ์, 2554 อ้างถึงใน สายฝน บุชา, 2556, น. 222) สรุปได้ 6 ประการ ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้าในประเด็นและหัวข้ออื่น ๆ ที่สนใจอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสืบค้นข้อมูล รวบรวมสารสนเทศจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ในการทำรายงานได้
3. เพื่อให้ผู้เรียนมีวิจาร์ณญาณในการวิเคราะห์สารสนเทศในการเขียนรายงานตามแนวความคิดของตน
4. เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการอ่าน การสรุปความ การเรียบเรียงคำพูด ความคิดในการเขียนทางวิชาการ
5. เพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำรายงานการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองอย่างมีเหตุผล
6. เพื่อให้ผู้เรียนใช้เป็นหลักฐานการประเมินผล แสดงความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาตามหลักสูตรที่ศึกษา

สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ของการทำรายงานการศึกษาค้นคว้า คือ การแสวงหาความรู้ในเรื่องที่สนใจด้วยตนเอง เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอผลการศึกษาอย่างสร้างสรรค์ โดยการเสนอแนวทางการแก้ปัญหาในเรื่องใดเรื่องหนึ่งและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนางาน หรือการพัฒนาวิชาชีพได้

ประเภทของรายงานการศึกษาค้นคว้า

รายงานการศึกษาค้นคว้าเป็นการนำเสนอข้อเท็จจริง หรือผลของการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ในสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นการฝึกการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ความลุ่มลึกของรายงานการศึกษาค้นคว้าแบ่งได้ตามระดับการศึกษาของผู้เรียน และโดยทั่วไปรายงานการศึกษาค้นคว้า แบ่งได้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ จำแนกได้ 4 ชนิด (รุ่งฤดี อภิวัฒน์ศรี และคณะ, 2554, น. 14-15; สายฝน บุชา, 2556, น. 223-224) ดังนี้

1. รายงานการค้นคว้าทั่วไป (Report) แยกได้เป็น 2 ชนิด ดังนี้

- 1.1 รายงาน (Report) เป็นการรวบรวมและเรียงเรียงข้อมูลสารสนเทศในประเด็นและปัญหาที่สนใจศึกษาจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำเสนอข้อเท็จจริงที่น่าเชื่อถือ สรุปเป็นความรู้ในการแก้ปัญหาตามแนวความคิดของตนเองในรูปแบบการเขียนหรือจัดพิมพ์ที่ถูกต้องตามแนวทางที่สถาบันกำหนด ซึ่งในการทำรายงานนั้นอาจทำเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มได้ ขึ้นอยู่กับขอบเขตของหัวข้อรายงานและมอบหมายโดยผู้สอนวิชานั้น ๆ โดยทั่วไปใช้เวลาประมาณ 7-8 สัปดาห์ ในการทำรายงาน

1.2 ภาคนิพนธ์ (Term Paper) มีลักษณะโดยทั่วไปเช่นเดียวกับการทำรายงาน แต่สิ่งที่แตกต่างกัน คือ หัวข้อในการศึกษาค้นคว้าภาคนิพนธ์ มีขอบเขตที่กว้างและลึกซึ้งกว่าหัวข้อรายงาน และใช้ระยะเวลาในการศึกษามากกว่ารายงาน โดยทั่วไปใช้เวลา 15-16 สัปดาห์หรือประมาณหนึ่งภาคเรียนตามหลักสูตรการศึกษาที่กำหนด

2. รายงานการค้นคว้าวิจัย แยกได้เป็น 2 ชนิด ดังนี้

2.1 รายงานการวิจัย (Research Report) เป็นการเขียนผลการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการที่มีขั้นตอนเป็นระบบแบบแผนที่ต้องตามระเบียบวิธีวิจัย นำเสนอความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริงที่ได้จากการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการศึกษาที่เป็นประโยชน์ทางวิชาการ

2.2 วิทยานิพนธ์หรือปริญญานิพนธ์ (Thesis / Dissertation) เป็นการเขียนผลการศึกษาค้นคว้าและวิจัยใช้เป็นส่วนหนึ่งในการสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา เป็นการศึกษาในหัวข้อเรื่องที่ต้องการศึกษาแก้ปัญหาหรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ซึ่งมีความลุ่มลึกทางวิชาการมากกว่าการทำรายงาน และภาคนิพนธ์ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

นอกจากนี้ มีการจำแนกตามจุดมุ่งหมายในการเขียนรายงาน (การเขียนรายงานธุรกิจ, ม.ป.ป. อ้างถึงใน สายฝน บุษบา, 2556, น. 224-227) เช่น จำแนกตามหน้าที่ แบ่งเป็น 3 ชนิดย่อย ๆ ได้แก่ 1) รายงานข้อสนเทศ คือ ข่าวสารหรือข้อเท็จจริงต่าง ๆ มุ่งบรรยายข้อเท็จจริงโดยไม่วิเคราะห์ แสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อเสนอแนะ 2) รายงานตีความ คือ การให้ข้อเท็จจริงและอธิบายตีความข้อเท็จจริง แต่ไม่ให้ข้อเสนอแนะ 3) รายงานการวิเคราะห์ คือ รายงานการศึกษาเฉพาะการที่เกี่ยวกับสภาพหรือปัญหาของเรื่องที่ศึกษา รายงานเชิงวิเคราะห์เป็นรายงานการวิเคราะห์ปัญหามุ่งอธิบายสาเหตุของปัญหาและผลที่เกิดขึ้นจากปัญหานั้น ๆ และแนวทางในการแก้ไขปัญหา มีการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศจากรายงานหลาย ๆ เล่มมาประกอบ และให้ข้อเสนอแนะ

สรุปได้ว่า รายงานการศึกษาค้นคว้า มี 2 ประเภทใหญ่ ได้แก่ รายงานการศึกษาทั่วไป และรายงานการศึกษาวิจัย ซึ่งในรายวิชาประเด็นคัดสรรทางการศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนทำรายงานทั่วไปที่เน้นการศึกษาสภาพ หรือปัญหาของเรื่องที่สนใจที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ มุ่งอธิบายความรู้ใหม่ หรือสาเหตุของปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น และเสนอแนวทางแก้ไข ตลอดจนแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศในลักษณะต่าง ๆ ในรายงานเพื่อนำไปสู่ข้อสรุป และข้อเสนอแนะ ซึ่งจะต้องอาศัยความรู้และความเข้าใจที่ลึกซึ้งในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและการทำรายงานทางวิชาการ

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำรายงานและการนำเสนอ

ลักษณะของรายงานการศึกษาที่ดี

ลักษณะของรายงานการค้นคว้าที่ดี (พุลสุข เอกไทยเจริญ, 2551, น. 165-166; สายฝน บุษบา, 2556, น. 228-231) มีดังนี้

1. เนื้อหารายงานมีการนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าที่แสดงข้อเท็จจริงถูกต้อง ครบถ้วนเป็นปัจจุบันและทันสมัย ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษาค้นคว้า มีการจัดลำดับ เนื้อเรื่องอย่างเหมาะสมและชัดเจน มีความสัมพันธ์กันในแต่ละหัวข้อทั้งหัวข้อหลักและหัวข้อย่อยเชื่อมโยงเป็นเรื่องเดียวกัน มีการแสดงแนวคิดสำคัญในแต่ละย่อหน้า มีการนำเสนอให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายตรงตามวัตถุประสงค์ของการจัดทำรายงาน

2. ภาษาที่ใช้ในการเขียนรายงานการศึกษาค้นคว้าต้องเป็นภาษาเขียนที่เป็นปัจจุบันที่เรียบเรียงอย่างถูกต้อง สั้นกระชับ เหมาะสมในการนำเสนอข้อมูลที่ตรงประเด็น เป็นภาษาเขียนที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ซึ่งการเขียนศัพท์ทางวิชาการ อาจมีคำภาษาอังกฤษกำกับไว้ในกรณีที่ภาษาไทยคำนั้นยังไม่แพร่หลาย

3. รูปแบบรายงานการศึกษาค้นคว้า มีการเขียนและจัดพิมพ์ที่ถูกต้องสมบูรณ์ ครบถ้วน ตามแบบแผนที่ผู้สอนหรือสถาบันกำหนด และจัดองค์ประกอบของรูปเล่มที่สวยงาม สะอาดเรียบร้อยมีการตรวจทานแก้ไขในการสะกดคำ การเว้นวรรคตอน ย่อหน้า การเรียงรูปประโยคอย่างละเอียดถี่ถ้วน ใช้อักษรรูปแบบเดียวกันตลอดทั้งเล่ม เพื่อบ่งบอกถึงคุณภาพทางวิชาการของรายงาน

4. ผลการศึกษาค้นคว้าต้องแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการศึกษาข้อมูลอย่างจริงจังและกว้างขวาง ทันสมัย มีการสรุปความคิดหรือความรู้เป็นปัจจุบัน มีหลักฐานอ้างอิงที่หลากหลาย มีการอ้างอิงในเนื้อหาและบรรณานุกรมอย่างถูกต้อง เลือกใช้แผนภูมิรูปภาพ กราฟหรือตารางในการนำเสนอ

5. รายงานการศึกษาค้นคว้ามีความชัดเจนในแนวคิดและประเด็นสำคัญ มีการคัดสรรข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ มีการแสดงความคิดสร้างสรรค์ในการเขียนรายงาน หรือประสบการณ์หรือแนวทางแก้ไขปัญหาใหม่ ๆ ด้วยการเรียบเรียงเนื้อหาไปตามลำดับ และสรุปความรู้ที่เป็นประโยชน์ให้เกิดคุณค่า

สรุปได้ว่าลักษณะของรายงานที่ดี ควรแสดงให้เห็นถึงการศึกษาค้นคว้าสารสนเทศตามหัวข้อที่กำหนดอย่างกว้างขวางและทันสมัย เรื่องที่กำลังศึกษามีความสำคัญ มีแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างชัดเจนและสร้างสรรค์ สรุปความรู้อย่างมีเหตุผลและมีหลักฐานอ้างอิง และใช้ภาษาให้ถูกต้อง รูปเล่มรายงานมีความสวยงาม มีความสะอาดเรียบร้อย

ขั้นตอนในการจัดทำรายงานการศึกษาค้นคว้า

ขั้นตอนการจัดทำรายงานการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการ มี 8 ขั้นตอนหลัก (รุ่งฤดี อภิวัฒน์กร และคณะ, 2554, น. 15–22; สายฝน บุษบา, 2556, น. 233) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเลือกหัวข้อ (Topic) รายงานการศึกษาค้นคว้า ถือเป็นส่วนที่สำคัญของเรื่อง ซึ่งผู้สอนอาจมอบหมายให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าในประเด็นที่สำคัญและมีความสัมพันธ์กับรายวิชา หรือผู้เรียนเป็นผู้กำหนดหัวข้อเรื่องด้วยตนเองตามความสนใจ และประโยชน์ที่จะได้รับ ทั้งนี้การเลือกหัวข้อเรื่องจะต้องไม่กำหนดขอบเขตเนื้อหาที่กว้างหรือแคบจนเกินไป ยากหรือง่ายจนเกินไป มีข้อมูลแหล่งสารสนเทศที่น่าเชื่อถือเพียงพอให้ศึกษาค้นคว้าขั้นต่ำ 10 เล่ม ควรกำหนดหัวข้อให้เหมาะสมกับเวลาและระดับความสามารถของผู้เรียนในการศึกษาค้นคว้า อย่างไรก็ตามควรนำหัวข้อที่ได้ปรึกษากับผู้สอนเพื่อขอความเห็นชอบต่อไปและเมื่อเลือกหัวข้อรายงานได้แล้ว ผู้เรียนควรที่จะกำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตของเรื่องที่ต้องการทำ และถามตัวเองว่ากำลังจะเขียนรายงานเรื่องอะไร เพื่อประโยชน์อะไร คำตอบที่ได้ก็คือวัตถุประสงค์ให้นำมาเขียนเรียงลำดับตามความสำคัญ และกำหนดขอบเขตของเรื่องที่จะทำ ต้องสอดคล้องและสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ การตั้งชื่อรายงาน ควรใช้ภาษาที่เป็นทางการ เป็นชื่อที่สั้นกระชับน่าสนใจครอบคลุมขอบเขตเนื้อหา รายงานที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 2 การเข้าถึงสารสนเทศ โดยการสืบค้นจากระบบคอมพิวเตอร์ เป็นการใช้เครื่องมือช่วยค้นหาข้อมูลเพื่อเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศ ประเภทสิ่งตีพิมพ์ สิ่งไม่ตีพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัย ตรงกับความต้องการจากการใช้ฐานข้อมูลที่ห้องสมุดพัฒนาขึ้นมาในรูปแบบของฐานข้อมูลทั้งในและต่างประเทศ ฐานข้อมูลซีดี-รอม และอินเทอร์เน็ต เพราะฐานข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้ข้อมูลในการทำรายงานอย่างครบถ้วน

ขั้นตอนที่ 3 การรวบรวมบรรณานุกรม แหล่งสารสนเทศที่ผู้ทำรายงานสามารถค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับหัวข้อเรื่องที่จะเขียน เป็นการสำรวจและรวบรวมแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า (สายฝน บุษบา, 2556, น. 233) ได้จากแหล่งสารสนเทศ ดังนี้

3.1 ห้องสมุด เป็นแหล่งรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศประเภทต่าง ๆ เช่น หนังสือวารสาร หนังสืออ้างอิง (พจนานุกรม) หนังสือพิมพ์ จุลสารและกฤตภาค โสตทัศนวัสดุฯ

3.2 ฐานข้อมูล หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ฐานข้อมูลสำเร็จรูป (CD-ROM) ฐานข้อมูลออนไลน์ (Online Database) ฐานข้อมูลจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet) เป็นต้น

3.3 แหล่งสารสนเทศอื่น ๆ ได้แก่ ศูนย์ข้อมูล หรือศูนย์สารสนเทศของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กรเอกชนที่มีบริการสารสนเทศพาณิชย์ และบุคคลหรือสถานที่ต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 4 การวางโครงเรื่อง (Outline) หมายถึง การวางกรอบโครงเรื่องใช้เป็นแนวทางในการเขียนรายงาน ลักษณะของโครงเรื่องคล้ายกับสารบัญ ประกอบด้วยหัวข้อใหญ่ (สำคัญมาก) หัวข้อย่อย หัวข้อย่อย (สำคัญรองลงมา) เป็นการเขียนโครงเรื่องอย่างคร่าว ๆ เพื่อเป็นการจัดลำดับการนำเสนออย่างเป็นระบบ โครงเรื่องที่ดียังช่วยให้เห็นประเด็นชัดเจนในการเลือกข้อมูลมาประกอบการจัดทำรายงานไม่เขียนนอกนอกเรื่อง ช่วยให้งานเขียนมีความสัมพันธ์เป็นลำดับอย่างมีเหตุผลต่อเนื่อง (สายฝน บุญา, 2556, น. 233) การวางโครงเรื่องที่ดี มีลักษณะดังนี้

4.1 หัวข้อต่าง ๆ ควรมีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน ตั้งแต่ชื่อเรื่องรายงาน หัวข้อใหญ่ หัวข้อย่อยและหัวข้อย่อย

4.2 ชื่อหัวข้อต่าง ๆ ควรเขียนให้สั้นกะทัดรัด ชัดเจน ได้ใจความ และครอบคลุมเนื้อหาในบทหรือตอนนั้นโดยเฉพาะ

4.3 หัวข้อใหญ่ ควรมีหัวข้อย่อยไม่น้อยกว่า 2 หัวข้อ แต่ละหัวข้อย่อยและหัวข้อย่อยต้องสัมพันธ์กันกับหัวข้อใหญ่ตามแนวความคิดในการนำเสนอ ไม่ควรแบ่งหัวข้อย่อยมากเกินไป เพราะจะทำให้เนื้อหาน้อยหรือไร้ความสำคัญ

4.4 การเขียนโครงเรื่องและหัวข้อเรื่อง ควรเขียนให้ง่ายและสะดวกต่อการทำความเข้าใจ ให้ใช้ระบบตัวเลขหรือระบบตัวเลขสลับตัวอักษร ให้เลือกใช้เป็นแนวเดียวกันตลอดทั้งเล่มหัวข้อที่มีความสำคัญเท่ากันจะต้องอยู่ตรงกันหรือย่อหน้าตรงกันใช้ตัวเลขแบบเดียวกัน หัวข้อย่อยย่อหน้าลึกเข้าไปกว่าหัวข้อใหญ่

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินและการวิเคราะห์ เมื่อวางโครงเรื่องที่จะทำรายงานแล้ว ผู้เรียนจะต้องรวบรวมข้อมูลสารสนเทศจากแหล่งต่าง ๆ มาศึกษาอ่านทำความเข้าใจให้ละเอียดและประเมินว่ามีข้อมูลใดบ้างที่ตรงกับหัวข้อในโครงเรื่อง พร้อมวิเคราะห์เอกสารและจัดบันทึกนำไปเรียบเรียงให้ได้มากพอ หรือค้นคว้าเพิ่มเติมให้เพียงพอที่จะสรุปเป็นความรู้ในการทำรายงาน

ขั้นตอนที่ 6 การสังเคราะห์และการอ้างอิง ในขั้นตอนนี้เป็นการนำบัตรบันทึกความรู้ทั้งหมดมาเรียงตามลำดับหัวข้อของโครงเรื่องและเรียบเรียงเป็นเนื้อหาฉบับร่างพร้อมการอ้างอิง และในการนำบัตรบันทึกความรู้ทั้งหมดมาเรียงตามลำดับหัวข้อของโครงเรื่องและเรียบเรียงเป็นเนื้อหาฉบับร่างนั้นจะต้องครอบคลุมตั้งแต่หัวข้อแรกจนถึงหัวข้อสุดท้ายจนครบเสร็จสมบูรณ์ตามโครงเรื่องที่กำหนดไว้พร้อมทั้งทำการเขียนอ้างอิงและรวบรวมรายชื่อหนังสือ เอกสารวัสดุที่ผู้เขียนรายงานที่นำมาใช้อ้างอิงในการทำรายงานทั้งหมดมาแสดงไว้ในหน้าบรรณานุกรมให้เกิดความเชื่อมโยงและมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ

ขั้นตอนที่ 7 การจัดทำรูปเล่มรายงาน รูปแบบ (Format) โดยปกติการจัดทำรูปเล่มรายงานประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนประกอบตอนต้น ส่วนประกอบตอนกลาง (เนื้อเรื่อง) และส่วนประกอบตอนท้ายตามข้อกำหนดของสถานศึกษาที่อาจทำเป็นคู่มือเพื่อให้ผู้เรียนใช้เป็นแนวทางในการเขียนรายงานทางวิชาการประเภทต่าง ๆ ซึ่งผู้ทำรายงานการค้นคว้าจะต้องศึกษาและปฏิบัติตามเพื่อให้ผลงานมีรูปแบบและส่วนประกอบที่ถูกต้องสวยงามเป็นระเบียบและมีมาตรฐานสมกับเป็นรายงานทางวิชาการในระดับอุดมศึกษา มีรูปแบบการเขียนดังต่อไปนี้ (พูลสุข เอกไทยเจริญ, 2551, น. 225–243; Teitelbaum, 2003)

7.1 ส่วนประกอบตอนต้น (Preliminary Pages) เป็นส่วนที่อยู่ก่อนถึงเนื้อเรื่อง ได้แก่

7.1.1 ปกนอก (Cover) เป็นการเขียนชื่อหัวข้อรายงาน ชื่อนามสกุลผู้จัดทำรายงาน และชื่อวิชา สาขาวิชา คณะ มหาวิทยาลัย ภาคเรียนและปีการศึกษา

7.1.2 ใบรองปก (Fly Leaves) เป็นกระดาษเปล่า A 4 สีขาวที่ใช้คั่นระหว่างกระดาษที่เป็นปกหน้าและปกหลังของตัวเล่ม

7.1.3 หน้าปกใน (Title Page) เป็นการเขียนรายละเอียดต่าง ๆ ตามปกนอก

7.1.4 หน้าคำนำ (Forward or Preface) เป็นการกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของรายงาน ความสำคัญและขอบเขตของเนื้อหา

7.1.5 สารบัญ (Table of Contents) เป็นการเขียนชื่อบทหรือหัวข้อของเนื้อเรื่องเรียงตามลำดับที่ปรากฏในเนื้อเรื่อง และเขียนเลขหน้าที่เริ่มบทหรือหัวข้อนั้น ๆ กำกับไว้

7.1.6 สารบัญตาราง (List of Tables) เป็นการเขียนหน้าที่แจ้งลำดับรายการของตารางทั้งหมดในรายงาน ให้เรียงตามลำดับเลขที่ และเลขหน้าของตาราง

7.1.7 สารบัญภาพ (List of Figures) เป็นการเขียนหน้าที่แจ้งลำดับรายการของภาพทั้งหมดในรายงาน ให้เรียงตามลำดับเลขที่ และเลขหน้าของภาพ

7.2 ส่วนเนื้อหา (Main Body or the Text) เป็นส่วนที่เป็นสาระสำคัญที่สุดของรายงาน เพราะจะครอบคลุม เนื้อหาทั้งหมดของรายงานตามโครงเรื่องที่กำหนดไว้หรือตามที่แจ้งไว้ในสารบัญส่วนเนื้อเรื่องจะประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ แบ่งออกได้เป็น 3 ตอน คือ

7.2.1 บทนำเป็นส่วนที่บอกลักษณะทั่ว ๆ ไปของเรื่อง เป็นสิ่งแรกที่จะทำให้ผู้อ่านได้สัมผัสกับความคิดและกลวิธีการเขียนของผู้เขียน และกระตุ้นความสนใจของผู้อ่าน

7.2.2 เนื้อเรื่อง เป็นส่วนที่เสนอสาระทั้งหมดของรายงาน การเสนอเนื้อหา อาจแบ่งเป็นบทเพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นประเด็นสำคัญของเนื้อหาตามลำดับและต่อเนื่องกัน

7.2.3 บทสรุปหรือสรุป (Conclusion) เป็นส่วนสุดท้ายที่แสดงผลการศึกษาค้นคว้าหรือแนวความคิดที่ได้จากการศึกษาเรื่องนั้นพร้อมให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ

7.3 ส่วนประกอบตอนท้าย (Auxiliary Materials) เป็นส่วนที่อยู่ถัดจากเนื้อเรื่องในตอนท้าย (Back Matter / Reference Matter) เป็นการแสดงหลักฐานเพิ่มเติม ได้แก่ หนังสือกึ่งตอน (Half-Title Page) บรรณานุกรมหรือเอกสารอ้างอิง (Bibliography / References) ภาคผนวก (Appendix) อภิธานศัพท์ (Glossary) ดรรชนีหรือโซน (Index) (พุลสุข เอกไทยเจริญ, 2551, น. 225-228)

ขั้นตอนที่ 8 การพิมพ์รายงานทางวิชาการ คือ การจัดพิมพ์ตามรูปแบบการพิมพ์รายงานทางวิชาการเพื่อนำเสนอ ซึ่งมีความสำคัญ ตามที่พุลสุข เอกไทยเจริญ (2551, น. 225) ได้กล่าวว่า “รูปแบบของรายงานการค้นคว้าในการเขียนหรือพิมพ์รายงานการค้นคว้า มีรูปแบบที่เป็นมาตรฐานตามที่สถานศึกษาหรืออาจารย์ผู้สอนกำหนดเพื่อความเป็นระเบียบและเป็นมาตรฐานเดียวกันซึ่งสถานศึกษาแต่ละแห่งอาจเลือกใช้รูปแบบที่มีรายละเอียดแตกต่างกันบ้างเล็กน้อยแต่โดยทั่วไปล้วนยึดถือรูปแบบที่เป็นสากลมีส่วนประกอบหลัก ๆ ที่คล้ายคลึงกันทั้งสิ้น ผู้ทำรายงานการค้นคว้าต้องศึกษาทำความเข้าใจและเขียนหรือพิมพ์รายงานการค้นคว้าทุกส่วนอย่างถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนดซึ่งจะทำให้ได้ผลงานที่ถูกต้องสวยงามน่าอ่าน และมีมาตรฐานของรายงานทางวิชาการที่แท้จริง” ดังนั้น ผู้เรียนควรศึกษารูปแบบการพิมพ์รายงานตามมาตรฐานสากลให้เป็นแบบเดียวกันตลอดทั้งเล่ม และอาจกำหนดรายละเอียดได้ ดังนี้

8.1 กระดาษที่ใช้พิมพ์รายงาน ควรเป็นกระดาษ A4 สีขาวคุณภาพดี ใช้พิมพ์เพียงหน้าเดียวเท่านั้นตลอดทั้งเล่ม

8.2 ตัวอักษรที่ใช้พิมพ์รายงาน ควรพิมพ์ด้วยหมึกสีดำขนาดและแบบของตัวพิมพ์ต้องเป็นแบบเดียวกันตลอดทั้งเล่ม

8.3 การเว้นขอบกระดาษให้เป็นระเบียบเหมือนกันตลอดทั้งเล่ม ควรกำหนด ดังนี้

8.3.1 การเว้นขอบกระดาษด้านบนและด้านซ้าย ให้เว้นระยะ 1.5 นิ้ว หรือ 3.81 เซนติเมตร

8.3.2 การเว้นขอบกระดาษด้านล่างและด้านขวา ให้เว้นระยะ 1 นิ้ว หรือ 2.54 เซนติเมตร

8.3.3 การย่อหน้าบรรทัดแรก ให้เว้นระยะจากขอบกระดาษด้านซ้าย 1 Tab ประมาณ 0.5 นิ้ว

8.4 การพิมพ์เลขหน้าให้ระบุไว้มุมบนด้านขวามือ เนื้อหาและส่วนประกอบตอนท้ายให้ใช้ตัวเลขอารบิก ส่วนหน้าคำนำ สารบัญ สารบัญภาพ สารบัญตาราง ฯลฯ ให้ใช้อักษร ก ข ค ตามลำดับ โดยหน้าแรกของแต่ละบทและหน้าแรกของบรรณานุกรม ภาคผนวก ไม่ต้องใส่หมายเลขหน้าแต่ให้นับหน้า

8.5 การพิมพ์บทที่ ชื่อบทหัวข้อใหญ่ หัวข้อรองและหัวข้อย่อย

8.5.1 เมื่อขึ้นบทใหม่ ให้พิมพ์คำว่าบทที่พร้อมระบุเลขประจำบทไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษโดยรูปแบบอักษรตามที่สถาบันกำหนด ขนาด 18 point ตัวหนาและเว้นระยะห่างจากขอบบนของกระดาษ 1.5 นิ้ว

8.5.2 หัวข้อใหญ่ ให้ระบุหมายเลข ให้ขีดขอบกระดาษด้านซ้ายมีรูปแบบอักษรตามที่สถาบันกำหนด ขนาด 16 point ตัวหนา คำอธิบายขึ้นบรรทัดใหม่และย่อหน้า

8.5.3 หัวข้อรอง ให้ย่อหน้า 1 Tab (0.5 นิ้ว) ใช้รูปแบบอักษรตามที่สถาบันกำหนด ขนาด 16 point ตัวปกติ ถ้ามีคำอธิบายให้พิมพ์ต่อท้ายได้

8.5.4 หัวข้อย่อย ให้ย่อหน้า 2 Tab (1 นิ้ว) ใช้รูปแบบอักษรตามที่สถาบันกำหนด ขนาด 16 point ตัวปกติ ถ้ามีคำอธิบายให้พิมพ์ต่อท้ายได้

8.6 การพิมพ์ตาราง

8.6.1 พิมพ์คำว่าตารางที่หมายเลขและชื่อตาราง ขีดขอบซ้ายมือตามลำดับ

8.6.2 ตารางที่อ้างอิงจากแหล่งอื่นให้อ้างอิงแหล่งที่มาไว้ต่อท้ายชื่อตาราง

8.6.3 การพิมพ์ตาราง ถ้ามีความยาวเกินหน้ากระดาษเดียวกันให้พิมพ์คำว่าตารางที่ (ต่อ) ในหน้าถัดไป

8.7 การพิมพ์ภาพประกอบ

8.7.1 ให้พิมพ์คำว่าภาพที่หมายเลขและชื่อภาพไว้กึ่งกลางใต้ภาพที่นำมาใช้

8.7.2 ภาพประกอบที่อ้างอิงจากแหล่งอื่นให้อ้างอิงแหล่งที่มาท้ายชื่อภาพ

8.8 การเว้นระยะหลังเครื่องหมายวรรคตอน เครื่องหมาย () มหัพภาค (Period) ให้เว้น 2 ระยะ (.) จุลภาค (Comma) ให้เว้น 1 ระยะ (;) อัฒภาค (Semi-colon) ให้เว้น 1 ระยะ (:); มหัพภาคคู่ (Colons) ให้เว้น 1 ระยะ (“”) ัญประกาศ (Quotation Mark) ให้เว้น 1 ระยะ (=) เสมอภาค หรือสมการหรือเท่ากับ ให้เว้น 1 ระยะ (...) นชลิขิตหรือวงเล็บให้เว้น 1 ระยะ

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการทำรายงาน มี 8 ขั้นตอน เป็นกระบวนการเลือกหัวข้อที่สนใจที่โดยการรวบรวมสารสนเทศในแหล่งต่าง ๆ และรวบรวมข้อมูลที่จะทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์สรุปเป็นความรู้และข้อเสนอแนะในรูปแบบรายงานการศึกษาค้นคว้า โดยมีส่วนประกอบของรูปแบบรายงาน 3 ส่วน คือ 1) ส่วนประกอบตอนต้น ได้แก่ ปกนอก ปกใน หน้าปกใน หน้าคำนำ สารบัญ สารบัญตาราง สารบัญภาพหรือบัญชีภาพ 2) ส่วนเนื้อหา ได้แก่ บทนำเป็นส่วนที่บอกลักษณะทั่ว ๆ ไปของเรื่อง และบทสรุป หรือสรุป 3) ส่วนประกอบตอนท้าย ได้แก่ หน้าบอกตอน บรรณานุกรม ภาคผนวก อภิธานศัพท์ ดรรชนีหรือโซน ซึ่งเป็นรายละเอียดในการพิมพ์รายงานทางวิชาการ

แนวทางการนำเสนอผลงานการศึกษาค้นคว้า

กิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่เน้นการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในระดับอุดมศึกษา เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความรู้ทางวิชาการให้กับผู้เรียน มีคุณธรรมจริยธรรม ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการศึกษาและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นสำคัญ ซึ่งปัจจุบันมีวิธีการนำเสนอผลงานที่หลากหลาย ผู้เรียนจึงต้องเลือกวิธีการนำเสนอผลงานที่เหมาะสมกับความถนัดและความสนใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการศึกษา

การนำเสนอผลงาน (Presentation) หมายถึง การนำเสนอผลงานทางวิชาการของผู้เรียนที่ผ่านกระบวนการในการศึกษาค้นคว้าในรายวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรการศึกษาให้อาจารย์และผู้อื่นได้รับทราบผลของการศึกษา นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ และเป็นการตรวจสอบความถูกต้องและเป็นประโยชน์ในสังคมวิชาชีพ และการนำเสนอผลงานทางวิชาการเป็นการเผยแพร่ผลงานให้เกิดการพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ในสาขาวิชาให้มีความก้าวหน้า เช่น การเขียนรายงาน หนังสือ ตำรา บทความวิชาการ บทความวิจัย นำเสนอในที่ประชุมวิชาการ (Proceedings) หรือตีพิมพ์ลงวารสารวิชาการที่มีผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน (Peer-reviewed Journal Article) เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันถือเป็นตัวชี้วัดในการประกันคุณภาพของหลักสูตรด้านการผลิตบัณฑิตในระดับอุดมศึกษา

แนวทางการนำเสนอรายงานการศึกษาค้นคว้าโดยทั่วไป มีลักษณะการนำเสนอ 3 แบบ (นฤมล กิจไพศาลรัตน, 2557, น. 373-375; สายฝน บุญ, 2556, น. 231-232) ดังนี้

1. การนำเสนอรายงานด้วยปากเปล่า (Oral Reports) เป็นการนำเสนอผลการศึกษารายงานด้วยการบรรยาย (Oral Presentation) ให้ทราบประเด็นและหัวข้อที่ได้จากการทำรายงาน การบรรยาย ถือเป็นการพูดอย่างเป็นทางการที่จัดขึ้นในที่ประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ซึ่งผู้พูดจะต้องเตรียมตัวในด้านเนื้อหา เอกสารประกอบการบรรยายและการพูดมาเป็นอย่างดี ให้ครอบคลุมหัวข้อในการนำเสนอและเตรียมข้อคำถามและตอบคำถามเพื่อให้ผู้ฟังได้เข้าใจอย่างถูกต้องและตรงประเด็น โดยคำนึงถึงกลุ่มของผู้ฟังว่าเป็นผู้ฟังกลุ่มใดเพื่อที่จะได้เตรียมเนื้อหาและวิธีการพูดได้อย่างเหมาะสม ตรงกับความต้องการของผู้ฟังมากที่สุดและระยะเวลาในการพูด ควรพูดให้น่าสนใจ ฟังแล้วเข้าใจง่าย พูดให้สั้นกระชับได้ใจความครบถ้วน ไม่ให้กระทบเวลาการนำเสนอของผู้อื่น และต้องรับรู้อารมณ์ ความรู้สึกของผู้ฟังในเวลาเดียวกัน ที่สำคัญควรใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการบรรยายที่ทันสมัย มีความน่าสนใจและติดตามการบรรยายอย่างตั้งใจ ควบคู่กับการแสดงออกทางบุคลิกภาพที่ดึงดูดผู้ฟัง (Burns and Sinfield, 2008, p. 249; Craswell and Poore, 2012, p. 189)

2. การนำเสนอรายงานด้วยลายลักษณ์อักษร (Written Reports) เป็นการนำเสนอผลการศึกษารายงานด้วยการเขียนและจัดทำรูปแบบนำเสนอแบบทางการ (Format Presentation) ประกอบด้วย 1) ส่วนนำ ได้แก่ ปกนอก ปกใน คำนำ สารบัญ 2) ส่วนเนื้อหา ได้แก่ เนื้อหาสาระและเชิงอรรถ และ 3) ส่วนท้าย ได้แก่ รายการอ้างอิงหรือบรรณานุกรม และภาคผนวก (ถ้ามี) รูปแบบขึ้นอยู่กับแต่ละมหาวิทยาลัย ในบางหลักสูตรอาจต้องตีพิมพ์บทความวิชาการ บทความวิจัยในวารสารวิชาการ (Publishing Papers in Academic Journals) เพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งในการขอสำเร็จการศึกษา แต่ละวารสารจะมีกำหนดการเผยแพร่ที่แน่นอน ให้ผู้สนใจได้ส่งบทความวิชาการ บทความวิจัยตีพิมพ์ในวารสารที่มีผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer-reviewed journals) พิจารณาคุณภาพของบทความ เป็นวารสารที่อยู่ในฐานข้อมูลที่ได้รับการอ้างอิงมาก มีค่า Journal Impact Factors (JIF) สูง หรือได้รับการยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ซึ่งอาจมีเงื่อนไขแตกต่างกันไปในแต่ละวารสาร

3. การนำเสนอรายงานด้วยโปสเตอร์ (Poster Reports) เป็นการนำเสนอผลลัพธ์ของการศึกษารายงานที่ได้มีการสรุปประเด็นและหัวข้อที่สำคัญลงในแผ่นโปสเตอร์ประกอบการนำเสนอด้วยการบรรยาย หรือการนำเสนอด้วยโปสเตอร์ (Poster Presentation) ซึ่งได้รับความนิยมในการประชุมและสัมมนาทางวิชาการในระดับชาติและนานาชาติ เหมาะสำหรับเวทีการนำเสนอที่มีผลงานจำนวนมากและมีเวลาจำกัด ซึ่งเจ้าของผลงานจะต้องจัดทำโปสเตอร์ให้มีเนื้อหาและภาพโต้ะแถมที่น่าสนใจ มีความถูกต้องสวยงาม สามารถมองเห็นแล้วสบายตา และเข้าใจได้ในระยะ 1 เมตร พร้อมยื่นประจำที่โปสเตอร์เพื่ออธิบายและตอบข้อซักถามของผู้เข้าร่วมการประชุม เป็นการนำเสนออย่างสั้น ๆ ใช้เวลาประมาณ 3-5 นาทีที่จะทำให้เข้าใจเนื้อหาโดยรวมได้ ควรพูดให้ช้าและชัดเจน โดยใช้สายตาออกไปที่ผู้ฟังและไม่ควรพูดยาวเกินไป เพราะผู้ชมจะต้องเดินไปยังโปสเตอร์อื่นต่อไป (นฤมล กิจไพศาลรัตน์, 2557, น. 402-405)

อย่างไรก็ตามมีข้อควรคำนึงในการทำรายงาน คือ ผู้เรียนต้องประเมินคุณค่าของรายงานเบื้องต้นก่อนนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า โดยมีข้อคำนึง ดังนี้

1. ต้องไม่ใช่ผลงานที่ผู้เรียนไปคัดลอกของผู้อื่นมานำเสนอหรือแอบอ้างว่าเป็นของตน
2. ต้องเป็นผลงานที่ผู้เรียนแสดงข้อเท็จจริงที่ได้จากการศึกษาอย่างถูกต้องครบถ้วน มีเนื้อหาสาระที่สามารถตอบคำถามของผู้สอนได้ และมีเนื้อหาสาระที่แสดงเหตุผล หรือแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นที่ศึกษา เป็นผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าในรายวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. ต้องเป็นผลงานที่จัดรูปแบบรายงานอย่างประณีต สวยงาม และอ่านทำความเข้าใจเนื้อหาได้ง่าย มีการเรียบเรียงเนื้อหาให้เป็นลำดับ มีการกำหนดหัวข้อเรื่องและเนื้อหาที่ไม่ซ้ำซ้อนและววน เพื่อให้มีความน่าสนใจในการอ่านและการนำเสนอรายงานการศึกษาค้นคว้า

4. ต้องเป็นผลงานที่แสดงถึงจรรยาบรรณของนักวิชาการที่ดี คือ มีการอ้างอิงและเขียนบรรณานุกรมที่ถูกต้องตามแบบแผน และแสดงหลักฐานที่มาอย่างถูกต้องละเอียดถี่ถ้วน (สายฝน บุญ, 2556, น. 232)

สรุปได้ว่า แนวทางการนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า สามารถนำเสนอได้ 3 แบบ ได้แก่ 1) การรายงานปากเปล่าหน้าชั้นเรียน 2) การนำเสนอแบบรูปเล่มรายงาน 3) การนำเสนอแบบโปสเตอร์ ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้สอนในการกำหนดรูปแบบการนำเสนอให้ผู้เรียนได้นำเสนอตามความเหมาะสมในเงื่อนไขของเวลาเรียน จำนวนผู้เรียน จำนวนผู้เข้าร่วมและขนาดของสถานที่จัดประชุม และสื่อวัสดุอุปกรณ์ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกในการนำเสนอผลงาน

บทสรุป

การจัดทำรายงานการศึกษาค้นคว้า เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดอย่างเป็นระบบ มีแบบแผน และขั้นตอนในการทำรายงานที่เป็นระบบระเบียบ ตลอดจนบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำรายงานเพื่อนำเสนอข้อเท็จจริง ก่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา และใช้เป็นหลักฐานในการประเมินผลการเรียนในรายวิชาตามหลักสูตร ให้ผู้เรียนสามารถนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าในรูปแบบต่าง ๆ ได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างความแข็งแกร่งทางวิชาการและการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ในแต่ละสาขาวิชาในหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นการนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพครูต่อไป

คำถามท้ายบท

1. รายงานการศึกษาค้นคว้า คืออะไร และมีความสำคัญอย่างไรกับการพัฒนาครู
2. วัตถุประสงค์ของรายงานการศึกษาค้นคว้า คืออะไร และมีความสำคัญอย่างไร
3. ประเภทของรายงานการศึกษาค้นคว้ามี่กี่ประเภท และแต่ละประเภทเป็นอย่างไร
4. รายงานการศึกษาทั่วไป และรายงานการศึกษาวิจัย มีความแตกต่างกันอย่างไร
5. ลักษณะของรายงานการศึกษาค้นคว้าที่ดี เป็นอย่างไร และมีจุดเด่นจุดด้อยอะไร
6. ขั้นตอนของการทำรายงานการศึกษาค้นคว้า มีกี่ขั้นตอน และมีขั้นตอนอะไรบ้าง
7. ขั้นตอนของการทำรายงานการศึกษาค้นคว้า มีความสำคัญและประโยชน์อย่างไร
8. การนำเสนอผลงาน คืออะไร และในปัจจุบันมีรูปแบบการนำเสนอผลงานอย่างไร
9. การนำเสนอผลงานการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการ มีแนวทางการนำเสนออย่างไร
10. ความผิดพลาดของการทำรายงานการศึกษาค้นคว้า และการนำเสนอเป็นอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. (2540). *ภาษากับการสื่อสาร* (พิมพ์ครั้งที่ 5). นครปฐม: ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นฤมล กิจไพศาลรัตน. (2557). *ค้น-คว้า-อ่าน-เขียน: ทักษะเพื่อการเรียนรู้ทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พลสุข เอกไทยเจริญ. (2551). *การเขียนรายงานการค้นคว้า*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- รุ่งฤดี อภิวัฒน์นคร, สุรวงศ์ ศรีสุวัจนริย์, นพรัตน์ พิเภา, สายฝน บุญชา, พนิดา สมประจบ, ชุติมานวมจิตร, ... ทิฐิมา ฐิติภูมิเดชา. (2554). *สารนิเทศและการเขียนรายงานทางวิชาการ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- สายฝน บุญชา. (2556). *การศึกษาค้นคว้าเพื่อเขียนรายงานทางวิชาการและนำเสนอ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- อาภากร ธาตุโลหะ. (2547). *ทรัพยากรสารสนเทศเพื่อการค้นคว้า*. ชลบุรี: พีเค กราฟฟิคปริ้นต์.
- Burms., Tom., and Sandra Sinfield. (2008). *Essentials study skills: The complete guide to success at university*. 2nd ed. London: SAGE.
- Craswell., Gail., & Megan Poore. (2012). *Writing for academic success*. 2nd ed. London: SAGE.
- Teittelbaum, H. (2003). *How to write a thesis* (5th ed.). Toronto: Thomson.

บทที่ 6

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการคิดและการคิดวิเคราะห์

การศึกษาที่แท้จริง คือ การสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิดและคิดเป็น ผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญในการสอนคิด เพื่อพัฒนาความคิดของผู้เรียนใช้ในการเปลี่ยนแปลงตนเองและสังคมให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การคิดทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่มีเป้าหมาย ทำให้เข้าใจความหมายของการศึกษา สามารถค้นหาคำตอบของการศึกษได้ด้วยตนเองได้ นำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ในยุคปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หัวใจของการศึกษาในยุคนี้ คือ การรู้จักคิด รู้จักการแก้ปัญหาด้วยตนเองด้วยหลักวิชาที่ถูกต้อง ดังนั้นในรายวิชาประเด็นคัดสรรทางการศึกษา จึงมุ่งให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการทำรายงานต่อไป

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้นิสิตมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการของการคิดและการคิดวิเคราะห์
2. เพื่อให้นิสิตสามารถเลือกวิธีการคิดวิเคราะห์ประเด็นและปัญหาทางการศึกษาได้
3. เพื่อให้นิสิตตระหนักถึงคุณค่าและประโยชน์ของการคิดวิเคราะห์ปัญหาการศึกษา

สาระการเรียนรู้

1. แนวคิดเกี่ยวกับหลักการของการคิดและการคิดวิเคราะห์
2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการคิดและการคิดวิเคราะห์

กิจกรรมและวิธีสอน

1. ให้นิสิตศึกษาเอกสารคำสอน บทที่ 6 และทำแบบทดสอบตามเวลาที่กำหนด
2. ให้นิสิตแบ่งกลุ่มตามเนื้อหาการเรียนรู้ และเขียนสรุปความรู้ในกระดานสรุป
3. ให้นิสิตวิเคราะห์ปัญหาการศึกษา และนำเสนอความรู้เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้
4. ให้นิสิตเขียนสะท้อนคิดเกี่ยวกับความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับในบทเรียน
5. ให้นิสิตตอบคำถามท้ายบท ร่วมกันสรุปบทเรียน และมอบหมายงานบทต่อไป

สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้

1. เอกสารคำสอน 161423 ประเด็นคัดสรรทางการศึกษา
2. สื่อการสอน PowerPoint บทที่ 6
3. ใบงานกลุ่มและคำถามท้ายบท
4. กระดาษบรูฟและปากกาเมจิก
5. คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

วิธีการประเมินผล

1. การบันทึกการเรียนรู้และตอบคำถามท้ายบท
2. การนำเสนอความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
3. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียนและการทำงานกลุ่ม

แนวคิดเกี่ยวกับหลักการของการคิดและการคิดวิเคราะห์

ความหมายของการคิดและการคิดวิเคราะห์

การคิด คืออะไร การคิดกับการคิดวิเคราะห์ต่างกันอย่างไร และทำไมผู้เรียนถึงจะต้องฝึกการคิดวิเคราะห์ การคิด เป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิดเพื่อใช้ในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและการดำเนินชีวิต อาจกล่าวได้ว่ามนุษย์มีความสามารถในการคิด แต่จะคิดได้เก่งมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับการศึกษาและการฝึกฝนและเรียนรู้วิธีการคิด จากการศึกษาความหมายของการคิดและการคิดวิเคราะห์ มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

การคิด (Thinking) คือ กระบวนการทางสมองของบุคคลโดยใช้สติปัญญาในการจัดกระทำกับข้อมูล หรือสิ่งเร้าที่มากกระตุ้น เชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ ที่รับรู้ผ่านประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่เพื่อทำความเข้าใจความหมาย หรือสัญลักษณ์ (ชนัท ธาตุทอง, 2554, น. 22; Dewey, 1933, p. 306; Hilgard, 1962, p. 336) ทำให้มนุษย์สามารถแก้ไขปัญหา หรือปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2556, น. 4) และการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพจึงต้องอาศัยการคิดวิเคราะห์ที่มีความซับซ้อน

การคิดวิเคราะห์ (Analysis) คือ การสังเกตสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและใคร่ครวญ ไตร่ตรอง พิจารณารายละเอียดอย่างลึกซึ้ง จำแนกแยกแยะข้อมูลส่วนต่าง ๆ จัดเป็นหมวดหมู่ หาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยง หรือข้อดี ข้อด้อย จุดเด่น จุดด้อย เปรียบเทียบความเหมือน ความต่าง เป็นการตีความ และใช้เหตุผลในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาที่ถูกต้องอย่างเหมาะสมและยุติธรรม (ชนัท ธาตุทอง, 2554, น. 323; ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, น. 492; Bloom, 1956, p. 6-9) อาจกล่าวได้ว่า การคิดวิเคราะห์ หมายถึง การแยกแยะข้อมูล ทั้งข้อเท็จจริงและความคิดเห็นออกเป็น ส่วน ๆ มีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงเหตุผล ใช้เป็นพื้นฐานการคิดเพื่อทำให้เกิดความเข้าใจในแง่มุมต่าง ๆ ได้ชัดเจนขึ้น (ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ, 2560, น. 9) การคิดวิเคราะห์จึงเป็นทักษะที่สำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 แต่จะมีผู้เรียนสักกี่คนที่สามารถคิดวิเคราะห์เรื่องราวต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี (บรรจง อมรชวิน, 2554, น. 138) หรือสามารถอธิบายได้ว่าสิ่งต่าง ๆ เกี่ยวข้องกันอย่างไร อะไรเป็นสาเหตุ อะไรเป็นผล ใช้หลักการใด เพื่อนำไปสู่การได้ข้อสรุปที่ถูกต้องและเหมาะสมกับการประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในอนาคต (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546, น. 25; Marzano, 2001, P. 30-37)

สรุปได้ว่า การคิดและการคิดวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการทำความเข้าใจกับสิ่งต่าง ๆ ที่รับรู้และระบุประเด็นปัญหา สาเหตุ เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบตามหลักการคิดวิเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อสรุป ข้อเสนอแนะ และแนวทางการแก้ปัญหาอย่างถูกต้องและมีเหตุผล

ความสำคัญของการคิดและการคิดวิเคราะห์

การคิด มีอิทธิพลต่อการกระทำและการแสดงออกของผู้เรียน การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพจะต้องอาศัยหลักการคิด ให้คิดเป็น รู้จักคิด หรือมีความคิด การฝึกคิดและการคิดวิเคราะห์ เป็นสิ่งที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้และพัฒนาตนเองตลอดชีวิต ให้มีความชำนาญในการคิดแบบต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างองค์ความรู้ในการแก้ปัญหา หรือเมื่อต้องพบกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ยากลำบากหรือไม่คาดคิด (ชนัท ธาตุทอง, 2554, น. 23-24) อาจกล่าวได้ว่า ความสำคัญและจำเป็นของการคิดวิเคราะห์ เป็นการทำให้ผู้เรียนมีทางเลือกในการตัดสินใจในการแสดงพฤติกรรมที่พึงงาม ถูกต้องเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อการทำงานและการดำเนินชีวิต ทำให้ชีวิตพบกับความสุขเพราะไม่ตัดสินใจทำสิ่งที่ผิดพลาด ดังนั้นการคิดจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ไพฑูริย์ สินลารัตน์ และคณะ, 2560, น. 1-4)

สรุปได้ว่า การคิดวิเคราะห์มีความสำคัญต่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตของมนุษย์ตลอดชีวิต บุคคลใดที่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์จะสามารถในการทำงานและใช้ชีวิตได้ประสบความสำเร็จมากกว่าบุคคลอื่น รวมถึงได้รับการยกย่องจากสังคมวิชาชีวะว่าเป็นนักคิด

หลักการของการคิดและการคิดวิเคราะห์

หลักการของการคิดและการคิดวิเคราะห์ สามารถสรุปได้เป็น 4 หลักการใหญ่ ๆ (ชนัท ธาตุทอง, 2554, น. 323-324) ดังนี้

1. การคิดวิเคราะห์ทำให้ผู้เรียนมองเห็นข้อมูลที่มีอยู่ในขณะนั้น จึงไม่ควรคิดไปก่อนว่าสิ่งต่าง ๆ จะเป็นแบบนั้นแบบนี้ หรือต้องเป็นในแบบที่คิดเท่านั้น เพราะเป็นการจำกัดโอกาสความเป็นไปได้ของสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากความคิด
2. การคิดวิเคราะห์ทำให้ผู้เรียนไม่ยึดติดกับการแก้ปัญหาในรูปแบบเดิม ๆ ที่ทำแล้วประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นการปิดกั้นวิธีการใหม่
3. การคิดวิเคราะห์ทำให้ผู้เรียนทราบข้อเท็จจริง โดยไม่เชื่อในสิ่งที่เห็นหรือคิดว่าเป็นจริง โดยที่ยังไม่ได้สืบค้นข้อมูลและวิเคราะห์ให้ลึกซึ้ง
4. การคิดวิเคราะห์ทำให้ผู้เรียนเป็นคนช่างสังเกต รอบคอบในการพิจารณาข้อเท็จจริง เพื่อหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล สามารถแก้ปัญหาได้

สรุปได้ว่า หลักการคิดวิเคราะห์ ผู้เรียนจะต้องไม่เชื่อและยอมรับข้อมูลที่มีมาก่อน และไม่ด่วนสรุปก่อนที่จะได้มีการคิดวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาข้อเท็จจริงและความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างถี่ถ้วน และต้องมีข้อมูลมากพอสมควรที่จะใช้ในการคิดวิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจ

องค์ประกอบของการคิดและการคิดวิเคราะห์

องค์ประกอบของการคิด มี 6 องค์ประกอบหลัก (สวทศ มูลคำ, 2547, น. 5) ดังนี้

1. สื่อหรือสิ่งเร้า เป็นสิ่งที่ใช้ในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดหาคำตอบเพื่อสนองความสงสัยใคร่รู้ เช่น ข้อความ ภาพ เสียง ข้อมูล สัญลักษณ์ กิจกรรมหรือสถานการณ์ต่าง ๆ
2. การรับรู้สิ่งเร้า เป็นการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้นและร่างกายของผู้เรียนในการรับรู้สิ่งเร้า ผู้เรียนจะรับรู้ได้มากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับคุณภาพของสิ่งเร้า
3. จุดมุ่งหมายในการคิด เป็นการระบุสิ่งที่ต้องการได้รับหลังจากการคิดของผู้เรียนว่าต้องการอะไร เช่น ต้องการแก้ปัญหา ต้องการตัดสินใจ หรือต้องการสร้างสรรค์นวัตกรรม
4. วิธีการคิด เป็นการเลือกวิธีการให้ตรงกับจุดมุ่งหมายในการคิด เพื่อให้ได้คำตอบที่ถูกต้อง เช่น คิดแก้ปัญหา ใช้วิธีการคิดแก้ปัญหา คิดเพื่อตัดสินใจ ใช้วิธีการคิดวิจารณ์ญาณ และองค์ประกอบของการคิดวิเคราะห์ มี 4 องค์ประกอบย่อย (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546, น. 26-30, พันธ์ ธาตุทอง, 2554, น. 323-327) ดังนี้

4.1 การกำหนดขอบเขตของการวิเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความต้องการใช้เป็นแนวทางสืบค้นข้อมูลในการวิเคราะห์ ถ้ามีข้อมูลน้อยจะทำให้ข้อสรุปขาดความน่าเชื่อถือ

4.2 การตั้งข้อสังเกต หรือคำถามเพื่อให้ได้คำตอบ โดยใช้หลัก 5 W 1 H คือ ใคร (Who) ทำอะไร (What) ที่ไหน (Where) เมื่อไหร่ (When) เพราะเหตุใด (Why) และอย่างไร (How)

4.3 การหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล เป็นการหาสาเหตุ และการเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นมีผลกระทบอย่างไรและกับใครบ้าง มีแนวทางแก้ไขปัญหายังไรในอนาคต

4.4 การตีความ เป็นการพยายามทำความเข้าใจกับสิ่งที่ไม่ได้เกิดขึ้นโดยตรงด้วยเกณฑ์มาตรฐาน หรือความรู้และประสบการณ์เดิม เพื่อให้อธิบายปรากฏการณ์/สิ่งที่เกิดขึ้นได้

5. ข้อมูลหรือเนื้อหา เป็นความรู้และประสบการณ์เดิมของบุคคลหรือความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาเพื่อนำมาใช้ประกอบการคิดให้มีความรอบคอบและมีความถูกต้องเหมาะสม

6. ผลของการคิด เป็นข้อสรุป ข้อเสนอแนะหรือแนวทางต่าง ๆ ที่ได้จากการคิดของบุคคลอย่างมีจุดมุ่งหมายและเป็นระบบ มีความเป็นเหตุเป็นผลและแสดงออกเป็นพฤติกรรมได้

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการคิดและการคิดวิเคราะห์ คือ สิ่งเร้าที่เข้ามามีการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิด โดยผู้เรียนจะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายในการคิดและวิธีการคิดให้สอดคล้องกัน และศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบการคิดตามความรู้และประสบการณ์ให้ได้ข้อสรุปที่มีความถูกต้องเหมาะสม สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น ต้องการคิดวิเคราะห์ปัญหา ควรใช้วิธีการคิดวิเคราะห์ปัญหา และกำหนดขอบเขตของเนื้อหาที่ต้องการวิเคราะห์ ตั้งข้อสังเกต ข้อคำถามกับเนื้อหาหรือสิ่งเร้า เพื่อหาสาเหตุของปัญหาและสรุปแนวทางแก้ไข

ลักษณะของการคิดและการคิดวิเคราะห์

ลักษณะของการคิด ไม่ได้เป็นการแสดงออกทางพฤติกรรมโดยตรง แต่สามารถคาดเดาความคิดจากการแสดงออกทางพฤติกรรมของผู้เรียนได้ และจากการศึกษาลักษณะของการคิดและการคิดวิเคราะห์ (ชนันท ชาติทอง, 2554, น. 27-28; ทิศนา แคมมณี และคณะ, 2540, น. 27) สามารถสรุปได้ 2 ลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ลักษณะการคิดขั้นพื้นฐาน เป็นการสื่อความหมายและการแสดงออกด้วยการพูด การเขียน การค้นหาคำตอบ การพิจารณารายละเอียดและจัดลำดับความสัมพันธ์ เพื่อแสดงถึงความเข้าใจ เช่น การคิดคล่อง เป็นการตอบให้ได้มากที่สุดในเวลาที่กำหนด การคิดหลากหลาย เป็นการตอบตามข้อจำกัดให้ได้มากกว่าหนึ่งวิธี การคิดละเอียดลออ เป็นการพิจารณาส่วนปลีกย่อยให้ได้มากที่สุด และการคิดชัดเจน เป็นการจัดลำดับความสัมพันธ์อย่างเป็นระบบ

2. ลักษณะการคิดขั้นสูง เป็นการแสดงออกถึงความสามารถในการพิจารณาลักษณะต่าง ๆ อย่างรอบคอบและมีเหตุผล เช่น การคิดกว้าง เป็นการพิจารณาองค์ประกอบอย่างรอบด้าน เพื่อหาจุดเด่น จุดด้อย การคิดลึกซึ้ง เป็นการจัดลำดับความสัมพันธ์ของโครงสร้าง หรือความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ การคิดไกล เป็นการเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการทำงานในอนาคต การคิดถูกทาง เป็นการคำนึงถึงเป้าหมายและประโยชน์ที่ได้รับต่อตนเองและผู้อื่นในระยะยาว การคิดอย่างมีเหตุผล เป็นการจำแนกข้อเท็จจริงกับความคิดเห็นออกจากกัน และเชื่อมโยงกันระหว่างสาเหตุและผลที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ และลักษณะของการคิดวิเคราะห์ สรุปเป็นพฤติกรรมได้ (ชนันท ชาติทอง, 2554, น. 323-328) ดังนี้

2.1 สามารถจำแนกแยกแยะส่วนต่าง ๆ ของข้อมูลหรือเนื้อหาที่ศึกษาได้ชัดเจน

2.2 สามารถแจกแจงรายละเอียดของส่วนประกอบต่าง ๆ ในเนื้อหาที่ศึกษาได้

2.3 สามารถจัดโครงสร้างหรือความสัมพันธ์ขององค์ประกอบใหญ่และย่อยได้

2.4 สามารถนำเสนอข้อมูลที่ศึกษาและวิเคราะห์ให้ผู้อื่นเข้าใจได้อย่างเป็นระบบ

สรุปได้ว่า ลักษณะของการคิดและการคิดวิเคราะห์ เป็นสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจของผู้เรียน สามารถแสดงออกเป็นพฤติกรรมได้ 2 ระดับ คือ การคิดขั้นพื้นฐาน ได้แก่ คิดคล่อง คิดหลากหลาย คิดละเอียดลออ คิดชัดเจน และการคิดขั้นสูง ได้แก่ คิดกว้าง คิดลึกซึ้ง คิดไกล คิดถูกทาง คิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งการคิดวิเคราะห์จัดอยู่ในระดับการคิดขั้นสูง แต่อย่างไรก็ตามการคิดและการคิดวิเคราะห์ที่ดีจะต้องอาศัยการฝึกฝนทักษะการคิดให้หลากหลาย ให้มีความชำนาญในการคิดหาคำตอบ เพื่อใช้ประโยชน์ในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีความสุข

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการคิดและการคิดวิเคราะห์

ประเภทของการคิดและการคิดวิเคราะห์

ประเภทของการคิด มี 2 ประเภท (กันยา สุวรรณแสง, 2542, น. 112–114; Witkin; et. 1974, p. 39 อ้างอิงใน ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2556, น. 8; Hilgard, 1962, p. 336–342) ดังนี้

1. การคิดแบบไม่มีทิศทาง (Association Thinking) เป็นการคิดที่ไม่มีเป้าหมาย เป็นการคิดแบบไม่ขึ้นกับสภาพรอบข้าง เป็นการคิดที่ถือเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง ไม่ต้องใช้ข้อมูลจากภายนอก ยึดเอาเหตุผลและสิ่งที่ปรากฏเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ ไม่มีขั้นตอนในการคิด และไม่ต้องการผลของการคิด เช่น การคิดแบบเชื่อมโยง เป็นการคิดเชื่อมโยงเหตุการณ์ในอดีตกับปัจจุบัน การคิดโดยการถูกสั่ง เป็นการคิดตามคำสั่งหรือเป็นแนวทางบอกให้คิด การคิดแบบผ่นหววน เป็นการคิดป้องกันตนเองให้ตนรู้สึกพอใจในขณะที่ตื่นอยู่ การคิดฝัน เป็นการคิดตอบสนองต่อสิ่งเร้าขณะหลับจากจิตใต้สำนึก การคิดฟุ้งซ่าน เป็นการคิดตามอารมณ์ เป็นการคิดเรื่องของตนเอง หรือสิ่งที่ตนเองกำลังเผชิญอยู่ ซึ่งไม่เป็นประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตประจำวัน

2. การคิดแบบมีทิศทาง (Directed Thinking) เป็นการคิดที่มีจุดมุ่งหมาย หรือคิดจากสิ่งที่ผู้เรียนได้กำหนดขึ้น โดยใช้ความรู้พื้นฐานในการคิดอย่างใดอย่างหนึ่งให้บรรลุจุดมุ่งหมายเพื่อหาคำตอบ หรือแก้ปัญหา เป็นการคิดแบบขึ้นกับสภาพรอบข้าง เป็นการคิดที่อาศัยข้อมูลจากภายนอก อาศัยความรู้และประสบการณ์ของตนเองเป็นส่วนประกอบในการตัดสินใจ เช่น การคิดแบบวิจารณ์หรือการคิดแบบวิพากษ์ (Critical Thinking) เพื่อพิจารณาข้อเท็จจริง ความถูกต้อง การคิดแบบอนุมาน (Deductive Thinking) เพื่อพิจารณาเหตุผลของเรื่องทั่วไปสู่การสรุปเป็นหลักการ การคิดแบบอุปมาน (Inductive Thinking) เพื่อพิจารณาเหตุผลเฉพาะเรื่องสู่การสรุปเป็นหลักการทั่วไป การคิดแบบสร้างสรรค์ (Creative Thinking) เพื่อพิจารณาวิธีการสร้างสิ่งใหม่ด้วยวิธีการคิดใหม่ การคิดแก้ปัญหา (Problem Solving) เพื่อพิจารณาแนวทางที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหา และการคิดแบบมีเหตุผล (Reasoning Thinking) เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูลที่เป็นเหตุเป็นผล ทั้งแบบอุปมานและอนุมาน (Deductive and Inductive Thinking) ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความก้าวหน้าในการทำงานและการใช้ชีวิตประจำวัน

ประเภทการคิดวิเคราะห์โดยทั่วไป มี 3 ประเภท (Bloom, 1956, pp. 201–207) ดังนี้

1. การวิเคราะห์ความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ (Analysis of Element) เป็นการแยกแยะสิ่งที่สำคัญและจำเป็น ได้แก่

- 1.1 วิเคราะห์ชนิด เป็นการระบุชนิดหรือลักษณะสิ่งต่าง ๆ ว่าเป็นแบบใด
- 1.2 วิเคราะห์สิ่งสำคัญ เป็นการระบุสาระสำคัญสิ่งต่าง ๆ ว่าเป็นอย่างไร
- 1.3 วิเคราะห์เลศนัย เป็นการระบุสิ่งที่แอบแฝงอยู่ในสิ่งต่าง ๆ ว่าคืออะไร

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Analysis of Relationship) เป็นการหาความสัมพันธ์ เชื่อมโยงกันของสิ่งต่าง ๆ

2.1 วิเคราะห์ชนิดของความสัมพันธ์ เป็นการระบุว่าสิ่งนั้นมีความสอดคล้องกันหรือไม่ หรือมีความแตกต่างกันอย่างไร เช่น คำกล่าวข้อใดสรุปผิด การกระทำใดไม่ถูกต้อง

2.2 วิเคราะห์ขนาดของความสัมพันธ์ เป็นการระบุว่าสิ่งนั้นมีความเชื่อมโยง เกี่ยวข้องกันมากน้อยเพียงใด หรือมีการเรียงลำดับกันอย่างไร เช่น จำนวน ขนาด เวลา น้ำหนัก

2.3 วิเคราะห์ขั้นตอนของความสัมพันธ์ เป็นการระบุว่าลำดับขั้นตอนของการทำ สิ่งนั้น ตามขั้นตอนก่อนหลังอย่างไร เช่น วงจรของสิ่งต่าง ๆ เริ่มต้นและจบวงจรอย่างไร

2.4 วิเคราะห์จุดประสงค์และวิธีการ เป็นการระบุว่าสิ่งนั้นมีจุดมุ่งหมายและวิธีการ ใด ๆ และเพื่ออะไร เช่น ทำไมต้องเรียน เรียนแล้วได้อะไร เรียนอย่างไรให้ได้เกรด A

2.5 วิเคราะห์สาเหตุและผล เป็นการระบุว่าสิ่งใดเป็นเหตุสิ่งใดเป็นผล ถ้าทำสิ่งหนึ่ง หรือไม่ทำสิ่งหนึ่ง หรือทำทั้งสองสิ่ง ผลจะเป็นอย่างไร มีเหตุผลหรือมีความขัดแย้งกัน

2.6 วิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบอุปมาอุปไมย เป็นการระบุว่าอะไรเป็นสิ่งที่ มีลักษณะหรือประเภทที่คล้ายกัน หรือเป็นของคู่กัน เช่น ดินสอคู่กับยางลบ ความคิดคืออาวุธ

3. การวิเคราะห์เชิงหลักการ (Analysis of Organizational Principles) เป็นการค้นหา ระบบการทำงานและโครงสร้างของสิ่งต่าง ๆ ว่าสามารถดำรงสภาพอยู่ได้อย่างไร มีหลักการ และแนวคิดอะไร เช่น วิเคราะห์โครงสร้าง ว่ามีลักษณะและกระบวนการทำงานอย่างไร หรือมี ส่วนประกอบอะไรบ้าง วิเคราะห์หลักการ ว่ามีหลักการสำคัญอะไร ใช้ความรู้สรุปเป็นหลักการ

ประเภทของการวิเคราะห์ในทางปฏิบัติ ซึ่งมี 5 ประเภท (Marzano, 2001, p. 60) ดังนี้

1. การจำแนก เป็นการแยกแยะส่วนต่าง ๆ หรือเหตุการณ์ที่มีต่างกันออกจากกัน
2. การจัดหมวดหมู่ เป็นการจัดสิ่งที่มีลักษณะเหมือนกันให้เข้ามาอยู่กลุ่มเดียวกัน
3. การสรุป เป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลเก่าและใหม่อย่างมีเหตุผล
4. การประยุกต์ เป็นการนำแนวคิดและทฤษฎีมาใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่
5. ด้านการคาดการณ์ เป็นการเดาสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตโดยใช้ประสบการณ์

สรุปได้ว่า ประเภทของการคิด มี 2 ประเภท คือ การคิดแบบไม่มีทิศทาง และการคิด แบบที่มีทิศทาง การคิดวิเคราะห์จัดอยู่ในการคิดเป็นแบบมีทิศทาง ซึ่งสามารถแบ่งเป็นประเภท ของการวิเคราะห์อย่างกว้าง ๆ ได้ 3 ประเภท คือ การวิเคราะห์ความสำคัญ การวิเคราะห์ ความสัมพันธ์และการวิเคราะห์หลักการ เป็นการระบุหลักเกณฑ์ หรือวิธีการที่ใช้ในการ วิเคราะห์เพื่อให้ได้ผลลัพธ์หรือคำตอบที่ตรงต้องการ ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในทางการศึกษาได้

ระดับของการคิดและการคิดวิเคราะห์

ระดับการคิดตามทฤษฎีลำดับขั้นความรู้ของบลูม (Six level of Bloom's Taxonomy) ได้แบ่งระดับความรู้ไว้ 6 ระดับ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของการพัฒนาการคิดไปสู่การคิดในระดับสูง (Marzano, 2001, pp. 5–9) ได้ดังนี้

ระดับ 1 ความรู้ความจำ (Knowledge) เป็นการจำเรื่องราว หรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ ได้ และแสดงออกเป็นพฤติกรรมการบอกเล่า ตอบคำถาม หรืออ่านและเขียนสิ่งต่าง ๆ ที่ระลึกได้

ระดับ 2 ความเข้าใจ (Comprehensive) เป็นการจับใจความสำคัญของเรื่องราว ย่อหรือขยายให้คนอื่นเข้าใจได้ แสดงออกเป็นพฤติกรรมการอธิบาย ยกตัวอย่างและเปรียบเทียบ

ระดับ 3 การนำไปใช้ หรือประยุกต์ใช้ (Application) เป็นการนำความรู้ ความจำ ความเข้าใจไปใช้ในสถานการณ์ใหม่เพื่อแก้ไขปัญหา แสดงออกเป็นพฤติกรรมการปฏิบัติและสาธิตได้

ระดับ 4 การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นการแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นส่วน ๆ แสดงออกเป็นพฤติกรรมการอธิบายถึงหลักการ จัดประเภท ขั้นตอน เหตุและผล หรือความแตกต่าง

ระดับ 5 การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นการรวบรวมเรื่องราว หรือส่วนต่าง ๆ มาผสมผสานและจัดโครงสร้างใหม่ให้ดีกว่าเดิม แสดงออกเป็นพฤติกรรมการออกแบบ/การสร้าง

ระดับ 6 การประเมินค่า (Evaluation) เป็นการตัดสินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ โดยใช้เกณฑ์มาตรฐาน แสดงออกเป็นพฤติกรรมการเลือก การตัดสินใจ การให้คะแนน บอกข้อดีและข้อเสียได้

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาลำดับขั้นความรู้ของบลูมได้มีนักวิชาการเสนอการปรับปรุงลำดับขั้นความรู้ โดยการรวมขั้นสังเคราะห์ไว้กับขั้นสร้างสรรค์ และมีการเปลี่ยนแปลงชื่อคำนามให้เป็นคำกริยา ทำให้เข้าใจง่าย และสามารถนำไปปฏิบัติได้ง่ายขึ้น (Lorin Anderson, 2012 อ้างถึงใน ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2556, น. 10–11) ดังตาราง 4

ตาราง 4 แสดงการเปรียบเทียบลำดับขั้นความรู้แบบเดิมและแบบใหม่

ความรู้แบบเดิม (Original Cognitive Domain)	ความรู้แบบใหม่ (New Cognitive Domain)
1. ความรู้ (Knowledge)	1. จำ (Remembering)
2. ความเข้าใจ (Comprehension)	2. เข้าใจ (Understanding)
3. การนำไปใช้ (Application)	3. ประยุกต์และนำไปใช้ (Applying)
4. การวิเคราะห์ (Analysis)	4. วิเคราะห์ (Analyzing)
5. การสังเคราะห์ (Synthesis)	5. ประเมินค่า (Evaluating)
6. การประเมินค่า (Evaluation)	6. สร้างสรรค์ผลงานใหม่ (Creating)

การพัฒนาลำดับชั้นความรู้แบบใหม่ 6 ระดับ สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายทางการศึกษารูปแบบใหม่ (A New Taxonomy of Educational Objectives) ประกอบด้วยความคิด 3 ประการ ได้แก่ 1) ระบบตนเอง (Self-system) 2) ระบบรู้คิด (Metacognitive-system) 3) ระบบสติปัญญา (Cognitive-system) โดยมีรายละเอียดเป็น 6 ระดับ (Marzano, 2001, p. 29) ดังนี้

ระดับ 1 ขั้นรวบรวมความรู้ (Retrieval) เป็นการทบทวนความรู้เดิมเพื่อรับความรู้ใหม่ เก็บไว้ในความจำพื้นฐาน ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์กัน ทำให้ข้อมูลมีความชัดเจน

ระดับ 2 ขั้นความเข้าใจ (Comprehensive) เป็นการแปลความสิ่งที่ได้เรียนรู้และนำเสนอความรู้ ยกตัวอย่างที่มีความสัมพันธ์กัน ทำให้ได้ข้อสรุปหรือหลักการ

ระดับ 3 ขั้นวิเคราะห์ (Analysis) เป็นการใช้เหตุผลในการจำแนกความเหมือนความต่างอย่างมีหลักการ จัดหมวดหมู่ที่สัมพันธ์กับความรู้ สรุปอย่างสมเหตุสมผล

ระดับ 4 การนำไปใช้ (Knowledge Utilization) เป็นการใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ในสถานการณ์ใหม่ หรือการใช้ความรู้ในการตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผล

ระดับ 5 การรู้คิด (Metacognition) เป็นการรู้คิดอย่างมีสติ สามารถจัดระบบความคิด ให้บรรลุเป้าหมายได้ หรือไตร่ตรอง สังเกต ประเมินและบูรณาการความรู้ได้

ระดับ 6 การจัดระบบความคิดด้วยตนเอง (Self-system Thinking) เป็นการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ ตรวจสอบความต้องการ และนำตนเองในการเรียนรู้ได้

จากระดับชั้นความรู้ของบลูม (Bloom's Taxonomy) และมาร์ซาโน (Marzano Taxonomy) สามารถสรุปเป็นระดับการคิดได้ 3 ระดับ (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2556, น. 13-14) ดังนี้

1. การคิดระดับพื้นฐาน เป็นการคิดที่ยังไม่มีความลึกซึ้ง ใช้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน เช่น การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การบรรยาย การอธิบาย การแสดงออกทางความรู้สึก

2. การคิดระดับกลาง เป็นการคิดที่ค่อนข้างลึกซึ้ง ใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน เช่น การสังเกต การสำรวจ การถาม การเก็บข้อมูล การจำแนก การจัดหมวดหมู่ การเปรียบเทียบ การเรียงลำดับ การเชื่อมโยง การแปล การตีความ การให้เหตุผล การสรุปย่อ การสรุปอ้างอิง

3. การคิดระดับสูง เป็นการคิดที่มีความลึกซึ้ง ใช้กระบวนการคิดที่หลากหลาย เป็นขั้นตอนและเป็นระบบ ใช้ในการพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ เช่น การคิดแก้ปัญหา การคิดวิจารณ์ การตัดสินใจ การวางแผน การจัดระบบความคิด การพยากรณ์ การประยุกต์ใช้

สรุปได้ว่า ระดับของการคิดตามลำดับชั้นความรู้โดยทั่วไป มี 6 ระดับ ได้แก่ การจำ การเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การประเมินค่าและการสร้างสรรค์ ซึ่งการคิดวิเคราะห์ จัดอยู่ในกลุ่มการคิดระดับกลาง ถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้มีทักษะการคิดที่เป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การคิดขั้นสูงต่อไป

กระบวนการของการคิดและการคิดวิเคราะห์

กระบวนการคิด มีความหมายครอบคลุมพฤติกรรมความคิดที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นลำดับขั้นตอน มีขอบข่ายสาระ (พนัท ชาติทอง, 2554, น. 32-36) ดังนี้

1. เนื้อหาหรือข้อมูลที่ใช้ในการคิด เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง หรือการศึกษา สังคม เศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เป็นข้อมูลทางวิชาการที่เผยแพร่ในสาธารณะ

2. คุณสมบัติเอื้ออำนวยต่อการคิด เช่น การเป็นคนใจกว้าง การรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี การแสวงหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อหาคำตอบที่มีคุณภาพ

3. กระบวนการที่ใช้ในการคิด แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

3.1 กระบวนการที่ใช้ในการรับและส่งข้อมูลหรือสิ่งเร้า เช่น การรับรู้ การฟัง การอ่าน การเขียน การแสดงออก การพูด การบรรยาย การอธิบาย การย่อและขยายความ

3.2 กระบวนการที่ใช้ในการจัดกระทำกับข้อมูล แบ่งออกได้เป็น 5 กลุ่ม คือ

3.2.1 กลุ่มที่ทักษะการคิดเป็นแกน เช่น การสังเกต การสำรวจ การถาม

3.2.2 กลุ่มที่ใช้ทักษะการคิดระดับสูง เช่น การให้คำนิยาม การประยุกต์ใช้

3.2.3 กลุ่มที่ใช้ลักษณะการคิด เช่น การคิดกว้าง การคิดลึกซึ้ง การคิดไกล

3.2.4 กลุ่มที่ใช้กระบวนการคิด เช่น กระบวนการคิดแก้ปัญหา เป็นขั้นตอนการคิดให้ได้แนวทางแก้ปัญหา หรือกระบวนการคิดตัดสินใจ เป็นแนวทางที่ใช้ในการตัดสินใจ

3.2.5 กลุ่มที่ใช้ควบคุมและประเมินการรู้คิดของตนเอง เป็นการตระหนักรู้วางแผน ติดตาม และประเมินตนเอง เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองให้เป็นไปตามเป้าหมาย

4. การวัดและประเมินการคิด เป็นการประเมินความสามารถในการคิด แบ่งได้ดังนี้

4.1 แสดงออกทางผลของการคิด เป็นคุณภาพของผลงานหรือเนื้อหาที่น่าเสนอเครื่องมือที่ใช้วัดผลสัมฤทธิ์ เช่น แบบสอบถาม แบบสำรวจ แบบสังเกตพฤติกรรม การปฏิบัติ ซึ่งต้องอาศัยเกณฑ์ตัดสินผล

4.2 แสดงออกทางกระบวนการคิด เป็นการใช้ทักษะการคิดพื้นฐาน ทักษะการคิดขั้นสูงและกระบวนการควบคุมและประเมินการรู้คิดของตน สามารถแบ่งแนวทางการวัดได้ 2 แนวทาง คือ

4.2.1 การวัดผลตามแนวกลุ่มจิตมิติ (Psychometrics) เป็นการวัดผลโดยใช้แบบทดสอบหรือแบบสอบมาตรฐาน เพื่อวัดความสามารถในการคิด โดยอาศัยเกณฑ์ที่กำหนด

4.2.2 การวัดผลตามแนวการประเมินตามสภาพจริงหรือวัดจากการปฏิบัติจริง (Authentic Performance Measurement) เช่น การสังเกตสภาพการปฏิบัติงาน การแก้ปัญหา งานที่เกิดขึ้นและผลงานที่ได้รับ โดยใช้เกณฑ์ตัวบ่งชี้และระดับคุณภาพในการประเมิน

4.3 แสดงออกทางคุณลักษณะส่วนบุคคล เป็นการฝึกฝนและพัฒนาการคิดจนเกิดเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น การเป็นผู้ใฝ่รู้ การเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เครื่องมือที่ใช้ในการวัดคุณลักษณะ ได้แก่ แบบสังเกตพฤติกรรม แบบประเมินตนเอง และแฟ้มสะสมงาน

ขั้นตอนของการคิดวิเคราะห์ (ทีศนา แคมมณี และคณะ, 2544, น. 133) มีดังนี้

1. ผู้เรียนจะต้องรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาจัดระบบหรือเรียบเรียงเพื่อทำความเข้าใจ
2. ผู้เรียนจะต้องกำหนดมิติ/แง่มุมที่จะวิเคราะห์ โดยใช้ความรู้และประสบการณ์เดิม
3. ผู้เรียนจะต้องกำหนดหมวดหมู่/ลักษณะ/คุณสมบัติในมิติหรือแง่มุมที่จะวิเคราะห์
4. ผู้เรียนจะต้องแจกแจงข้อมูลลงแต่ละหมวดหมู่ โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์โดยตรง
5. ผู้เรียนจะต้องนำข้อมูลแต่ละหมวดหมู่มาจัดเรียงลำดับหรือจัดระบบให้เข้าใจง่าย
6. ผู้เรียนจะต้องนำข้อมูลแต่ละหมวดหมู่มาเปรียบเทียบ ในแง่ของจำนวนความมากน้อย ความสอดคล้อง ความขัดแย้ง ข้อดี ข้อเสีย ความเป็นเหตุเป็นผล ลำดับความต่อเนื่อง

กระบวนการคิดวิเคราะห์ (ชนัท ธาตุทอง, 2554, น. 142-143; ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ, 2560, น. 28-29) มีดังนี้

1. ผู้เรียนจะต้องกำหนดปัญหา หรือประเด็นที่สนใจที่จะทำการวิเคราะห์ ว่ามีปัญหอะไร หรือมีประเด็นอะไรที่น่าสนใจ มีขอบเขตของข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์มากน้อยแค่ไหน
2. ผู้เรียนจะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายในการวิเคราะห์ ว่าในการวิเคราะห์ครั้งนี้ จะทำการวิเคราะห์เพื่ออะไร เช่น เพื่อหาสาเหตุ เพื่อหาข้อสรุป เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
3. ผู้เรียนจะต้องกำหนดแนวทางที่ใช้ในการวิเคราะห์ว่าจะใช้หลักการ แนวคิด และทฤษฎีใดในการวิเคราะห์ เช่น การจัดหมวดหมู่ของข้อมูล จะใช้เกณฑ์ใดในการจำแนกแยกแยะ
4. ผู้เรียนจะต้องดำเนินการวิเคราะห์ หรือปฏิบัติการวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบหรือขั้นตอนการวิเคราะห์ที่กำหนด เพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ที่ถูกต้องและตรงกับความต้องการ

5. ผู้เรียนจะต้องสรุปและนำเสนอผลการวิเคราะห์ตามรูปแบบและวิธีการนำเสนอที่น่าสนใจให้ผู้อื่นเข้าใจง่าย อาจใช้ตารางสรุป หรือตารางวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทาง หรือเกณฑ์ที่กำหนดไว้ หรือใช้การสรุปปัญหาและสาเหตุ โดยใช้แผนภูมิแกนต์ ประกอบกับการนำเสนอผลงานโดยใช้สื่อเทคโนโลยีผสมผสานวิธีการต่าง ๆ ที่น่าสนใจ เช่น การนำเสนอสื่อผสม การแสดงละคร บทบาทสมมุติ การจัดนิทรรศการ การทำรายงานทางวิชาการ เป็นต้น

แนวทางการคิดวิเคราะห์ (ดิลก ดิลกานนท์, 2556, น. 64-65 อ้างถึงใน ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2556, น. 82) มีดังนี้

1. กำหนดสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ เช่น วิเคราะห์อะไร มีขอบเขตและนิยามอย่างไร
2. กำหนดจุดมุ่งหมายในการวิเคราะห์ เช่น เพื่อหาสาเหตุ ข้อสรุปและแนวทางแก้ไข

3. กำหนดหลักการที่ใช้ในการวิเคราะห์ เช่น ใช้หลักเกณฑ์ใดในการจำแนกหมวดหมู่

4. สรุปและรายงานผลการวิเคราะห์ เช่น ได้ข้อสรุปอย่างไร เพราะอะไร มีการแสดงข้อมูลสนับสนุนและอ้างอิงแหล่งที่มาในการทำรายงานให้ถูกต้องเป็นระบบและชัดเจนมากที่สุด

อย่างไรก็ตามกระบวนการสอนก็ต้องเปลี่ยนไปด้วย นั่นคือ การสอนต้องสอดคล้องกันกับจุดมุ่งหมาย ถ้าอยากให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ ผู้สอนจะต้องจัดสภาพแวดล้อมและกิจกรรมให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ตลอดเวลา (Criticality-Based Instruction) ไม่ใช่ผู้สอนวิเคราะห์ให้ดูเท่านั้น เช่นเดียวกัน ถ้าต้องการให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ ผู้สอนต้องจัดเงื่อนไขการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์อยู่อย่างสม่ำเสมอ (Creativity-Based Instruction) รวมถึงการจัดสภาพการเรียนการสอน และเงื่อนไขให้ผู้เรียนได้ผลิตหรือสร้างผลงานออกมาเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน (Productivity-Based Instruction) เช่นเดียวกับการฝึกความรับผิดชอบ ที่ผู้สอนจะต้องฝึกให้เขามีความรับผิดชอบต่อตนเอง และต่อสังคมในสภาพที่เป็นจริง (Responsibility-Based Instruction) และหล่อหลอมให้เกิดเป็นตัวตนของผู้เรียนเอง ในระบบการศึกษาแนวผลิตภาพ แนวผลผลิตนิยมเชิงสร้างสรรค์และการเน้นให้ผู้เรียนการเปลี่ยนแปลงวิธีคิด และวิธีดำเนินการทางการศึกษา เป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ใหม่ โดยการทำให้การศึกษามีเป้าหมายที่ชัดเจนขึ้นว่าจะจัดการศึกษาเพื่ออะไร ซึ่งเป้าหมาย คือ การที่จะให้การศึกษาเป็นไปเพื่อการวิเคราะห์วิจารณ์แล้วนำไปสู่การสร้างการพัฒนา การได้มาซึ่งผลผลิตใหม่ ๆ และต้องเป็นผลผลิตที่มีความคิดใหม่และความคิดสร้างสรรค์อยู่ในตัวด้วย (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2549)

สรุปได้ว่า กระบวนการของการคิดและการคิดวิเคราะห์ เป็นขั้นตอนที่ต้องอาศัยความรู้และทักษะการคิดพื้นฐานและการคิดขั้นสูงในการวิเคราะห์ สามารถวัดได้โดยใช้การประเมินการปฏิบัติตามสภาพจริง หรือพิจารณาจากผลที่เกิดขึ้นตามกระบวนการคิด และกระบวนการคิดวิเคราะห์ มี 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดประเด็นและปัญหาที่สนใจ เช่น การศึกษา สังคม และสิ่งแวดล้อม
2. กำหนดจุดมุ่งหมายในการวิเคราะห์ หรือมิติหรือแง่มุมที่ต้องการวิเคราะห์
3. กำหนดขอบเขตของประเด็นปัญหา เช่น ขนาดของพื้นที่ จำนวนของข้อมูล
4. รวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ นำมาจัดเรียงลำดับและแบ่งหมวดหมู่
5. กำหนดหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์ โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ของข้อมูล
6. ดำเนินการวิเคราะห์ตามหลักเกณฑ์ หรือใช้ความรู้และประสบการณ์เดิม
7. สรุปและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ในรูปแบบตารางหรือผังกราฟิก
8. จัดทำรายงานการวิเคราะห์ปัญหาและสื่อการนำเสนอเพื่อเผยแพร่ข้อมูล

การพัฒนาทักษะการคิดและการคิดวิเคราะห์

ทักษะการคิดวิเคราะห์ เป็นทักษะการคิดระดับสูง เป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการคิดระดับสูง ทั้งการคิดวิจารณ์ญาณและการคิดแก้ปัญหา สิ่งที่สำคัญจะต้องไม่ให้เกิดความเคยชิน หรือด่วนสรุป หรือมีแรงจูงใจและค่านิยมที่ไม่ถูกต้อง ขาดทักษะการคิด และไม่มีเหตุผล ถือเป็นอุปสรรคในการคิด การคิดวิเคราะห์นำไปสู่การคิดสร้างสรรค์และการคิดตัดสินใจแก้ไขปัญหาได้อย่างมีเหตุผล (ชนัท ชาติทอง, 2554, น. 323-325)

เทคนิคการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ (ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ, 2560, น. 29-30) มีดังนี้

1. การวิเคราะห์จากนิทาน โดยให้เลือกนิทานที่สนใจในการอ่านและให้คิดวิเคราะห์
2. การวิเคราะห์โดยใช้คำถามกระตุ้น ซึ่งเป็นคำถามที่จะเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดจากข้อสังเกตหรือสงสัยของตัวผู้เรียนเอง
3. การวิเคราะห์จากการสังเกตสิ่งต่าง ๆ หรือเหตุการณ์รอบตัว มีสิ่งรอบตัวที่นำมาฝึกวิเคราะห์ได้ เช่น เหตุการณ์ในโรงเรียน ชุมชน สังคม ทั้งในและต่างประเทศที่น่าสนใจนำมาวิเคราะห์
4. การวิเคราะห์จากชีวิตประจำวันของตนเอง โดยใช้กิจกรรมในชีวิตประจำวันในการวิเคราะห์ เช่น ค่าใช้จ่ายของตนเอง วิธีการเรียน วิธีการดูแลสุขภาพ
5. การวิเคราะห์เหตุการณ์ จากสถานการณ์ จากสถานที่จริงในชุมชน เป็นการใช้ปัญหาหรือสิ่งที่สนใจ ศึกษาจากสถานการณ์จริงในชุมชนมากำหนดและคิดวิเคราะห์ เช่น ปัญหาน้ำท่วม ภัยแล้ง เป็นต้น
6. วิเคราะห์บุคคลในชุมชน เป็นการศึกษาจากบุคคลสำคัญในชุมชนว่าทำไมบุคคลเหล่านั้นถึงประสบความสำเร็จ หรือสาเหตุที่ได้รับเลือกเป็นบุคคลตัวอย่าง
7. การวิเคราะห์ข่าว เป็นการนำข่าวที่น่าสนใจในปัจจุบันมาวิเคราะห์ในแง่มุมต่าง ๆ และนำเสนอให้เกิดประโยชน์ในการเรียนรู้
8. การวิเคราะห์กรณีตัวอย่าง เป็นการนำกรณีตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียนมาให้ฝึกวิเคราะห์ เช่น กรณีตัวอย่าง การติตเกมของผู้เรียนในชั้นเรียน
9. การวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคและวิธีการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมการคิด เช่น เทคนิคการสอน K-W-L หรือใช้ผังกราฟิกมาส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์
10. การวิเคราะห์จากวารสารและงานวิจัย ให้เลือกเรื่องที่สนใจมาวิเคราะห์นำเสนอ
11. การวิเคราะห์จากเรื่องราวในอินเทอร์เน็ต เพื่อให้รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลกและผู้อื่น

การคิดวิเคราะห์เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้เหตุผลเป็นการคิดอย่างลุ่มลึกและหลากหลาย มีการคิดพิจารณาข้อมูลอย่างละเอียดถี่ถ้วนรอบด้านและมีเหตุผล จนกระทั่งสามารถสรุปจน ตกผลึกเป็นความรู้ใหม่ได้ ประกอบด้วยความสามารถ 5 ด้าน (Marzano, 2001, pp. 38–45) ได้แก่

1. การจับคู่ (Matching) เป็นความสามารถในการจับคู่สิ่งที่เหมือนหรือแตกต่างกันทั้ง ลักษณะ แหล่งที่มา หรือเหตุการณ์ออกเป็น ส่วน ๆ ให้เข้าใจง่ายตามหลักเกณฑ์คุณสมบัติ เช่น ระบุสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ ระบุลักษณะคุณสมบัติที่ต้องการวิเคราะห์ หาความเหมือนและความต่างของสิ่งที่วิเคราะห์ให้มีความถูกต้อง

2. การจัดหมวดหมู่หรือการจัดกลุ่ม (Classification) เป็นความสามารถในการหาจุดร่วมของสิ่งต่าง เพื่อจัดกลุ่ม จัดลำดับ จัดประเภทของสิ่งต่าง ๆ อย่างมีความหมาย มีหลักการ และคุณสมบัติที่คล้ายกันตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด เช่น การเลือกเนื้อหา ความรู้ และทักษะ จะต้องเลือกสิ่งที่เหมือนกันอยู่ในกลุ่มเดียวกัน ให้นิยามของคุณลักษณะที่ต้องการจัดกลุ่ม กำหนดหมวดหมู่และเหตุผล หรือกำหนดความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในแต่ละกลุ่ม

3. การจับผิดหรือการวิเคราะห์ข้อผิดพลาด (Error Analysis) เป็นความสามารถในการ แยกแยะข้อผิดพลาดของสิ่งต่าง ๆ หรือความไม่สอดคล้อง ความไม่สัมพันธ์ เป็นสิ่งที่ไม่ปกติ ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ข้อสรุปที่ได้ไม่สอดคล้องกับผล การศึกษา ขาดหลักฐานที่น่าเชื่อถือหรือขาดเหตุผลทางวิชาการในการสรุปและอภิปรายผล

4. การสรุปอ้างอิงหลักการได้ (Generalization) เป็นความสามารถในการนำความรู้เดิมไปสรุปเป็นหลักการใหม่ หรือนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หรือสถานการณ์ใหม่ได้อย่างเหมาะสม เช่น สรุปข้อมูลตามหลักฐานที่มี เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลและอธิบายได้อย่างมีเหตุผล ยกตัวอย่างได้ชัดเจน ไม่ใช่ความรู้สึกล้วนตัวหรือความคิดเห็นในการตัดสินใจ

5. การทำนาย (Specifying) เป็นความสามารถในการนำความรู้ หรือหลักการไปใช้ในการ คาดคะเนสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต สามารถเข้าใจเหตุการณ์หรือสิ่งที่จะเกิดขึ้น และผลกระทบที่ตามมาได้ เพื่อหาแนวทางป้องกันหรือใช้ในการตัดสินใจเลือกทำสิ่งที่ถูกต้อง เช่น บอกได้ว่าสถานการณ์ใดที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม บอกได้ว่าสถานการณ์เหล่านั้น เกิดขึ้นได้เพราะอะไร เพื่อสร้างความมั่นใจในสถานการณ์และเงื่อนไขต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น และหาข้อสรุปได้

สรุปได้ว่า การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักคิดและ วิเคราะห์เรื่องราวต่าง ๆ จากง่ายไปหายาก เพื่อให้มีความชำนาญในการคิดวิเคราะห์เพิ่มขึ้น และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานและการประกอบอาชีพในอนาคตได้

ประโยชน์ของการคิดและการคิดวิเคราะห์

ระบบการศึกษาของประเทศไทยหลังการปฏิรูปการศึกษา ได้ให้ความสำคัญกับการคิดของผู้เรียน เนื่องจากการคิดมีประโยชน์อย่างมากในการดำเนินชีวิต ทำให้สามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม และประโยชน์ของการคิด (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2556, น. 4) มีดังนี้

1. ทำให้ผู้เรียนปฏิบัติงานได้อย่างเป็นระบบ มีหลักการและเหตุผล ผลงานมีคุณภาพ
2. ทำให้ผู้เรียนมีหลักเกณฑ์พิจารณาคุณสมบัติและประเมินผลงานได้อย่างมีเหตุผล
3. ทำให้ผู้เรียนรู้จักการแสวงหาและเลือกความรู้ และประสบการณ์ที่มีความหมาย
4. ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการทำงาน การใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง
5. ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติตามขั้นตอนหรือกระบวนการคิด
6. ทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้ภาษาและการสื่อสารที่ผ่านกระบวนการคิด
7. ทำให้ผู้เรียนคิดได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน แจ่มแจ้ง กว้างไกล ลุ่มลึกและมีเหตุ มีผล
8. ทำให้ผู้เรียนมีปัญญา มีคุณธรรมจริยธรรม มีความรับผิดชอบ และมีระเบียบวินัย
9. ทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการฟัง การพูด การอ่าน การเขียนได้เป็นอย่างดี
10. ทำให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ปฏิบัติงานและใช้ชีวิตอย่างมีความสุข

อีกทั้งการคิดวิเคราะห์สามารถนำไปใช้กับการคิดระดับสูงแบบอื่น ๆ ทางการศึกษา

(ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2560, น. 14-16) ได้ดังนี้

1. การคิดวิเคราะห์กับการคิดสังเคราะห์ เป็นการเอาข้อมูลที่แยกแยะแล้วมารวมกัน โดยจัดกลุ่มใหม่ ทำให้ได้ผลของการคิดเป็นสิ่งใหม่

2. การคิดวิเคราะห์กับการให้คำจำกัดความ เป็นการระบุลักษณะสำคัญของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นข้อความที่แสดงลักษณะรวมอย่างมีความหมาย

3. การคิดวิเคราะห์กับการคิดสร้างสรรค์ เป็นการคิดเพื่อสร้างสิ่งแปลกใหม่ที่มีความแปลกแตกต่างจากสิ่งที่มีอยู่ก่อนและสิ่งนั้นจะต้องมีประโยชน์เพื่อนำไปแก้ไขปัญหาได้

4. การคิดวิเคราะห์กับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นการคิดที่ผ่านการพิจารณาข้อมูลอย่างรอบคอบอย่างสมเหตุสมผลมีการไตร่ตรองข้อดีและข้อเสียเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเลือกวิธีการที่ใช้ในการแก้ปัญหาหรือเรื่องสิ่งที่นำไปใช้ประโยชน์ได้ถูกต้องและเหมาะสม

5. การคิดวิเคราะห์กับการคิดแก้ปัญหา เป็นการคิดเพื่อหาคำตอบหรือวิธีการจัดการกับสถานะที่มีความขัดแย้งซับซ้อนใจ การคิดแก้ปัญหามี 7 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ระบุปัญหา 2) วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา 3) แสวงหาทางแก้ไขปัญหาหลาย ๆ ทาง 4) เลือกการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด 5) ลงมือดำเนินการแก้ปัญหาตามวิธีการที่เลือกไว้ 6) รวบรวมข้อมูล 7) ประเมินผล

6. การคิดวิเคราะห์กับการคิดเชิงระบบ เป็นการคิดเชิงองค์รวม ภาพรวม ตระหนักถึงองค์ประกอบย่อยที่มีความสัมพันธ์ มีหน้าที่เชื่อมโยงกัน นำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการทำงานที่มีประสิทธิภาพหรือแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลหลายด้านที่สัมพันธ์กัน

อย่างไรก็ตามการศึกษาจะต้องเป็นไปเพื่อการคิดวิเคราะห์ และการสร้างสิ่งใหม่ ๆ ให้กับผู้เรียน ให้กับสังคมอยู่ตลอดเวลา กระบวนการของการศึกษาจึงต้องเน้นไปที่การสร้างและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และสร้างสรรค์อย่างมีความรับผิดชอบอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าศูนย์กลางของการศึกษาจะอยู่ที่ใดก็ตาม โลกได้เปลี่ยนไปแล้ว สังคมได้เปลี่ยนไปแล้ว ผู้สอนและผู้เรียนต้องร่วมมือกันในการเปลี่ยนกระแสนของการศึกษาใหม่ เพื่อให้การศึกษาเป็นเครื่องมือของการสร้างนวัตกรรมที่สร้างสรรค์อย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของการคิดและการคิดวิเคราะห์ ทำให้ผู้เรียนสามารถรู้และเข้าใจประเด็นปัญหาและสาเหตุที่แท้จริง ทำให้สามารถเลือกแนวทางการแก้ปัญหาที่ถูกต้องและเหมาะสมได้ ส่งผลให้การแก้ปัญหาและการตัดสินใจในการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

บทสรุป

การคิดและการคิดวิเคราะห์เป็นความรู้พื้นฐานที่สำคัญในการทำงานและการดำเนินชีวิตของผู้เรียนในยุคที่มีความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี รวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมภายในประเทศและต่างประเทศล้วนส่งผลกระทบกับผู้เรียนทั้งสิ้น ดังนั้นการมีความรู้และทักษะการคิดวิเคราะห์จะช่วยให้ผู้เรียนหลุดพ้นจากอุปสรรคและปัญหาในการทำงานและการดำเนินชีวิตตามกระแสสังคมและความเจริญของโลก ซึ่งถือว่าปัญหาทางการศึกษา ในปัจจุบันเป็นปัญหาการบริโภคนิยม การแก้ปัญหาจะต้องวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุ มองให้ออกกว่าปัญหาเกิดขึ้นจากอะไร การปรับปรุงตัวเอง ต้องรู้จักตนเอง และต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สังเกตและเปรียบเทียบ นำความบกพร่องและจุดอ่อนทั้งหมดมาปรับปรุงตนเอง อย่างไรก็ตามการคิดวิเคราะห์จะต้องอาศัยมาตรฐานของเหตุผล เป็นเกณฑ์ตัดสินคุณภาพมาตรฐานทางสติปัญญาสากล 8 ประการ ได้แก่ 1) ความชัดเจน (Clarity) เป็นการทำความเข้าใจในข้อความคิดให้ตรงกัน 2) ความถูกต้อง (Accuracy) เป็นการแสดงความถูกต้องของข้อมูลต่าง ๆ 3) ความแม่นยำ (Precision) เป็นรายละเอียดที่ระบุไว้ตรงกับเรื่องต่าง ๆ 4) ความตรงประเด็น (Relevance) เป็นความเกี่ยวข้องที่ตรงกับเรื่องที่คิด 5) ความลึกซึ้ง (Depth) เป็นการแสดงความซับซ้อนของเรื่องหรือสาเหตุ 6) ความกว้าง (Breadth) เป็นการแสดงมุมมองที่ครอบคลุมครบทุกเรื่อง 7) มีเหตุผล (Logic) เป็นความคิดที่มีความต่อเนื่องสนับสนุนซึ่งกันและกัน 8) มีความสำคัญ (Significance) แสดงให้เห็นถึงหัวใจของเรื่องอย่างเด่นชัด

คำถามท้ายบท

1. การคิดและการคิดวิเคราะห์ คืออะไร และมีความสำคัญอย่างไรกับการพัฒนาครู
2. การคิดและการคิดวิเคราะห์ มีความเหมือนหรือมีความแตกต่างกันอย่างไร
3. หลักการของการคิดและการคิดวิเคราะห์ คืออะไร ให้ยกตัวอย่างการคิดวิเคราะห์
4. องค์ประกอบของการคิดและการคิดวิเคราะห์ คืออะไร และมีความสัมพันธ์อย่างไร
5. ลักษณะของการคิดและการคิดวิเคราะห์ มีกี่ลักษณะ และมีความแตกต่างอย่างไร
6. ประเภทของการคิดและการคิดวิเคราะห์ มีกี่ประเภท และมีจุดเด่นจุดด้อยอย่างไร
7. ระดับของการคิดและการคิดวิเคราะห์ มีกี่ระดับ และมีการแบ่งแต่ละระดับอย่างไร
8. กระบวนการคิดและการคิดวิเคราะห์ คืออะไร และมีขั้นตอนของการคิดอย่างไร
9. การคิดวิเคราะห์ประเด็นปัญหาการศึกษาที่สนใจ มีเทคนิคการวิเคราะห์อย่างไร
10. การพัฒนาทักษะการคิด คืออะไร และมีประโยชน์อย่างไรในการศึกษาวิชาชีพครู

เอกสารอ้างอิง

- กันยา สุวรรณแสง. (2542). *จิตวิทยาทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: อักษรพิทยา.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). *การคิดเชิงวิเคราะห์* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ชัดเชดมีเดีย.
- ฉันท ชาติทอง. (2554). *สอนคิด : การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิด* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.
- ชนาธิป พรกุล. (2554). *การสอนกระบวนการคิด ทฤษฎีและการนำไปใช้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2555). *เทคนิคการใช้คำถามพัฒนาการคิด* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วีพริ้นท์.
- ทิตนา แหมมณี และคณะ. (2540). *การคิดและการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด*. กรุงเทพฯ : โครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนกลุ่มการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาและกระบวนการคิด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ทิตนา แหมมณี และคณะ. (2544). *วิทยาการด้านการคิด*. กรุงเทพฯ: บริษัท เดอะ มาสเตอร์กรุป แมเนจเม้นท์.
- บรรจง อมรชีวิน. (2554). *Thinking school สอนให้คิด*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2556). *การพัฒนาการคิด* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: 9119 เทคนิคพรินติ้ง.

- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2549). *การศึกษาเชิงสร้างสรรค์และผลผลิตภาพ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์และคณะ. (2560). *คิดวิเคราะห์ : สอนและสร้างได้อย่างไร* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ: นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2547). *ครบเครื่องเรื่องการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: หจก.การพิมพ์.
- Bloom, B. S. (Ed). (1956). *Taxonomy of Educational Objectives : the Classification of Educational Goals. Handbook 1 : Cognitive Domain*. New York : McKay.
- Dewey , J. (1933). *How We Think*. New York: Health and Company.
- Hilgard. (1962). *Introduction of Psychology*. New York : Harcourt Brace and World.
- Marzano, Robert J. (2001). *Designing a New Taxonomy of Educational Objectives*. California : Corwin Press Inc.

บทที่ 7

กระบวนการทัศน์ใหม่ทางการศึกษากับการพัฒนาครูไทยในยุคดิจิทัล

คุณภาพคน หรือทุนมนุษย์มีความสำคัญมากในศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยจึงต้องมีการเตรียมความพร้อมให้คนไทยมีทักษะแห่งอนาคต การพัฒนาทักษะดังกล่าวต้องอาศัยระบบการศึกษาและครูที่มีคุณภาพ คุณภาพครูจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ของครูที่ต้องเกิดขึ้นไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงยุคสมัย เพื่อผลิตคนให้มีคุณภาพ มีความสามารถในการแข่งขัน ตรงกับความต้องการของประเทศ กระบวนการทัศน์ใหม่ทางการศึกษา คือแบบแผน และกรอบโครงสร้างที่กำหนดรูปแบบ แนวทางการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมาย การพัฒนาครูตามกระบวนการทัศน์ใหม่ทางการศึกษา จะทำให้ครูมีคุณภาพและมีทักษะดิจิทัล เป็นไปตามวิสัยทัศน์การพัฒนาการศึกษาในศตวรรษที่ 21

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดกระบวนการทัศน์ใหม่ทางการศึกษา
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาครูไทยตามกระบวนการทัศน์ใหม่ได้
3. เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของระบบการผลิตและการพัฒนาครูคุณภาพ

สาระการเรียนรู้

1. บทความกระบวนการทัศน์ใหม่ทางการศึกษากับการพัฒนาครูไทยในยุคดิจิทัล

กิจกรรมและวิธีสอน

1. ให้ผู้เรียนศึกษาเอกสารคำสอน บทที่ 7 และทำแบบทดสอบตามเวลาที่กำหนด
2. ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มตามเนื้อหาการเรียนรู้ และเขียนสรุปความรู้ในกระดาษบรูฟ
3. ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ปัญหาวิชาชีพครู และนำเสนอความรู้เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้
4. ให้ผู้เรียนเขียนสะท้อนคิดเกี่ยวกับความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับในบทเรียน
5. ให้ผู้เรียนตอบคำถามท้ายบท ร่วมกันสรุปบทเรียน และมอบหมายงานบทต่อไป

สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้

1. เอกสารคำสอน 161423 ประเด็นคัดสรรทางการศึกษา
2. สื่อการสอน PowerPoint บทที่ 7
3. ใบงานกลุ่มและคำถามท้ายบท
4. กระดาษบรู๊ฟและปากกาเมจิก
5. คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

วิธีการประเมินผล

1. การบันทึกการเรียนรู้และตอบคำถามท้ายบท
2. การนำเสนอความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
3. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียนและการทำงานกลุ่ม

บทความกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษากับพัฒนาครูไทยในยุคดิจิทัล

ความสำคัญของกระบวนทัศน์

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลก ประเทศไทยมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาคุณภาพคนให้มีความรู้ความสามารถในการแข่งขันด้านเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี จึงเป็นความรับผิดชอบของสถาบันการศึกษาที่ต้องปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนในศตวรรษที่ 21 (จินตนา สุขจิตต์, 2556, น. 139-140) การพัฒนาคนให้มีความรู้ บัณฑิตสำคัญประการหนึ่งคือครูที่มีคุณภาพ เพราะครูเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถในการแข่งขัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 4) สอดคล้องกับ อมรรัตน์ วัฒนธรร (2556) ที่ได้ศึกษาปัจจัยในการผลิตครูที่มีคุณภาพ พบว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพครูดี คือความเป็นมืออาชีพ เป็นครูที่เน้นผู้เรียนเป็นหลักและมีใบประกอบวิชาชีพ ซึ่งครูคุณภาพจะต้องทำหน้าที่ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีความรู้ทั้งด้านวิชาการและด้านทักษะการใช้ชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนได้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

การพัฒนาคนให้มีความรู้ มีสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เป็นเป้าหมายใหม่ของประเทศ และการพัฒนาคนในยุคนี้ ควรเน้นนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนสังคม ใช้ความรู้คุณธรรม ร่วมสร้างสรรค์สังคม โดยมีเป้าหมายเพื่อให้สังคมและประเทศชาติเกิดความยั่งยืนและเป็นสุข (สุวิทย์ เหมิณทรีย์, 2550, น. 52) ทำให้ระบบการศึกษาไทยจะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตั้งแต่กระบวนทัศน์ทางการศึกษาไปจนถึงระบบการบริหารจัดการให้เป็นไปตามยุคสมัย โดยอาศัยการทำความเข้าใจกระบวนทัศน์เก่าที่มีอยู่ก่อน และกระบวนทัศน์ใหม่ที่เข้ามาแทนที่ จากการศึกษาความหมายของกระบวนทัศน์ (Paradigm) หมายถึง การกำหนดกรอบ หรือสิ่งที่ควรปฏิบัติ ประกอบด้วยทฤษฎี หรือชุดแนวความคิด หรือมโนทัศน์ (Concept) ค่านิยม (Values) ความเข้าใจรับรู้ (Perceptions) การปฏิบัติ (Practice) ของคนรวมกัน หรือชุมชนหนึ่ง และได้ก่อตัวเป็นแบบแผน หรือทัศนะเกี่ยวกับความจริง (Reality) เป็นฐานคิดของคนในการจัดการชีวิตคน หรือชุมชนนั้น ๆ (ชลิตา รักษ์พลเมือง, 2557, น. 1) อาจกล่าวได้ว่า กระบวนทัศน์ทางการศึกษา หมายถึง แบบแผนและกรอบโครงสร้างที่กำหนดรูปแบบ หรือแนวทางการศึกษาของสถาบันการศึกษา เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล บรรลุเป้าหมายทางการศึกษา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ทางการศึกษา จะทำให้จุดมุ่งหมายของการศึกษาเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทและสภาพแวดล้อมของสังคม ส่งผลต่ออนาคตกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษามาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาครูให้มีความรู้ที่มีสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology)

กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา

โลกในยุคปัจจุบันมีความรู้เกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา ทำให้คนต้องเรียนรู้และปรับตัวเพื่อความอยู่รอด โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีในการจัดการศึกษาต้องจัดให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2544, น. 11) ซึ่งหลักสูตรการศึกษาในปัจจุบันมีแนวโน้มที่ผู้เรียนจะใช้เวลาไม่นานในการศึกษา เพราะผู้เรียนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ทุกที่ทุกเวลา ผ่านเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งถือว่า “เทคโนโลยี” เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการศึกษาในศตวรรษที่ 21 หรือในยุคดิจิทัลที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับโลกและตระหนักถึงปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษา (ไพพรรณ เกียรติโชติชัย, 2545, น. 27-29) สอดคล้องกับ Kamat (Kamat, 2012 อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตน์, 2556) ได้กล่าวว่า “แนวโน้มใหม่ของการศึกษาในศตวรรษที่ 21” คือการก้าวสู่ทักษะการคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking Skills) มีทักษะเทคโนโลยี สื่อ และสารสนเทศ (Information, Media, and Technology Skills) ในการจัดการศึกษา ซึ่งครูจะต้องนำเอาเทคโนโลยีและสารสนเทศ มาใช้เป็นส่วนในการสอนที่สามารถเข้าถึงผู้เรียนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็ว ตลอดจนคำนึงถึงบริบทที่เป็นจริง และบูรณาการโดยใช้สหวิทยาการในการสอนแบบร่วมมือ ใช้โครงงานเป็นฐาน พัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหา และใช้เครื่องมือในการประเมินผลการเรียนรู้

การจัดการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 จะประสบความสำเร็จได้จะต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงแนวคิด รูปแบบความคิด ทฤษฎีและวิธีการ มาตรฐานในการปฏิบัติงานของครู โดยเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์เก่าไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ มุ่งพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นความท้าทายของครูในศตวรรษที่ 21 และการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ใหม่นี้ ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากเทคโนโลยีดิจิทัล ส่งผลให้ครูไทยจะต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้กระจายความรู้ไปเป็นผู้ประพันธ์การเรียนรู้ และช่วยให้ผู้เรียนสามารถเปลี่ยนสารสนเทศเป็นความรู้ และเปลี่ยนความรู้เป็นภูมิปัญญาได้ อย่างไรก็ตามการผลิตและพัฒนาครูยุคใหม่ จะต้องปฏิรูปแนวคิด หรือกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษาให้สอดคล้องกับลักษณะของผู้เรียนในยุคดิจิทัล ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นสังคมแห่งนวัตกรรม (Innovation Society) ที่มุ่งเน้นให้คนมีความสามารถในการผลิตความรู้และสร้างนวัตกรรมมาใช้เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศ ดังนั้นครูไทยยุคใหม่ จึงต้องมีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนในยุคดิจิทัล (Digital Age) ได้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และยกระดับการศึกษาไทยให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และเพื่อให้เกิดความเข้าใจในกระบวนทัศน์มากขึ้น จึงได้เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกระบวนทัศน์เก่าและกระบวนทัศน์ใหม่ จำแนกดังตาราง 5

ตาราง 5 การเปรียบเทียบกระบวนทัศน์เก่ากับกระบวนทัศน์ใหม่

กระบวนทัศน์เก่า	กระบวนทัศน์ใหม่
1. มองโลกแบบแยกส่วน (Atomism) โดยเชื่อว่าองค์ประกอบย่อยของวัตถุสามารถดำรงอยู่อย่างอิสระ ดังนั้นจึงเชื่อการดำรงอยู่ของปัจเจกชน	1. มองโลกแบบองค์รวม (Holism) โดยเชื่อว่าทุกอย่างเกี่ยวพันกันและสัมพันธ์กัน ดังนั้นจึงเชื่อในการดำรงอยู่ของกลุ่มชน
2. เชื่อในเรื่องการแข่งขัน การแสวงหากำไร และหลักวิวัฒนาการที่คนแข็งแรงเท่านั้นที่จะชนะ	2. เชื่อในความร่วมมือ การประสานประโยชน์และสันติภาพ
3. เชื่อว่ามนุษย์อยู่เหนือธรรมชาติและสามารถเอาชนะธรรมชาติ	3. เชื่อในความประสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับธรรมชาติและต้องเคารพธรรมชาติ
4. เชื่อในเรื่องหลักกรรมคุณย์อำนาจและเชื่อประชาธิปไตยโดยตัวแทน	4. เชื่อในการกระจายอำนาจและประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม
5. เน้นความสำคัญของวัตถุสสารที่เหนือจิตวิญญาณ	5. เน้นความสำคัญของพลังงานและจิตวิญญาณ
6. เน้นความสำคัญของเศรษฐกิจ	6. เน้นความสำคัญของคุณค่าความเป็นมนุษย์
7. เชื่อว่าความจริงต้องเป็นระบบและมีความแน่นอน	7. เชื่อว่าโลกตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงและหลากหลาย
8. ใช้ Text-Based Learning	8. ใช้ IT-Based Learning

ที่มา : ไพพรรณ เกียรติโชติชัย (2545, น. 45)

จากตาราง 5 จะเห็นได้ว่ากระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา คือ การเรียนรู้เกี่ยวกับโลกและการประยุกต์ใช้ความรู้ตามบริบท เป็นการศึกษาแบบไร้พรมแดน มีการใช้และบูรณาการเทคโนโลยีในการทำงานมากขึ้น มีการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมในลักษณะเครือข่ายหรือหุ้นส่วนที่มีความยืดหยุ่น ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์ ให้มีทักษะการคิดสร้างสรรค์และมีทักษะการทำงานขั้นสูง โดยใช้หลักการประเมินเชิงเปรียบเทียบเพื่อพัฒนาความก้าวหน้าของผู้เรียน ซึ่งหากได้นำมาประยุกต์ใช้ในการผลิตและพัฒนาครู จะทำให้ครูไทยมีคุณภาพ มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน และมีความเมตตาต่อผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

คณะกรรมการการศึกษานานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้นำเสนอสี่เสาหลักในการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 คือ 1) เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน เป็นการเรียนรู้เพื่อเข้าใจเพื่อนมนุษย์ ไม่ให้เกิดความขัดแย้งหรือขจัดความขัดแย้งด้วยสันติวิธี 2) เรียนเพื่อรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงความรู้ใหม่ ๆ อย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องมีพื้นฐานพร้อมที่จะศึกษาในเชิงลึกในเรื่องที่สนใจ นำไปสู่การศึกษาตลอดชีวิต ช่วยวางรากฐานที่มั่นคงสำหรับคนที่สนใจแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา 3) เรียนรู้เพื่อการปฏิบัติได้จริง เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถดำรงชีพอยู่ได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ และให้สามารถทำงานเป็นกลุ่มร่วมกับผู้อื่นได้ ตลอดจนมีโอกาสได้ทดลองปฏิบัติและพัฒนาความสามารถของตนเองขณะเรียนในสายงานอาชีพของตนและงานทางสังคมอย่างจริงจัง 4) เรียนรู้เพื่อชีวิต เป็นการเรียนรู้ที่จะรู้สึกรับผิดชอบต่อการบรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น ในขณะเดียวกันต้องมีความเป็นอิสระและรู้จักการตัดสินใจ การศึกษาจะต้องกระตุ้นและปลูกฝังความสามารถพิเศษของคนให้ปรากฏออกมา (ฌาคส์ เดอลอร์ส, 2541, น. 27-28 อ้างถึงใน จินตนา สุขจามันท์, 2556, น. 145-146)

การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดแก้ปัญหา มีทักษะการทำงานร่วมกัน โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการผลิตนวัตกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้ และนำไปใช้ในการประกอบอาชีพในอนาคต สอดคล้องกับ Tony Wagner (Tony Wagner อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตนะ, 2556) ที่กล่าวว่า ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ควรมีทักษะเพื่อความอยู่รอดที่สำคัญ 7 ประการ คือ 1) มีทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา 2) มีทักษะการทำงานร่วมกันผ่านเครือข่ายและการนำผู้อื่นโดยอิทธิพล 3) มีทักษะความคล่องแคล่วและสามารถปรับตัว 4) มีทักษะการริเริ่ม และการเป็นผู้ประกอบการ กล้าคิดกล้าทำ 5) มีทักษะการสื่อสารโดยการพูดและการเขียนที่มีประสิทธิภาพ 6) มีทักษะการเข้าถึงและการวิเคราะห์สารสนเทศ 7) มีทักษะความเป็นผู้อยากรู้อยากเห็นและมีจินตนาการ ดังนั้น การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 ควรให้ครูไทยยุคใหม่ได้นำกระบวนการคิดใหม่ทางการศึกษามาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการจัดการศึกษา โดยใช้สื่อและเทคโนโลยีในการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาการทำงานและการคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม

สรุปได้ว่า กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา คือ การใช้แนวคิดทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลกและได้เห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ตลอดจนให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ สามารถปรับตัวและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ โดยมีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และมีความสามารถในการจัดการและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมได้อย่างสูงสุด

แนวคิดของการศึกษายุคดิจิทัล

โลกยุคปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างรวดเร็ว จนถูกขนานนามว่าเป็นยุคดิจิทัล เป็นโลกที่ไร้พรมแดน ไม่มีขอบเขตในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การติดต่อสื่อสารเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว คนในยุคนี้ทำกิจกรรมหลากหลายในเวลาเดียวกัน เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ซึ่งมีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษา ระบบการศึกษาสมัยใหม่ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนไปอย่างสิ้นเชิง ความรู้ต่างๆ สามารถหาได้จากอินเทอร์เน็ต และถูกบรรจุไว้ในเทคโนโลยีแบบพกพา เช่น คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต และสมาร์ทโฟน ซึ่งผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทั้งในห้องและนอกห้องเรียน (Marc, 2010, p. 3) สอดคล้องกับ วิชา เจริญภัณฑารักษ์ (2558) ที่กล่าวว่า การศึกษาในยุคดิจิทัลมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านสื่อการสอนที่หลากหลาย เพียงแค่เชื่อมต่อผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งจะทำให้ครูและผู้เรียนใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นตัวเชื่อมโยงความรู้และติดต่อสื่อสารกันอย่างสร้างสรรค์ เป็นความรู้ที่เชื่อมโยงกันหลายมิติ ครูและผู้เรียนสามารถสร้างความรู้เองได้ทั้งในรูปแบบของภาพกราฟิก เสียงและวิดีโอที่มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้ใช้งาน (Bruce et al., 2013) สามารถติดต่อสื่อสารผ่านเว็บไซต์ได้อย่างไม่จำกัด เป็นกระบวนการทางปัญญาที่นำไปสู่การคิดเชิงสร้างสรรค์ เป็นสิ่งที่สำคัญมาในยุคดิจิทัล (Dron, 2005) ซึ่งเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการจัดการศึกษาในลักษณะการสอนแบบออนไลน์ (Online Learning) ซึ่งผู้เรียนสามารถเรียนได้ทุกที่ทุกเวลา เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ในโลกเสมือนจริง ส่งผลให้สถานศึกษาต้องปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงและเตรียมพร้อมให้ครูเข้าสู่โลกแห่งยุคดิจิทัล ผู้บริหาร ต้องส่งเสริมให้ครูยอมรับเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อประโยชน์ในการบูรณาการความรู้สู่การสอนในรูปแบบใหม่ ให้ครูเป็นมีความเป็นครูมืออาชีพ (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2555)

นวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัลที่ได้รับความนิยมมากในสถานศึกษา คือ Google Apps for Education ซึ่งครูสามารถใช้เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกิดกับผู้เรียนแบบร่วมมือ (Collaborative) ทำให้ผู้เรียนและครูสามารถทำงานร่วมกันผ่านสื่อดิจิทัลได้ (In Sa-sad, 2010) ระบบเทคโนโลยีในยุคดิจิทัลได้สนับสนุนให้เกิดนวัตกรรมทางการศึกษา ประกอบด้วย 1) เทคโนโลยีพื้นฐาน เป็นเครือข่ายดิจิทัลที่มีระบบการดูแลรักษาความปลอดภัย 2) เทคโนโลยีฮาร์ดแวร์ เป็นอุปกรณ์นำเข้าข้อมูลที่มีประสิทธิภาพรองรับความต้องการของผู้ใช้ 3) เทคโนโลยีการเข้าถึง เป็นเครือข่ายการสื่อสารโทรคมนาคมกับอุปกรณ์นำเข้าข้อมูล และ 4) เทคโนโลยีประยุกต์ เป็นโปรแกรมที่ถูกผลิตขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวก (Slamturakij, 2004)

จากที่กล่าวมาเห็นได้ชัดว่าเทคโนโลยีดิจิทัลมีความสำคัญมากในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีกับการพัฒนาการศึกษา สอดคล้องกับแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (2559, น. 2) ที่กล่าวถึง ดิจิทัลไทยแลนด์ (Digital Thailand) หมายถึง ประเทศไทยที่สามารถสร้างสรรค์ และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเต็มศักยภาพในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน นวัตกรรม ข้อมูล ทุนมนุษย์ และทรัพยากรอื่นใด เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

สรุปได้ว่า การศึกษาในยุคดิจิทัล เป็นยุคแห่งการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ ครูและผู้เรียนจะต้องปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ให้มากขึ้น และพัฒนาทักษะการใช้อุปกรณ์ดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อสื่อสาร อีกทั้งยังช่วยประหยัดเวลาและงบประมาณ ทำให้ครูและผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลความรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า Application Technology เป็นบทเรียนออนไลน์ที่ใช้ข้อความ เสียง กราฟิก ภาพเคลื่อนไหวและวีดิทัศน์ นับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ครูและผู้เรียนในยุคดิจิทัล จำเป็นต้องรู้และพัฒนาตนเองให้มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คุณลักษณะของครูในยุคดิจิทัล

ยุคดิจิทัล เป็นยุคที่เทคโนโลยีสารสนเทศมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว และมีบทบาทในการสนับสนุนการจัดการศึกษา เปลี่ยนจากการเรียนแบบเผชิญหน้า (Face to Face) ที่จำกัดการเรียนเฉพาะในห้องเรียน โดยมีผู้สอนเป็นผู้ดูแลและควบคุมห้องเรียน มาเป็นการเรียนแบบออนไลน์ (Online Learning) ที่ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ (Anytime Anywhere) Churches (Churches, 2008, อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตน์, 2556) ได้กล่าวถึงลักษณะ 8 ประการสำหรับครูในยุคดิจิทัล ดังนี้ 1) การปรับตัว 2) การมีวิสัยทัศน์ 3) การทำงานแบบร่วมมือ 4) การกล้าคิดกล้าทำ 5) การเรียนรู้ตลอดชีวิต 6) การเป็นนักสื่อสาร 7) การเป็นต้นแบบทางพฤติกรรม และ 8) การเป็นผู้นำ ซึ่งเป็นลักษณะของครูในยุคดิจิทัลโดยทั่วไป และ Marc (Marc, 2010, pp. 20–22) ได้นำเสนอบทบาทของครูในยุคดิจิทัลไว้ ดังนี้ 1) เป็นผู้ฝึกสอนและผู้นำทางในการไปถึงจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ 2) เป็นผู้กำหนดเป้าหมายและเป็นผู้ตั้งคำถาม เพื่อกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนด้วยวิธีการตั้งคำถามนำ เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นหาคำตอบ 3) เป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้สร้างสรรค์ประสบการณ์ให้กับผู้เรียนเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางสร้างสรรค์ 4) เป็นผู้จัดสภาพแวดล้อมให้แต่ละเนื้อหาวิชา

ได้สอดคล้องกับสิ่งที่ผู้เรียนกำลังเรียนรู้ 5) เป็นผู้ให้บริการ หรือผู้ประกันคุณภาพ โดยมีการประเมินผลงานเชิงคุณภาพ สอดคล้องกับ Churches (Churches, 2008, อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตนะ, 2556) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในยุคดิจิทัลที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้ 1) ให้มีความสำคัญกับเทคโนโลยี 2) ยึดเป้าหมายเดิม แต่ทำด้วยวิธีการใหม่ ๆ 3) ให้มีความสำคัญกับเทคนิคการเรียนรู้ 4) เป็นพี่เลี้ยงทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน 5) เน้นการกระทำ ต้องเผชิญกับความท้าทายจากความเป็นโลกาภิวัตน์ ประกอบกับ Simmons (Simmons, n.d, อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตนะ, 2556) ได้เสนอทักษะสำหรับครูในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 7 ทักษะ ดังนี้ 1) การบริหารห้องเรียนเพื่อการเรียนรู้ 2) การทำให้บทเรียนมีความสอดคล้องกับชีวิตจริง 3) การคิดเชิงวิพากษ์ เพื่อนำไปใช้ในชีวิตร 4) ทักษะทางเทคโนโลยี ครูจะต้องตามให้ทันกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เหล่านั้น ทั้งนี้เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน และเพื่อพัฒนาวิชาชีพของตนเอง 5) ความเป็นสากล ครูจึงต้องมีทักษะพัฒนาให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องของโลก เพื่อความเป็นผู้นำแห่งอนาคตที่มีคุณภาพ 6) ความร่วมมือ ครูยังต้องคำนึงถึงมาตรฐานทางการศึกษาของรัฐ ขณะเดียวกัน ครูจะต้องเน้นร่วมมือหรือหลักการทำงานเป็นทีมเพื่อให้แน่ใจว่านักเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน 7) การพัฒนาวิชาชีพ ครูถือเป็นอาชีพที่จะหยุดการเรียนรู้ไม่ได้ จะต้องมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา จะต้องมีการปรับปรุงยุทธศาสตร์การสอนและการใช้เทคโนโลยีอยู่เสมอต้องติดตามสถานการณ์ใหม่ ๆ จะต้องมีการพัฒนาวิชาชีพตนเองจากการทำวิจัย จากการสัมมนา หรือจากการอบรม สอดคล้องกับ ถนอมพร เลาหจรัสแสง (ถนอมพร เลาหจรัสแสง, ม.ป.ป. อ้างถึงใน ภาสกร เรืองรอง และคณะ, 2557) ได้นำเสนอทักษะสำหรับครูไทยในอนาคต (C-Teacher) ไว้ 8 ประการ คือ 1) Content มีความรู้และทักษะในเรื่องที่สอน 2) Computer (ICT) Integration มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการสอน 3) Constructionist มีความเข้าใจแนวคิดที่ว่าผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง 4) Connectivity สามารถจัดกิจกรรมให้เชื่อมโยงระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ผู้เรียนกับครู 5) Collaboration สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะการเรียนรู้แบบร่วมมือ เพื่อฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม 6) Communication มีทักษะการสื่อสาร การเลือกใช้สื่อนำเสนอได้อย่างเหมาะสม 7) Creativity สามารถออกแบบสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง 8) Caring มีมุกตลก จิต รักและห่วงใยต่อนักเรียนอย่างจริงใจ จนเกิดความเชื่อใจ และส่งผลให้เกิดการเรียนรู้แบบผ่อนคลาย ซึ่งจากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปคุณลักษณะครูในยุคดิจิทัล ดังตาราง 6

ตาราง 6 การสังเคราะห์คุณลักษณะครูในยุคดิจิทัล

Marc (2010, pp. 20–22)	Simmons (อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตน์, 2556)	Churches (2008 อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตน์ , 2556)	ถนอมพร เลาหจรัสแสง (อ้างถึงใน ภาสกร เรืองรอง และคณะ, 2557)	สรุปคุณลักษณะ ครูในยุคดิจิทัล
1. ผู้ฝึกสอนและผู้นำ ทาง	1. มีความเป็น สากล เป็นผู้นำแห่ง อนาคต 2. มีการพัฒนา วิชาชีพ	1. มีการเป็นผู้นำ 2. มีการเป็น ต้นแบบทาง พฤติกรรม	1. มีความรู้และทักษะ ในเรื่องที่สอนเป็นอย่างดี ดี	1. มีความเป็นผู้นำและ เป็นแบบอย่างที่ดีทั้ง ด้านวิชาการและ วิชาชีพ
2. ผู้กำหนด เป้าหมายและเป็น นักตั้งคำถาม	3. มีการทำให้ บทเรียนมีความ สอดคล้องกับชีวิต จริง	3. มีวิสัยทัศน์	2. เข้าใจแนวคิดที่ว่า ผู้เรียนสามารถสร้าง องค์ความรู้ได้ด้วย ตัวเอง	2. มีความเข้าใจในตัว ผู้เรียนและมีทักษะการ จัดการเรียนรู้ที่ สอดคล้องกับชีวิตจริง
3. นักออกแบบการ เรียนรู้	4. มีการคิดเชิง วิพากษ์	5. มีความกล้า คิดกล้าทำ ยอมรับความ เสี่ยง	3. ออกแบบ สร้างสรรค์กิจกรรม การเรียนรู้	3. มีความสามารถในการ การคิดแก้ปัญหาเชิง สร้างสรรค์
4. ผู้จัด สภาพแวดล้อมการ เรียนรู้	5. มีการบริหาร ห้องเรียน เพื่อการ เรียนรู้	6. มีการปรับตัว 7. มีการเรียนรู้ ตลอดชีวิต	4. มีมูทิดาจิต แสดงออกถึงความรัก ความห่วงใย	4. มีความสามารถในการ การปรับตัวและการ เรียนรู้ตลอดชีวิต
5. ผู้กวาดค้น หรือ ผู้ประกันคุณภาพ	6. มีความร่วมมือ ครู	8. มีการทำงาน แบบร่วมมือ	5. มีกิจกรรมการ เรียนรู้แบบร่วมมือรวม พลัง 6. มีการเชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่าย	5. มีความสามารถในการ การทำงานแบบ ร่วมมือรวมพลังเพื่อ ส่งเสริมการพัฒนา ชีวิตในลักษณะ เครือข่าย
	7. ทักษะทาง เทคโนโลยี		7. มีการใช้เทคโนโลยี แบบบูรณาการ	6. มีความสามารถในการ การใช้เทคโนโลยี ดิจิทัลในรายวิชา
		9. เป็นนักสื่อสาร	8. มีทักษะการสื่อสาร	7. มีความสามารถในการ การสื่อสารที่ หลากหลาย

จากตาราง 6 สามารถสรุปได้ว่าคุณลักษณะของครูยุคดิจิทัล มี 7 ประการ ดังนี้ 1) ความเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ 2) มีความเข้าใจในตัวผู้เรียน และมีทักษะการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง 3) มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ 4) มีความสามารถในการปรับตัวและการเรียนรู้ตลอดชีวิต 5) มีความสามารถในการทำงานแบบร่วมมือรวมพลังเพื่อส่งเสริมการพัฒนาชีวิตในลักษณะเครือข่าย 6) มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลบูรณาการรายวิชา 7) มีความสามารถในการสื่อสารที่หลากหลาย ดังนั้นครูในยุคดิจิทัล จึงต้องมีความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเองเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา อีกทั้งยังต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา เน้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเอง และต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับลักษณะของผู้เรียนให้มีความเป็นดิจิทัลมากขึ้น

แนวทางการพัฒนาครูไทยในยุคดิจิทัล

โลกเปลี่ยนแปลงไปทุกวัน การศึกษาไทยจึงต้องปรับตัวและพัฒนาให้ทันกับความเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะครูไทยในยุคนี้ จะต้องเข้าใจผู้เรียนในยุคดิจิทัล (Digital Learners) การกำหนดเป้าหมาย และทิศทางการศึกษาไทย โดยเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม เป็นเป้าหมายหลักของการศึกษาในการจัดการศึกษาต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา ใช้ความรู้ให้เหมาะกับบริบทของสังคม เน้นการสร้างอัตลักษณ์ของคนไทยให้สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ และการที่จะทำให้คนไทยมีคุณภาพต้องอาศัยครูที่มีคุณภาพจึงเป็นหน้าที่ของหน่วยงานการศึกษาที่ต้องพัฒนาครูให้เป็นครูยุคใหม่ไปช่วยผลิตคนที่สังคมต้องการ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาที่ต้องคำนึงถึงผู้เรียนในยุคดิจิทัลที่มีลักษณะแตกต่างไปจากผู้เรียนยุคก่อน ประเทศไทย 4.0 เน้นเศรษฐกิจและนวัตกรรม (New Engines of Growth) นโยบายของรัฐบาลในการผลิตครู พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ 12 กันยายน พ.ศ. 2557 ได้กล่าวว่า “พัฒนาระบบการผลิตและพัฒนาครูที่มีคุณภาพและมีจิตวิญญาณของความเป็นครู เน้นครูผู้สอนให้มีวุฒิตรงตามวิชาที่สอน นำเทคโนโลยีสารสนเทศและเครื่องมือที่เหมาะสมมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยครู เพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งปรับระบบการประเมินสมรรถนะที่สะท้อนประสิทธิภาพ การจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 6-7)

Juke (Juke, 2013) ได้กล่าวถึงลักษณะผู้เรียนในยุคดิจิทัล 10 ประการ ดังนี้ 1) ชอบที่จะได้รับข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายโดยเร็ว 2) ชอบที่จะทำงานหลายด้านควบคู่กันไป เป็นพหุภารกิจ (Multi Tasks) 3) ชอบให้มีภาพ เสียง และวิดีโอมาก่อนตำรา 4) ชอบเข้าถึงสารสนเทศที่เป็นมัลติมีเดีย มีปฏิสัมพันธ์ และเชื่อมโยงหลายมิติ 5) ชอบเครือข่ายหรือมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นพร้อม ๆ กัน 6) ชอบเคลื่อนย้ายไปมาระหว่างสถานที่เรียนจริงกับสถานที่ใด ๆ ที่สามารถพบปะกันได้ โดยใช้เครื่องมือดิจิทัลเป็นเครือข่าย 7) ชอบทำงานเป็นเครือข่ายหรือมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันกับคนอื่น 8) ชอบเรียนรู้แบบแสวงหาอย่างต้นตัว (Just-in-Time) 9) ชอบการมีเพื่อน การบริการ การตอบสนองต่อคำถาม การให้เกียรติการให้รางวัล 10) ชอบการเรียนรู้สิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง สิ่งที่เป็นประโยชน์และสนุก

ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพจะให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง หลังเข้าสู่อาชีพครูเป็นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติจริง เป็นการปรับใช้ความรู้และทักษะให้เหมาะสมกับสถานการณ์จริง ตามสถานการณ์โลกที่เข้าสู่ยุคสมัยใหม่ ซึ่งคาดหวังสมรรถนะที่พึงประสงค์ใหม่ของผู้เรียน ครูต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสมรรถนะที่พึงประสงค์ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2556) สอดคล้องกับ McKinsey (McKinsey, 2007, Darling-Hammond and Rothman, 2011, อ้างถึงใน สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย, 2556) ที่กล่าวว่า สถานภาพการพัฒนาครู คุณภาพการศึกษา อยู่ที่คุณภาพของครู ครูคุณภาพ มีปัจจัยสำคัญ 4 ประการ 1) การดึงดูดคนเก่งและคัดเลือกคนเก่งเข้าสู่สายอาชีพครู 2) การเตรียมความพร้อมก่อนที่จะเข้าสู่การเป็นครู 3) การพัฒนาและยกระดับความรู้และสมรรถนะของครูอย่างต่อเนื่อง 4) การรักษาคคนเก่งไว้ในวิชาชีพครู และการฝึกอบรมพัฒนาครูของประเทศที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาสูง มีแนวทางดังนี้ 1) มีเวลาเรียนรู้ร่วมกันของครูภายในโรงเรียน 2) มีการสร้างสมรรถนะสำหรับการสอนในศตวรรษที่ 21 3) มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจสู่โรงเรียน 4) มีระบบใหม่ในการพัฒนาครู 5) มีการฝึกอบรมในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2556) ทั้งนี้ต้องให้สอดคล้องกับการปฏิรูประบบครูศึกษาของประเทศ ซึ่งมีแนวทาง ดังนี้ 1) ปรับปรุงแนวความคิด การคัดสรรบุคคลที่เหมาะสมเข้ามาเป็นครู เน้นคุณลักษณะด้านจิตวิญญาณความเป็นครู 2) พัฒนาคุณภาพคณาจารย์ ครูของครู ทั้งด้านความรู้วิชาการและจิตวิญญาณความเป็นครู 3) กำหนดวิธีการพัฒนาและฝึกอบรมเพื่อการเป็นครูให้ได้ครูดี ครูเก่งที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู 4) ปรับรูปแบบการฝึกอบรมให้ครูเลือกรับการอบรมได้ตามความสนใจและเหมาะสมในการปฏิบัติงาน 5) เร่งรัดให้ตั้งกองทุนพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา

กรอบคิดใหม่ทางการศึกษา จะต้องเปลี่ยนแปลงแนวคิดค่านิยมและแนวปฏิบัติในระบบการศึกษา ไม่ให้เป็นไปตามระบบบริโภคนิยม (Consumerism) เนื่องจากระบบการศึกษาแบบบริโภคนิยม ครูจะเป็นผู้ให้ความรู้แก่ผู้เรียน เป็นการบริโภคความรู้ จึงทำให้ขาดการคิดสร้างสรรค์ (Creative) ดังนั้น เพื่อให้การศึกษาเป็นไปในทิศทางที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษาในการผลิตและพัฒนาครูให้เป็นไปในทางที่เกิดผลผลิตเชิงสร้างสรรค์ (ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ, 2554, น. 1-8) ซึ่งสถาบันการผลิตครู จะต้องนำเอาเทคโนโลยีและสารสนเทศในยุคดิจิทัล มาใช้เป็นเครื่องมือในการผลิตและพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบนวัตกรรมทางการศึกษาได้ และจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและพัฒนาครู ในบทความนี้ ผู้เขียน จึงขอเสนอเป็นแนวทางการผลิตและพัฒนาครูในยุคดิจิทัล (รักจิต สุทธิพงษ์, 2560, น. 344-355) โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ก่อนเข้ามามีการศึกษา เป็นนิสิต/นักศึกษาครูในยุคดิจิทัล

1.1 สถาบันการผลิตครู เปิดหลักสูตร/สาขาวิชาชีพรู ให้นิสิต/นักศึกษาครู ได้เลือกเรียนในหลักสูตร/สาขาวิชาชีพรู มีทั้งวิชาเอกและวิชาโท ซึ่งต้องเป็นที่ต้องการของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา โดยให้แต่ละจังหวัดได้เผยแพร่ข้อมูลอัตราที่ต้องการรับ ในสาขาวิชาที่ขาดแคลนผ่านเว็บไซต์และเปิดรับสมัครผู้ที่สนใจเข้ามามีการศึกษา เพื่อทำการสอบคัดเลือก ให้ผู้สอบได้ลำดับที่ดีที่สุดรับทุนการศึกษาและบรรจุเป็นครูประจำจังหวัด

1.2 สถาบันการผลิตครู ร่วมมือกับสถานศึกษา หรือหน่วยงานผู้ใช้ครูในการจัดการศึกษา ให้นิสิต/นักศึกษาครู ที่มีใจรักที่จะเป็นครู ได้เข้ามาเรียนครู ผ่านระบบการสอบคัดเลือกที่มีการควบคุมจำนวนการผลิตในแต่ละสาขาวิชาที่สอดคล้องกับความต้องการสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งจะเป็นระบบที่รับประกันรายได้และการมีงานทำ หากผ่านเกณฑ์การประเมินสมรรถนะครูมืออาชีพในยุคดิจิทัล

1.3 สถาบันการผลิตครู เปิดระบบสมัครสอบออนไลน์เพื่อคัดเลือกเข้าศึกษาต่อ โดยให้ผู้สมัครสอบได้ทำแบบทดสอบความเป็นครูออนไลน์ และสัมภาษณ์ออนไลน์ ส่งแฟ้มสะสมผลงานออนไลน์ ไฟล์เอกสาร ผลงานด้านจิตอาสา ฯลฯ พร้อมรูปภาพกิจกรรม และคลิปวิดีโอแนะนำตัว ประกาศผลสอบออนไลน์ ให้ผู้มีรายชื่อเข้าค่ายฝึกคนเป็นครู 2 วัน 1 คืน กับ 4 ฐานกิจกรรม ต้องผ่านการประเมิน ร้อยละ 80 ซึ่งเป็นการทดสอบจิตวิญญาณความเป็นครูก่อนเข้าศึกษาในสถาบันผลิตครู 1.3.1) ฐานกิจกรรมเยี่ยมห้องในโรงเรียน (เรียนรู้สภาพปัญหา) 1.3.2) ฐานกิจกรรมช่วยครูสอนเล่าเรื่อง (เรียนรู้วิธีการทำงาน) 1.3.3) ฐานกิจกรรมช่วยสร้างสื่อการสอน (เรียนรู้วิธีการแก้ไข) 1.3.4) ฐานกิจกรรมขอบคุณครูผู้เสียสละ (เรียนรู้วิธีการพัฒนา)

ระยะที่ 2 ระหว่างเข้ามาศึกษา เป็นนิสิต/นักศึกษาครูในยุคดิจิทัล

2.1 สถาบันการผลิตครู ปฐมนิเทศนิสิต/นักศึกษาครูในยุคดิจิทัล ทั้งในรูปแบบของสื่อออนไลน์และแบบเผชิญหน้า (Face to Face) โดยใช้กระบวนการทัศน์ใหม่ทางการศึกษา ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตร/สาขาวิชาชีพครู และเตรียมความพร้อมให้นิสิต/นักศึกษาครูในยุคดิจิทัล มีสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพที่เป็นสากล

2.2 สถาบันการผลิตครู ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาให้ใช้เวลาเรียนในห้องเรียนน้อยลง และให้มีเวลาในการฝึกปฏิบัติจริงในสถานศึกษามากขึ้น ให้นิสิต/นักศึกษาครูในยุคดิจิทัลได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและฝึกแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ในสถานการณ์จริง

2.3 สถาบันการผลิตครู จัดการเรียนการสอนวิชาชีพครู ตามแนวทางการศึกษาในยุคดิจิทัลและฝึกความรับผิดชอบต่อนิสิต/นักศึกษาครู เน้นการสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู และมีอัตลักษณ์ความเป็นชาติไทยที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล โดยจะต้องผ่านการเรียนรายวิชาตามหลักสูตรวิชาชีพครู และเข้าร่วมกิจกรรมเสริมความเป็นครูในยุคดิจิทัล 7 กิจกรรม ภายในเวลาที่ศึกษาตามหลักสูตรก่อนฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษา

2.3.1) กิจกรรมสร้างผู้นำทางวิชาการ/วิชาชีพ 2.3.2) กิจกรรมเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้ 2.3.3) กิจกรรมฝึกกระบวนการคิดแก้ปัญหา 2.3.4) กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สร้างการเรียนรู้ 2.3.5) กิจกรรมรวมพลังพัฒนาคูณภาพชีวิต 2.3.6) กิจกรรมฝึกทักษะเทคโนโลยีดิจิทัล 2.3.7) กิจกรรมฝึกทักษะการสื่อสารดิจิทัล

2.4 สถาบันการผลิตครู ร่วมมือกับสถานศึกษา หรือหน่วยงานผู้ใช้ครูในการจัดการศึกษา ให้นิสิต/นักศึกษาครู มีการฝึกปฏิบัติจริงในสถานศึกษาและมีรายได้ระหว่างเรียน มีการรับประกันรายได้/ตำแหน่งงาน/สวัสดิการ ถ้าผ่านการประเมินตามมาตรฐานครูมืออาชีพ

2.5 สถาบันการผลิตครู ให้นิสิต/นักศึกษาครู ได้นำเสนอผลงานสร้างสรรค์ที่ได้จากการศึกษาตามหลักสูตรแบบบูรณาการ เป็นนวัตกรรมทางการศึกษา เช่น การทำสื่อการสอนที่เน้นการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ และเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์

ระยะที่ 3 การพัฒนาครูประจำการในยุคดิจิทัล

3.1 สถานศึกษา ให้ทุนการศึกษาครูดิจิทัลที่ผ่านการประเมินเพื่อไปศึกษาต่อ หรือการฝึกอบรม ฯลฯ ในสาขาวิชาชีพครู เน้นการใช้ประโยชน์ในด้านการจัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัลเป็นหลัก

3.2 สถานศึกษา มีระบบการส่งเสริมวิชาชีพออนไลน์ ให้ครูขอ/ตอบใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ฯลฯ แบบออนไลน์ได้ที่สถานศึกษา ที่มีระบบเชื่อมต่อไปถึงสำนักงานเขตพื้นที่ฯ หรือครูสภาประจำจังหวัด

3.3 สถานศึกษา มีฐานข้อมูลการพัฒนาครูดิจิทัล แบบออนไลน์ที่เชื่อมโยงกับฐานข้อมูลส่วนกลางให้ครูสามารถเข้าถึงและตรวจสอบเพื่อพัฒนาตนเองได้ และใช้เป็นส่วนหนึ่งของการประกันคุณภาพการศึกษา

3.4 สถานศึกษา ร่วมมือกับสถาบันผลิตครู หรือหน่วยงานที่จัดการฝึกอบรม ฯลฯ เน้นหลักสูตรการสาระความรู้ ลดการใช้ทรัพยากรที่ไม่จำเป็น ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการผลิตและพัฒนาครูดิจิทัล โดยมุ่งเน้นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นภายในตัวครูอย่างแท้จริง

3.5 สถานศึกษา ร่วมมือกับสถาบันการผลิตครู หรือหน่วยงานที่สนับสนุนครูให้มีการอบรมพัฒนาวิชาชีพครูดิจิทัล เช่น ให้ทุนครู เพื่อพัฒนาสื่อดิจิทัลที่ใช้ในการเรียนการสอน

3.6 สถานศึกษา ร่วมมือกับสถาบันการผลิตครู หรือหน่วยงานที่สนับสนุนครูให้มีการทดสอบความรู้ครูดิจิทัล ในด้านวิชาเอก และวิชาชีพครู ทุก ๆ 5 ปี ผ่านระบบออนไลน์ และเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาตนเองในรายการที่ไม่ผ่านเกณฑ์และมีคู่มือชุดความรู้ให้ศึกษาและสอบแก้ตัวเพื่อให้ได้การรับรองคุณภาพครูดิจิทัลมืออาชีพ

3.7 สถานศึกษา ร่วมมือกับสถาบันการผลิตครู หรือหน่วยงานที่สนับสนุนครู จัดการศึกษาและพัฒนาครูดิจิทัล ตามความต้องการของครูดิจิทัลในเขตพื้นที่ โดยยึดหลักการกระจายอำนาจและส่งเสริมการมีธรรมาภิบาล

3.8 สถานศึกษา มีแหล่งเรียนรู้ มีสาระความรู้ที่เป็นประโยชน์ในแต่ละสาขาวิชาแบบการเรียนออนไลน์ ให้ครูดิจิทัล สามารถศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้ทุกสถานที่ที่มีอินเทอร์เน็ต

3.9 สถานศึกษา ให้ครูดิจิทัล ฝึกอบรมทักษะในการทำงานพิเศษทางออนไลน์ หรืองานเฉพาะด้านที่โรงเรียนได้มอบหมาย โดยมีค่าตอบแทนพิเศษให้ หรือนับเป็นภาระงานพิเศษ

3.10 สถานศึกษา ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการฝึกอบรม โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ ให้ความรู้ผู้ปกครองด้านการศึกษา เพื่อช่วยครูดูแลนักเรียนที่บ้านของตนเอง

3.11 สถานศึกษา ให้ครูดิจิทัล ส่งข้อมูลออนไลน์/ผลงานทางวิชาการ/เอกสาร ฯลฯ โดยมีการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลก่อนดำเนินการเผยแพร่ในระบบออนไลน์

3.12 สถานศึกษา ให้ครูดิจิทัล พัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาการตามคุณวุฒิ และสาขาวิชาที่จบมา เพื่อสร้างความเชี่ยวชาญในสาขาวิชา โดยใช้การเรียนออนไลน์ หรือฟังประชุมวิชาการออนไลน์ เป็นหลัก

3.13 สถานศึกษา ให้ครูดิจิทัล พัฒนาระบบความก้าวหน้าทางวิชาการ โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์บูรณาการสอน และการวิจัยแก้ปัญหาในชั้นเรียน เป็นหลัก

3.14 สถานศึกษา สร้างขวัญและกำลังใจให้ครูดิจิทัล โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ เน้นสร้างพลังความดี ยกย่องครูที่มีความรู้ มีคุณธรรม เป็นที่ยอมรับในโรงเรียนและชุมชนโดยรอบ

3.15 สถานศึกษา ให้ผู้บริหาร คณาจารย์ และผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามและประเมินผลครุดิจิทัล โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ หลังจากการฝึกอบรม และมีการ รายงานผลให้เขตพื้นที่เป็นระยะ เพื่อประเมินความดีความชอบในระบบออนไลน์

บทสรุป

กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษากับการพัฒนาครูไทยในยุคดิจิทัล เป็นแนวคิดใหม่ ทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของบริบท โลกและได้เห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ตลอดจนให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่าง สร้างสรรค์ สามารถปรับตัวและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ โดยมีทักษะการสื่อสารที่มี ประสิทธิภาพ และมีความสามารถในการจัดการและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือใน การเรียนรู้ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมได้อย่างสูงสุด ทำให้สถาบันผลิตครูในประเทศ ไทยต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษาในการผลิตและพัฒนาครูให้สอดคล้องกับ การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) ซึ่งมีความสำคัญมากในปัจจุบัน ดังนั้นครูไทยยุคใหม่ จึงต้องมีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการ เรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนในยุคดิจิทัล (Digital Age) ได้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และ ยกระดับการศึกษาไทยให้มีคุณภาพ ครูไทยยุคใหม่ควรจะต้องพัฒนาตนเองให้มีความเป็น ดิจิทัลมากขึ้น

คำถามท้ายบท

1. กระบวนทัศน์ คืออะไร และมีความสำคัญอย่างไรกับการพัฒนาการศึกษาไทย
2. กระบวนทัศน์เก่าและกระบวนทัศน์ใหม่ มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร
3. สภาพปัญหาของการจัดการศึกษาไทยตามกระบวนทัศน์เก่า มีลักษณะอย่างไร
4. แนวคิดการศึกษาในยุคดิจิทัล คืออะไร และมีแนวทางการจัดการศึกษาอย่างไร
5. สภาพปัญหาของครูไทยในปัจจุบัน คืออะไร และมีแนวทางการแก้ปัญหาอย่างไร
6. ครูในยุคดิจิทัล มีคุณลักษณะอย่างไร และมีบทบาทอย่างไรในการเรียนการสอน
7. สภาพปัญหาของการผลิตครูไทย คืออะไร และมีแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างไร
8. การพัฒนาทักษะดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ของครู มีแนวทางการพัฒนาอย่างไร
9. สภาพปัญหาของการพัฒนาครูไทย คืออะไร และมีแนวทางการพัฒนาครูอย่างไร
10. การพัฒนาครูในยุคดิจิทัล ตามกระบวนทัศน์ใหม่ของสถาบันผลิตครู เป็นอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- จินตนา สุจจันท์. (2556). *การศึกษาและการพัฒนาชุมชนในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ชลิตา รัชพลเมือง. (2557). *กระบวนการทัศน์พัฒนศึกษา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์. (2559). *การศึกษาไทย 4.0 ในบริบทการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2559, จาก <http://www.moe.go.th/websm/2016/aug/354.html>.
- แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2559). *DIGITAL THAILAND*. กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และคณะ. (2554). *CCPR กรอบคิดใหม่ทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพพรรณ เกียรติโชติชัย. (2545). *กระบวนการทัศน์ใหม่แห่งการศึกษาในทศวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์การศึกษา.
- ภาสกร เรืองรอง และคณะ. (2556). *เทคโนโลยีการศึกษากับครูไทยในศตวรรษที่ 21*. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 5 (พิเศษ), 195–206.
- รักษิต สุทธิพงษ์. (2560). *กระบวนการทัศน์ใหม่ทางการศึกษากับการพัฒนาครูไทยในยุคดิจิทัล*. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 19(2), 344–355.
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2544). *การศึกษาทุนนิยมและโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์ คบไฟ.
- วิภา เจริญภัณฑารักษ์. (2558). *MOOC: การศึกษาฟรีแบบเปิดในยุคดิจิทัล*. วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ, 8(2), 1–15.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). *กระบวนการทัศน์ใหม่ทางการศึกษา กรณีทัศน์ต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย. (2556). *การจัดทำยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดความรับผิดชอบ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). *สถานภาพการผลิตและพัฒนาครูในประเทศไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: พรินทวาทกราฟฟิค.
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2555). *แนวคิดเชิงนวัตกรรมสำหรับการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21*. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 4(2), 117–128.

- สุทธิย์ เมฆินทร์. (2550). *จุดเปลี่ยนประเทศไทย: เศรษฐกิจพอเพียงในกระแสโลกาภิวัตน์*.
กรุงเทพฯ: การเงินธนาคาร.
- อมรรัตน์ วัฒนธรร. (2556). การศึกษาครูกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อความงอกงามของคนและ
สังคม Teacher Education and Change for Human and Social Growth. *วารสาร
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 15(1), 111–116.
- Bruce, W., Devon, J., and Floyd, B. (2013). *Planning for technology: A guide for school
administrators, technology coordinators and curriculum leaders*. California, United
States of America.
- Dron, J. (2005). *Digital student and their use of e-learning environments*. IADIAS
Conference. Retrieved from
http://www.academia.edu/2656264/DigitalStudentsandtheirUseofeLearning_Environment

บทที่ 8

เศรษฐศาสตร์ทางการศึกษากับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทย

ปัญหาของคุณภาพการศึกษาไทย นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอนแล้วยังมีปัจจัยทางการบริหาร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาการศึกษา และการแก้ปัญหาคุณภาพการศึกษาไทยที่ผ่านมา นั้น มุ่งแก้ปัญหาที่โครงสร้างและการบริหารจัดการ โดยใช้งบประมาณในการพัฒนาระบบการศึกษาและการบริหารงานบุคคลจำนวนมาก แต่ยังไม่สามารถทำให้คุณภาพการศึกษาสูงขึ้นได้ จึงต้องมีการปฏิรูปการศึกษาที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจการใช้งบประมาณในการพัฒนาการศึกษาให้ลงสู่ผู้เรียน จึงเป็นการลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างแท้จริง เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการทำงานสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว ส่งผลต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้นิสิตมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดของเศรษฐศาสตร์ทางการศึกษา
2. เพื่อให้นิสิตสามารถวิเคราะห์ปัญหาการจัดการศึกษาตามหลักเศรษฐศาสตร์ได้
3. เพื่อให้นิสิตตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาไทย

สาระการเรียนรู้

1. บทความเศรษฐศาสตร์ทางการศึกษากับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทย

กิจกรรมและวิธีสอน

1. ให้นิสิตศึกษาเอกสารคำสอน บทที่ 8 และทำแบบทดสอบตามเวลาที่กำหนด
2. ให้นิสิตแบ่งกลุ่มตามเนื้อหาการเรียนรู้ และเขียนสรุปความรู้ในกระดานบว๊ฟ
3. ให้นิสิตวิเคราะห์ปัญหาการศึกษา และนำเสนอความรู้เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้
4. ให้นิสิตเขียนสะท้อนคิดเกี่ยวกับความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับในบทเรียน
5. ให้นิสิตตอบคำถามท้ายบท ร่วมกันสรุปบทเรียน และมอบหมายงานบทต่อไป

สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้

1. เอกสารคำสอน 161423 ประเด็นคัดสรรทางการศึกษา
2. สื่อการสอน PowerPoint บทที่ 8
3. ใบงานกลุ่มและคำถามท้ายบท
4. กระดาษบรูฟและปากกาเมจิก
5. คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

วิธีการประเมินผล

1. การบันทึกการเรียนรู้และตอบคำถามท้ายบท
2. การนำเสนอความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
3. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียนและการทำงานกลุ่ม

บทความเศรษฐศาสตร์ทางการศึกษากับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทย

แนวคิดของเศรษฐศาสตร์การศึกษา

การศึกษามีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและการสร้างได้ของประชาชน บุคคลที่ได้รับโอกาสทางการศึกษาจะมีโอกาสประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพมากกว่าบุคคลที่ขาดโอกาสทางการศึกษา แต่อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการศึกษาในปัจจุบันทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมในด้านรายได้ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มีการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นระบบภายใต้งบประมาณที่จำกัด โดยนำแนวคิดเศรษฐศาสตร์การศึกษามาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาทุนมนุษย์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ กล่าวคือ การลงทุนทางการศึกษาเพื่อสร้างคนไทยรุ่นใหม่ให้มีคุณภาพ มีศักยภาพในการแข่งขันและเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน เป็นการลงทุนที่คุ้มค่าในระยะยาว แต่ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายในการสนับสนุนงบประมาณทางการศึกษา

เศรษฐศาสตร์การศึกษา (Economics of Education) มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทย ในด้านการวิเคราะห์คุณค่าของการศึกษาในเชิงเศรษฐศาสตร์ และเป็นการศึกษาความต้องการกำลังคนของประเทศในด้านผลผลิต ผลกระทบ และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากระบบการศึกษา ตลอดจนการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในการจัดการศึกษาให้คุ้มค่ากับการลงทุน ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการได้มีการนำความรู้ทางเศรษฐศาสตร์การศึกษาเข้ามาใช้ประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนากำลังคนควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพจะทำให้คนมีคุณภาพ มีรายได้ มีความสุขในการทำงานและการใช้ชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ถือเป็นประโยชน์สูงสุดในการบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษา

เป้าหมายของการศึกษา (Goal of Education) จะแตกต่างจากเป้าหมายของธุรกิจ เนื่องจากเป้าหมายทางการศึกษา มุ่งให้คนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เพื่อตอบสนองความต้องการของชีวิต ซึ่งได้จากการศึกษาที่มีคุณภาพและมีมาตรฐาน (Accountability in Education) ดังนั้นในการจัดการศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง จึงต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การศึกษา และการใช้ทรัพยากรในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ประกอบกับสามารถคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้น ดังนั้น เศรษฐศาสตร์การศึกษา จึงเป็นแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองให้มีทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ มีประสบการณ์ในการทำงาน มีความรู้ในการดูแลสุขภาพ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม และรับรู้ข้อมูลข่าวสารของตลาดแรงงานที่ทันสมัยเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจในอนาคตได้ (รพีชิต สุทธิพงษ์, 2559, น. 2-15)

การพัฒนาคนเป็นการสะสมทุนมนุษย์ เป็นหน้าที่ของระบบการศึกษา ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ สิ่งสำคัญในการวางแผนพัฒนากำลังคนและการศึกษา จะต้องเน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางโดยใช้กระบวนการทางการศึกษา โดยคำนึงถึงการพัฒนาประเทศในระยะยาว เพื่อให้คนมีคุณภาพ มีมาตรฐาน และเป็นกำลังหลักในการพัฒนาประเทศ สอดคล้องกับโพธิ์บุรุษ สิ้นลารัตน์ และคณะ (2553) ที่กล่าวว่า การวางแผนในการผลิตคนจะต้องสอดคล้องกับตามความต้องการของตลาดแรงงาน การผลิตคนที่ไม่ตรงตามความต้องการของสังคม หรือผลิตเกินความต้องการของตลาดแรงงาน ทำให้เกิดความสูญเปล่าทางการศึกษา ดังนั้น การวางแผนพัฒนากำลังคนและการศึกษา จะต้องคาดการณ์อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อัตราการจ้างงานในสาขาอาชีพต่าง ๆ และคำนึงถึงการผลิตคน เพื่อทดแทนอัตราเกษียณ ประกอบกับการลงทุนทางการศึกษา และพิจารณาความสำคัญของอัตราผลตอบแทนภายใน และคำนึงถึงผลตอบแทนในการลงทุนจะพิจารณาจากประโยชน์ (Benefit) ที่ได้รับการลงทุน หรือต้นทุน (Cost) ในแต่ละระดับการศึกษา จะทำให้เกิดความคุ้มค่าในการลงทุนที่ใช้ในการพัฒนาคนอย่างไม่สูญเปล่า

อย่างไรก็ตามการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าจะต้องอาศัยกำลังคนที่มีคุณภาพ การจัดการศึกษาที่ดี และเป็นไปอย่างทั่วถึง สามารถทำให้คนไทยมีคุณภาพได้ในทางตรงกันข้ามหากการจัดการศึกษาขาดคุณภาพ ขาดมาตรฐาน ย่อมส่งผลให้คนไทยขาดคุณภาพด้วยเช่นกัน การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนากำลังคนของประเทศ ผู้บริหารการศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จึงต้องมีการวางแผนการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม มุ่งสู่การพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพ ทั้งนี้คนที่มีคุณภาพและมีประโยชน์ จะมีโอกาสสร้างรายได้ และมีความมั่งคั่งในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ การได้รับการศึกษา ทำให้คนมีรายได้จากการคิดค้นนวัตกรรม เพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ และทำให้เป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม เคารพกฎหมายและรักษาสีขาวดลอม การนำความรู้ทางวิชาการมาใช้ในการประกอบอาชีพ จะทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น ทำให้ประเทศชาติเข้มแข็ง ซึ่งในอนาคตจะมีการเคลื่อนย้ายแรงงาน มีการผลิต และการบริการที่เน้นความเชี่ยวชาญตามความถนัด ความชำนาญเฉพาะในการผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพ แรงงานจึงต้องมีความรู้ในการทำงาน (Knowledge Worker) และส่งเสริมการผลิตทรัพย์สินทางปัญญาให้มีเพิ่มมากขึ้น

สรุปได้ว่า แนวคิดเศรษฐศาสตร์การศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทยในด้านการลงทุนทางการศึกษาเป็นอย่างมาก การจัดสรรผลประโยชน์ทางการศึกษา จะต้องเป็นไปอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม เพื่อสร้างระบบคุณภาพในการจัดการศึกษา และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะต้องทำให้คนไทยได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

ความหมายของเศรษฐศาสตร์การศึกษา

นักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์การศึกษาทั้งในและต่างประเทศ ได้ให้ความหมายเศรษฐศาสตร์การศึกษา ว่าเป็นการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของการศึกษาที่มีต่อโครงสร้างการประกอบอาชีพ กระบวนการจัดหางาน การเลื่อนตำแหน่ง การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างภูมิภาค การกระจายรายได้ของแรงงาน และโอกาสในการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Blaug, 1966, 1970) เศรษฐศาสตร์การศึกษา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการในการสะสมทุนมนุษย์ผ่านการศึกษา และการฝึกอบรม การสร้างการศึกษา เทคโนโลยีการศึกษา คุณภาพการศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ประสิทธิภาพของการศึกษา ความสูญเสียทางการศึกษา ผลตอบแทน และผลประโยชน์จากการศึกษา ผลกระทบของการศึกษาต่อการจ้างงาน ผลลัพธ์ของการศึกษา การวางแผนทางการศึกษา ต้นทุนของการศึกษา และการจัดหาเงินทุนเพื่อการศึกษา (Pascharopoulos, 1987, 1996, 2004) สอดคล้องกับচারุ อุดมไพจิตรกุล (2546) ได้กล่าวว่า เศรษฐศาสตร์การศึกษา เป็นการนำความรู้ไปใช้เป็นเครื่องมือในการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา เพื่อให้ประชาชนได้รับโอกาสทางการศึกษา การใช้ทรัพยากรอันจำกัดเพื่อผลิตความรู้ และทักษะผ่านการเข้าศึกษาอย่างเป็นทางการ และพิจารณาความรู้ และทักษะเหล่านี้ได้ถูกกระจายไปยังกลุ่มคนในสังคม

เศรษฐศาสตร์การศึกษา เป็นการศึกษาถึงมนุษย์ และสังคมว่าจะใช้ทรัพยากรที่มีค่าไม่ว่าจะเป็นเงิน ที่ดิน อาคารสถานที่ วัสดุต่าง ๆ แม้กระทั่งเวลาให้มีค่าได้อย่างไรในการฝึกอบรม และให้การศึกษาแก่มนุษย์และเยาวชนในสังคมให้มีความรู้ ความสามารถให้เป็นคนดี เป็นคนที่สมบูรณ์แบบ (Educated Person) (ชร สุนทรายุทธ, 2553) สอดคล้องกับชัยวัฒน์ สหัสกุล และคณะ (2558) ได้กล่าวว่า เศรษฐศาสตร์การศึกษา หรือเศรษฐกิจการศึกษา หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับการลงทุนทางการศึกษาของบุคคลและสังคม โดยพิจารณาทั้งในเรื่องต้นทุนหรือทรัพยากรที่สูญเสียไป และผลตอบแทนทางการศึกษา ซึ่งสถานศึกษาจะต้องคำนึงถึงผลผลิต หรือผลลัพธ์หลักของสถานศึกษาที่เป็นรูปธรรม สิ่งลงทุนจะต้องเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน ตลอดจนชุมชนและสิ่งแวดล้อม การศึกษาจึงเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องจึงต้องให้ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์การศึกษา

สรุปได้ว่า เศรษฐศาสตร์การศึกษา หมายถึง การศึกษาผลกระทบ และผลลัพธ์ทางการศึกษาในด้านการลงทุนทางการศึกษา การพิจารณาต้นทุน และการจัดหาทุน การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในการจัดการศึกษาเพื่อให้คนไทยมีความรู้และทักษะในการทำงาน เพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดรายได้ มีการจ้างงาน และมีความสุขในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นผลมาจากการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ

ความสำคัญของการศึกษาตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์การศึกษา

ปัจจัยทางการศึกษา เป็นผลกระทบต่อยปัจจัยอื่น ๆ ตามที่นักเศรษฐศาสตร์ ได้อธิบายถึงปัจจัยที่กำหนดรายได้ตลอดชีวิตของมนุษย์ คือ 1) รายได้ของคนเมื่อทำงานจะสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับระดับการศึกษา หากระดับการศึกษาต่ำ รายได้ก็จะต่ำ หากระดับการศึกษาสูง รายได้ก็จะสูง (Original Income) 2) หลังจากทำงานมาระยะหนึ่ง เริ่มมีความชำนาญ มีทักษะที่ดี เริ่มมีรายได้ที่แตกต่างกัน จากการประเมินความดีความชอบ หรือมีประสบการณ์ (Experience) และมีรายได้เพิ่มขึ้นจนสูงสุด เมื่อใกล้เกษียณ และหยุดลงหลังเลิกงาน 3) รายได้เบื้องต้นกับประสบการณ์ จะต้องคำนึงถึงสุขภาพที่เป็นปัจจัย (Strength) หากสุขภาพไม่ดี ส่งผลต่อการทำงาน 4) รายได้ตลอดชีวิตของคน ประกอบด้วย รายได้เบื้องต้น ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และสุขภาพ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการปรับตัว หรือความก้าวหน้าของสาขาอาชีพ (Progress in Occupation) หากไม่ปรับตัว หรือพัฒนาวิชาชีพของตนเอง รายได้ย่อมลดลง 5) ปัจจัยความเจริญก้าวหน้าของระบบเศรษฐกิจ หรือเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจ (Progress in the Economy as a Whole) (ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ, 2554)

การปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ จึงเป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ให้กับคนไทยอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิต เริ่มตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายการศึกษา กำหนดนโยบายการพัฒนาการศึกษาที่เน้นการสร้างนวัตกรรมและการพัฒนาวิชาชีพ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาครู และจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับคนไทย ตลอดจนมีการประเมินผลและปรับปรุงระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล เพื่อนำพาประเทศชาติไปสู่ความเจริญยั่งยืน

การจัดสรรงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดในการพัฒนาทุนมนุษย์ จึงปัจจัยที่สำคัญในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ประกอบกับการวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จะต้องตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงาน ให้คนมีทักษะการเรียนรู้และการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีเหตุผล มีความสามารถแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและสามารถใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าว ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานแต่ละพื้นที่ เป็นการทำงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ มุ่งความสำคัญของผลผลิตทางการศึกษา ตลอดจนมีการใช้งบประมาณแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์เน้นผลผลิต นำไปสู่การกำหนดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการจัดการศึกษา ทั้งนี้จะต้องประสานแผน ประสานงาน ประสานเงิน ประสานคนของแต่ละหน่วยงานในแต่ละระดับพื้นที่ในลักษณะเครือข่าย ร่วมกันจัดทำแผนกลยุทธ์นำไปสู่การปฏิบัติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2556) จึงจะทำให้การศึกษาของประเทศไทยมีคุณภาพยิ่งขึ้น

การศึกษาเป็นการพัฒนาทุนมนุษย์ เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศชาติ และถ้าบุคคลมีความรู้ มีทักษะในการทำงาน และเป็นพลเมืองที่ดี จะสามารถแก้ไขปัญหาสังคม และเศรษฐกิจของประเทศได้ ซึ่งเศรษฐศาสตร์กับการศึกษามีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากเศรษฐศาสตร์การศึกษา เป็นเรื่องของการลงทุนให้เกิดคุณค่าในการพัฒนาการศึกษา สอดคล้องกับ World Bank (2014) ได้กล่าวว่า “นักเศรษฐศาสตร์การศึกษาจะวิเคราะห์สิ่งที่กำหนด หรือสร้างการศึกษา และสิ่งที่เป็ผลกระทบของการศึกษา ต่อบุคคลสังคม และเศรษฐกิจที่คนอาศัยอยู่ โดยมุ่งอธิบายการกำหนดผลลัพธ์ของการลงทุนทางการศึกษา และการสร้างทุนมนุษย์ ความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษา และตลาดแรงงาน โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับประสิทธิภาพ ความเท่าเทียม และคุณภาพการศึกษา รวมทั้งเพื่อยกระดับประสิทธิผลของการปฏิรูปการศึกษา”

การพัฒนาระบบการศึกษาของประเทศขึ้นอยู่กับนโยบายการศึกษาของผู้นำประเทศ ตลอดจนผู้บริหารการศึกษาจะต้องมีความเข้าใจในเป้าหมายของการศึกษาอย่างทอ่งแท้ เพื่อให้การกำหนดนโยบายการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ด้วยเหตุนี้ นักเศรษฐศาสตร์การศึกษาจึงได้เข้ามามีบทบาทสำคัญทางการศึกษามากยิ่งขึ้น และการปฏิรูปการศึกษา จึงเป็นความท้าทายของผู้บริหารการศึกษาทุกระดับในการพัฒนาระบบคุณภาพการศึกษา และยกระดับการเรียนรู้ สอดคล้องกับ World Bank (2014) ได้กล่าวถึงแนวคิดหลักของเศรษฐศาสตร์การศึกษาไว้ 6 ประการ คือ 1) การวิเคราะห์เชิงเศรษฐกิจของตัวแทรกแซงทางการศึกษา (Economic Analysis of Education Interventions) 2) การเงิน และค่าใช้จ่ายในการศึกษา (Finance and Expenditures in Education) 3) ความร่วมมือของภาครัฐและเอกชนในภาคการศึกษา (Public-Private Partnerships) 4) การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management) 5) การประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) และ 6) คุณภาพการศึกษา (Quality of Education) เป็นหลักคิดให้ผู้บริหารการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงการใช้งบประมาณด้านการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างคนไทยให้เข้มแข็ง และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า เศรษฐศาสตร์การศึกษา เป็นการศึกษาผลกระทบของการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่อย่างจำกัดในการผลิตความรู้ และทักษะของแรงงานในการประกอบอาชีพ เน้นการเพิ่มรายได้ของแรงงานเพื่อสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ล้วนเป็นปัจจัยในการกำหนดทิศทางพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทย ปัจจุบันด้านเศรษฐกิจมีอิทธิพลมากต่อการพัฒนาการศึกษา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำทางการศึกษาของประเทศ ให้ความสำคัญในการผลักดันและสนับสนุน ให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทยอย่างแท้จริง

ปัญหาคุณภาพการศึกษาไทยตามแนวเศรษฐศาสตร์การศึกษา

คุณภาพการศึกษา และความเป็นมาตรฐาน คือ การดำเนินงานให้ได้ผลผลิตทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ มีมาตรฐานตามเกณฑ์ที่สังคมยอมรับ โดยใช้งบประมาณที่ได้รับการจัดสรร สามารถวัดผลผลิตได้อย่างเป็นรูปธรรม ในแนวคิดนี้ได้นำความรู้ทางเศรษฐศาสตร์การศึกษามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา จะทำให้ผู้บริหารการศึกษา ทราบถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงบประมาณ และการลงทุนทางการศึกษา (จร สุนทรายุทธ, 2553) เพื่อหาแนวทางแก้ไขอย่างเป็นระบบ และวางแผนพัฒนากำลังคนในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ โดยเน้นการพัฒนาคนเป็นสำคัญ ในการพัฒนาคนต้องอาศัยกระบวนการทางการศึกษา เพื่อสร้างคนคุณภาพ ถึงแม้ว่าการปฏิรูปการศึกษาจะทำให้ครูมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีคุณวุฒิและรายได้เพิ่มขึ้น แต่การดำเนินงานที่ผ่านมายังไม่สามารถทำให้เกิดคุณภาพการศึกษาได้ และจากผลการทดสอบความรู้ด้านวิชาการระดับนานาชาติ PISA และ TIMSS ปี 2003 พบว่า นักเรียนไทยในระดับชั้นมัธยมศึกษา มีผลคะแนนอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำ ซึ่งเป็นตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา สอดคล้องกับรายงานของ World Economic Forum ปี 2014 ได้นำเสนอว่า คุณภาพการศึกษาไทยอยู่ในอันดับที่ 86 ของโลก และอันดับที่ 7 ของอาเซียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2556)

ระบบการศึกษาไทยยังขาดคุณภาพและมาตรฐาน ตั้งแต่ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิตที่มีแต่ปริมาณ ซึ่งรัฐบาลได้ใช้งบประมาณจำนวนมากในการลงทุนทางการศึกษา อีกทั้งยังได้มีการระดมทรัพยากรต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ แต่ผู้บริหารการศึกษาส่วนใหญ่ไม่สามารถใช้งบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขาดการตัดสินใจที่ดีในการบริหารจัดการ ขาดการติดตามและประเมินผล เน้นการผลิตผลงานในระยะสั้น ทำให้ไม่เกิดผลลัพธ์ตามเป้าหมายทางการศึกษา เห็นได้ชัดจากงบประมาณที่ได้จัดสรรลงในระบบการศึกษา แต่ผลผลิตที่ได้กลับไม่สัมพันธ์กับงบประมาณ ผลลัพธ์ที่ได้ คือคนขาดคุณภาพ สอดคล้องกับ Tangchuan (Tangchuan, 2011) ที่กล่าวว่า ปัญหาการศึกษามีตั้งแต่ระดับนโยบายไปจนถึงการปฏิบัติ ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะปัญหาคณาจารย์ขาดคุณภาพ ขาดความพร้อมในการปฏิบัติงาน รวมถึงการใช้จ่ายงบประมาณที่ขาดประสิทธิภาพ ทำให้เกิดปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา และเกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ เช่นเดียวกับอัมมาร สยามวาลา และคณะ (2555) ได้สรุปว่า “ใจกลางของปัญหาการศึกษาไทยจึงไม่ใช่การขาดทรัพยากร แต่เป็นการขาด “ประสิทธิภาพ” ในการใช้ทรัพยากร อันเนื่องมาจากการขาด “ความรับผิดชอบ” ของระบบการศึกษา การปฏิรูปคุณภาพการศึกษา จึงต้องมุ่งไปที่การสร้าง ความรับผิดชอบของผู้จัดการศึกษาทั้งรัฐและเอกชน”

ในช่วงเวลาที่ผ่านมารัฐบาลได้สนับสนุนงบประมาณเพื่อการศึกษา ในปี พ.ศ. 2558 สูงกว่า 5 แสนล้านบาท คิดเป็น 4 % ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) นับเป็นการลงทุนด้านการศึกษาค่อนข้างสูง ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะให้ความสำคัญและสนับสนุนงบประมาณอย่างเต็มที่แล้วนั้น การศึกษาไทยยังคงมีปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นผลมาจากระบบการศึกษาที่ขาดทิศทางและความต่อเนื่อง ขาดประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบกับถ้าครูมีรายได้น้อย ไม่พอกับรายจ่ายในชีวิตประจำวัน และมีปัญหาหนี้สินจำนวนมาก ส่งผลให้ครูไม่มีจิตใจที่จะสอนหนังสือ เกิดเป็นความเครียดสะสม อาจทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนตกต่ำ การเพิ่มรายได้ครูเพียงอย่างเดียวอาจยังไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหาที่ถูกต้องและดีที่สุดเพราะไม่ได้แก้ที่ต้นเหตุของปัญหา ดังนั้นครูจึงต้องลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นในการใช้ชีวิตลงด้วย เรียนรู้วิธีการสร้างวินัยทางการเงิน และใช้ชีวิตอย่างพอเพียง จึงจะสามารถแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของตนเองและประเทศได้ ส่งผลทำให้ครูมีเวลาเตรียมสอน และมีความสุขในการสอนมากขึ้น ไม่ต้องกังวลกับปัญหานี้สิน ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งผลให้คุณภาพการเรียนของผู้เรียนดีขึ้น และเกิดการยอมรับในสถานศึกษา ในฐานะที่เป็น “ครูคุณภาพ” สอดคล้องกับไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ (2553) ได้กล่าวถึง “คนคุณภาพ” มี 6 ประการ ดังนี้ 1) มีทักษะในการเรียนรู้ เห็นคุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้ 2) มีทักษะในการทำงานสูง สามารถผลิตและสร้างสรรค์นวัตกรรม 3) มีทักษะในการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี 4) มีอัตลักษณ์ของความเป็นชาติตน รักษาวัฒนธรรม และรักชาติ 5) มีทักษะในการแข่งขันและรู้เท่าทันอิทธิพลของต่างประเทศ มีความคิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์ และ 6) มีคุณธรรม จริยธรรมประจำชาติ ดังนั้น หากต้องการได้ผลผลิตทางการศึกษาที่มีคุณภาพ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องทบทวนแนวคิดและกระบวนการผลิตคนให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง โดยเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีธรรมาภิบาล ให้สถานศึกษาได้รับตรวจสอบภายในองค์กรที่มุ่งสอบทานการปฏิบัติงาน ด้านการใช้จ่ายงบประมาณในการจัดการศึกษา โดยใช้ระบบการตรวจสอบภายใน เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จอย่างมีคุณภาพ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) โดยพิจารณาผลการดำเนินงานว่าบรรลุเป้าหมาย หรือผลลัพธ์ของสถานศึกษาที่ได้กำหนดไว้ในแผนกลยุทธ์หรือไม่ 2) ประสิทธิภาพ (Efficiency) โดยพิจารณาผลงานที่เกิดจากการใช้งบประมาณของสถานศึกษาว่าสามารถดำเนินงานได้มากน้อยเพียงใด และมีคุณภาพหรือไม่ 3) ความประหยัด (Economy) โดยพิจารณาจากการใช้ทรัพยากร และงบประมาณในการดำเนินงานว่าสามารถใช้อย่างคุ้มค่า และเกิดผลงานตามเป้าหมายทางการศึกษาหรือไม่ (ธร สุนทรายุทธ, 2553) ยกตัวอย่าง เช่น

การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ส่วนใหญ่ฝ่ายบริหารจะมีการอบรมแบบทั่วไปกับการอบรมแบบเฉพาะ สิ่งที่ตามมาคือค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการอบรม และแนวทางการอบรม เป็นเรื่อง que ผู้บริหารสถานศึกษาต้องตัดสินใจ โดยยึดประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา กิจกรรมพัฒนาคนต้องใช้เกณฑ์ทางเศรษฐศาสตร์การศึกษา การวางแผนกำลังคน และการศึกษา (Manpower and Educational Planning) ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูที่มีคุณภาพ ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ว่า “ควรสนับสนุนให้คนดีคนเก่ง เข้ามาปกครองประเทศ และกันคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ” (ธร สุนทรายุทธ, 2553) จึงจะนำความเจริญมาให้สถานศึกษา สังคมและประเทศชาติ

สรุปได้ว่า ปัญหาคุณภาพการศึกษาไทยตามแนวเศรษฐศาสตร์การศึกษา เป็นการลงทุนทางการศึกษาที่ไม่คุ้มค่ากับผลลัพธ์ที่ได้ หรือเป็นการลงทุนทางการศึกษาที่ขาดทิศทางและเป้าหมายในการจัดการศึกษา เป็นการใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องขาดการตัดสินใจที่ดี ขาดความรับผิดชอบในการดำเนินงานด้านงบประมาณ ส่งผลกระทบให้ผู้เรียนไม่ได้รับประโยชน์จากการลงทุนทางการศึกษาอย่างสูงสุด และไม่สามารถวัดคุณภาพการใช้จ่ายงบประมาณจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้

แนวทางการพัฒนาการศึกษาตามหลักเศรษฐศาสตร์การศึกษา

การพัฒนาการศึกษาต้องสอดคล้องกับแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับมุมมองและจุดเน้นของประเทศว่า จะพัฒนาในด้านใดก่อน สำหรับในมุมมองของนักเศรษฐศาสตร์เห็นว่า จะต้องพัฒนาเศรษฐกิจให้มีความเจริญก้าวหน้าก่อน ทำให้คนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีระดับรายได้หรือผลผลิตมากขึ้น ลดปัญหาของการกระจายรายได้ให้เกิดความเท่าเทียมกัน ส่วนนักการศึกษาที่มีจุดเน้นที่ประนีประนอมเพื่อลงสู่การปฏิบัติในการปฏิรูปประเทศ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยการเพิ่มรายได้หรือผลผลิต (GDP) ที่สามารถวัดได้จากผลผลิต รายได้และรายจ่าย องค์ประกอบด้านความก้าวหน้าของเทคโนโลยี การเพิ่มประสิทธิภาพของผลผลิต และปัจจัยการผลิต การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การปรับปรุงองค์กร ทัศนคติ และอุดมคติของคนในประเทศอันเนื่องมาจากระบบการศึกษามีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ การพัฒนาคุณภาพการศึกษากับการลงทุนด้านการศึกษา เป็นสิ่งที่ผู้บริหารการศึกษาจะต้องทบทวนแผนการศึกษาเพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายพัฒนาคุณภาพการศึกษาของหน่วยงานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ สร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้คนไทยได้มีโอกาสเรียนรู้ มีทักษะความสามารถในการประกอบอาชีพ ลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ เห็นได้ชัดว่าการศึกษามีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

การศึกษา จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนและการพัฒนาประเทศ ปัจจัยหลักทางเศรษฐศาสตร์การศึกษาช่วยผลักดันเศรษฐกิจของประเทศให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ดังพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ซึ่งได้พระราชทานแก่คณะครูและนักเรียน ณ ศาลาดุสิดาลัย ในปี พ.ศ. 2524 ที่ว่า “การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประชากร และประเทศชาติ ทั้งนี้ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพและประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศ ก็ย่อมทำได้สะดวก รวดเร็ว” (ไพฑูริย์ สินลารัตน์ และคณะ, 2553) สอดคล้องกับดร. สุนทราวุธ (2553) ได้กล่าวว่า ระบบการศึกษาที่ดี มีคุณภาพเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ ผู้ที่มีความรู้มีการศึกษา มีผลต่อการพัฒนาประเทศ ประเทศต้องการพลเมืองที่เป็นผู้นำที่มีความรู้ มีการศึกษาและสามารถสร้างความเจริญต่อชุมชนได้ ถ้าคนมีการศึกษา และมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการแก้ปัญหาเอาชนะอุปสรรคในการทำงาน มีคุณลักษณะที่ดีด้านการมีวินัย มีความรับผิดชอบ มีความเอื้อเฟื้อและมีความเกรงใจ จะทำให้คนมีคุณภาพ และคุณภาพคน เป็นตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอย่างแท้จริง

การประยุกต์ใช้เศรษฐศาสตร์การศึกษากับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาคนให้มีศักยภาพในการแข่งขันในระดับโลก มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย สอดคล้องกับความต้องการของประเทศที่ขับเคลื่อนด้วยเศรษฐกิจ และเป็นไปตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่ชัดเจน คือ การพัฒนาคนให้มีความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยี มีทักษะทางวิชาชีพ มีทักษะการสื่อสารที่เป็นสากล มีความคิดสร้างสรรค์ในการผลิตนวัตกรรม และเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของชาติ มีคุณธรรมจริยธรรม (ไพฑูริย์ สินลารัตน์ และคณะ, 2553) เพื่อสร้างความได้เปรียบทางเศรษฐกิจ แนวคิดเศรษฐศาสตร์การศึกษา จะช่วยให้ผู้บริหารการศึกษามีข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจให้เกิดประสิทธิภาพ ช่วยให้การบริหารจัดการสัมฤทธิ์ผลเป็นไปตามเป้าหมาย สอดคล้องกับดร. สุนทราวุธ (2553) ได้กล่าวว่า การประยุกต์ใช้หลักการทางเศรษฐศาสตร์ในการจัดการศึกษาระดับจุลภาค จะทำให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีหลักคิด คือ 1) ควรใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด ใช้เท่าที่จำเป็น และนำวัสดุบางสิ่งที่ยังไม่หมดประโยชน์กลับมาใช้ใหม่ 2) ควรพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสม ทดแทนบางสิ่ง เพื่อเป็นการประหยัด 3) ควรใช้หลักการบริหารจัดการพัสดุครุภัณฑ์ หรือสินทรัพย์ร่วมกันให้เกิดประโยชน์สูงสุด 4) ควรใช้หลักการบริหารความเสี่ยงที่อาจมีให้เกิดประโยชน์สูงสุด 5) ควรใช้บริการอย่างรวดเร็ว ตรวจสอบข้อจำกัดแล้วแก้ไขให้สายงานคล่องตัว

ความสำคัญของเศรษฐศาสตร์การศึกษาและการลงทุน มีผลต่อประสิทธิภาพของการผลิตของแรงงาน และสัดส่วนของแรงงานที่มีงานทำ และได้งานทำอย่างมีประสิทธิภาพ การลงทุนในการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการอธิบายการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การลงทุนในการพัฒนาการศึกษาประเทศที่มีความเจริญแล้ว จะมีการลงทุนด้านการศึกษาเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้คนมีความรู้ มีคุณภาพ กลับมาพัฒนาประเทศ การลงทุนด้านการศึกษา เป็นรายจ่ายเพื่อการศึกษาของรัฐและเอกชน ถือเป็นการลงทุนในมนุษย์ การศึกษาส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาคนให้มีความรู้ และทักษะที่จำเป็นในการทำงาน ทำให้คนเข้าใจตนเอง และผู้อื่นมากขึ้น สามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางสังคมและความเจริญของเทคโนโลยี การลงทุนในการศึกษา จึงเป็นการเพิ่มความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์เพื่อเพิ่มทุนมนุษย์ในตัวมนุษย์ (Human Capital) และเป็นการเพิ่มศักยภาพในการหารายได้ หรือเพิ่มผลผลิตในตัวมนุษย์มากขึ้น

การพัฒนาการศึกษา จะต้องเตรียมคนเข้าสู่ระบบ และพัฒนาคนในระบบในรูปแบบการฝึกอบรมประเภทต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะในการทำงาน มุ่งเน้นผลผลิตส่วนเพิ่ม (Marginal Product) การลงทุนทุกประเภท จะต้องเสียค่าใช้จ่ายและเสียเวลา ดังนั้น ในการลงทุนทางการศึกษาจะต้องให้คนได้รับการศึกษา และฝึกฝนจนเกิดทักษะในการทำงานและการใช้ชีวิต ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาคุณภาพคนให้มีประสิทธิภาพ เป็นความรับผิดชอบของรัฐบาล (Government Sector) และเอกชน (Private Sector) ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการลงทุนทางการศึกษา คือ สังคม (Social Benefit) และผลประโยชน์จากการลงทุนทางกายภาพที่เกิดขึ้นกับเอกชน (Private Benefit) เงินที่ใช้ในการลงทุนเพื่อพัฒนาคุณภาพคน เป็นเงินที่ได้จากการเก็บออม (Saving) จากแหล่งที่ต่างกัน เป้าหมายการลงทุนในมนุษย์ คือ ความต้องการเพิ่มความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ เพื่อนำไปใช้ในการหางานทำ (Employment) และเพิ่มผลผลิตส่วนเพิ่ม (Marginal Product) ของผู้ลงทุนและจะได้รับเงินเดือน และค่าจ้างที่สูงขึ้นด้วย อาจกล่าวได้ว่า การลงทุนในการศึกษาและฝึกอบรม เป็นการต้องการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและกำลังในการหารายได้ คนที่ได้รับการศึกษาก็จะได้รับการยอมรับจากสังคม ทำให้คนมีความสุข (Utility) จากการลงทุนด้วย มีส่วนสร้างรายได้จัดเป็นการลงทุนและบริโภคที่คุ้มค่า (ธร สุนทรายุทธ, 2553) สอดคล้องกับ Schultz (Schultz, 1961) ได้กล่าวว่า การลงทุนในมนุษย์ไว้ 5 ประการ ดังนี้ 1) การบริการที่เพิ่มพูนสุขภาพ เพิ่มความยืนยาวของชีวิต 2) การฝึกอบรมหรือการเรียนรู้ในขณะทำงาน 3) การจัดการศึกษาในระบบ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา 4) โครงการสำหรับผู้ใหญ่ที่ไม่ได้จัดขึ้นโดยหน่วยงานธุรกิจ และเกษตรกรรม 5) การอพยพย้ายถิ่นของบุคคล และครอบครัว เพื่อสร้างโอกาสในการทำงาน

เศรษฐกิจของประเทศจะเจริญก้าวหน้าขึ้นกับคุณภาพของคน กล่าวคือ หากมีการจัดการศึกษาที่ดีย่อมทำให้คนมีคุณภาพได้ ดังนั้น การวางแผนการศึกษาในการพัฒนาคนจึงเป็นเรื่องที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนครอบครัว ประชากร สาธารณสุข และการวางแผนการศึกษา สำหรับประเทศไทย ได้มีการวางแผนพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ซึ่งปัจจุบันเน้นการพัฒนากำลังคน มุ่งเสริมศักยภาพกำลังคน พัฒนาสิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจอย่างมีเสถียรภาพ เป็นการสะสมทุนมนุษย์เป็นหน้าที่ของระบบการศึกษาในการพัฒนาคน ที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ (จร สุนทรายุทธ, 2553) การพัฒนาการศึกษา จะทำให้ปัญหาความยากจนของคนในประเทศลดลง ประชาชนได้รับการศึกษามากขึ้น ทำให้มีโอกาสสร้างรายได้ และเกิดการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ในการดำเนินงานดังกล่าว ผู้บริหารการศึกษาจะต้องเผชิญกับปัญหามากมาย การแก้ปัญหาที่ถูกต้องและเหมาะสม จึงเป็นทางออกให้กับผู้บริหารการศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารการศึกษา จึงต้องเข้าใจธรรมชาติของปัญหา และวิเคราะห์หาสาเหตุและแนวทางแก้ไข ซึ่งต้องใช้หลักการตัดสินใจ 2 แนวทาง ดังนี้ 1) การตัดสินใจแบบดั้งเดิม (Classical Decision Making Approach) เป็นการอาศัยเหตุ และผลตามวัตถุประสงค์หาทางเลือกที่ดีที่สุด 2) การตัดสินใจเชิงพฤติกรรม (Behavioral Decision Making Approach) เป็นการอาศัยตัวแบบต่าง ๆ ตามแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ นอกจาก 2 แนวทาง ข้างต้น ยังอาศัยรูปแบบเฉพาะของการบริหารการศึกษา เพราะการศึกษาเป็นการทำงานเกี่ยวกับคน ข้อมูลส่วนใหญ่ เป็นเชิงคุณภาพที่ต้องอาศัยการตัดสินใจ ทั้งการใช้หลักคุณธรรมจริยธรรม และเศรษฐศาสตร์ เพื่อให้ผลการตัดสินใจเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคนให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์ (Educated Persons) ซึ่งรูปแบบการตัดสินใจที่นำมาใช้เป็นประจำ ได้แก่ 1) รูปแบบการตัดสินใจแบบเพิ่มขึ้น (The Incremental Model) เป็นการตัดสินใจเฉพาะเงื่อนไขที่มีอยู่ก่อน แล้ววิเคราะห์ส่วนที่เพิ่มเข้ามาเท่านั้น โดยทำให้การตัดสินใจง่ายเพราะเคยทำมาก่อนเป็นฐาน 2) รูปแบบการตัดสินใจแบบขยะ (The Garbage Can Model) เป็นการตัดสินใจไปก่อนแบบไม่มีเหตุผลคล้ายกับถังขยะ โดยทำไปก่อนแล้วก็เกิดวิธีแก้ไข ถ้าแก้ไขได้ก็เกิดประสบการณ์ใหม่เกิดขึ้น (จร สุนทรายุทธ, 2553)

ดังนั้น การแก้ไขปัญหา และการตัดสินใจของผู้บริหารการศึกษา จะต้องอาศัยประสบการณ์และความชำนาญในการนำหลักเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการบริหารงบประมาณทางการศึกษา จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด หลักเกณฑ์ตัดสินใจในการลงทุน 1) พิจารณาการลงทุนตามแนวคิดมูลค่าปัจจุบัน (Present Value) 2) พิจารณาการลงทุนตามแนวคิดอัตราผลตอบแทนภายใน (Inter Rate of Return) สามารถแปลงเป็นมูลค่าในอนาคตได้ หากมูลค่าสูงก็เลือกวิธีการนั้น ๆ เป็นแนวทางการตัดสินใจของผู้บริหารที่รับผิดชอบต่อไป

การปฏิรูปการศึกษาไทยในมุมมองด้านเศรษฐศาสตร์เป็นการแก้ปัญหาเด็กด้อยโอกาส ทำให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ให้องค์กรต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปถึงระดับชาติ มาช่วยสร้างรายได้ จัดสรรทรัพยากร เงินทุน สิ่งของสนับสนุนการศึกษา ให้ลงทุนด้านการศึกษา จัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้เพิ่มขึ้น เพื่อการศึกษา เป็นการจัดให้มีการอบรมระหว่างการทำงาน (On Job Training) ในกลุ่มผู้ใช้แรงงานให้มีความสามารถ และทักษะการทำงานเพิ่มขึ้น (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, สุวิมล เสงฆ์พัฒนา, และพุดตาน พันธุเณร, 2556)

เป้าหมายของการศึกษา คือ การทำให้ประชาชนเป็นผู้ฉลาดรอบรู้ มีความรู้มาก มีข้อมูลข่าวสารที่ดี มีจริยธรรม มีความรับผิดชอบ สามารถคิดวิเคราะห์และเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง การศึกษาจะต้องตอบสนองต่อสังคม สะท้อนให้เห็นการวิพากษ์วิจารณ์ สร้างเสริมจิตสำนึก และความตระหนักในเรื่องความล้มเหลวและความไม่ยุติธรรม พร้อมกับแสดงวิสัยทัศน์และแนวคิดใหม่ สร้างสรรค์เทคนิควิธี เผยแพร่ความรู้และพัฒนาทักษะ เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ค่านิยมและวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคล การพัฒนาการศึกษามีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ หากไม่พัฒนาการศึกษาจะทำให้ประเทศไทยมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจช้ากว่าในหลายประเทศ ดังนั้น ผู้นำทางการศึกษา จึงต้องทำความเข้าใจในการลงทุนด้านการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ (ชนิดา รักษ์พลเมือง, 2557; Douangngeune, 2005)

การศึกษา เป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนค่านิยมที่ถูกต้อง การศึกษาที่ดีจะต้องสอนให้ผู้เรียนได้เป็นตัวของตัวเอง ได้วิเคราะห์วิจารณ์ และได้คิดอย่างลึกซึ้ง ระบบการศึกษาที่เป็นแบบบริโภคนิยมต้องลดลง ผู้เรียนสามารถเลือกและตัดสินใจเรียนในสาขาวิชาที่ตนเองสนใจ และจำเป็นต้องการประกอบอาชีพได้ หลักสูตรการศึกษาควรส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างประดิษฐ์และพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาใหม่ให้กับตัวเอง และสังคม สร้างสรรค์ความรู้ที่เป็นรูปธรรม ให้ผู้เรียนได้คิดอย่างสร้างสรรค์ เน้นพัฒนานวัตกรรม (ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ, 2554) เป็นไปตามเสาหลัก 4 ประการของเศรษฐกิจและสังคมที่มีความรู้เป็นฐาน ดังนี้ 1) มีการพัฒนาการศึกษาและการฝึกอบรม เพื่อสร้างทุนมนุษย์ให้ทันต่อกระแสโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย 2) มีการพัฒนาระบบนวัตกรรมและกระบวนการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน การปรับปรุงระบบกฎหมาย การแทรกแซงของภาครัฐ ให้ประชาชนและธุรกิจมีการสร้างความร่วมมือในการลงทุนด้านนวัตกรรม 3) มีการสร้างเครือข่ายความรู้ระหว่างสถานศึกษา ภาคธุรกิจ ชุมชน และประชาชน เพื่อสร้างชุมชนและสังคมแห่งการเรียนรู้ 4) มีการปรับปรุงและปฏิรูปกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมนโยบาย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมที่มีความรู้เป็นฐาน (Limskul, 2009) และการพัฒนาการศึกษาตามแนวทาง 4 ประการ จะช่วยทำให้การใช้งบประมาณมีประสิทธิภาพ

แนวคิดการพัฒนาคุณภาพศึกษาของประเทศไทย จะต้องสร้างคุณค่าที่แท้ของความ เป็นมนุษย์ ให้ทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และมีความคิดสร้างสรรค์ จะทำให้ประเทศ ก้าวหน้าและยั่งยืน การส่งเสริมการเรียนรู้ในทุกพื้นที่จะทำให้ทุกคนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ทั้งฐานชีวิตและการอยู่ร่วมกันเป็นตัวตั้ง เน้นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง เป็นการปฏิรูป การศึกษาที่ดีที่สุด โดยกระทรวงศึกษาธิการต้องกำหนดเป้าหมาย และทิศทางการศึกษาอย่าง เป็นระบบ และเป็นขั้นตอน ส่งเสริมให้แต่ละภูมิภาคได้ดำเนินงานเองตามความพร้อม ตาม ความสามารถในการจัดการศึกษา กำหนดคุณภาพตามความต้องการของตลาดแรงงาน

แนวทางในการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน หากจะทำให้ ได้ผลต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ ตั้งแต่ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ทำให้เกิดผลผลิต คือ ผู้เรียน ที่มีคุณภาพนั่นเอง สิ่งที่สำคัญ คือ หลักสูตร ครูและบุคลากรทางการศึกษา กระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการ โดยมีการประกันคุณภาพการศึกษา เป็น กลไกสำคัญผลักดันให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และมีเป้าหมายสำคัญ คือ การ ยกระดับคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน บนพื้นฐานของวัฒนธรรมไทยให้มีมาตรฐานสูง มี คุณภาพระดับสากล และมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2547) สอดคล้องกับ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ (2553) ได้กล่าวถึงจุดเน้นในการพัฒนาการศึกษา ไทย ประกอบด้วย 5 ประเด็นหลัก ดังนี้ 1) คนคุณภาพ 2) ระบบคุณภาพ 3) การจัดการ คุณภาพ 4) นโยบายคุณภาพ 5) วัฒนธรรมคุณภาพ ดังนั้น การศึกษาไทย จึงต้องปรับเปลี่ยน วิธีคิดในการจัดการศึกษา เพื่อสร้างโอกาสในการแข่งขันของประเทศ พัฒนาฝีมือแรงงาน “สร้างคนรุ่นใหม่ให้มีคุณภาพ” ให้แรงงานได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อรองรับการ เปลี่ยนแปลงตามนโยบายรัฐ และความต้องการของตลาดแรงงาน เน้นการเพิ่มคุณภาพ มากกว่าปริมาณ การศึกษาเป็นเครื่องมือในการยกระดับคุณภาพแรงงานไทยให้แข่งขันกับ แรงงานต่างชาติได้ การศึกษาไทยต้องเน้นทักษะการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน การพัฒนาตนเอง ตลอดชีวิต การสร้างแรงงานให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ ให้ตรงตาม ความต้องการของนายจ้างและตลาดแรงงาน ซึ่งเป็นข้อดีของการลงทุนทางการศึกษากับการ พัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพ คือ 1) อัตราผลตอบแทนในการลงทุนทางการศึกษา จะสูงกว่า อัตราผลตอบแทนในการลงทุนด้านวัตถุ 2) ประเทศที่มีระดับการพัฒนาเศรษฐกิจต่ำ อัตรา ผลตอบแทนทางการศึกษา จะสูงกว่าประเทศที่มีระดับการพัฒนาเศรษฐกิจสูง 3) การศึกษาชั้น พื้นฐาน มีอัตราผลตอบแทนในการลงทุนทางการศึกษาในทุกระดับการศึกษา เป็นการตอบแทน ทางสังคมที่มีประโยชน์สูง 4) การศึกษาอุดมศึกษา มีอัตราผลตอบแทนส่วนบุคคลสูงกว่า ผลตอบแทนทางสังคม (ธร สุนทรายุทธ, 2553)

การกำหนดเป้าหมายและทิศทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เป็นการกระจายอำนาจการบริหารจัดการให้แก่ละแวกภูมิภาคได้มีทางเลือกในการกำหนดคุณภาพ และการระดมทรัพยากรแบบบูรณาการความร่วมมือทุกภาคส่วน จะช่วยพัฒนาการศึกษาพร้อมกับผู้ปกครอง ผู้ประกอบการและหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับท้องถิ่น เพื่อสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษา โดยการจัดหาทุนการศึกษาให้ผู้ด้อยโอกาส จัดหาทุนพัฒนาครู จัดหาทุนพัฒนาฝีมือแรงงานให้มีอาชีพ เพื่อให้คนไทยมีทักษะในศตวรรษที่ 21 มีโอกาสในการแข่งขันและได้รับค่าตอบแทนที่สูงขึ้น สอดคล้องกับภาณูวัฒน์ ภัคดีวงศ์ (2552) ได้กล่าวว่า ทิศทางการพัฒนาการศึกษาไทย มีเป้าหมายรักษาสสมดุลระหว่างการสร้างความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการรักษาเอกลักษณ์ ความเป็นไทย ให้เป็นกระบวนการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต นำไปสู่การพัฒนาวัฒนธรรมและสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ การพัฒนาการศึกษาไทยให้ยั่งยืน จึงควรดำเนินงานในลักษณะที่บูรณาการกัน มีการดำเนินงานที่เป็นสหวิทยาการ เป็นการพัฒนาแบบองค์รวม มีความสมดุลในการพัฒนาระหว่างหน่วยงานของรัฐและเอกชน

บทสรุป

การลงทุนทางการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศ การใช้อัตราส่วนของการเข้าศึกษาต่อ เป็นวิธีที่เหมาะสมกับการวางแผนการศึกษา และเป็นข้อมูลในการจัดเตรียมบุคลากรทางการศึกษา งบประมาณ อาคารสถานที่ ตลอดจนการบริหารจัดการ และแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยในมุมมองเศรษฐศาสตร์การศึกษา เพื่อการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ให้เป็นไปตามกระบวนการทัศน์ใหม่ทางการศึกษา ประกอบด้วย 9 ประการ ดังนี้ 1) ควรกำหนดเป้าหมายพัฒนาการศึกษาให้ทัดเทียมประเทศอาเซียน มีเป้าหมาย มีกลยุทธ์ และวิธีการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการทดสอบทางวิชาการในระดับนานาชาติ โดยใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในการสร้างนวัตกรรมและการพัฒนาวิชาชีพ 2) ควรกำหนดนโยบายการศึกษา ส่งเสริมให้คนไทยให้ได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง สร้างอัตลักษณ์คนรุ่นใหม่ รักและภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย 3) ควรเพิ่มงบประมาณทางการศึกษาในการบริหารสถานศึกษา พัฒนาครูและพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดคุณภาพ โดยการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณในการจัดการศึกษา 4) ควรให้สถานศึกษาบริหารงบประมาณโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สร้างกลไกการติดตามประเมินผลการบริหารการศึกษาและการบริหารงบประมาณเพื่อการศึกษา ประเมินความคุ้มค่าระหว่างงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรกับ

คุณภาพการศึกษา 5) ควรสร้างนวัตกรรมในการบริหารการศึกษา โดยการจัดการความรู้และการวิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มโอกาสในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ให้ประชาชนมีความรู้ มีความสามารถ มีทักษะในการทำงานตามความต้องการของตลาดแรงงาน 6) ควรพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจในการบริหารการศึกษา การฝึกอบรม ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนาการศึกษาให้เกิดผลสัมฤทธิ์ 7) ควรวิเคราะห์ต้นทุน การใช้จ่ายเงิน ทำแผนการเงิน แผนการหาเงิน วางแผนการศึกษา เพื่อสร้างความเป็นสร้างพลเมืองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นการสะสมทุนมนุษย์ในประเทศไทย 8) ควรส่งเสริมให้ทุกครอบครัวมีงานทำ มีอาชีพ และให้นักเรียน นักศึกษามีรายได้ระหว่างเรียน มีแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เรียนรู้จากการทำงานจริงในสถานที่จริง 9) ควรส่งเสริมบุคลากรทางการศึกษามีภาวะผู้นำทางการศึกษา และการบริหารการศึกษาควรให้ความสำคัญในการพัฒนาการศึกษา การปรับปรุงระบบการเรียนการสอน การเพิ่มงบประมาณในการลงทุนเพื่อการศึกษาและการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

คำถามท้ายบท

1. เศรษฐศาสตร์การศึกษา คืออะไร และมีความสำคัญอย่างไรในการจัดการศึกษา
2. เป้าหมายของการศึกษา มีความแตกต่างกับเป้าหมายของเศรษฐศาสตร์ อย่างไร
3. แนวทางการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ตามเศรษฐศาสตร์การศึกษา เป็นอย่างไร
4. ข้อดี ข้อเสียในการใช้เศรษฐศาสตร์การศึกษากับการบริหารสถานศึกษา คืออะไร
5. ประโยชน์ของการใช้เศรษฐศาสตร์การศึกษาในการพัฒนาการศึกษาไทย คืออะไร
6. ปัญหาคุณภาพการศึกษาของเด็กไทย ตามหลักเศรษฐศาสตร์การศึกษา คืออะไร
7. การแก้ปัญหาในการบริหารงบประมาณ ตามเศรษฐศาสตร์การศึกษา เป็นอย่างไร
8. แนวทางการผลิตและพัฒนาครูคุณภาพ ตามเศรษฐศาสตร์การศึกษา เป็นอย่างไร
9. จุดเน้นของการพัฒนาการศึกษาของไทย ตามเศรษฐศาสตร์การศึกษา เป็นอย่างไร
10. แนวทางในการพัฒนาการศึกษาของไทย ตามเศรษฐศาสตร์การศึกษา เป็นอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2547). *การศึกษาต้องสร้างคุณธรรมก่อวิกฤตสังคมทราบ*.

กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

ชลิตา รักษ์พลเมือง. (2557). *กระบวนการทัศน์พัฒนศึกษา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ชัยวัฒน์ สหัสกุล และคณะ. (2558). *ปริทัศน์สถานภาพความรู้ด้านเศรษฐกิจการศึกษาของ*

- ประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, สุวิมล เสงี่ยมพัฒนา, และพุดตาน พันธุ์เณร. (2556). *เศรษฐศาสตร์ของการปฏิรูปการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ธร สุนทรายุทธ. (2553). *เศรษฐศาสตร์การจัดการทางการศึกษา: หลักการ แนวคิดและการประยุกต์พัฒนาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: บริษัท เนติกุลการพิมพ์ จำกัด.
- ธำรงค์ อุดมไพจิตรกุล. (2545). เศรษฐศาสตร์การศึกษากับหลักสูตรการศึกษา. *วารสารบริหารการศึกษา มศว*, 1(2), 7-9.
- ไพฑูรย์ ลินลารัตน์ และคณะ. (2553). *การพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทยสู่สากล: เปรียบเทียบประเทศจีน เวียดนาม ญี่ปุ่น เกาหลี เยอรมนี ฟินแลนด์และประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ ลินลารัตน์ และคณะ. (2554). *CCPR กรอบคิดใหม่ทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาณุวัฒน์ ภักดิ์วงศ์. (2552). *ภูมิปัญญาไทยกับการพัฒนาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รักษิต สุทธิพงษ์. (2559). เศรษฐศาสตร์การศึกษากับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา*, 4(2), 2-15.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2556). *การวิจัยพัฒนาเพื่อส่งเสริมสถาบันผลิตครูสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ : กรอบการจัดกลุ่มคุณภาพสถาบันผลิตครูสำหรับประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: วิ.ที.ซี.คอมมินิเคชั่น.
- อัมมาร สยามวาลา และคณะ. (2555). *การปฏิรูปการศึกษารอบใหม่ : สู่วิทยาลัยที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง*. ในเอกสารประกอบการประชุมวิชาการ “อภิวัดการเรียนรู้...สู่จุดเปลี่ยนประเทศไทย” ประจำปี 2554 มูลนิธิชัยพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : ม.ป.ป..
- Blaug, M. (1966). *Economics of Education: A Selected Annotated Bibliography*. London: Pergamon Press.
- Blaug, M. (1970). *An Introduction to Economics of Education*. London: The Penguin Press.
- Douangneune, B., Hayami, Y., & Godo, Y. (2005). Education and Natural Resources in Economic Development. *Journal of Asian Economics*, 16: 179-204.
- Limskul, K. (2009). *A Path to Practical Knowledge-Based Economy and Society in Thailand in Related to Education Reform*. Paper Presented at The Second Thailand-

- Malaysia Joint Educational Research Conference 2009, Bangkok, November 15–18, 2009.
- Psacharopoulos, G. (1987). *Economics of Education: Research and Studies*. New York: Pergamon Press.
- Psacharopoulos, G. (1996). Economics of Education: A Research Agenda. *Economics of Education Review*, 15(4): 339–344.
- Psacharopoulos, G. (2004). Economics of Education: From Theory to Practice. *Brussels Economic Review*, 47(3/4): 341–357.
- Schultz, TW. (1961). Investment in Human Capital. *American Economic Review*. March.
- Tangchuan, P. (2011). *Access to Quality Education and Poverty Reduction In: Thailand*. Paper Presented at the 3rd Annual Conference of the Academic Network for Development in Asia, March 5–7, Nagoya, Japan, 2011. n.d..
- World Bank. [Internet]. Accessed 2014 June 1 from: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/O,,contentMDK:20264769~menuPK:613701~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:282386,00.html>

บทที่ 9

แนวทางการจัดการศึกษาของไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

วิกฤตของการพัฒนาประเทศที่เน้นแต่ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ สังคม โดยไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมในแต่ละประเทศทั่วโลก ได้สร้างปัญหาในการดำเนินชีวิตให้กับประชาชนของแต่ละประเทศเป็นอย่างมาก ทำให้ทุกประเทศทั่วโลกต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อสร้างความตระหนัก ความรับผิดชอบให้กับประชาชน ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง และยกระดับคุณภาพชีวิตให้อยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข ประกอบกับองค์กรสหประชาชาติได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และได้กำหนดตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้แต่ละประเทศได้ใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความยั่งยืนในประชาชนภายในประเทศ

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้นิสิตมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
2. เพื่อให้นิสิตสามารถวิเคราะห์ปัญหาการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้
3. เพื่อให้นิสิตตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สาระการเรียนรู้

1. แนวคิดและเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา
2. แนวทางการจัดการศึกษาของไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

กิจกรรมและวิธีสอน

1. ให้นิสิตศึกษาเอกสารคำสอน บทที่ 9 และทำแบบทดสอบตามเวลาที่กำหนด
2. ให้นิสิตแบ่งกลุ่มตามเนื้อหาการเรียนรู้ และเขียนสรุปความรู้ในกระดานบว๊ฟ
3. ให้นิสิตวิเคราะห์ปัญหาการศึกษา และนำเสนอความรู้เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้
4. ให้นิสิตเขียนสะท้อนคิดเกี่ยวกับความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับในบทเรียน
5. ให้นิสิตตอบคำถามท้ายบท ร่วมกันสรุปบทเรียน และมอบหมายงานบทต่อไป

สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้

1. เอกสารคำสอน 161423 ประเด็นคัดสรรทางการศึกษา
2. สื่อการสอน PowerPoint บทที่ 9
3. ใบงานกลุ่มและคำถามท้ายบท
4. กระดาษบรูฟและปากกาเมจิก
5. คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

วิธีการประเมินผล

1. การบันทึกการเรียนรู้และตอบคำถามท้ายบท
2. การนำเสนอความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
3. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียนและการทำงานกลุ่ม

แนวคิดและเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา

แนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ความเจริญเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เป็นผลมาจากความผิดพลาดของการพัฒนาในอดีตที่มุ่งการสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจ เน้นการสร้างควมมั่งคั่งทางวัตถุ เป็นความเจริญที่เสียสมดุลและไม่บูรณาการ เห็นได้ชัดจากวิกฤติภาวะโลกร้อนที่เกิดขึ้นจากความเจริญของอุตสาหกรรม และพฤติกรรมที่ขาดความรับผิดชอบต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมของมนุษย์เป็นปัญหาที่ทั่วโลกกำลังประสบกับภาวะความไม่ยั่งยืนของการพัฒนา ส่งผลให้ทั่วโลกต้องคำนึงถึงความเป็นองค์รวมอย่างสมดุล (นิพนวาลย์ ปานากาแซ็ง แมงกาจิ, 2551)

องค์กรสหประชาชาติ จึงได้จัดประชุมสุดยอดของโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (UN Conference on Environment and Development : UNCED) เมื่อ พ.ศ. 2535 ณ เมืองริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล เพื่อขอความเห็นชอบจากประเทศสมาชิกในการร่วมแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา เรียกว่า Agenda 21 เป็นการแก้ปัญหาการใช้ทรัพยากรฟุ่มเฟือยที่ไม่สมดุลกับขีดจำกัดการตอบสนองของธรรมชาติ (UNESCO, 1987) และประเทศไทยได้ร่วมลงนามในการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการ 21 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นแนวทางเพื่อให้ประเทศต่าง ๆ ในโลก นำไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับปัญหาและความจำเป็นของแต่ละท้องถิ่น เพื่อสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา เพื่อที่จะบรรลุถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Michael Keating, 1993) โดยแผนปฏิบัติการ (Programme of Action) มีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ไขปัญหา (วราพร ศรีสุพรรณ, 2541, น. 212) ดังนี้ 1) ปัญหาสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานตามกฎหมายแต่ละประเทศ 2) ปัญหาประชากรที่สัมพันธ์กับเศรษฐกิจว่าด้วยพฤติกรรมบริโภคและระบบการผลิต 3) ปัญหาความยากจนกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางเศรษฐกิจ 4) ปัญหาการพัฒนาการศึกษาเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน 5) ปัญหาความร่วมมือระหว่างประเทศรวมทั้งองค์กรที่ไม่ใช่รัฐบาล และติดตามผลกับการรายงานผล ต่อมาในปี พ.ศ. 2555 ได้มีการประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Rio+20 ณ เมืองริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ซึ่งได้เห็นชอบเอกสารผลลัพธ์ที่มีชื่อว่า “The Future We Want” และการเปลี่ยนผ่านเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals : MDGs) จึงได้ริเริ่มกระบวนการหารือ เพื่อกำหนดวาระการพัฒนาภายหลังปี ค.ศ. 2015 (Post-2015 Development Agenda) โดยมีประเด็นสำคัญ คือ การจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ซึ่งจะเริ่มต้นใช้ในปี พ.ศ. 2558-2573 ครอบคลุมระยะเวลา 15 ปี (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. 1)

รัฐบาลประเทศต่าง ๆ ได้ใช้นโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืนในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ ควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เป็นการพัฒนาแบบองค์รวมและบูรณาการบริบทของแต่ละท้องถิ่นภายในประเทศไปจนถึงระดับโลก สำหรับประเทศไทยรัฐบาลได้มีการนำแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมากำหนดเป็นวาระแห่งชาติในการพัฒนาประเทศ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้คนไทยได้มีทรัพยากรธรรมชาติใช้ไปได้นานที่สุด เกิดความสมดุลในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาความเจริญของประเทศ นำไปสู่ความเท่าเทียมกันให้ทุกคนได้อยู่ดีกินดี ทั้งในปัจจุบันและอนาคต (พระมหาสุพร รุกขิตธมฺโม, 2561, น. 1-13)

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวคิดที่ประนีประนอมระหว่างกลุ่มที่นิยมการพัฒนา กับกลุ่มที่นิยมสิ่งแวดล้อม ซึ่งทั้งสองกลุ่มนี้ที่ไม่ได้ปฏิเสธความเจริญก้าวหน้า แต่การพัฒนานั้น จะไม่ต้องทำลายสิ่งแวดล้อม และต้องตอบสนองต่อความต้องการของคนในปัจจุบันและในอนาคต เป็นการผสมผสานระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนาที่สนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคและยุติธรรม มีการบูรณาการกิจกรรม เพื่อทำให้สังคมเกิดความผูกพันและอนุรักษ์ไว้ซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม และนำเทคโนโลยีมาใช้ในวิถีชีวิต (นิตยา กมลวาทนนิศา, 2546; วสุธร ต้นวัฒนกุล, 2549)

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ถูกนำมาเป็นกรอบในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2540 ถึงปัจจุบัน ซึ่งเน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เน้นการพัฒนาอย่างองค์รวม โดยใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้ดีขึ้น ซึ่งได้อัญเชิญและยึดแนวคิด “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เป็นปรัชญานำทางในการบริหารประเทศ โดยยึดหลักทางสายกลาง มุ่งการพัฒนาที่มีดุลยภาพระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างเกื้อกูลกันสู่การพัฒนาอย่างมีคุณภาพมั่นคง และยั่งยืน นับเป็นการพัฒนาประเทศอย่างองค์รวม โดยประชาชนมีส่วนร่วม มุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของประชาชนอย่างถาวร (พระมหาสุพร รุกขิตธมฺโม, 2561, น. 18)

การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการดำเนินการบนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างองค์รวมให้มีความสมดุลอย่างรอบด้าน โดยต้องคำนึงถึงทุกมิติอย่างรอบด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา คำนึงถึงความเป็นองค์รวมในเชิงบูรณาการบนความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจที่ต้องคำนึงถึงการพัฒนาตามขีดความสามารถในการแข่งขันบนพื้นฐานทรัพยากรของตนเอง ให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้องอย่างสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยไม่ส่งผลเสียต่อการพัฒนาในอนาคต (นินาวาลย์ ปานากาแซ็ง แมงกาจิ, 2551)

ประโยชน์จากการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (พระมหาสุพร รุกขิตตมโม, 2561, น. 63) มีดังนี้ 1) เกิดแนวความคิดใหม่ที่มีเป้าหมายให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมโลกของการพัฒนาเพื่อมุ่งแก้ไขปรับปรุงการพัฒนาแบบที่เรียกว่า “ยั่งยืน” ขึ้นมาแทนการพัฒนาแบบเดิมที่มุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจด้านเดียว 2) ประโยชน์เชิงโครงสร้างภายนอกขององค์กรโลก มีการสร้างองค์กรเครือข่ายระบบ โครงสร้างในรูปแบบที่ดี มีขั้นตอนเป็นระเบียบระบบที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจน และมีการติดต่อระหว่างกันบนความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนานาประเทศในระดับร่วมมือประสานนโยบายต่อกัน 3) เกิดเศรษฐกิจสีเขียวที่เริ่มเน้นการบอกกล่าวเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติอย่างเป็นรูปธรรม ชัดเจนมากขึ้น เพื่อกระตุ้นเตือนในประชากรระดับระวางในการเสพบริโภคมากขึ้น 4) การพัฒนาที่ยั่งยืนของ UN มีการดำเนินการในเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการช่วยเหลือธรรมชาติสิ่งแวดล้อมในระดับพื้นฐานที่กระจายกว้างขวางขึ้น 5) ประโยชน์ในทางระบบเศรษฐกิจที่เป็นกลุ่ม ๆ ทั่วทุกทวีป ด้วยวิธีการแทรกเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เช่น ส่งเสริมการขายเรื่องอุปโภคบริโภคที่ไม่ทำลายธรรมชาติระบบนิเวศ หรือต่อสูขอนามัยมากขึ้นเป็นลำดับตามแนวราบ

สรุปได้ว่า แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นยุทธศาสตร์ของการพัฒนาที่ต้องการการจัดทรัพยากรทั้งธรรมชาติและมนุษย์ รวมทั้งทรัพยากรการเงินและวัสดุทั้งปวงให้เป็นไปในทิศทางที่ก่อให้เกิดความมั่งคั่งและอยู่ดีกินดี โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสงวนไว้สำหรับคนรุ่นหลัง และการที่จะบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งจะเกิดการสมดุลของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมได้นั้นจะต้องพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถมีศักยภาพในการจัดการการพัฒนา

ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) นั้น เป็นคำที่ใช้กันมากในการพัฒนาประเทศ มีการให้คำนิยามแตกต่างกันไปตามผู้ให้ความหมาย ดังนี้

การพัฒนาที่ยั่งยืน “เป็นการพัฒนาที่สนองต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความสามารถของเขาในการที่จะสนองต่อความต้องการของตนเอง” (World Commission on Environment and Development, 1987) ครอบคลุมถึงวิทยาศาสตร์ทางธรรมชาติและเศรษฐศาสตร์ วัฒนธรรมของความเป็นมนุษย์ ตามความต้องการจำเป็นของแนวคิดพื้นฐานใหม่ เพื่อความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนชาวโลกและเพื่อการเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยอันยั่งยืนยาวนานของชีวิตมนุษย์ควรตั้งอยู่บนรากฐานทางวัฒนธรรมที่ยึดถือคุณค่าของความเป็นมนุษย์ด้วย (UNESCO, 1997)

การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่มีคุณภาพครบทั้งสามด้าน ประกอบด้วย ชีวิตมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีหลักการสำคัญอยู่ที่เพื่อประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่ ลดการเบียดเบียนกัน และเกื้อกูลต่อกันให้มากขึ้น (พระธรรมปิฎก, 2549) เป็นการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ที่มีความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม (พฤทธิ ศิริบริรักษ์, 2553, น. 31) ให้การบรรลุถึงความต้องการของคนในปัจจุบัน โดยไม่ทำให้ประโยชน์ของสิ่งนั้นลดลง หรือมีผลกระทบต่อคนรุ่นถัดไปในอนาคต (นิพนธ์ วารุณวิทย์, 2551) เป็นการพัฒนาบูรณาการความรู้อย่างสมดุล ทำให้มีการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา (Elliott, 2006) เป็นการเปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาแบบองค์รวม ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างสร้างสรรค์ ให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้ให้ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทยว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องเป็นการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความสมดุล หรือมีปฏิสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันในระหว่างมิติอันเป็นองค์ประกอบที่จะทำให้ชีวิตมนุษย์อยู่ดี มีสุข คือ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม จิตใจ รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งต่อคนในรุ่นปัจจุบันและรุ่นอนาคต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. 10-13)

การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่ดำเนินไปโดยคำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการตอบสนองความต้องการในปัจจุบัน โดยไม่ส่งผลเสียต่อความต้องการในอนาคต เป็นการดำเนินการบนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างองค์รวมให้มีความสมดุลอย่างรอบด้าน โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทุกมิติรอบด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นการพัฒนาที่ไม่ปฏิเสธระบบเทคโนโลยี เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา และคำนึงถึงความเป็นองค์รวมในเชิงบูรณาการ โดยพิจารณาบนความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาตามขีดความสามารถในการแข่งขันบนพื้นฐานทรัพยากรของตนเอง ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้องอย่างสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม (พระมหาสุพร รุกขิตธมฺโ, 2561, น. 18-19)

สรุปได้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่ดำเนินไปโดยคำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการตอบสนองความต้องการในปัจจุบันโดยไม่ส่งผลเสียต่อความต้องการในอนาคต เป็นการดำเนินการบนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างองค์รวมให้มีความสมดุลอย่างรอบด้าน โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งอื่น ๆ ทุกมิติรอบด้าน โดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา และคำนึงถึงความเป็นองค์รวมในเชิงบูรณาการในการพัฒนาการศึกษาเป็นสำคัญ

หลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืน

หลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ประกอบด้วย หลักการและแนวคิดที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) แนวคิดเรื่อง “ความต้องการ” เป็นความต้องการพื้นฐานที่จำเป็นในกลุ่มคนยากจนของโลก ซึ่งควรได้รับความช่วยเหลือเป็นอันดับแรก 2) แนวคิดเรื่อง “ขีดจำกัด” ที่ขึ้นอยู่กับความสามารถของสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการถูกเอารัดเอาเปรียบโดยเทคโนโลยีและสถาบันสังคม ซึ่งมุ่งหวังเพื่อสนองตอบความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันและอนาคต ดังนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของทุกประเทศ ต้องได้รับการพิจารณาตามแนวความคิดหลักของความยั่งยืน (พระมหาสุพร รุกขิตธมฺโม, 2561, น. 19–20)

การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงต้องสนองความต้องการพื้นฐานของทุกคนรวมถึงโอกาสความต้องการเพื่อให้มีชีวิตดีขึ้น แต่สิ่งเหล่านี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของมาตรฐานการบริโภคซึ่งทุก ๆ คนควรมีโอกาสร่วมกัน ภายใต้ขอบเขตความเป็นไปได้ของระบบนิเวศ และเป็นไปตามทิศทางเชิงนโยบายเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (พฤทธิ ศิริบริวรรณพัทธ, 2553) ตามประเด็นที่สำคัญดังนี้ 1) ประชากรและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 2) ความมั่นคงด้านอาหาร 3) ชุมชนพันธุ์และระบบนิเวศ 4) พลังงาน 5) อุตสาหกรรมที่ผลิตมาก แต่ลงทุนน้อย และ 6) การทำลายความเป็นเมือง ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการที่จะสามารถสนองตอบความต้องการของมนุษย์และบรรลุถึงศักยภาพของการเจริญเติบโตได้ จะเกี่ยวข้องกับสองเรื่อง (ดลพัฒน์ ยศธร, 2542, น. 37) ดังนี้ 1) การเพิ่มขีดความสามารถในการผลิต ขณะเดียวกันต้องเพิ่มโอกาสของความเท่าเทียมกันสำหรับทุกคนด้วย (ความเท่าเทียม) 2) การพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้เกี่ยวข้องกับสถานะการเพิ่มจำนวนประชากรที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการผลิตของระบบนิเวศ (ความสมดุล) สอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2544, น. 238) ที่ได้กล่าวว่า หลักการเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) แนวพุทธ คือ การพัฒนามนุษย์ ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ด้วยการพัฒนาระบบการดำเนินชีวิตทั้งสามด้านให้เป็นการพัฒนาเต็มทั้งคนก่อน จึงจะเป็นการพัฒนาที่ได้ผล คือ ระบบแห่งไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยเน้นเฉพาะประเด็นที่พึงพัฒนาเป็นสำคัญในด้านพฤติกรรม เป็นช่องทางให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่องไปถึงการพัฒนาด้านจิตใจและด้านปัญญาได้ดีด้วย

สรุปได้ว่า หลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับคนในปัจจุบันและอนาคตจากสิ่งที่กระทำขึ้นในปัจจุบัน ทั้งประโยชน์และโทษที่จะได้รับ มนุษย์จึงควรพัฒนาจิตใจ ในการหาความสุขที่เป็นอิสระ มีคุณธรรม มีปัญญา มีความรู้เข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริงของธรรมชาติ เป็นผู้ที่เอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อสังคมมนุษย์และธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ถึงจะบรรลุจุดหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่เน้นให้มนุษย์คำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติบนโลก และให้มีการดำเนินการพัฒนาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนทั้งในยุคปัจจุบันและยุคต่อ ๆ ไปอย่างเท่าเทียมกัน (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2556, น. 12) และหลักการสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การสร้างสมดุลระหว่าง 3 มิติของการพัฒนา มีดังนี้

1. มิติการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ กระจายรายได้ให้เอื้อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม โดยเฉพาะคนที่มีรายได้ต่ำ
2. มิติการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาคนให้มีความรู้ มีสมรรถนะและมีผลิตภาพสูงขึ้น ส่งเสริมให้เกิดสังคมที่มีคุณภาพ และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้
3. มิติการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในปริมาณที่ระบบนิเวศสามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมได้ การปล่อยมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อมในระดับที่ระบบนิเวศสามารถดูดซับและทำลายมลพิษนั้นได้ โดยให้สามารถผลิตมาทดแทนทรัพยากรประเภทที่ใช้แล้วหมดไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่รัฐบาลได้อัญเชิญมาเป็นกรอบทิศทางการพัฒนาและบริหารประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 จนถึงปัจจุบัน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุล ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและนำไปสู่การพัฒนาที่มีคุณภาพและยั่งยืน (ปริญญช พินุลสรารุช, 2552, น. 94)

การพัฒนาที่ยั่งยืน มี 2 แนวคิด กล่าวคือ แนวคิดที่หนึ่งเป็นแนวคิดของสมัชชาโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (WCED) ได้ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก เนื่องจากการพัฒนาที่ผ่านมามุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อการทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เป็นการพัฒนาที่ไม่สมดุล ดังนั้นหลักการพัฒนาแบบใหม่จะต้องทำให้เกิดความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม (OLSP, 1996) และแนวคิดที่สองเป็นของยูเนสโก (UNESCO) ที่จัดให้มีทศวรรษโลกเพื่อการพัฒนาเชิงวัฒนธรรม (World Decade for Cultural Development) โดยให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมเป็นหลัก เนื่องจากการพัฒนาที่ผ่านมามุ่งเน้นการพัฒนาความเจริญทางวัตถุจนละเลยคุณค่าของความเป็นมนุษย์และวัฒนธรรม ดังนั้นหลักการพัฒนาแบบใหม่จะต้องทำให้เกิดความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจและวัฒนธรรม (พฤทธิศิริบรรณพัทธ, 2553, น. 32) ซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องเป็นการพัฒนาที่ทำให้เกิดความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ดังภาพ 2

ที่มา : The Ontario Learning for Sustainability Partnership (1996)

ภาพ 2 แนวคิดหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบไปด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ (พระมหาสุพร รุกขิตตมโม, 2561, น. 30-32) ดังนี้

1. เศรษฐกิจ เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนทั้งในยุคปัจจุบัน และยุคต่อ ๆ ไป อย่างเท่าเทียมกันโดยไม่ส่งผลเสียต่อความต้องการในอนาคต มีการผลิตที่เหมาะสมกับทรัพยากรและความต้องการของผู้บริโภค โดยที่การผลิตต้องไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ รวมถึงเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ มีมาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น และมีการกระจายรายได้ให้เอื้อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม โดยเฉพาะคนที่มีรายได้น้อย

2. สังคม เป็นการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน พัฒนาค้นหาความรู้ มีสมรรถนะและมีผลิตภาพสูงขึ้น ส่งเสริมให้เกิดสังคมที่มีคุณภาพ เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ รวมถึงการจัดระบบสังคม ตลอดจนกิจการต่าง ๆ ให้ผสมกลมกลืนสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันบนพื้นฐานแห่งความรู้ความเป็นจริง สร้างบรรยากาศแห่งความไม่เบียดเบียน บรรยากาศแห่งความช่วยเหลือเกื้อกูล พึงกษปปกป้องคนที่อยู่ในสถานะต่าง ๆ ซึ่งมีโอกาสและความสามารถต่างกัน คนในสังคมมีคุณภาพดี กินดีอยู่ดี เป็นสังคมปลอดภัยสงบสุข และมีวัฒนธรรมเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น

3. ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่ดำเนินไปโดยคำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสนองความต้องการในปัจจุบันโดยไม่ส่งผลเสียต่อความต้องการในอนาคต คงสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติให้เหมือนเดิมที่สุด ไม่ควรให้ธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไปมากนัก หรือถ้าจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง ต้องชดเชยหรือทดแทนธรรมชาติที่เสียไป ต้องอนุรักษ์หรือสงวนทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในปริมาณที่ระบบนิเวศสามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมได้ โดยให้สามารถผลิตมาทดแทนทรัพยากร ประเภทที่ใช้แล้วหมดไปได้ วิธีการพัฒนาต้องยึดหลักให้มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและดำรงชีวิตให้สอดคล้องและกลมกลืนกับธรรมชาติ มนุษย์ต้องไม่ก่อให้เกิดมลภาวะสู่สิ่งแวดล้อม การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐบาลเอกชน และประชาชน จะต้องได้รับความสนใจทั้งในระดับนโยบาย ระดับการวางแผน และระดับปฏิบัติ

4. มนุษย์ เป็นพัฒนามนุษย์ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการพัฒนา ต้องมีการพัฒนามนุษย์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจให้เข้มแข็งและสมบูรณ์อยู่เสมอ ให้มีคุณภาพ มีสุขภาพดี ชยัน อดทน รับผิดชอบ มีสติไม่ปล่อยตัวและใจให้ขึ้นต่อวัตถุและสิ่งบริโภคมามากเกินไป มีฝีมือ มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญพร้อมที่จะเป็นกำลังสำคัญในระบบเศรษฐกิจและสังคมที่จัดสรรให้เกื้อหนุน และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยให้การศึกษาและจัดสรรปัจจัยเกื้อหนุน การสร้างพฤติกรรมเคยชินที่ดี หากพฤติกรรมเคยชินเกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมเกิดขึ้นจนกลายเป็นวัฒนธรรมและวินัย การบังคับควบคุมหรือการใช้อำนาจก็ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้น

5. เทคโนโลยี เป็นการพัฒนาเทคโนโลยี โดยใช้เทคโนโลยีที่เกื้อกูล ไม่ทำลายธรรมชาติ มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์แบบใหม่ที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต้องคำนึงว่าเทคโนโลยีที่นำมาใช้นั้น เป็นไปในทางสร้างสรรค์หรือทำลาย ใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ และเป็นคุณอย่างแท้จริง รู้จักประมาณและมีสัมมาทสิริ รู้จักพัฒนาและควบคุมตนเอง ต้องพัฒนาเทคโนโลยีควบคู่ไปกับการพัฒนาตนเอง เพื่อเกื้อหนุนให้ตนเองมีชีวิตดีงาม สมบูรณ์ และสันติสุข ทั้งนี้ การพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อได้มีการดำเนินการพิจารณาถึงความสมดุลของสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจในการดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพชีวิต ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดความเป็นธรรมภายในสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการผสมผสานระหว่างเป้าหมายในการดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมให้มีความสมดุลในการพัฒนา

เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา

เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน มีขอบข่ายและเนื้อหาที่กว้างมาก จำแนกได้ 2 ประการ คือ 1) ความสมดุล (Equilibrium) นั่นคือ การพัฒนาที่สอดคล้องกว้างขวางและเชื่อมประสานกันอย่างมีคุณภาพทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ทั้งในลักษณะสัดส่วน ปริมาณ และการกระจาย 2) ความเท่าเทียมกัน (Equation) คือ ผลที่ได้จากการพัฒนาจะต้องกระจายไปอย่างเท่าเทียมกันในทุกมิติของพื้นที่ และช่วงเวลา ทั้งมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) มีส่วนเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การพัฒนา และสิ่งแวดล้อม ในการพัฒนาที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนนั้น จะพัฒนาส่วนใดส่วนหนึ่งด้านเดียวไม่ได้ จะต้องพัฒนาประเทศแบบองค์รวม ตามเป้าหมายหลัก คือ มีความสมดุลและความเท่าเทียมกัน เพื่อส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนและทำให้คนทั้งในรุ่นปัจจุบัน และอนาคตได้บรรลุความต้องการและตามความปรารถนาได้ ซึ่งเป็นเรื่องของความร่วมมือ และความรับผิดชอบร่วมกัน ตั้งแต่ในระดับประเทศจนถึงระดับโลก (พระมหาสุพร รุกขิตธมโม, 2561, น. 32-33) สอดคล้องกับที่ประชุมระดับสูงเพื่อกำหนดวาระการพัฒนาภายหลังปี ค.ศ. 2015 (High-level Panel of Eminent Persons on the Post-2015 Development Agenda : HLP) ได้เสนอรายงานต่อ UNSG เมื่อ พ.ศ. 2556 โดยเสนอให้มี “กลไกการยกระดับเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Shifts)” ที่จะช่วยให้การพัฒนาภายหลังปี ค.ศ. 2015 บรรลุผลสำเร็จ 5 ประการ ได้แก่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. 3) ดังนี้ 1) การไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง (Leaving No One Behind) 2) การบรรจุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนให้เป็นแกนสาระสำคัญ (Putting Sustainable Development at The Core) 3) การเปลี่ยนผ่านด้านเศรษฐกิจเพื่อการทำงานและการเติบโตอย่างมีส่วนร่วม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ (Transforming Economies for Jobs and Inclusive Growth) 4) การสร้างสันติภาพและสถาบันที่เปิดกว้างและมีประสิทธิภาพสำหรับทุกคน (Building Peace and Open an Effective Institutions for All) 5) การสร้างความร่วมมือระดับโลกใหม่ (Forging a New Global Partnership) ทั้งนี้ วาระการพัฒนาภายหลังปี ค.ศ. 2015 ครอบคลุมใน 4 ประเด็น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. 3-10) ได้แก่ 1) การสร้างความมั่นใจในการสร้างความยั่งยืน (Ensuring Sustainability) 2) การสร้างความยืดหยุ่น (Building Resilience) 3) การลดความไม่เสมอภาคและการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน (Reducing Inequality and Promoting Human Rights) 4) วิธีการนำไปใช้ (Means of Implementation) ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ปี พ.ศ. 2558-2573 ระยะเวลา 15 ปี มีสาระสำคัญอยู่ที่เป้าหมายโลก 17 เป้าหมาย (Goals) ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. 12)

ที่มา : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560, น. 12)

ภาพ 3 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs)

เป้าหมายโลก 17 เป้าหมาย (Goals) มีสาระสำคัญ ดังนี้

เป้าหมายที่ 1 จัดความยากจนทุกรูปแบบในทุกพื้นที่ (No Poverty)

เป้าหมายที่ 2 จัดความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารปรับปรุงโภชนาการและสนับสนุนการทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน (Zero Hunger)

เป้าหมายที่ 3 รับรองการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคนในทุกช่วงอายุ (Good Health and Well Being)

เป้าหมายที่ 4 สร้างหลักประกันให้การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและครอบคลุม ส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน (Quality Education)

เป้าหมายที่ 5 บรรลุความเท่าเทียมทางเพศ พัฒนابทบาทสตรีและเด็กผู้หญิง (Gender Equality)

เป้าหมายที่ 6 การจัดการน้ำและสุขาภิบาล (Clean Water and Sanitation)

เป้าหมายที่ 7 รับรองการมีพลังงานสะอาดที่ทุกคนเข้าถึงได้ เชื่อถือได้ ยั่งยืนทันสมัย (Affordable and Clean Energy)

เป้าหมายที่ 8 การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Decent Work and Economic Growth)

เป้าหมายที่ 9 อุตสาหกรรม นวัตกรรม โครงสร้างพื้นฐาน (Industry, Innovation , and Infrastructure)

เป้าหมายที่ 10 ลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในและระหว่างประเทศ (Reduced Inequalities)

เป้าหมายที่ 11 ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ มีความปลอดภัย ความต้านทานและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาอย่างครอบคลุมและยั่งยืน (Sustainable Cities and Communities)

เป้าหมายที่ 12 สร้างหลักประกันให้มีแบบแผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน (Responsible Consumption)

เป้าหมายที่ 13 ดำเนินมาตรการเร่งด่วนเพื่อรับมือกับการสภาพภูมิอากาศและผลกระทบ (Climate Action)

เป้าหมายที่ 14 อนุรักษ์และใช้มหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลอื่น ๆ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Life Below Water)

เป้าหมายที่ 15 ปกป้อง พืชพันธุ์ และส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบกอย่างยั่งยืน (Life on Land)

เป้าหมายที่ 16 ส่งเสริมสังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยกเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Peace and Justice Strong Institutions)

เป้าหมายที่ 17 ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สร้างพลังแห่งการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระดับสากลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Partnerships for the Goals)

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals : MDGs) กับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) จะพบว่าเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals : MDGs) จะมีวัตถุประสงค์หลักในภาพรวมเพื่อเสริมสร้างมาตรฐานชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ประกอบด้วยเป้าหมายทั้งสิ้น 8 เป้าหมาย 20 เป้าประสงค์ และ 60 ตัวชี้วัด โดยมีเป้าหมายที่ 2 (MDG2) ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยตรงที่ระบุให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษาในขณะที่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) มีวัตถุประสงค์หลักในภาพรวมเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีเป้าหมายทั้งสิ้น 17 เป้าหมาย 169 เป้าประสงค์ และ 507 ตัวชี้วัด เป้าหมายเกี่ยวข้องในด้านการศึกษากฎระบุลงในเป้าหมายที่ 4(SDG4) รับรองการศึกษาที่เท่าเทียมและทั่วถึง ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคน (Quality Education) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. 26)

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ทั้ง 17 เป้าหมาย (Goals) 169 เป้าประสงค์ (Targets) ซึ่งจะเริ่มต้นใช้ในปี พ.ศ. 2558–2573 (ค.ศ. 2015–ค.ศ. 2030) ครอบคลุมระยะเวลา 15 ปีได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา ไว้ในเป้าหมายที่ 4 (SDG4) ซึ่งระบุว่า “สร้างหลักประกันให้การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและครอบคลุม ส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน (Ensure Inclusive and Quality Education For All and Promote Lifelong Learning)” ในเป้าหมายที่ 4 (SDG4) ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ระบุถึงด้านการศึกษา จะประกอบด้วย 10 เป้าประสงค์ โดยแบ่งเป็น 7 เป้าประสงค์ 3 แนวทาง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. 40) ดังนี้

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา การศึกษาที่มีคุณภาพ 7 เป้าประสงค์ ประกอบด้วย

เป้าหมายที่ 4.1 (SDG4.1) สร้างโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพทั่วถึงและเป็นธรรมแก่เด็กเยาวชนทั้งหญิงชายในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

เป้าหมายที่ 4.2 (SDG4.2) สร้างหลักประกันว่าเด็กทุกคนทั้งหญิงและชายมีโอกาสดำเนินการเข้าถึงการพัฒนาในระดับปฐมวัยและอนุบาลมีความพร้อมในการเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน

เป้าหมายที่ 4.3 (SDG4.3) สร้างโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมระหว่างหญิงชายในการศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้งสายสามัญและสายอาชีพ

เป้าหมายที่ 4.4 (SDG4.4) เพิ่มการพัฒนาทักษะชีวิตและการทำงานที่ดี และความเป็นผู้ประกอบการสำหรับเยาวชนและผู้ใหญ่

เป้าหมายที่ 4.5 (SDG4.5) ขจัดความเหลื่อมล้ำในโอกาสทางการศึกษาทุกระดับของผู้หญิงและผู้ด้อยโอกาสทุกประเภท

เป้าหมายที่ 4.6 (SDG4.6) ขจัดปัญหาการไม่รู้หนังสือและการคิดคำนวณให้หมดไปในกลุ่มเด็กเยาวชนและประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ

เป้าหมายที่ 4.7 (SDG4.7) ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้และพัฒนาทักษะที่ตอบสนองการพัฒนาที่ยั่งยืน ทักษะพลเมืองที่สำคัญ อาทิ ทักษะการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การเป็นพลเมืองโลกที่ดีการจัดการความขัดแย้ง การเคารพความหลากหลาย และส่งเสริมสันติภาพ เป็นต้น

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา มุ่งพัฒนาการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้คนให้มีความรู้และทักษะชีวิตที่ดี และมีความตระหนักรู้ด้านการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การศึกษาที่มีคุณภาพ 3 แนวทาง ประกอบด้วย

แนวทาง 4.a (SDG4.a) ปรับปรุงอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมทางการศึกษาให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก ผู้พิการ ให้รองรับการใช้งานของคนทุกกลุ่มในสังคม เพื่อให้เป็นสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความเท่าเทียม ปลอดภัย ปราศจากความรุนแรง มีความพร้อมและส่งผลต่อการเรียนรู้สำหรับทุกคน

แนวทาง 4.b (SDG4.b) เพิ่มทุนการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นยากจนและทุรกันดาร โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาเพื่อให้มีโอกาสในการเข้าเรียนในระดับที่สูงขึ้น ทั้งในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา ในสาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ วิศวกรรมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เพื่อรองรับการพัฒนาของประเทศ

แนวทาง 4.c (SDG4.c) เพิ่มจำนวนครูที่มีคุณภาพได้มาตรฐานระดับชาติ ให้เพียงพอต่อความต้องการทางการศึกษาที่จะเพิ่มขึ้นจากการดำเนินการตามเป้าหมายการศึกษาคุณภาพ 2030

อย่างไรก็ตามได้มีการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อติดตามความก้าวหน้าของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา เป้าหมายที่ 4 (Indicators to Monitor SDG4 Progress) องค์การสหประชาชาติ (United Nations : UN) ได้กำหนดตัวชี้วัดเพื่อติดตามความก้าวหน้าของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 4 เป็น 54 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ตัวชี้วัดระดับโลก (Global indicators) 11 ตัวชี้วัด (บังคับ) ซึ่งเป็นกำหนดขั้นต่ำของตัวชี้วัดในระดับสากลที่ทุกประเทศจะต้องจะรายงานเพื่อการใช้เปรียบเทียบกันในระดับโลก ตัวชี้วัดดังกล่าวจะพัฒนาโดย UN Inter-Agency and Expert Group, IAEG-SDGs และตัวชี้วัดเฉพาะ (Thematic Indicators) อีก 43 ตัวชี้วัด (ทางเลือก) ซึ่งเป็นชุดของตัวชี้วัดที่ครอบคลุมมากขึ้นในระดับสากลเพื่อใช้เปรียบเทียบระดับความก้าวหน้าของแต่ละประเทศและรายงานความก้าวหน้าในระดับโลก นอกจากนี้ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคยังร่วมมือกันพัฒนาตัวชี้วัดระดับภูมิภาค ระดับชาติจะใช้ในการตรวจสอบติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินการในระดับประเทศ ซึ่งรวมถึงตัวชี้วัดบริบทเฉพาะที่จำเป็นสำหรับการตรวจสอบและควบคุมการพัฒนาการศึกษาของชาตินั้น ๆ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. 68)

สรุปได้ว่า เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา เป้าหมายที่ 4 การศึกษาที่มีคุณภาพเป็น 1 ใน 17 เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน มีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้นโดยเพิ่มประเด็นการเข้าถึงการศึกษาในทุกระดับ ที่ระบุว่าเด็กทุกคนจะต้องได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายอย่างน้อย 12 ปี ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น ให้มีความสำคัญกับการเรียนรู้เพื่อการทำงานและประกอบอาชีพ มุ่งเน้นเรื่องการเรียนรู้เพื่อการใช้ชีวิตในสังคมและในเมือง มีการบูรณาการหรือรวมกับเป้าหมายอื่น ๆ

ความท้าทายของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา (เป้าหมายที่ 4 การศึกษาที่มีคุณภาพ) ทำให้เกิดความท้าทายในการสลายขอบเขต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. 43) ในเรื่องต่อไปนี้ 1) การสลายขอบเขตของการศึกษาในระบบและนอกระบบให้เจือจางลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในการศึกษา และบทบาทของครู 2) การสลายขอบเขตของคำว่าภาครัฐและเอกชนให้เจือจางลงในเรื่องของการเพิ่มการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในเรื่องการศึกษา และการปรับเปลี่ยนบทบาทของรัฐ และการปรับเปลี่ยนสาระของการศึกษาเป็นการสร้างผลผลิตของส่วนรวม 3) การสลายขอบเขตของการเป็นระดับโลกและกับการเป็นท้องถิ่นให้เจือจางลง โดยการให้การศึกษาในเรื่องการเป็นพลเมืองโลกที่เชื่อมต่อถึงกันและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษาและโลกาภิวัตน์มุ่งเน้นการเจริญเติบโตในศตวรรษที่ 21 และทักษะเฉพาะ (Transversal Skills) ตลอดจนมีการติดตามทั้งในระดับโลก ระดับชาติ และระดับท้องถิ่น ซึ่งหากเปรียบเทียบความแตกต่างของเป้าหมายการพัฒนาด้านการศึกษาที่กำหนดในวาระการพัฒนาในระดับโลกกับเป้าหมายการพัฒนาด้านการศึกษาที่กำหนดในวาระการพัฒนาในระดับโลกที่ระบุไว้ในภาพรวม ระหว่างเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals : MDGs) เป้าหมายที่ 2 (MDG2) ได้ให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา (Achieve Universal Primary Education) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) เป้าหมายที่ 4 (SDG4) สร้างหลักประกันให้การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและครอบคลุม ส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน (Ensure Inclusive and Quality Education For All and Promote Lifelong Learning) จะเห็นได้ว่า เป้าหมายที่ 2 (MDG2) ให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา (Achieve Universal Primary Education) ซึ่งตัวชี้วัดเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals : MDGs) เป้าหมายที่ 2 (MDG2) จะเน้นขอบเขตความสำคัญในประเด็นการศึกษาระดับประถมศึกษาที่เน้นการจัดการศึกษาสำหรับวัยเด็ก ต่อมาในวาระการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All : EFA) มีการขยายประเด็นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพสำหรับเด็ก วัยรุ่น หรือเยาวชน และผู้ใหญ่ ในขณะที่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) เป้าหมายที่ 4 (SDG4) จะให้ขอบเขตความสำคัญของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพที่ครอบคลุมการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพสำหรับเด็ก วัยรุ่นหรือเยาวชน และผู้ใหญ่ รวมทั้งการจัดการศึกษาต่อจากการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงการศึกษาตลอดช่วงชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. 44-45) ตามภาพ 4 แสดงการเปรียบเทียบเป้าหมายการพัฒนาด้านการศึกษาที่กำหนดในวาระการพัฒนาในระดับโลก

	MDG2	EFA	SDG4
Scope	Primary Education (children)	Basic Education (children, youth & adults)	Basic education + Post-basic education with Lifelong perspective
Coverage	Low-income countries; Conflict-affected	Universal in intention ; Focus on lower-income countries	Universal agenda Global North and South
Process led by	UN	UN	Member States
Policy focus	Access to and completion of primary education for all	Access to quality basic education for all	Access to quality basic learning for all + Equitable access to post-basic education + Relevance of learning for work & citizenship
No of targets	2	6 goals	10

(Source: adaption from the PPT by S.Tawil, UNESCO)

ที่มา: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560)

ภาพ 4 การเปรียบเทียบเป้าหมายการพัฒนาด้านการศึกษาที่กำหนด ในวาระการพัฒนาระดับโลก

หากพิจารณาเป้าหมายการพัฒนาด้านการศึกษาที่กำหนดในวาระการพัฒนาระดับโลกระหว่างเป้าหมายที่ 2 (MDG2) กับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ 4 (SDG4) จะพบว่า MDG2 จะมุ่งเน้นให้การพัฒนาด้านการศึกษาครอบคลุมประเทศที่มีรายได้ต่ำ และประเทศที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาความขัดแย้ง ในขณะที่ SDG4 มีการพัฒนาด้านการศึกษาครอบคลุมวาระงานทั้งหมดที่ทั่วโลกให้ความสนใจและมีผลกระทบในบริเวณกว้าง โดยนโยบายการศึกษาของ MDG2 จะเน้นในเรื่องการเข้าถึงและบรรลุผลหรือจบการศึกษาระดับประถมศึกษาสำหรับทุกคน และพัฒนาเป็นนโยบายการศึกษาที่มุ่งเน้นในเรื่องการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพเพื่อปวงชนในวาระการศึกษาเพื่อปวงชน และการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพเพื่อปวงชน การเข้าถึงการศึกษาต่อจากระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกัน และการเรียนรู้เพื่อการทำงานและการเป็นพลเมืองอย่างพอเพียง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. 46-47)

สรุปได้ว่า ความท้าทายของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา คือการจัดการศึกษาทุกระดับการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง ให้พลเมืองของประเทศได้รับโอกาสทางการศึกษาและมีเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมภายในประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า

แนวทางการจัดการศึกษาของไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดการพัฒนามนุษย์ตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน

โลกยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 มีความเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาสมัยใหม่ นอกจากจะทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าแก่มนุษยชาติแล้วยังทำให้เกิดผลกระทบต่อมนุษย์และธรรมชาติมากมาย จนทำให้เกิดความเสียหายและวิกฤตการณ์ของโลก เกิดปัญหาทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ การเมือง สังคม การศึกษา สิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย การพัฒนามนุษย์ตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงต้องให้ความสำคัญกับคนและระบบการพัฒนาทั้งหมดให้ไปด้วยกัน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนให้มีความสุข โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ให้เกิดความรู้ ความสามารถด้านวิชาการและวิชาชีพและให้ตระหนักเรื่องสิ่งแวดล้อม โดยนำมิติทางวัฒนธรรม ได้แก่ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ฯลฯ มาใช้เพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การดำเนินชีวิต (พระมหาสุพร รุกขิตธมฺโม, 2561, น. 221-222) สอดคล้องกับมานพ เมฆประยูร ทอง (2537, น. 73) ที่กล่าวว่า การศึกษา การฝึกอบรม และความตระหนักของสาธารณชน “มีความจำเป็นที่จะเพิ่มพูนความรู้สึกรู้สึก และการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา การศึกษาจะช่วยให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงเรื่อง สิ่งแวดล้อม และจริยธรรม การมีค่านิยมทัศนคติ ทักษะ และพฤติกรรมที่จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน การศึกษาควรให้ความรู้แก่ประชาชนไม่เฉพาะในเรื่องสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพและกายภาพเท่านั้น แต่รวมถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม และในเรื่องการพัฒนาคนด้วย”

แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธในทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ไม่แยกจากกัน เพราะตัวมนุษย์เองเป็นธรรมชาติอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติ และเน้นการพัฒนาที่คน ที่เรียกว่าภาวนา หมายถึงการพัฒนาด้านศีล สมาธิ ปัญญา ที่รวมเรียกว่าไตรสิกขา ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง แนวทางหลักในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม หรือธรรมชาติ ซึ่งหมายถึงการพัฒนา มนุษย์ สังคม และธรรมชาติแบบองค์รวมไม่แยกส่วนออกจากกันในการดำรงชีวิตของมนุษย์ได้ ต้องดำเนินไปด้วยกันกับชีวิตมนุษย์ในลักษณะประสานกลมกลืน มิได้เน้นเฉพาะการพัฒนา มนุษย์ในมิติทางวัฒนธรรม หรือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่เพียงด้านใดด้านหนึ่งเป็นการบูรณาการระบบความสัมพันธ์แบบองค์รวมเพื่อให้เกิดประโยชน์และความสุขร่วมกันระหว่างบุคคล สังคม และสภาพแวดล้อมอันหมายถึงธรรมชาติให้ดำรงอยู่ได้ด้วยดีอย่างเกื้อกูลต่อเนื่อง สม่่าเสมอเรื่อยไป (พระมหาสุพร รุกขิตธมฺโม, 2561, น. 219)

การพัฒนาคน หมายถึง การพัฒนาการศึกษาอบรมและความตระหนักของสาธารณชน (Education, Training and Public Awareness) เป็นการพัฒนายั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมิติทางการศึกษารวมกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ ไปพร้อมกัน แต่การพัฒนาคนนั้นมีรายละเอียด (ดลพัฒน์ ยศธร, 2542, น. 64) ดังนี้ 1) ต้องพัฒนาศักยภาพของชุมชนทุกวัยทุกระดับการศึกษาให้ได้รับรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม การพัฒนามนุษย์และการพัฒนายั่งยืน และนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างแท้จริง 2) ส่งเสริมและขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน 3) สร้างความตระหนักในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม จริยธรรม และพฤติกรรมที่จะส่งเสริมการพัฒนายั่งยืน

การพัฒนายั่งยืนจะสำเร็จได้จะต้องพัฒนาคนให้มีจริยธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตฺโต, 2552) ได้สรุปให้เห็นว่า ปัญหาในการพัฒนายั่งยืนที่ไม่ประสบความสำเร็จนั้น เกิดจากกิเลส 3 อย่าง ที่ขัดขวางจริยธรรม คือ ตัณหา มานะ และทิฐิ เราจึงต้องพัฒนาคนและเศรษฐกิจให้คู่ขนานไปกับการพัฒนาจริยธรรม ดังนั้น ระบบการพัฒนายั่งยืน จึงขึ้นกับ 4 ปัจจัย ได้แก่

1. มนุษย์ คือ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีสุขภาพดี ชยัน อดทนรับผิดชอบ มีฝีมือ มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ พร้อมทั้งจะเป็นกำลังสำคัญในระบบเศรษฐกิจและสังคม ที่จัดสรรให้เกื้อหนุน และนำไปสู่การพัฒนายั่งยืนโดยให้การศึกษาและจัดสรรปัจจัยเกื้อหนุน

2. สังคม คือ การจัดระบบสังคม ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง การบริหาร ตลอดจนกิจการต่าง ๆ ให้ผสมกลมกลืนสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันบนพื้นฐานแห่งความรู้ความ เป็นจริง สร้างบรรยากาศแห่งความไม่เบียดเบียนบรรยากาศแห่งความช่วยเหลือเกื้อกูล พึงภัย ปกป้องคนที่ยอยู่ในสถานะต่าง ๆ ซึ่งมีโอกาสและมีความสามารถต่างกัน

3. ธรรมชาติ คือ วิธีการพัฒนาต้องยึดหลักให้มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและดำรงชีวิตให้สอดคล้องและกลมกลืนกับธรรมชาติ

4. เทคโนโลยี คือ การพัฒนาเทคโนโลยี การใช้เทคโนโลยีที่เกื้อกูล ไม่ทำลาย ธรรมชาติ นำของเสียมาผลิตเวียนใช้ประโยชน์ใหม่ สังคมไทยต้องพัฒนาเทคโนโลยีควบคู่ไปกับการพัฒนาตนเอง ต้องใช้เทคโนโลยีเป็นส่วนประติสฐ์เสกสรรของมนุษย์อย่างไม่ประมาทและเพื่อเกื้อหนุนให้ตนเองมีชีวิตดีงาม สมบูรณ์มีอิสรภาพและสันติสุข

สรุปได้ว่า การพัฒนามนุษย์ตามหลักการพัฒนายั่งยืน เป็นการพัฒนาจิตใจของมนุษย์ให้รู้ถึงความจริงแท้ของสรรพสิ่ง เพื่อใช้แก้ปัญหาชีวิต เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือและกลไกในการพัฒนาประเทศ เป็นไปตามเป้าหมายของ องค์การสหประชาชาติเพื่อการพัฒนาศักยภาพคน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับการศึกษาให้ยั่งยืน

แนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ

การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวคิดขององค์การสหประชาชาติเป็นกระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยการให้การศึกษาเพื่อการพัฒนาคน โดยคำนึงถึงวัฒนธรรมและความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลมีความรู้และได้รับข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษาและการพัฒนาที่ยั่งยืนเพิ่มขึ้นด้วยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะนำไปสู่ความมีจริยธรรมและความรับผิดชอบ รู้จักคิด วิเคราะห์ และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน (พระมหาสุพร รุกขิตตมโณ, 2561, น. 224) การศึกษา คือ การฝึกอบรมมนุษย์ด้วยการพัฒนาทางกาย ทางสังคม ทางอารมณ์และสติปัญญา ให้มีความรู้ และสามารถประกอบวิชาชีพเลี้ยงตนได้ ในลักษณะของการเป็นกำลังแรงงาน ซึ่งความรู้ที่ได้จากการศึกษาเป็นความรู้จริงในวิชาการทางโลกเพื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ และการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ มีแนวคิดที่เกี่ยวข้อง คือการใช้วัฒนธรรม ศาสนา ประเพณี ค่านิยม และจริยธรรม เป็นเครื่องมือในการดำเนินการผ่านทางกลไกการศึกษา (พระมหาสุพร รุกขิตตมโณ, 2561, น. 224-225) ดังนี้

1. ต้องพัฒนาศักยภาพของชุมชนทุกวัยทุกระดับการศึกษาให้ได้รับความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม การพัฒนามนุษย์ และการพัฒนาที่ยั่งยืน
2. ส่งเสริมและขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานทางการศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน
3. ต้องสร้างความตระหนักในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม จริยธรรม และพฤติกรรมที่จะส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน

มโนทัศน์การศึกษาขององค์การสหประชาชาติ ได้ใช้แนวคิดการจำแนกจุดประสงค์ทางการศึกษาของบลูม (Bloom) (พระมหาสุพร รุกขิตตมโณ, 2561, น. 225) มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ด้านพุทธิพิสัย เน้นการสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมความสัมพันธ์เชื่อมโยงของระบบธรรมชาติที่เป็นเหตุเป็นผลต่อกัน เพื่อการคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติสำหรับชนรุ่นต่อไป
2. ด้านจิตพิสัย เน้นการสร้างความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม และความรู้สึกร่วมกันในการธำรงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อชนรุ่นต่อไป ทั้งนี้หมายถึงทักษะด้านการคิดและวิเคราะห์ถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการนำองค์ความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
3. ด้านทักษะพิสัย เน้นพฤติกรรมในการใช้อุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชนรุ่นปัจจุบัน เพื่อที่จะนำไปสู่การดำรงคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ของคนรุ่นต่อไป

แนวคิดในการจัดการศึกษาขององค์การสหประชาชาติ ยึดหลักการศึกษาตามระบบสากล (พระมหาสุพร รุกขิตธมฺโม, 2561, น. 225–226) มีรายละเอียด ดังนี้ 1) พัฒนาการทางกาย (Physical Development) หมายถึง การพัฒนาสมรรถภาพทางกาย การพัฒนาร่างกาย ฯลฯ 2) พัฒนาทางสังคม (Social Development) หมายถึง การพัฒนาการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม ฯลฯ 3) พัฒนาการทางอารมณ์ (Emotion Development) เกี่ยวข้องกับอารมณ์ ทัศนคติ เจตคติ ฯลฯ 4) พัฒนาการทางปัญญา (Intellectual Development) เกี่ยวข้องกับความสามารถทางสติปัญญาทั้งความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับกาญจนา เกรียงศรี (2559, น. 13–18) ได้นำเสนอกลวิธีในการดำเนินงาน ดังนี้ 1) หลักสูตร คือ องค์ความรู้หลักในสาขาวิชาที่จะนำไปสร้างปัญญาในการแก้ปัญหาองค์ความรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์และการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ปัจจุบันด้วยความเข้าใจองค์ความรู้ที่มีครอบคลุมและชุมชนเป็นฐานในการสร้าง 2) บุคลากร คือ ครูเป็นต้นแบบ ผู้เรียนมีความคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ มีจิตวิญญาณในการช่วยสร้างอนาคตให้คนรุ่นต่อไป 3) เป้าหมาย คือ สังคมแห่งปัญญา เศรษฐกิจสีเขียว พอเพียงและไม่ทำลายทรัพยากรจนเกิดภัยพิบัติสิ่งแวดล้อม ยืนยาวด้วยการทดแทนและช่วยอนุรักษ์ใช้ตามความจำเป็น ไม่ใช่ความอยากหรือความต้องการ 4) ผลสำเร็จ คือ สังคมที่มีการศึกษาตลอดชีวิต มีเศรษฐกิจที่พึ่งพาซึ่งกันและกันแบบกัลยาณมิตร สิ่งแวดล้อมที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายที่เป็นพหุวัฒนธรรมของประชากรโลก ให้อยู่ร่วมกันและมีความสุขที่ยั่งยืน

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การดำเนินการจัดการศึกษาตามองค์ประกอบที่เกิดจากกลุ่มตัวแปรในบริบทเดียวกันให้มีความสอดคล้องกับแนวคิดและหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยให้มีคุณภาพได้อย่างยั่งยืน (วรภรณ์ เชื้ออินทร์, 2555) สอดคล้องกับเสาหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน (UNESCO, 1997 อ้างถึงใน พฤษฯ ศิริบรรณพิทักษ์, 2553, น. 84) ดังนี้ 1) ด้านสิ่งแวดล้อมไม่มีความตระหนักในความจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและเหมาะสมความบอบบางของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ 2) ด้านสังคมให้มีความเข้าใจในสถาบันทางสังคมและบทบาทของสถาบันทางสังคมในการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา 3) ด้านเศรษฐกิจให้มีความรู้ลึกไวกว้างพอและมีไหวพริบและมีความสามารถในการตอบสนองต่อข้อจำกัดและเสรีภาพของความเติบโตทางเศรษฐกิจรวมและผลกระทบที่มีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่า แนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติเป็นการสอดแทรกความรู้ ทักษะและเจตคติที่ดีในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา

การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา (เป้าหมายที่ 4) เป็นการสร้างหลักประกันให้การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและครอบคลุม ส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน และ 10 เป้าประสงค์ที่จะต้องคำนึงถึงความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์หลักของประเทศ อันได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560–2579) ที่กำหนดวิสัยทัศน์ คือ “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมี 4 ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในด้านการศึกษาและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา (เป้าหมายที่ 4) ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างความมั่นคงให้กับประเทศ การรักษาความมั่นคงภายใน และความสงบเรียบร้อยภายใน ตลอดจนการบริหารจัดการความมั่นคงชายแดนและชายฝั่งทะเล ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพศักยภาพคน ในส่วนของยุทธศาสตร์ที่ 3.1 การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิตให้สนับสนุนการเจริญเติบโตของประเทศยุทธศาสตร์ที่ 3.2 การยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ เท่าเทียม และทั่วถึง และยุทธศาสตร์ที่ 3.3 การปลูกฝังระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการสร้างโอกาสบนความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันทางสังคม ในส่วนของยุทธศาสตร์ที่ 4.1 การสร้างความมั่นคงและการลดความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และยุทธศาสตร์ที่ 6 ด้านการปรับสมดุลและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการภาครัฐ ในส่วนของการปรับปรุงโครงสร้างบทบาท ภารกิจของหน่วยงานภาครัฐให้มีขนาดที่เหมาะสมที่เอื้อต่อการสร้างความเท่าเทียมและโอกาสด้านการศึกษาความเชื่อมโยงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้บูรณาการร่วมกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ที่มีกรอบในการจัดทำแผนโดยการนำยุทธศาสตร์ชาติ (National Strategy) มาเป็นกรอบหลักและมีแนวคิดสำคัญในการจัดการศึกษา ได้แก่ หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) อีกทั้งยึดตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs 2030) ทั้งนี้กำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) ไว้ว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” และมีเป้าหมายของการจัดการศึกษา (Aspirations) 5 ประการ ที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดการบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

เป้าหมายของการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 4 มีดังนี้ 1) ประชากรทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานอย่างทั่วถึง (Access) 2) ผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับบริการการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานอย่างเท่าเทียม (Equity) 3) ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุขีดความสามารถเต็มตามศักยภาพ (Quality) 4) ระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เพื่อการลงทุนทางการศึกษาที่คุ้มค่าและบรรลุเป้าหมาย (Efficiency) 5) ระบบการศึกษาที่สนองตอบและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นพลวัตและบริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการดำเนินการจัดการศึกษาอย่างสมดุลทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมทางการศึกษา ให้มีความสามารถในการแข่งขันบนพื้นฐานทรัพยากรและความสามารถของตนเอง มีความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับบริบททางสังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่นและสากล (วราภรณ์ เชื้ออินทร์, 2555) สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ที่สำคัญ 4 ด้าน ดังนี้ 1) ยุทธศาสตร์การบูรณาการ (Integration) 2) ยุทธศาสตร์การเชื่อมโยงสู่สังคม (Connections-beyond Self to Society) 3) ยุทธศาสตร์ความคิด (Thinking Skill) 4) ยุทธศาสตร์การร่วมมือ (Cooperation) 5) ยุทธศาสตร์มุมมองที่หลากหลาย (Diversity of Perspective) 6) ยุทธศาสตร์เทคโนโลยี (Technology) 7) ยุทธศาสตร์มิติของเวลา (Temporal Perspectives) (OLSP, 1996 อ้างถึงใน พุทธิ ศิริบรรณพัทธน์, 2553, น. 88-90) ประกอบกับเกรก และคณะ (Greig, Selby, and Pike, 1987) ได้เสนอว่าการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องมียุทธศาสตร์การสอนแบบกว้าง (Broad Focus) เนื่องจากการสอนแบบเดิมเป็นการสอนแบบแคบ (Narrow Focus) ดังนั้นการจัดการศึกษา จึงต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีเนื้อหาสาระของหลักสูตรเน้นเรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษาและการพัฒนาที่ยั่งยืน ผลสำเร็จของการศึกษา คือ พัฒนามนุษย์ทั้ง 4 ด้านคือ พัฒนาการทางกาย ทางสังคม ทางอารมณ์และทางปัญญา เป็นผู้มีการศึกษา มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ เพื่อเลี้ยงตนได้ทั้งเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและไม่ก่อปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมในอนาคต

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หรือการเรียนรู้ที่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวันของพลเมืองทุกคนให้มีปัญญาในการแก้ปัญหา และต้องการปฏิรูปหลักสูตรเนื้อหาสาระการเรียนการสอนและการประเมินผลให้มีพลังในการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

บทสรุป

การพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ เป็นกระบวนการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่อิงวัฒนธรรม ในลักษณะเป็นองค์รวมเป็นการบูรณาการและด้วยความสมดุล ทั้งระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม พร้อมไปกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาเพื่อให้บรรลุตามความต้องการของมนุษย์และเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตทั้งคนรุ่นปัจจุบันและอนาคตด้วยความยุติธรรม การจัดการศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาคน ด้าน พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เพื่อให้เป็นปัจจัยหลักในการประสานและบูรณาการระบบ ความสัมพันธ์แบบองค์รวมเพื่อให้เกิดประโยชน์และความสุขร่วมกันระหว่างบุคคลสังคม และสภาพแวดล้อมให้ดำรงอยู่ได้ด้วยดีอย่างเกื้อกูลต่อเนื่องสม่ำเสมอเรื่อยไป ตัวชี้วัดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา เป้าหมายที่ 4 ของประเทศไทย คือ การสร้างหลักประกันให้ การศึกษามีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและครอบคลุม และส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับทุกคน ประเด็นท้าทายตามแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การ เสริมสร้างความตระหนักในการพัฒนาที่ยั่งยืน การบูรณาการหลักสูตรและเนื้อหาสาระการ เรียนรู้ การปฏิรูปการศึกษา ต้องเน้นที่เป้าหมายของการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชน บทบาทของหน่วยงานที่รับผิดชอบ การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร การจัดระบบงบประมาณ และปัจจัยสนับสนุนในการจัดการศึกษา

คำถามท้ายบท

1. การพัฒนาที่ยั่งยืน คืออะไร และมีความสำคัญอย่างไรในการพัฒนาประเทศ
2. ประโยชน์ของการพัฒนาที่ยั่งยืน คืออะไร และเกี่ยวข้องกับอย่างไรกับการศึกษา
3. หลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืน คืออะไร และมีกลยุทธ์การดำเนินงานอย่างไร
4. องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน คืออะไร และมีความสัมพันธ์กันอย่างไร
5. เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน คืออะไร และมีตัวชี้วัดทางการศึกษาอย่างไร
6. เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน มีกี่เป้าหมาย และเป้าหมายที่ 4 เป็นอย่างไร
7. ความท้าทายของการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของไทยเป็นอย่างไร
8. การพัฒนามนุษย์ตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน คืออะไร และมีประโยชน์อย่างไร
9. แนวทางการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา เป็นอย่างไร
10. แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย เป็นอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2556). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- กาญจนา เกรียงชัย. (2559). การศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 21(2), 13–18.
- ดลพัฒน์ ยศธร. (2542). *การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธศาสตร์*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตยา กมลวัตนนิศา. (2546). บริบทไทยว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*. 40(2), 14–20.
- นินาวาลย์ ปานากาแซ้ง แมงกาจิ. (2551). *การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้*. วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ปริญญช พิบูลสรารุช. (2552). *วิกฤต 2540 กับความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2544). *พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ 21* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2549). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกลด์คิมทอง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2552). *การพัฒนาที่ยั่งยืน* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกลด์คิมทอง.
- พระมหาสุพร รกขิตธมฺโม. (2561). *พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน = Buddhism and sustainable Development*. นครราชสีมา: มิตรภาพการพิมพ์ 1995.
- พฤทธิ ศิริบรรณพัทธ. (2553). *การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน : พื้นฐานการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรารักษ์ เชื้ออินทร์. (2555). แนวคิดการจัดการการศึกษาหลังปริญญาเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน. *ศรีนครินทร์เวชสาร*, 27(1), 77–93.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *รายงานการสังเคราะห์ตัวชี้วัดด้านการศึกษาไทย ตามกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- Elliott, J.A. (2006). *An Introduction to Sustainable Development* (3rd ed.). London and NewYork : Routledge Taylor & Francis Group.
- Greig, S., Selby, D., and Pike, G. (1987). *Earth rights: Education as if People Mattered*.

London: WWF/Kogan Press.

Michael, Keating. (1993). *The Earth Summit's Agenda for Change, The Centre for Our Common Future*, Geneva, Switzerland.

Ontario Learning for Sustainability Partnership (OLSP). (1996). *Learning for Sustainability: Essential Outcomes and Classroom Learning Strategies*. Toronto: OLSP.

UNESCO. 1987. Commission on Sustainable Development: CSD "Our common future"

UNESCO–ACEID. (1997). *Educating for a Sustainable Future : A Transdisciplinary Vision for Concerted Action*. Report of the Third UNESCO–ACEID International Conference. Bangkok Thailand.

World Commission on Environment and Development. (1987). *Our Common Future*. New York : Oxford University.

บทที่ 10

การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ ได้นำศาสตร์พระราชามาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ที่ทรงพระราชทานให้คำแนะนำกับหน่วยงานการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน มาเป็นแนวทางในการพัฒนา ซึ่งสาระสำคัญของบทนี้เป็นการนำเสนอศาสตร์พระราชากับเกี่ยวข้องด้านการศึกษา เพื่อการพัฒนาสถานศึกษา การพัฒนาผู้สอน การพัฒนาผู้เรียน และเป็นแนวทางการประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาให้ผู้บริหาร ครู และผู้เรียนได้มีความรู้ สติปัญญา มีความสามารถในการดำรงชีวิตโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ตลอดจนสามารถพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดศาสตร์พระราชากับการศึกษา
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาการศึกษาไทยได้
3. เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าและประโยชน์ของศาสตร์พระราชากับการศึกษา

สาระการเรียนรู้

1. แนวคิดเกี่ยวกับศาสตร์พระราชากับการพัฒนาที่ยั่งยืน
2. แนวคิดเกี่ยวกับศาสตร์พระราชากับการพัฒนาการศึกษา

กิจกรรมและวิธีสอน

1. ให้ผู้เรียนศึกษาเอกสารคำสอน บทที่ 10 และทำแบบทดสอบตามเวลาที่กำหนด
2. ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มตามเนื้อหาการเรียนรู้ และเขียนสรุปความรู้ในกระดาชบรู๊ฟ
3. ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ปัญหาการศึกษา และนำเสนอความรู้เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้
4. ให้ผู้เรียนเขียนสะท้อนคิดเกี่ยวกับความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับในบทเรียน
5. ให้ผู้เรียนตอบคำถามท้ายบท ร่วมกันสรุปบทเรียน และมอบหมายงานบทต่อไป

สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้

1. เอกสารคำสอน 161423 ประเด็นคัดสรรทางการศึกษา
2. สื่อการสอน PowerPoint บทที่ 10
3. ใบงานกลุ่มและคำถามท้ายบท
4. กระดาษบรูฟและปากกาเมจิก
5. คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

วิธีการประเมินผล

1. การบันทึกการเรียนรู้และตอบคำถามท้ายบท
2. การนำเสนอความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
3. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียนและการทำงานกลุ่ม

แนวคิดเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา

แนวคิดและความหมายของศาสตร์พระราชา

ศาสตร์พระราชา (king Bhumibol's Science : KBS) คืออะไร ศาสตร์พระราชา คือ วิทยาการ องค์ความรู้และภูมิปัญญาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ที่ได้พระราชทานผ่านวิธีการต่าง ๆ ด้วยความมุ่งหมายที่จะพัฒนาป้องกัน หรือแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวม (Holistic Quality of life : HQL) เพื่อประโยชน์สุขแก่เหล่าพสกนิกรชาวไทยและมนุษยชาติ ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงสันติสุขและยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560; สมชัย จิตสุชน, 2560; College of Social Innovation Rangsit University, 2017) อีกทั้งยังเป็นแนวทางการยกระดับคุณภาพชีวิต และเป็นตำราแห่งชีวิตให้ประชาชนได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง สังคมและประเทศชาติ ซึ่งเป็นบันทึกที่ได้จากประสบการณ์ความรู้ (Knowledge) ที่เกิดจากปัญญา (Wisdom) ด้วยการศึกษาค้นคว้า ทดลอง จนเกิดเป็นองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ในการทรงงานของพระองค์ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริถึง 4,685 โครงการ ครอบคลุมปัจจัยแวดล้อมที่สำคัญต่อชีวิต ได้แก่ ด้านแหล่งน้ำ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการเกษตร ด้านคมนาคมและการสื่อสาร ด้านสาธารณสุข ด้านสังคมและการศึกษา ฯลฯ องค์ความรู้ทั้งหมด คือ แนวทางการดำเนินการตาม “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” (สมบัติ นพรัก, 2561) เป็นไปตามพระราชประสงค์ที่พระองค์ได้ทรงตั้งปณิธานไว้เมื่อครั้งเสด็จขึ้นครองราชย์ในพิธีพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” (สุพิมล ศรศักดิ์, 2561)

ศาสตร์พระราชา ครอบคลุมทั้ง “พระราชดำริ” คือ แนวคิดและปรัชญา “พระราชดำรัส” คือ คำสั่งสอนตักเตือนให้สติ และ “พระราชกรณียกิจ” คือ หลักการทรงงาน และพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ตลอดระยะเวลา 70 ปีที่ผ่านมา ซึ่งประชาชนคนไทยทุกหมู่เหล่าได้น้อมนำมาเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติตน และรัฐบาลยังได้ประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาในการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อสร้างชาติและพัฒนาชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน เป็นศาสตร์แห่งการพัฒนา ตามหลักการเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนา (เดชา ปุญญบาล, 2560) และอาจกล่าวได้ว่า หัวใจของศาสตร์พระราชาคือ ศาสตร์แห่งการพัฒนา ศาสตร์แห่งการครองตน และศาสตร์แห่งการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ภายใต้ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อความผาสุกของประชาชนอันเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างปัญญาให้กับชุมชน เป็นวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตที่ดีงามอันเป็นคุณค่าที่บ่งบอกถึงความป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและท้องถิ่นนั้น ๆ (Wongthip, 2012) สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ

สรุปได้ว่า ศาสตร์พระราชา หมายถึง หลักการ แนวคิด ทฤษฎีในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาประเทศของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ที่พระองค์ทรงได้ริเริ่มขึ้นเพื่อให้ความรู้และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในประเทศเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติแก่พสกนิกรชาวไทยให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข มีภูมิคุ้มกันเพื่อให้ประชาชนทุกหมู่เหล่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ คุณธรรม จริยธรรม มีความรักความสามัคคีเพื่อร่วมกันพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญยั่งยืน

ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

ศาสตร์พระราชารับการยกย่องในระดับโลก สอดคล้องกับวาระของโลก คือ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (SDGs-Sustainable Development Goals) หรือ SDG 2030 โดยองค์การสหประชาชาติเห็นว่าเป็นหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถสร้างภูมิคุ้มกันในตนเองสู่ชุมชนสู่สังคมในวงกว้าง และได้สนับสนุนให้ประเทศที่เป็นสมาชิกทั่วโลกได้ยึดถือเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน เพราะเป้าหมายในการพัฒนา คือ การพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของคนโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมให้คนมีความสุขโดยต้องคำนึงถึงเรื่องสภาพภูมิศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนา เชื้อชาติและภูมิหลังของเศรษฐกิจ สังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) สอดคล้องกับหลักการของศาสตร์พระราชาคือ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” เป็นการแก้ปัญหาพื้นที่และพัฒนาชีวิตของประชาชนผ่านโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน กล่าวคือ โครงการที่ได้จัดทำขึ้นทำให้ประชาชนได้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเป็นการพัฒนาประชาชนระดับรากหญ้าเพื่อยกระดับการดำรงชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้นตามยุคสมัยให้มีความสุขตามอัตภาพ เป็นการแก้ปัญหาสังคมตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา (สุพิมล ศรศักดิ์, 2561)

ศาสตร์พระราชที่สำคัญของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ในการพัฒนาชุมชน แบ่งออกเป็น 6 มิติ ได้แก่ 1) ดิน 2) น้ำ 3) เกษตร 4) พลังงานทดแทน 5) ป่า และ 6) สิ่งแวดล้อม ซึ่งองค์ความรู้ทั้ง 6 มิติ จะมีลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น มิติน้ำ จะเน้นการพัฒนาแหล่งน้ำ การเก็บน้ำให้อยู่ในประเทศไทยให้นานที่สุด และการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยวิธีการทำฝนหลวง กังหันน้ำชัยพัฒนา การทำฝายและการบำบัดน้ำเสีย โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนามากที่สุด ให้ชุมชนเป็นเจ้าของโครงการเพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีโครงการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ (เดชา ปุญญบาล, 2560)

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ทรงมองเห็นปัญหาความทุกข์ยากของราษฎร และทรงตระหนักว่าราษฎรที่ยากจนทั้งหลายมีปัญหาเรื่องปัจจัยการผลิต และแหล่งอาหาร จึงมีพระราชดำริให้มีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อพัฒนาแหล่งน้ำ และโครงการเกษตร ซึ่งครอบคลุมป่าและดิน ทั้งนี้ เพราะน้ำและดินเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญของภาคเกษตรกรรม ในจำนวนโครงการพระราชดำรินี้กว่า 4,000 โครงการนั้น พระองค์ทรงให้ความสำคัญแก่เรื่องน้ำเป็นอันดับแรก จะเห็นได้ว่าประมาณ 2 ใน 3 ของโครงการทั้งหมดเป็นโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ นอกจากนี้ยังทรงให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคน จึงทรงมีโครงการพระราชดำริด้านการสาธารณสุข การศึกษา และการส่งเสริมอาชีพ ซึ่งโครงการเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ช่วยส่งเสริมให้ราษฎรโดยเฉพาะคนยากจนมีสุขอนามัยที่ดี มีความรู้และสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ (ปราณี ทินกร, 2562) ซึ่งสามารถจำแนกโครงการพระราชดำริ ดังตาราง 7

ตาราง 7 โครงการพระราชดำริ

ประเภทโครงการพัฒนา	ภาค					รวม
	เหนือ	กลาง	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ใต้	ไม่ระบุ พื้นที่	
1. ด้านแหล่งน้ำ	1,255	511	851	631	0	3,248
2. ด้านการเกษตร	47	51	44	28	0	170
3. ด้านสิ่งแวดล้อม	63	41	41	34	3	182
4. ด้านส่งเสริมอาชีพ	89	35	121	94	0	339
5. ด้านการสาธารณสุข	15	16	9	7	11	58
6. ด้านคมนาคม/สื่อสาร	23	22	20	22	0	87
7. ด้านสวัสดิการสังคม/ การศึกษา	203	75	53	63	4	398
8. ด้านบูรณาการ/อื่น ๆ	105	62	52	33	7	259
รวม	1,800	813	1,191	912	25	4,741

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร., 2561)

จากตาราง 7 สรุปได้ว่า โครงการพระราชดำริที่เกี่ยวข้องในด้านการศึกษา มีจำนวนถึง 398 โครงการ มากเป็นอันดับสอง นับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ได้ให้ความสำคัญด้านการศึกษา

ศาสตร์พระราชชาติครอบคลุมถึงหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสอดคล้องกับความเป็นอยู่ของประชาชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน ชีวิตที่ดีจะต้องมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต จึงต้องอาศัยหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสมดุลภายในจิตใจกับความต้องการภายนอกเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีของตนและชุมชน (สุพิมล ศรศักดิ์, 2561) พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 พระราชทานพระราชดำรัส หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงครั้งแรกในงานพระราชทานปริญญาบัตร ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 ความว่า... “การพัฒนาประเทศ จำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนเป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วยจะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ได้ ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวในที่สุด” ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย 3 ห่วง คือ 1) ความพอประมาณ 2) ความมีเหตุผล และ 3) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี กับ 2 เงื่อนไข คือ 1) การมีความรู้ และ 2) การมีคุณธรรม (โครงการทำความดีเพื่อพ่อ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2561, น. 19-22)

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้ศาสตร์พระราชชาติ คือ แนวทางการพัฒนาในทุก ๆ ด้านอย่างยั่งยืน โดยเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน เริ่มต้นจากการพึ่งพาตนเองและรวมตัวกันเป็นกลุ่ม สร้างองค์ความรู้ให้กับประชาชน สร้างการรับรู้ เข้าใจถึงปัญหาที่ผ่านมา ให้มีการเติบโตในทุกระดับอย่างมีคุณภาพ เข้าใจถึงแนวทางของการพัฒนาในอนาคต สามารถประสานเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจโลกได้ ทั้งนี้ จะต้องคำนึงถึงเรื่องสภาพทางภูมิศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนา เชื้อชาติ ภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคม โดยมีคนเป็นศูนย์กลาง ศาสตร์พระราชชาติ จึงเป็นองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่พระองค์ทรงใช้ในการพัฒนาและการแก้ปัญหา “คน” การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการดำเนินชีวิตแบบปกติธรรมดา โดยเริ่มต้นด้วยการสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล และคำนึงถึงสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม สิ่งเหล่านี้ย่อมนำมาซึ่งความสามัคคี ประองตองอันจะเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีของสังคม รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรและประเทศชาติ ให้มีความก้าวหน้าอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน (สำนักส่งเสริมกิจการการศึกษา, 2560)

จากความสำคัญดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2555) ได้เสนอแนวทางการขับเคลื่อนศาสตร์พระราชานามิตีหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ 6 ประการ ดังนี้ 1) เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการขจัดความยากจน และการลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจของคนจน 2) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานของการสร้างพลังอำนาจของชุมชน และการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเป็นฐานรากของการพัฒนาประเทศ 3) เศรษฐกิจพอเพียงช่วยยกระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัท ด้วยการสร้างข้อปฏิบัติในการทำธุรกิจที่เน้นผลกำไรระยะยาวในบริบทที่มีการแข่งขัน 4) หลักเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญยิ่งต่อการปรับปรุงมาตรฐานของธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ 5) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของชาติเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ที่เข้ามากระทบโดยฉับพลัน เพื่อปรับปรุงนโยบายต่าง ๆ ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น 6) การปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียง จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนค่านิยมและความคิดของคนเพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาคนเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการน้อมนำศาสตร์พระราชามาดำเนินชีวิตตามกระบวนการของศาสตร์พระราชานามิตีหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ทรงใช้กับทั้งคน วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ตามกระบวนการ ดังนี้

ที่มา : บุษกร วัฒนบุตร พระครูโสภาสนนทกิตติ์ และพระอุดมสิทธินายก (2560, น. 543)

สรุปได้ว่า ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตตามทางสายกลางที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทาน ศาสตร์พระราชา เป็นศาสตร์แห่งการพัฒนา ศาสตร์แห่งการครองตน เพื่อการปฏิบัติและการเป็นตัวอย่างที่ดีและการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยบูรณาการหลักวิชาต่าง ๆ ทั้งวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ไว้ในศาสตร์อย่างเป็นระบบ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อกันทำงาน และการดำรงชีวิตของประชาชนคนไทย นับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้

แนวการเรียนรู้ศาสตร์พระราชา

แนวการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาคืออะไร แนวการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาคือ แนวปฏิบัติที่มีกระบวนการเรียนรู้ตามหลักการทรงงาน โดยคำนึงถึงบริบททางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และบุคคลของแต่ละพื้นที่ เน้นการค้นคว้าวิทยาการเพื่อแก้ปัญหา เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (สมชัย จิตสุชน, 2559) ตามมิติต่าง ๆ ดังนี้

1. มิติหลักการทรงงาน 23 ข้อ เป็นหลักการทรงงานที่พระองค์ได้นำมาปฏิบัติจนได้ผลเชิงประจักษ์ผ่านโครงการในพระราชดำริ และคนไทยสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตและการทำงานให้เกิดประโยชน์ได้ (เดชา ปุณณบาล, 2560) ดังนี้

1.1 จะทำอะไรต้องศึกษาข้อมูลให้เป็นระบบ กล่าวคือ การทำงานใด ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย จะต้องศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ อย่างละเอียด ถูกต้อง และเป็นระบบ เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ได้จริงอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และตรงตามเป้าหมาย

1.2 ระเบิดจากภายใน กล่าวคือ การทำงานใด ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย จะต้องเริ่มจากการพูดคุย ปรีกษาหารือ หรือประชุมสร้างความเข้าใจให้บุคคลที่เกี่ยวข้องในการทำงาน มีแรงจูงใจในการทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อให้ทราบถึงเป้าหมายและวิธีการทำงาน

1.3 แก้ปัญหาจากจุดเล็ก กล่าวคือ การทำงานใด ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมายจะต้องมองปัญหาภาพรวม และมองในสิ่งที่ทุกคนมองข้าม แล้วจึงเริ่มแก้ปัญหาจากจุดเล็ก ๆ เมื่อสำเร็จแล้วค่อยขยายการแก้ปัญหาไปเรื่อย ๆ ให้งานแต่ละชิ้นสำเร็จลุล่วงไปตามเป้าหมายที่วางไว้

1.4 ทำตามลำดับขั้น กล่าวคือ การทำงานใด ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมายจะต้องเริ่มต้นจากการลงมือทำในสิ่งที่จำเป็นก่อน เมื่อสำเร็จแล้วจึงเริ่มลงมือทำสิ่งที่จำเป็นในลำดับต่อไป ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง เพื่อให้งานที่ทำสำเร็จตามเป้าหมายได้โดยง่าย

1.5 ภูมิสังคม กล่าวคือ การทำงานใด ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย จะต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศ สภาพสังคม วัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน เพื่อศึกษาความต้องการของบุคคล และการพัฒนาตามความต้องการจะเกิดประโยชน์มาก

1.6 ทำงานแบบองค์รวม กล่าวคือ การทำงานใด ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมายจะต้องใช้วิธีคิดเพื่อการทำงานแบบองค์รวม มองสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบครบวงจรทุกสิ่งทุกอย่างมีมิติที่เชื่อมต่อกัน หรือมีแนวทางแก้ไขปัญหาก็เชื่อมโยงกัน (Kijbunyong, 2012)

1.7 ไม่ติดตำรา กล่าวคือ การทำงานใด ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย จะต้องทำงานอย่างยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับสภาพและสถานการณ์นั้น ๆ ไม่ให้ทำงานแบบยึดติดตำราวิชาการ เพราะบางอย่างมีความละเอียดอ่อนต่อสภาพจิตใจของบุคคล สังคมและสิ่งแวดล้อม

1.8 รู้จักประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด กล่าวคือ การทำงานใด ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย จะต้องหลักการแก้ปัญหาด้วยความเรียบง่ายและประหยัดในการพัฒนาและช่วยเหลือบุคคล ให้สามารถใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมาปรับปรุงประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาได้

1.9 ทำให้ง่าย กล่าวคือ การทำงานใด ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย จะต้องคิดค้นดัดแปลง ปรับปรุงและแก้ไขงานเพื่อการพัฒนาแบบมีขั้นตอนง่าย ๆ ไม่ยุ่งยากซับซ้อนและที่สำคัญต้องสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของบุคคล ชุมชน สังคม และระบบนิเวศ

1.10 การมีส่วนร่วม กล่าวคือ การทำงานใด ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของบุคคลทุกระดับ ให้โอกาสบุคคลในทีมได้แสดงความคิดเห็น ระดมสติปัญญา และประสบการณ์เพื่อประสานร่วมมือในการทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย

1.11 ยึดประโยชน์ส่วนรวม กล่าวคือ การทำงานใด ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย จะต้องคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ เป็นการทำงานเพื่อส่วนรวมให้ชุมชน สังคม และประเทศมีความเจริญ ซึ่งผลที่เกิดขึ้น คือ การอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขสงบสุข

1.12 บริการที่จุดเดียว กล่าวคือ การทำงานใด ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย จะต้องใช้หลักการ “การบริการรวมที่จุดเดียว (One Stop Service)” รู้รักสามัคคีและการร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกัน และร่วมกันปรับลดช่องว่างระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ทำงานได้สำเร็จ

1.13 ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ กล่าวคือ การทำงานใด ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย จะต้องเข้าใจถึงธรรมชาติ และมองให้เห็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติอย่างละเอียด และให้ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาของธรรมชาติ

1.14 ใช้ธรรมชาติปราบธรรมชาติ กล่าวคือ การทำงานใด ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย ให้ใช้ความจริงในเรื่องธรรมชาติ และกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาเป็นหลักการหรือแนวทางปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงสภาวะที่ไม่ปกติได้เข้าสู่สภาวะที่เป็นปกติ

1.15 ปลุกป่าในใจคน กล่าวคือ การทำงานใด ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย จะต้องปลุกจิตสำนึกของบุคคลให้เห็นประโยชน์และคุณค่าในการทำงาน หรือสิ่งที่จะทำก่อนการลงมือทำ เพื่อให้บุคคลมีจิตสำนึก รับผิดชอบต่อการงานและการพัฒนาประเทศ

1.16 ขาดทุนคือกำไร กล่าวคือ การทำงานใด ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย จะต้องใช้หลักการ “การให้” และ “การเสียสละ” เป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไร คือ ความอยู่ดีมีสุขของบุคคลในชุมชน สังคมและประเทศ

1.17 การพึ่งพาตนเอง กล่าวคือ การทำงานใด ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย จะต้องพัฒนาตนเอง เพื่อการแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นด้วยการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้มีความแข็งแรงที่จะดำรงชีวิตด้วยตนเอง และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามสภาพแวดล้อม

1.18 พออยู่พอกิน กล่าวคือ การทำงานใด ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย ให้บุคคลสามารถอยู่อย่าง “พออยู่พอกิน” ให้ได้ในเบื้องต้น แล้วจึงค่อยขยายให้ตนเอง ครอบคลุม มีขีดสมรรถนะที่ก้าวหน้าต่อไป

1.19 เศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ การทำงานใด ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย ต้องใช้แนวทางการดำเนินชีวิต ให้ดำเนินไปบน “ทางสายกลาง” (Phrasuteerattanabundit, 2017) เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

1.20 ความซื่อสัตย์สุจริต กล่าวคือ การทำงานใด ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมายจะต้องจริงใจต่อกัน ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้ชั้นน้อย ย่อมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากกว่าผู้ที่มีความรู้มาก แต่ไม่สุจริต (PhraBrahmagunabhorn P.A. Payutto, 2000)

1.21 ทำงานอย่างมีความสุข กล่าวคือ การทำงานใด ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย จะต้องทำงานด้วยความสุข สนุกกับการทำงาน หรือคำนึงถึงความสุขที่เกิดจากการได้ทำประโยชน์ให้กับผู้อื่นนอกเหนือจากตนเอง

1.22 ความเพียร กล่าวคือ การทำงานใด ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย จะต้องอาศัยการทำงาน หรือทำสิ่งต่าง ๆ โดยใช้ความอดทน และความมุ่งมั่นในการทำงานและการดำรงชีวิตให้สามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ได้

1.23 รู้รัก สามัคคี กล่าวคือ การทำงานใด ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย จะต้องรู้ปัญหาและรู้วิธีแก้ปัญหานั้น ๆ ด้วยความรักที่จะลงมือทำ หรือลงมือแก้ไขปัญหานั้น ด้วยสามัคคี เพื่อให้การแก้ไขปัญหานั้น ๆ สำเร็จได้

สรุปได้ว่า หลักทรงงาน 23 ข้อ เป็นแนวทางการพัฒนาการทำงานเพื่อมุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ (สำนักกรรมาธิการ 1 สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560, น. 25-28) การปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดให้ทันสมัย ผ่านการเรียนรู้ร่วมกันแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ จะเกิดการสร้างสรรค์แห่งการแบ่งปัน รวมทั้งการเห็นคุณค่าของตนเอง และคุณค่าจากประโยชน์ระยะยาว ซึ่งเป็นปรัชญาที่ถือว่าเป็นวัตรกรรมที่มีคุณค่าระดับโลก (Watthanasiritham, 2007)

2. มิติหลักการ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” คือ ยุทธศาสตร์พระราชทานที่เป็นหลักการทรงงานการพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อความเป็นเลิศและยั่งยืน เป็นการเรียนรู้กระบวนการคิดบนรากฐานการเข้าใจมนุษย์ การเข้าถึงข้อมูลเพื่อให้การสร้างสรรค์ตอบสนองความต้องการได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ (สำนักกรรมมาธิการ 1 สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560, น. 14-22) เป็นแนวทางในการยึดถือปฏิบัติในการดำเนินงานได้กับทั้งคน สังคม สิ่งแวดล้อม ดังนี้

2.1 เข้าใจ (Understanding) ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 4 องค์ประกอบ

2.1.1 การใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้ว (Existing Data) จะต้องศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลทางวิชาการจากอินเทอร์เน็ตและพื้นที่จริง รับฟังข่าวสารทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนการทำงาน (Buddhadhas Bikkhu, 1993)

2.1.2 การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Data) จะต้องมีความรู้ในการใช้ข้อมูลทางสถิติ (Official Statistics) ในการพัฒนางานต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์

2.1.3 การวิเคราะห์และวิจัย (Analytics and Research) จะต้องวิเคราะห์และวิจัย เพื่อสร้างองค์ความรู้ให้มั่นคงก่อนที่จะนำความรู้ใด ๆ ไปปฏิบัติจริง

2.1.4 การทดลองจนได้ผลจริง (Experiment Till Actionable Results) จะต้องทดลองในการปฏิบัติงานจริงให้สำเร็จ ก่อนการเผยแพร่หรือถ่ายทอดเทคโนโลยี

2.2 เข้าถึง (Connecting) ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ

2.2.1 ระเบิดจากข้างใน (Inside-out Blasting) จะต้องใช้หลักการสื่อสารวิสัยทัศน์ให้บุคคลเห็นทิศทางที่ชัดเจน ให้เกิดการพัฒนาตามความต้องการของคนในพื้นที่ ให้เกิดความตระหนักในการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงตนเอง นำไปสู่การพัฒนาการทำงาน

2.2.2 เข้าใจกลุ่มเป้าหมาย (Understand Target) จะต้องให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจบุคคลที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย และต้องทำความเข้าใจปัญหาเพื่อหาทางแก้ไขปัญหามุบุคคลที่มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ให้เป็นไปตามความต้องการ

2.2.3 สร้างปัญญา (Educate) จะต้องทำให้บุคคลเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วยการสร้างปัญญาสังคม โดยใช้วิธีการสื่อสารด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายที่สุดกับบุคคลในระดับต่าง ๆ หรือการสื่อสารด้วยการสอนบุคคลให้เกิดปัญญาในการทำงานและการแก้ปัญหา

2.3 พัฒนา (Development) ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ

2.3.1 เริ่มต้นด้วยตนเอง (Self-initiated) จะต้องพัฒนาจากความต้องการของตนเองและให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างเต็มที่

2.3.2 พึ่งพาตนเองได้ (Self-reliance) จะต้องพัฒนาให้บุคคลพึ่งพาตนเองได้ด้วยความเรียบง่าย และให้เป็นไปตามธรรมชาติของบุคคล

2.3.3 ต้นแบบเผยแพร่ความรู้ (Prototype and Role Model) จะต้องสร้างศูนย์การศึกษาเพื่อเผยแพร่ความรู้ในการแก้ปัญหาให้บุคคลเรียนรู้และทำตามแบบที่ดี

3. มิติ “ภูมิสังคมและการศึกษาเรียนรู้” คือ การจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อการศึกษาทดลองแนวทางการพัฒนาแบบบูรณาการ โดยการนำหน่วยงานต่าง ๆ มาร่วมแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เป็นการผสมผสานความร่วมมือร่วมใจในการทำงานเพื่อแก้ปัญหาสังคมและประเทศ ตลอดจนให้ความสำคัญกับการศึกษาและการเรียนรู้ของบุคคลผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ให้บริการการจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ส่งเสริมการวิจัย และการจัดตั้งกองทุนการศึกษาให้กับบุคคลที่ด้อยโอกาส สรุปได้ ดังนี้

3.1 การศึกษาในระบบโรงเรียน ทั้งในกรุงเทพฯ และพื้นที่ห่างไกลโดยมีตัวอย่างของการจัดตั้งโรงเรียนที่เป็นการศึกษาในระบบ เช่น โรงเรียนวังไกลกังวล โรงเรียนราชประชาสถาลัย โรงเรียน ภ.ป.ร.ราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ โรงเรียนร่มเกล้า โรงเรียนราชประชานุเคราะห์

3.2 การศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย โดยมีตัวอย่างของการจัดตั้งโรงเรียนที่เป็นการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย เช่น ศาลารวมใจเพื่อใช้เป็นห้องสมุดประจำหมู่บ้านสำหรับประชาชน โรงเรียนพระดาบส ศูนย์การศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (ศาลินา บุญเกิด และนันทกาญจน์ ชินประพันธ์, 2557, น. 34)

สรุปได้ว่า แนวการเรียนรู้ศาสตร์พระราชฯ เป็นการน้อมนำหลักการทรงงาน 23 ข้อ ยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มาปรับใช้ในการทำงานและการดำรงชีวิตประจำวันให้บุคคล ชุมชน สังคมและประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้า และเป็นแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันในการแก้ปัญหาและศึกษาตามบริบทของสังคมให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับศาสตร์พระราชากับพัฒนาการศึกษา

พระบรมราโชวาทด้านการศึกษา

พระราชปณิธานและพระบรมราโชวาทด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ตั้งแต่เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พุทธศักราช 2489 เป็นต้นมา พระองค์ทรงแสดงให้เห็นถึงพระราชปณิธานด้านการศึกษาที่เด่นชัด ดังจะเห็นได้จากพระราชดำรัส พระบรมราโชวาทซึ่งได้พระราชทานไว้ในวโรกาสต่าง ๆ และพระราชกรณียกิจที่ได้ทรงปฏิบัติไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งในบทนี้จะนำเสนอเพียงพระราชปณิธานและพระบรมราโชบายที่สำคัญ ๆ ดังนี้

1. พระราชปณิธานด้านการศึกษา

1.1 พระราชปณิธานที่จะพระราชทานการศึกษา เพื่อพัฒนาชีวิตพลเมืองให้มีคุณภาพด้วยการให้การศึกษา เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้และมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น

1.2 พระราชปณิธานที่จะจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนอย่างเท่าเทียมทั่วถึง และมีคุณภาพ การจัดสร้างโรงเรียนประถมศึกษาทั้งในเมืองและที่อยู่ห่างไกลและทุรกันดาร

1.3 พระราชปณิธานที่จะให้เด็กได้เล่าเรียนต่อเนื่องกันไป ตั้งแต่ก่อนระดับประถมศึกษาตอนต้น ประถมศึกษาตอนปลาย มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย

1.4 พระราชปณิธานในการส่งเสริมการพัฒนาการฝึกหัดครู และผู้บริหารการศึกษา มีความรู้และคุณธรรมในการทำงานและมีความพอใจในการใช้ชีวิตในทางที่ถูกต้อง

1.5 พระราชปณิธานในการส่งเสริมให้พลเมืองได้ตระหนักถึงความสำคัญของอาชีวศึกษา และส่งเสริมให้การอาชีวศึกษาได้รับความนิยมน่าเท่ากับสามัญศึกษา

1.6 พระราชปณิธานในการขยายการศึกษาภาคบังคับให้ครบทั่วทั้งประเทศ ให้เพิ่มโรงเรียนในท้องที่ไกลการคมนาคม เช่น โรงเรียนชายแดนของตำรวจชายแดน เป็นต้น

1.7 พระราชปณิธานที่จะให้วัดและพระสงฆ์ได้มีส่วนช่วยเหลือการศึกษาของชาติ ให้จัดตั้งโรงเรียนสงเคราะห์ภายในวัด เพื่อให้พระสงฆ์ได้มีส่วนช่วยเหลือการศึกษา

1.8 พระราชปณิธานในการให้การศึกษาแก่เด็กที่ประสพภัยธรรมชาติ และประชาชนที่ยากไร้ ได้จัดตั้งกองทุนสำหรับสงเคราะห์และจัดตั้งโรงเรียนราชประชานุเคราะห์

1.9 พระราชปณิธานที่จะให้พลเมืองในจังหวัดชายแดนภาคใต้พูดภาษาไทยได้ โดยจัดตั้งโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เพื่อให้สื่อสารภาษาไทยได้

1.10 พระราชปณิธานในการจัดการศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กพิการสามารถอยู่ร่วมกับคนปกติ และทำประโยชน์ได้ที่โรงเรียนราชประชานุเคราะห์

1.11 พระราชปณิธานที่จะให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ แก่เยาวชนให้กว้างขวาง นอกเหนือจากการเรียนรู้ในชั้นเรียน โดยการจัดทำสารานุกรมเผยแพร่ความรู้ต่าง ๆ ของโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554)

จากพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ทรงให้ความสำคัญกับการศึกษาของประชาชน ทั้งพื้นที่ห่างไกลและจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้เข้าถึงและได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา จนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ครอบคลุมถึงเด็กพิการต่าง ๆ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับคนปกติ มีชีวิตที่เป็นสุข ช่วยตัวเองได้ และการส่งเสริมการพัฒนาการฝึกหัดครู และผู้บริหารสถานศึกษา ให้สามารถดำเนินงานด้านการศึกษาให้มีความก้าวหน้าและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2. พระบรมราโชบายด้านการศึกษา

2.1 ด้านครู ทรงแนะนำแนวทางการคัดเลือกและพัฒนาครูให้มีคุณภาพ ให้ครูได้มีฐานะในสังคมอย่างเหมาะสม ปฏิบัติหน้าที่โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้ทุนฝึกอบรบความรู้ทางวิชาการในสาขาที่จะสอนให้มีประสิทธิภาพ มีความเป็นครูที่แท้จริง คือ มีความรัก ความเมตตาต่อเด็ก และใช้การสอนหนังสือเป็นการประเมินความดีความชอบ

2.2 ด้านนักเรียน ทรงแนะนำให้ครูต้องสอนให้เด็กมีน้ำใจ ปลูกฝังความดีให้นักเรียน อบรมบ่มนิสัยให้เป็นพลเมืองดี ฝึกให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม เป็นหมู่คณะ มีความสามัคคี ดูแลช่วยเหลือกันและกัน เป็นตัวอย่างที่ดีให้นักเรียน ให้นักเรียนรักครู ครูรักนักเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

พระราชปณิธานและพระบรมราโชวาทด้านการศึกษาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ 10 ได้ดำเนินพระราชปณิธานตามรอยในหลวงรัชกาลที่ 9 มุ่งสร้างโอกาสทางการศึกษาให้เยาวชนยากไร้ โดยเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2552 ทรงมีพระราชดำริให้ดำเนินโครงการทุนการศึกษาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ด้วยพระราชปณิธานที่มุ่งสร้างความรู้ สร้างโอกาสแก่เยาวชนไทยที่มีฐานะยากจนยากลำบาก แต่ประพฤติดีมีความสามารถในการศึกษาให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มั่นคงต่อเนื่องในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จนสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีตามความสามารถของแต่ละคน เป็นการลงทุนเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถและศักยภาพแก่เยาวชนไทย ต่อมาในปี พ.ศ. 2553 ทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งมูลนิธิทุนการศึกษาพระราชทานสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร (ม.ท.ศ.) ขึ้น ด้วยพระราชปณิธานที่มุ่งสร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องและมีความยั่งยืนสืบต่อไป (อินชา สินธุนาคิน, 2560)

พระบรมราโชบายด้านการศึกษาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูร ทรงมีพระบรมราโชบายให้ครูทุกคนน้อมนำมาปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรม โดยการศึกษาต้องมุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน 4 ด้าน ดังนี้

1. มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง กล่าวคือ ครูต้องมีความรู้ความเข้าใจที่มีต่อชาติบ้านเมือง ยึดมั่นในศาสนา มั่นคงในสถาบันพระมหากษัตริย์ และมีความเอื้ออาทรต่อครอบครัวและชุมชนของตน

2. มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง มีคุณธรรม กล่าวคือ ครูให้รู้จักแยกแยะสิ่งที่ผิด-ที่ถูก สิ่งชั่วสิ่งดี เพื่อปฏิบัติแต่สิ่งที่ชอบที่ดีงาม ปฏิเสธสิ่งที่ผิดที่ชั่ว เพื่อสร้างคนดีให้แก่บ้านเมือง

3. มีงานทำ มีอาชีพ กล่าวคือ ครูต้องให้เด็กฝึกงาน ฝึกงาน ทำงานจนสำเร็จ อบรมให้เรียนรู้การทำงานให้สามารถเลี้ยงตัวและเลี้ยงครอบครัวได้

4. เป็นพลเมืองดี กล่าวคือ การเป็นพลเมืองดีเป็นหน้าที่ของทุกคน สถานศึกษาและสถานประกอบการต้องส่งเสริมให้ทุกคนมีโอกาสทำหน้าที่พลเมืองดี

จากพระราชโองการด้านการศึกษาลู่ปฏิบัติ สามารถแบ่งเป็น 2 ส่วน เปรียบเสมือนต้นไม้ที่มีส่วนของลำต้น มีลำต้น ชูดอก ออกผล คือ 1) การสอน ทำให้มีทักษะชีวิตและการทำงาน มีความรู้พื้นฐาน มีความรู้เฉพาะทาง และราก เป็นรากแก้วมั่นคง คือ 2) การอบรม ทำให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวัฒนธรรม และมารยาท มีความรับผิดชอบในหน้าที่เป็นพลเมืองดี (กาญจนา นาคสกุล, 2560)

สรุปได้ว่า พระบรมราชโองการด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ 10 ทรงให้ความสำคัญกับการศึกษาของประชาชน ทั้งพื้นที่ห่างไกล จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้สามารถเข้าถึงและได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา จนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย การได้รับการศึกษานี้ยังครอบคลุมถึงเด็กพิการต่าง ๆ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับคนปกติ มีชีวิตที่เป็นสุข ช่วยตัวเองได้ และการส่งเสริมการพัฒนาการฝึกหัดครู และผู้บริหารสถานศึกษา ให้สามารถดำเนินงานด้านการศึกษาให้มีความก้าวหน้าและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาการศึกษา

ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาการศึกษาในยุค Thailand 4.0 เป็นความท้าทายทางการศึกษาของโลกศตวรรษที่ 21 ที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและสังคม และการแข่งขันกับนานาประเทศ การศึกษาจึงเป็นรากฐานในการพัฒนาคนและคุณภาพของคนของประเทศให้มีเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมได้ เนื่องจากการศึกษา เป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองด้านต่าง ๆ ตลอดชีวิต มีการพัฒนาศักยภาพของตนเอง และขีดความสามารถด้านต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข (กานนา สงกรานต์ และกานต์ วิสุทธีลเมธี, 2559) การดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ 2573 (Sustainable Development Goals : SDGs 2030) เป็นการจัดการศึกษาให้คนไทยมีทักษะการทำงานในศตวรรษที่ 21 มีคุณธรรม จริยธรรม ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ เพื่อให้ระบบการศึกษาเป็นกลไกหลักของการขับเคลื่อนประเทศ ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560–2579) เพื่อให้สามารถนำพาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน จึงต้องดำเนินการส่งเสริมการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2560-2579 ที่ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิต อย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” รวมถึงแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ในการจัดการศึกษา คือ 1) พัฒนาระบบและกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ 2) พัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดี มีคุณลักษณะ ทักษะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและยุทธศาสตร์ชาติ 3) พัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และมีคุณธรรม จริยธรรม รู้รักสามัคคี และร่วมมือผนึกกำลังมุ่งสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 4) นำประเทศไทยก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง และความเหลื่อมล้ำภายในประเทศ ลดลง (ชูศักดิ์ ประเสริฐ, 2560) ตลอดจนมีภูมิคุ้มกันที่ดีให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ โดยใช้ความรู้รอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้านมีความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตอดทน พากเพียรและใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

แนวคิดของการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติยึดหลักการ เป้าหมาย และแนวคิดของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำรงชีวิตและการประพฤติปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับเพื่อการดำรงชีวิตในสังคมอย่างพอเพียงเท่าทันและเป็นการศึกษา ต้องอาศัยการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาของครู จึงต้องพัฒนาสมรรถนะให้เป็นบุคคลสามารถเลือกใช้วิธีที่ง่ายที่สุดในการสื่อสารกับเยาวชนและชาวบ้านเพื่อสร้างปัญญาและแก้ปัญหาเพื่อการพึ่งตนเองได้ ซึ่งแนวพระราชดำริในการพัฒนานั้นเพื่อให้เข้าใจเข้าถึง ในระยะแรกแล้วจึงพัฒนาในระยะต่อไป โดยใช้หลักการสำคัญคือ การเริ่มต้นด้วยตนเอง (Self-initiated) การพึ่งพาตนเองได้ (Self-reliance) และการเป็นต้นแบบเผยแพร่ความรู้ (Prototype and Role Model) เพื่ออยู่รอด (Survival) พึ่งตนเอง (Self-reliance) และยั่งยืน (Sustainable) (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2560; อานนท์ คักดีวรวิชัย, 2560) เป็นการสร้างปัญญาทางสังคม เป็นส่วนในการพัฒนาประเทศ ระบบการศึกษาต้องสร้างปัญญาทางสังคม เพื่อการพัฒนาพลเมืองให้มีคุณลักษณะมุ่งอนาคต จึงเป็นการสร้างความเข้มแข็งในภาพรวมของการพัฒนาประเทศที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงโลก (ชรินทร์ มั่งคั่ง, 2559)

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้ให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้าง ศักยภาพคน การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิตให้สนับสนุนการเจริญเติบโตของประเทศ โดยพัฒนาเริ่มตั้งแต่ในครรภ์และต่อเนื่องไปตลอดช่วงชีวิต ได้แก่ (1) ช่วงการตั้งครรภ์/แรกเกิด /ปฐมวัย (2) วัยเรียน (3) วัยรุ่น/นักศึกษา (4) วัยแรงงาน และ (5) วัยผู้สูงอายุ รวมถึงการ ยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ เท่าเทียมและทั่วถึง โดยการปฏิรูป โครงสร้างและระบบบริหารจัดการการศึกษาในทุกระดับการเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม และทั่วถึง และการยกระดับสถาบันการศึกษาในสาขาที่มีความเชี่ยวชาญสู่ความเป็นเลิศ ปฏิรูป ระบบการคลังด้านการศึกษาเพื่อเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพการจัดการศึกษาส่งเสริมการมี ส่วนร่วมจากภาคเอกชนในการจัดการศึกษา ปรับระบบการผลิตและพัฒนาครูผู้สอน พัฒนาระบบการประเมินและการรับรองคุณภาพ (Luksameyanawin, 2017) รวมทั้งให้มีการปฏิรูป ระบบการเรียนรู้ นอกจากนี้จะน้อมนำศาสตร์พระราชานับว่าเป็นแนวทางพระราชทานมาสู่ การปฏิบัติแล้ว ยังให้ความสำคัญกับการปฏิรูปการศึกษาไปสู่ยุคศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลกระทบ ต่อการตัดสินใจ และการดำเนินชีวิตเสริมสร้างศักยภาพและบทบาทหน้าที่ของสถาบัน ครอบครัวในการบ่มเพาะ วางรากฐานการพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง มีคุณธรรม จริยธรรม ความ ซื่อสัตย์ สุจริต จิตสำนึกสาธารณะ ควบคู่ไปกับการสร้างค่านิยมหลักของไทยให้สมาชิกใน ครอบครัว สร้างความอบอุ่นและมั่นคงให้สมาชิกในครอบครัว และผลของการปฏิบัติที่เกิดจาก การลงมือทำ คือ ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ และการศึกษาเล่าเรียน เป็นความรู้ที่ ประชาชนสามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต เป็นปัญญาที่ประชาชนสามารถ คิดเองทำเอง เป็นภูมิปัญญาที่เกิดจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน บูรณา การความรู้ทุกสาขาวิชา (สุพิมล ศรศักดิ์, 2561) และยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษา เพื่อปวงชน (Education for All) หลักการจัดการศึกษาเพื่อ ความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) อีกทั้งยัง เป็นไปตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs 2030) ประเด็นภายในประเทศ (Local Issues) อาทิ คุณภาพของคนทุกช่วงวัย การเปลี่ยนแปลง โครงสร้างประชากรของประเทศ ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ และวิกฤตด้าน สิ่งแวดล้อม โดยนำยุทธศาสตร์ชาติ (National Strategy) มาเป็นกรอบความคิดสำคัญในการ จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

สรุปได้ว่า ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาการศึกษา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยใช้หลักการ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ในการจัดการศึกษาของไทยให้มีคุณภาพ

แนวทางการจัดการศึกษาตามศาสตร์พระราชา

1. ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาศึกษา มีการนำกระบวนการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ดังนี้

1.1 การเตรียมความพร้อมผู้บริหาร ครู นักเรียน ชุมชน และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจในการนำศาสตร์พระราชาไปปฏิบัติงานด้านการบริหาร การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและปฏิบัติตนให้ถูกต้อง

1.2 การจัดระบบการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตรและการสอน การกำหนดหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา และการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.3 การจัดกิจกรรมของโรงเรียน และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อการพัฒนาผู้เรียนโดยการบูรณาการศาสตร์ของพระราชา เช่น กิจกรรมชมรม กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักเรียน โรงเรียน และชุมชน

1.4 การสร้างเครือข่ายและขยายผลสู่ภายนอกสถานศึกษา เป็นโรงเรียนเป็นแกนนำทั้งผู้บริหาร ครูและบุคลากร และนักเรียน สามารถถ่ายทอดประสบการณ์การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันและการเรียนนับเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาผู้สอน มีการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยและการประพฤติปฏิบัติตนของครู (มูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ, 2560) ดังนี้ 1) ต้องมีความรู้คู่คุณธรรม 2) มีปัญญาฉลาดรู้ 3) มีความเข้มแข็งสู้อุปสรรค 4) มีวินัยในความคิด 5) มีความสุจริตดี 6) มีศรัทธาเชื่อมั่นในความดี 7) มีความกตัญญูกตเวที 8) มีความเพียร อดทนในความดี 9) มีเมตตาริจิตมิตรภาพ คุณลักษณะทั้ง 9 ข้อนี้นำมาจากราชดำริและพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยมาโดยตลอด ส่งผลต่อ “ครู” ถ้านำไปปฏิบัติสร้างการเปลี่ยนแปลงชีวิตของศิษย์ให้ได้ตามความมุ่งหมาย และการพัฒนาการเรียนการสอนของครู จากศาสตร์พระราชานี้ในยุทศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ทรงชี้แนะให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากการปฏิบัติภายหลังการให้องค์ความรู้ เป็นการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สอนให้คิดแก้ปัญหาโดยการวิเคราะห์จากสาเหตุเชิงการวิจัย มีการทดลองโดยการศึกษาแนวทางวิธีการจากทฤษฎีแล้วนำมาแก้ปัญหา ศึกษาผล และการปฏิบัติโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์จนเกิดการเรียนรู้ การเข้าถึงเป็นการจัดการเรียนรู้หรือจัดกิจกรรมที่เป็นความต้องการของผู้เรียนตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจในการใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างมีความหมาย (อานนท์ ตักศิรวชิรย์, 2560)

3. ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาผู้เรียน การศึกษาเล่าเรียนของผู้เรียนตั้งแต่ระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับอาชีวศึกษา ระดับอุดมศึกษา ระดับผู้ประกอบการอาชีพ และระดับของผู้สูงอายุจะมีเป้าหมายที่แตกต่างกัน แต่เบื้องต้นของการศึกษาทุกระดับได้น้อมนำศาสตร์พระราชากับบูรณาการการสอนหรือทำกิจกรรม ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น คือ ผู้เรียนมีเหตุผล ไม่ประมาท มีการคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาและนำไปดำเนินชีวิตได้ (ชุดิมา วัฒนศิริ, 2561) นั่นคือพื้นฐานที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีการวางแผนในการดำรงชีวิต มีจุดมุ่งหมายการปฏิบัติตนในการดำรงชีวิต มีเหตุผลในการกระทำสามารถควบคุมรายรับรายจ่ายของตนเองตามความเป็นจริงต้องระงับการใช้จ่ายที่เกินความจำเป็น มีความรู้และสติปัญญาตามระดับของบุคคลตามช่วงวัย ต้องวิเคราะห์ปัญหาได้แก้ปัญหาได้ มีการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีไม่ยึดติดกับสิ่งที่ไม่ถูกต้องไม่เหมาะสม คิดค้นวิธีการในการพัฒนาตนเองในทางที่ถูกต้อง มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในการใช้ทรัพยากรของตนเองและของชาติอย่างถูกต้อง มีจิตสำนึกรักษารัชมชาติและสิ่งแวดล้อม อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ มีความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ค่านิยม เอกลักษณ์ของความเป็นไทย ในระดับการศึกษาระดับอาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษา ต้องมีการจัดการศึกษาที่เป็นการเสริมสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนในสาขาวิชาชีพในการสร้างภูมิคุ้มกัน สร้างสรรค์อาชีพ ดำรงชีพพอเพียง หลีกเลี่ยงอบายมุข สถานศึกษามีแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อดำเนินการโครงการการสร้างอาชีพ

พระบรมราชโองบายและพระราชกระแสรับสั่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ 10 ทรงตอบรับเป็นพระมหากษัตริย์เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2559 ด้านการศึกษาในภาพรวม คือ สืบสานพระราชปณิธานหรือพระราชกระแสรับสั่งรัชกาลที่ 9 เรื่องการสร้างคนดี การศึกษาทรงเน้นให้สร้างพื้นฐานให้แก่เด็กมีทัศนคติที่ถูกต้อง มีอุปนิสัยที่ดี มั่นคงเข้มแข็ง มีอาชีพมีงานทำ เน้นให้เยาวชนมีความสนใจและเข้าใจเรื่องสถาบันและประวัติศาสตร์ ทรงมอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการบูรณาการโครงการที่ได้ดำเนินการตามพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 และโครงการในส่วนของพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 เข้าด้วยกัน (ปิปปิชีนิสไทย, 2561) นอกจากนั้น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์มีการทรงงานในการติดตามโครงการต่าง ๆ ทั้งสถานศึกษา เครือข่ายการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โครงการส่งเสริมอาชีพตามศาสตร์พระราชา โดยทรงพระกรุณาพระราชทานคำชี้แนะทำให้เกิดความยั่งยืนในความเป็นอยู่ของพสกนิกรชาวไทยในการประกอบอาชีพ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถือเป็นการสร้างความยั่งยืนของศาสตร์พระราชามาตามพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9

สรุปได้ว่า แนวทางการจัดการศึกษาตามศาสตร์พระราชา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะ กระบวนการคิด การค้นหา คำตอบด้วยการฝึกปฏิบัติตามสถานการณ์ สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีคุณลักษณะ นิสัยที่มีพฤติกรรมสอดคล้องกับศาสตร์พระราชา มีการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งต้องอาศัยครูและผู้บริหารมืออาชีพที่เป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้

บทสรุป

ศาสตร์พระราชาเป็นศาสตร์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ที่ทรงพระราชทานให้ประชาชนทั้งประเทศในการดำรงชีวิต การ ประกอบอาชีพ การศึกษา การพัฒนาประเทศ การทำให้มีความยั่งยืน จุดเริ่มต้นของศาสตร์ พระราชา ทรงพระราชทานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐาน ศาสตร์การพัฒนา ประเทศ ได้แก่ หลักการทรงงาน 23 ข้อ ยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ศาสตร์พระราชาได้ถูกนำไปใช้ในการพัฒนาการศึกษาด้าน 1) การพัฒนาสถานศึกษา มีการ พัฒนาหลักสูตร พัฒนาการเรียนการสอนโดยการบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงกับศาสตร์ พระราชาในหัวข้อต่าง ๆ 2) การพัฒนาผู้สอน มีการพัฒนาคุณสมบัติด้านคุณธรรมของผู้สอน พัฒนาเทคนิคการสอน สร้างนวัตกรรมสื่อการสอน และ 3) การพัฒนาผู้เรียน ให้ผู้เรียนมี ความรู้ ความคิด ปฏิบัติงานอย่างคิดวิเคราะห์ และส่งผลให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

คำถามท้ายบท

1. ศาสตร์พระราชา คืออะไร และมีความสำคัญอย่างไรในการพัฒนาประเทศชาติ
2. ศาสตร์พระราชา มีแนวคิด หลักการอย่างไรในการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
3. ศาสตร์พระราชา มีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันอย่างไรกับการพัฒนาที่ยั่งยืน
4. แนวการเรียนรู้ศาสตร์พระราชา คืออะไร และมีประโยชน์อย่างไรในการพัฒนา
5. หลักการทรงงาน 23 ข้อ คืออะไร และมีแนวทางอย่างไรสำหรับการประยุกต์ใช้
6. การประยุกต์ใช้หลักการ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ในการพัฒนาศึกษาเป็นอย่างไร
7. ภูมิสังคมและการเรียนรู้ คืออะไร และมีแนวทางประยุกต์ใช้อย่างไรในการศึกษา
8. พระบรมราโชวาทด้านการศึกษา มีความสำคัญอย่างไรในการพัฒนาการศึกษา
9. ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาการศึกษาของไทย คืออะไร และมีจุดเด่นอย่างไร
10. แนวทางการพัฒนาสถานศึกษา ครูและผู้เรียนตามศาสตร์พระราชาเป็นอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). พระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการสร้างคน. สืบค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2561, จาก

http://www.moe.go.th/5DEC/index.php?option=com_content&view=article&id=27&Itemid=33

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แนวทางการดำเนินงานโครงการสถานศึกษานอมนำศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมกิจการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

กานนา สงกรานต์, และกานต์ วิสุทธรสลิเมธี. (2559). “ประวัติการศึกษาไทย”. สืบค้นเมื่อ 12 กรกฎาคม 2561, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/617188>

โครงการทำความดีเพื่อพ่อ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2561). การวางแผนการเงินด้วยศาสตร์พระราชา. กรุงเทพฯ: บริษัท พรินซ์ดี จำกัด.

ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2559). อนาคตวิทยา: ทฤษฎีและเทคนิคการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา. เชียงใหม่: โรงพิมพ์โดมอนด์ กราฟิก กรุป.

ชุติมา วัฒนะศิริ. (2561). ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, 4(1), 101 – 110. สืบค้นเมื่อ 12 ตุลาคม 2561, จาก <http://www.tcithaijo.org/index.php/rpu/article/view/125762>

ชูศักดิ์ ประเสริฐ (2560). เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการศึกษา 4.0. สืบค้นเมื่อ 4 กรกฎาคม 2561, จาก http://www.petburi.go.th/web/index.php?option=com_content&view=article&id=929:-40-&catid=37:2012-11-08-09-01-22

เดชา ปุญญบาล. (2560). 9 ตามรอยบาท ศาตรพระราชา. วารสารสมาคมนักวิจัย, 22(2), 13-19.

ปิปีชี นิวิสัยไทย. (2561). 10 พระราชดำรัสของรัชกาลที่ 10. สืบค้นเมื่อ 17 สิงหาคม 2561, จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-40742023>.

บุษกร วัฒนบุตร, พระครูโสภาสนนทกิตติ์, และพระอุดมสิทธินายก. (2560). ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาคนไทย. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. 6 (พิเศษ), 539-552.

ปราณี ทินกร. (2562). ศาสตร์พระราชาสู่การลดความเหลื่อมล้ำ. เอกสารเสนอต่อที่ประชุม

- ราชบัณฑิตและภาคีสมาชิก สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสภา. สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2562, จาก <https://genedu.kku.ac.th>.
- มูลนิธิรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหจักรี. (2560). *ครูแห่งแผ่นดินผู้สร้างทุนชีวิตศิษย์สู่ความสำเร็จ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหจักรี.
- ศาลินา บุญเกื้อ, และนันทกาญจน์ ชื่นประพันธ์. (2557). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ การถอดบทเรียนและวิเคราะห์อัตลักษณ์ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ.
- สมชัย จิตสุชน. (2560). *ศาสตร์พระราชากับพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ (ทีดีอาร์ไอ).
- สมบัติ นพรัก. (2561). *ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาศาสตร์การบริหาร*. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- สำนักกรรมการธิการ 1 สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). *รายงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชาสภาขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศ เรื่อง “การขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชาสู่การปฏิรูปประเทศ”*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รัฐสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *พระมหากษัตริย์นักพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขสู่ปวงประชา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์การ พิมพ์เพชรรุ้ง.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). *จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติกว่า 1 ทศวรรษ*. กรุงเทพฯ: บริษัท ดาวฤกษ์ คอมมูนิเคชั่นส์ จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2561) สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2562, จาก <http://www.rdpb.go.th/th>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักส่งเสริมกิจการการศึกษา. (2560). *แนวทางการดำเนินงาน โครงการสถานศึกษาน้อมนำศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน*. สืบค้นเมื่อ 26 กรกฎาคม 2561, จาก <http://www.pepgtakesa2.com>
- สุพิมล ศรศักดิ์. (2561). *ศาสตร์แห่งพระราชากับพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น*. สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี, 136–145. สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2562, จาก <https://genedu.kku.ac.th>.

- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2560). *ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน*. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2560, จาก <http://www.mfa.go.th/main/th/news3/6888/78941>.
- อโนชา สันธนาคิน. (2560). *20 เรื่องที่ครูต้องรู้ และควรรู้*. สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2561, จาก <http://www.bms.ac.th/bms/index.php/general-management/2-news/221-20>
- อานนท์ ศักดิ์วรวิชญ์. (2561). *เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา: วิธีการแห่งศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน*. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2561, จาก <https://mgronline.com/2017/10/09//amp.mgronline.com>.
- Buddhadhas Bikkhu. (1993). *Gratitude is Guardian of the World*. Bangkok: Dhammasapha.
- College of Social Innovation Rangsit University. (2017). *Bangsaen Declaration on the 1st Symposium on King Bhumibol's Science: Critical Implications for Global Sustainability Movement*. Accessed December 1, 2017. Available from <http://www.kbsci2017.com/document/BangsaenDeclaration.pdf>
- Kijbunyong. S. (2012). *Completed Human*. Bangkok: C and N Press.
- Luksameyanawin, S. (2017). *Learning in Action*. Bangkok: Professional and Organizational Development Network of Thailand Higher Education.
- Paiboon Watthanasiritham. (2007). *Goodness map*. Nonthaburi: Matichon.
- Phrasuteeruttanabundit. (2017). *Corporate Social Responsibility According to Buddhism*. (2nd ed.). Bangkok: Design Delight.
- Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto). (2000). *The Buddhist's Discipline*. Bangkok: Pimsuay.
- Wongthip, P. (2012). *The applied for community development: concepts and integration*. Bangkok: Strengthen Learning for the Blessed Community (Soros).

บทที่ 11

การศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของต่างประเทศ

การพัฒนาประเทศชาติให้ก้าวทันโลกตะวันตก ประเทศไทยต้องอาศัยการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง มีความรู้ มีปัญญาและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่ดีจะต้องมีแนวคิดการศึกษา กลไกและวิธีการที่เสริมสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศให้เป็นพลเมืองมีความตื่นรู้ มีทัศนคติที่ดีและมีทักษะในการทำงาน รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก ตัวอย่างประเทศที่มีการศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง ได้แก่ สาธารณรัฐฟินแลนด์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐสิงคโปร์ ประเทศสหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักร จึงเป็นแนวทางให้ประเทศไทยได้ศึกษาบทเรียนและเตรียมความพร้อมในการสร้างคนมีความมั่นคงก้าวหน้าต่อไป

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์จุดเด่นการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองได้
3. เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง

สาระการเรียนรู้

1. การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองของสาธารณรัฐฟินแลนด์
2. การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี
3. การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองของสาธารณรัฐสิงคโปร์
4. การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกา
5. การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองของสหราชอาณาจักร

กิจกรรมและวิธีสอน

1. ให้นักศึกษาเอกสารคำสอน บทที่ 11 และทำแบบทดสอบตามเวลาที่กำหนด
2. ให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มตามเนื้อหาการเรียนรู้ และเขียนสรุปความรู้ในกระดาชรูป
3. ให้นักศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการศึกษา และนำเสนอความรู้เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้
4. ให้นักศึกษาเขียนสะท้อนคิดเกี่ยวกับความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับในบทเรียน
5. ให้นักศึกษาตอบคำถามท้ายบท ร่วมกันสรุปบทเรียน และมอบหมายงานบทต่อไป

สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้

1. เอกสารคำสอน 161423 ประเด็นคัดสรรทางการศึกษา
2. สื่อการสอน PowerPoint บทที่ 11
3. ใบงานกลุ่มและคำถามท้ายบท
4. กระดาชรูปและปากกาเมจิก
5. คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

วิธีการประเมินผล

1. การบันทึกการเรียนรู้และตอบคำถามท้ายบท
2. การนำเสนอความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
3. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียนและการทำงานกลุ่ม

การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองของสาธารณรัฐฟินแลนด์

แนวคิดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง

กระทรวงการศึกษาและวัฒนธรรมของฟินแลนด์ มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อสนับสนุนผู้เรียนให้เติบโตมาเป็นมนุษยชาติและเป็นสมาชิกผู้มีความรับผิดชอบทางจริยธรรมของสังคม และเพื่อให้ความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับชีวิต (Ministry of Education and Culture, 2012, p. 26) การศึกษาหน้าที่พลเมือง เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ครอบคลุมทุกส่วนของชีวิตที่จำเป็นต่อการเป็นพลเมืองตื่นรู้ (Kekkonen, 2007, p. 56) ประกอบกับกิจกรรมทางสังคมช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนตื่นรู้ทางประชาธิปไตย เกิดความเสมอภาคในสังคมบนหลักการของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Ministry of Education and Culture, 2012, p. 18) ดังนั้น การจัดการศึกษาของประเทศฟินแลนด์เพื่อสร้างความเป็นพลเมือง จึงเป็นการสนับสนุนให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อสังคม และเกิดทักษะความรู้ที่จำเป็นเป็นพลเมืองตื่นรู้และรับผิดชอบต่อสังคม โดยให้มีการรวมตัวกันในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพลเมืองบนพื้นฐานหลักการของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 57)

โรงเรียนมีหน้าที่อำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนในการทำงานร่วมกันในกิจกรรมการเรียนรู้ ครูและระบบการศึกษามีหน้าที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนให้รักษาค่านิยมร่วมกัน ยอมรับความแตกต่างและกระตุ้นความตื่นรู้ของพลเมือง เพื่อสนับสนุนให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อสังคมและเกิดทักษะความรู้ที่จำเป็น เป็นพลเมืองตื่นรู้และมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยใช้สิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ และวิธีการสอนที่หลากหลาย ประกอบกับรัฐมีการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้กับท้องถิ่น ให้ท้องถิ่นมีหน้าที่จัดทำหลักสูตรการศึกษาตามแนวทางหลักสูตรแกนกลางการศึกษาแห่งชาติ ให้ตอบสนองต่อความต้องการและความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 58)

สรุปได้ว่า แนวคิดการจัดการศึกษาหน้าที่พลเมืองของประเทศฟินแลนด์ คือ การจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นในการใช้ชีวิตในสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลง มีจริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยโรงเรียนนำเนื้อหา รูปแบบ ข้ามหลักสูตรมาประยุกต์ใช้ เน้นคุณลักษณะพลเมืองให้เป็นพลเมืองตื่นรู้และการเป็นผู้ประกอบการ (Active Citizenship and Entrepreneurship) มีความปลอดภัยและมีความเป็นอยู่ที่ดี (Safety and Well-being) บนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความรู้ของวัฒนธรรม (Cultural Identity and Knowledge of Cultures) รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคม (Technology and Society) มีสมรรถนะในการสื่อสารและใช้สื่อ (Communication and Media Competence) เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงาน

กลไกและวิธีการเพื่อสร้างพลเมือง

การจัดการศึกษาของประเทศฟินแลนด์ เป็นการจัดการศึกษาโดยใช้เทคนิคการสอนและการเรียนรู้มากกว่าโครงสร้างโดยรวม โรงเรียนมีวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ร่วมกัน (Hargreaves & Shirley, 2012, p.51 as cited in Lee, Hong & Niemi, 2014, p. 874) หลักสูตรการศึกษา เป็นการกระจายอำนาจการศึกษา โดยรัฐ ท้องถิ่น และโรงเรียนร่วมกันจัดทำกรอบหลักสูตรแห่งชาติบนพื้นฐานของหลักสูตรท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อการปฏิบัติที่ดี และประเมินจากสมรรถนะ ให้อิสระกับส่วนรวม (Collective Autonomy) ตามความต้องการหรือความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม (Ministry of Education and Culture, 2012, p. 26)

การศึกษาเพื่อสร้างความพลเมืองเกิดขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในประเทศ เนื่องจากการอพยพและการได้รับศึกษาที่ต่างกันส่งผลให้เกิดความแตกแยกในสังคม ดังนั้นระบบการศึกษาต้องทำหน้าที่ส่งเสริม รักษาค่านิยมร่วมกันยอมรับความแตกต่าง และกระตุ้นสมาชิกในสังคมพลเมืองให้ตื่นรู้ (Ministry of Education, 2004) โดยใช้การสอนข้ามหลักสูตรเป็นการบูรณาการความรู้พลเมืองในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาแห่งชาติในทุกระดับชั้นการศึกษา และนำไปประยุกต์ใช้ในหลักสูตรท้องถิ่น (Kaihari, 2014) ให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเหตุการณ์ปัจจุบันได้ ทั้งนี้ หลักสูตรที่ต้องมีความยืดหยุ่นในเนื้อหาตามบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่ง เช่น วิชาสังคมศึกษา สนับสนุนให้ผู้เรียนเติบโตเป็นผู้ที่มีความอดทน เป็นพลเมืองประชาธิปไตย มีประสบการณ์ของการปฏิบัติทางสังคมและการมีส่วนร่วมประชาธิปไตย ทั้งนี้เนื้อหาโดยรวม ประกอบด้วย (Male & Waters, 2012, p. 83) ดังนี้ 1) การเติบโตเป็นบุคคล (Growth as a Person) 2) อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสากลนิยม (Cultural Identity and Internationalism) 3) ทักษะสื่อและการสื่อสาร (Media Skills and Communication) 4) พลเมืองที่มีส่วนร่วมและความเป็นผู้ประกอบการ (Participatory Citizenship and Entrepreneurship) 5) หน้าที่สำหรับสิ่งแวดล้อม ความเป็นอยู่ที่ดีและอนาคตอย่างยั่งยืน (Responsibility for the Environment, Wellbeing and a Sustainable Future) 6) ความปลอดภัยและการจราจร (Safety and Traffic) และ 7) เทคโนโลยีและบุคคล (Technology and the Individual)

วิธีการจัดการเรียนการสอนข้ามหลักสูตร เป็นการบูรณาการพลเมืองเข้าไปในทุกวิชาให้สะท้อนถึงวิธีการและวัฒนธรรมการดำเนินการของโรงเรียนเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมแบบตื่นรู้ในการเรียนรู้และกิจกรรมอื่น ๆ ในสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน (Tibbitts, 2015, p. 67) ครูมีอิสระในการเลือกวิธีการตามแนวทางของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาแห่งชาติ เน้นวิธีการของครูในการสนับสนุนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้การคิดและการแก้ปัญหา การมีส่วนร่วมและทักษะสังคม (Niemi, Toom, Kallioniemi, 2012, p. 199) โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

สรุปได้ว่า กลไกและวิธีการเพื่อสร้างพลเมืองของประเทศฟินแลนด์ เป็นการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเนื้อหาข้ามหลักสูตรเข้าไปในทุกวิชาที่มีการจัดการเรียนการสอน เพื่อสะท้อนถึงวิธีการและวัฒนธรรม โรงเรียนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และกิจกรรมการสร้างพลเมืองตามแนวทางของแต่ละท้องถิ่น ผู้สอนมีอิสระในการเลือกวิธีการสอนเพื่อสร้างสถานการณ์สำหรับการเรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเหตุการณ์ปัจจุบัน ส่งผลให้หลักสูตรมีความยืดหยุ่นในเนื้อหาและการจัดการเรียนการสอน

จุดเด่น

การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศฟินแลนด์ มีสาระสำคัญที่สรุปเป็นจุดเด่น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 75-76) ได้ 7 ประการ ดังนี้

1. การจัดลำดับความสำคัญของนโยบายการศึกษาทุกสี่ปีที่มุ่งเน้นค่านิยมมากกว่าปรัชญา สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้เกิดการพัฒนาการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
2. การจัดการศึกษาเน้นความเป็นพลเมืองของประเทศในแถบสแกนดิเนเวียและยุโรป ให้ความสำคัญต่อค่านิยมสากลมากกว่าการรักษาชาติ ส่งผลให้เกิดความเป็นพลเมืองโลก
3. การจัดทำหลักสูตรและการเรียนการสอนเน้นรูปแบบบูรณาการความรู้เป็นองค์รวม และใช้วิธีการสอนที่เน้นการปฏิบัติอย่างมีความหมาย มุ่งปลูกฝังจริยธรรมและศาสนา
4. การจัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็นพลเมือง เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของบุคคล ความเชื่อมั่นของพลเมืองในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อประชาธิปไตย สื่อและสังคม
5. การผลิตและพัฒนาครู เน้นการวิจัยเป็นฐาน โดยครูต้องจบการศึกษาอย่างน้อยระดับปริญญาโท และมีคุณลักษณะความเป็นครู มีคุณธรรมจริยธรรม มีความรู้ในการสอน
6. ผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำสูง ทำหน้าที่บริหารจัดการ ไม่มีหน้าที่สอน มีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ เป็นต้นแบบของความเป็นพลเมืองที่ดีให้กับครูและหน่วยงานอื่น ๆ
7. การจัดตั้งสมาคมและองค์กรในการดำเนินกิจกรรมด้านพลเมือง เช่น สมาคมประวัติศาสตร์และครูพลเมือง เพื่อจัดทำแนวทางการจัดการเรียนการสอนสำหรับครูพลเมือง และให้ทุกภาคส่วนของประเทศมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง

สรุปได้ว่า จุดเด่นของการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในประเทศฟินแลนด์ คือ การจัดการเรียนการสอนที่เป็นรูปธรรม ให้ความสำคัญกับค่านิยมสากล สร้างสังคมสันติสุข มีรูปแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ ปลูกฝังจริยธรรม ครูมีความรู้ความสามารถในด้านการสอน ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ มีความรับผิดชอบ ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และประเมินผล

การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

แนวคิดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง

รัฐบาลกลางและมลรัฐที่จัดการศึกษาในประเทศเยอรมนีได้ประยุกต์ใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นและสนับสนุนการเรียนรู้ของประชากรทุกวัย ได้เรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย เป็นการพัฒนาย่างยั่งยืนบนโครงสร้างการศึกษากิจการและประสบการณ์ เน้นกลยุทธ์การรวมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (Inclusion of Informal Learning) แนวตัวเอง (Self-guidance) พัฒนาสมรรถนะ (Development of Competences) การสร้างเครือข่าย (Networking) การแบ่งเป็นโมดูล (Modularization) เรียนรู้ที่จะให้คำปรึกษา (Learning Counseling) และวัฒนธรรมการเรียนรู้ใหม่ (New Learning Culture) หรือการเรียนรู้ที่เป็นที่นิยม และความเป็นธรรมในการเข้าถึง (Fairness of Access) (Lohmar, & Eckhardt, 2015, p. 24)

ประเทศเยอรมนีมีกฎหมายให้คนเยอรมันในทุกมลรัฐมีสิทธิพลเมืองและหน้าที่เท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานของการสร้างพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ (Eurydice, 2005, p. 14) การจัดทำหลักสูตรพลเมืองในแต่ละมลรัฐจึงแตกต่างกัน แต่มุ่งเน้นความเป็นพลเมืองดีในวิชาชีพได้ เป็นการพัฒนาอัตลักษณ์ทางการเมือง ได้แก่ บุคคลและสังคม การมีที่ยืนของเยาวชนในสังคม ระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมและสิทธิมนุษยชน สวัสดิการสังคม การเลือกตั้ง พรรคการเมือง กระบวนการตัดสินใจทางการเมือง ค่านิยมพื้นฐานและรัฐธรรมนูญ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สื่อและอิสระของสื่อ สังคมผู้บริโภค เศรษฐกิจตลาดสังคมและโลกของการทำงาน (Hessisches Kultuministerium, 2013; Ministerium für Bildung, Wissenschaft, Forschung und Kultur des Landes Schleswig-Holstein, 2013 as cited in Bruen, 2014, p. 20) ดังนั้น การศึกษาพลเมือง หมายถึง การให้การศึกษาและกระตุ้นพลเมืองให้ตื่นรู้ในการมีส่วนร่วมในสังคมและในกระบวนการทางการเมือง (The Federal Agency for Civic Education, n.d. อ้างถึงใน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 80) การมีส่วนร่วมในสังคมพลเมือง เป็นกระบวนการประชาธิปไตยที่เกิดจากการมีส่วนร่วม (Konrad-Adenauer-Stiftung, 2007, p. 52) กล่าวได้ว่า การศึกษาพลเมืองเป็นการให้การศึกษาและกระตุ้นพลเมืองให้ตื่นรู้ในกระบวนการประชาธิปไตย ผ่านการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 80) หรือกิจกรรมทางสังคม

สรุปได้ว่า แนวคิดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศเยอรมนี มุ่งเน้นการสอนบนพื้นฐานแนวคิดทางการเมือง เพื่อให้เยาวชนมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย ผ่านการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในรูปแบบที่หลากหลายบนพื้นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน

กลไกและวิธีการเพื่อสร้างพลเมือง

ระบบการศึกษาของประเทศเยอรมนี ถูกกำหนดโดยรัฐบาลกลาง ภายใต้กฎหมายพื้นฐาน เป็นระบบทวิภาคี (Dual System) ผู้เรียนสามารถนำวิชาที่เรียนไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้ สถาบันการศึกษาแต่ละแห่งสามารถจัดการศึกษาหลากหลายรูปแบบ โดยสามารถจัดการศึกษาโปรแกรมอาชีพศึกษาและวิชาการในสถาบันการศึกษาเดียวกัน ผู้บริหารโรงเรียนมีอิสระในการบริหาร ครูมีอิสระในการสอนและมีเงินเดือนสูง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 82) ผู้รับผิดชอบการศึกษาของมลรัฐ มีหน้าที่นำกฎหมายไปปฏิบัติ ทั้งนี้กฎหมายพื้นฐานเป็นกฎหมายที่รับประกันอิสรภาพ การให้ทุนการศึกษา งานวิจัยและการสอน และความเชื่อ มีอิสระในการเลือกอาชีพ และสถานที่ฝึกงานด้วยความเท่าเทียม (Lohmar, & Eckhardt, 2015, p. 24) หลักสูตรการสอนถูกจัดเตรียมโดยคณะทำงานในโรงเรียน พร้อมทั้งหนังสือเรียนและสื่อการเรียนการสอนที่ได้รับการอนุมัติจากรัฐ โดยแต่ละรัฐมีศูนย์ให้บริการการศึกษาผ่านพลเมืองเพื่อเป็นการกระจายอำนาจ ความเชื่อ หรือค่านิยมของพลเมือง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 82)

การจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองใช้แนวคิดการบูรณาการในทุกวิชาของระดับประถมศึกษา ไม่มีการสอนวิชาเฉพาะพลเมือง และในระดับมัธยมศึกษา มีการสอนพลเมือง 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือมีการจำกัดชั่วโมงวิชาสังคมและการเมืองที่เน้นการสอนในเรื่องเฉพาะเจาะจง หรือการนำหน้าที่พลเมืองไปปฏิบัติในโรงเรียนในช่วงเวลาต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับโอกาสที่ครูมีในการสอนพลเมือง (Torney-Purta, Schwille & Amadeo, 1999, pp. 260–261) โดยส่งเสริมการเรียนรู้พหุวัฒนธรรม (Intercultural) และการเห็นคุณค่าและวัฒนธรรมของผู้อื่น ดังนี้ 1) การวางแนวทางในพื้นที่และเวลา (Orientation In Space and Time) 2) พลังและอำนาจ (Power and Authority) 3) สังคมประชาธิปไตย (Democratic Society) 4) การอยู่ด้วยกันกับกลุ่มคนที่ต่างกัน (Living Together with Different Groups) 5) ความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากร (Conflicts over Resources) และ 6) โลกและสิ่งแวดล้อม (Earth and Environment) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 85) และเน้นเนื้อหาประวัติศาสตร์และกลไกทางการเมืองให้ผู้เรียนมีความอดทนต่อวิถีชีวิต ศาสนา และอุดมการณ์ของผู้อื่น เน้นสมรรถนะทางสังคมในชีวิตประจำวันน้อยกว่าการมีอยู่ของสถาบันการเมือง (Fass, & Street, 2011) การมีส่วนร่วมในการศึกษาพลเมืองเกิดขึ้นทั้งในระดับชาติ ระดับมลรัฐ ระดับท้องถิ่น ระดับโรงเรียน ทุกภาคส่วนมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาตามข้อตกลงระหว่างมลรัฐที่จัดทำผ่านการประชุมกระทรวงศึกษาธิการ โดยทำโครงการในระดับสถานศึกษา ช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต เช่น การประชุมแลกเปลี่ยนความคิด (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 94)

สรุปได้ว่า กลไกและวิธีการเพื่อการสร้างพลเมืองของประเทศเยอรมนี เป็นระบบทวิภาคีในสายอาชีวศึกษาและสายวิชาการที่ให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้ โดยให้ผู้บริหารและครูมีอิสระในการทำงานและมีเงินเดือนสูง โรงเรียนสามารถออกแบบหลักสูตรและการสอนแบบบูรณาการในสาระวิชาต่าง ๆ ได้ โดยขออนุมัติผ่านมลรัฐ และครูสามารถจัดกิจกรรมหน้าที่พลเมืองให้ผู้เรียนปฏิบัติในโรงเรียนได้ตามความเหมาะสม

จุดเด่น

การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศเยอรมนี มีสาระสำคัญที่สรุปเป็นจุดเด่นได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 95-96) ดังนี้

1. ระบบการศึกษาทวิภาคี ส่งผลให้เกิดความร่วมมือจากภาคเอกชนและเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของผู้เรียน ผ่านกิจกรรมและโครงการสร้างความเป็นพลเมือง
2. กระทรวงศึกษาธิการมีทุกมลรัฐ เป็นการกระจายอำนาจจากรัฐบาลกลางสู่รัฐบาลท้องถิ่นเป็นไปตามบริบทของท้องถิ่น เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองตื่นรู้
3. มลรัฐสามารถส่งผ่านกฎหมายและหลักสูตรการสอนความเป็นพลเมืองของโรงเรียน การพิจารณาอนุมัติงบประมาณทางการศึกษาตามเขตพื้นที่ความรับผิดชอบได้
4. การจัดการเรียนการสอนมุ่งพัฒนาอัตลักษณ์ทางการเมืองนำไปสู่แนวคิดของความเป็นยุโรปมากกว่าเน้นชาตินิยม เพื่อให้พลเมืองเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
5. การจัดการเรียนการสอนเป็นแบบบูรณาการกิจกรรมวิชาพลเมืองในทุกวิชาทุกระดับชั้น เน้นการใช้สื่อสังคมออนไลน์และการผสมผสานวิธีการสอนสมัยใหม่เข้าด้วยกัน
6. ผู้บริหาร ผู้เรียน ครอบครัวและชุมชน ทุกภาคส่วนในแต่ละมลรัฐ มีหน้าที่ในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา ตามข้อตกลงระหว่างมลรัฐ เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน
7. รัฐบาลกลาง มลรัฐ ภูมิภาค หน่วยงานทางสังคม ยุโรป และนานาชาติมีการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาพลเมืองในทุกระดับ เช่น การอบรมทักษะการประกอบอาชีพ
8. หน่วยงานที่กำกับดูแล โรงเรียนและสถาบันต่าง ๆ มีส่วนในระบบการประเมินตามกรอบการประเมินปรากฏอยู่ในมลรัฐทุกแห่ง มีความหลากหลายตามบริบทของมลรัฐ

สรุปได้ว่า จุดเด่นของการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศเยอรมนี คือ การส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือของภาครัฐและเอกชนในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติผ่านโครงการและกิจกรรมเสริมสร้างความเป็นพลเมืองแบบบูรณาการ ผสมผสานสื่อการเรียนการสอนสมัยใหม่ มีการสนับสนุนการศึกษาในทุกมลรัฐเพื่ออำนวยความสะดวกให้พลเมืองตื่นรู้ ครอบครัวมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ การประเมินผลการศึกษาที่หลากหลาย

การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองของสาธารณรัฐสิงคโปร์

แนวคิดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง

แนวคิดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองของประเทศสิงคโปร์ เน้นให้ผู้เรียนทำหน้าที่พลเมืองและมีความรับผิดชอบทุกด้านของชีวิต ส่งผลให้เกิดชุมชนการเมืองที่ยั่งยืน ผู้เรียนทุกคนต้องเติบโตด้วยความเข้าใจในความเป็นจริงบนพื้นฐานของชีวิตทางการเมือง (Hill & Liam, 1995, pp. 244–245 as cited in Berlach, 1996, p. 6) การศึกษาพลเมืองมุ่งเน้นคุณธรรมจริยธรรมสำหรับการใช้ชีวิต ค่านิยมของการศึกษาพลเมืองจะส่งผลกระทบต่อความสำเร็จทางเศรษฐกิจให้ประเทศอยู่รอดและประสบความสำเร็จได้ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดทำหลักสูตร คุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมือง (Character and Citizenship Education: CCE) เพื่อเป็นศูนย์กลางระบบการศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังค่านิยมและสร้างสมรรถนะและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีและพลเมืองที่มีคุณค่า (Ministry of Education, 2014, p. 1)

ประเทศสิงคโปร์มุ่งให้พลเมืองมีสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 และมีผลลัพธ์ของผู้เรียนที่เน้นการเชื่อมโยงค่านิยมหลัก (Core Values) สังคม และสมรรถนะทางอารมณ์ (Social and Emotional Competencies) และความรู้พลเมือง (Civic Literacy) การตระหนักรู้ในโลก (Global Awareness) และทักษะข้ามวัฒนธรรม (Cross-Cultural Skills) มีความสำคัญสำหรับคุณลักษณะและการพัฒนาพลเมืองสำหรับผู้เรียนเข้าด้วยกัน (Ministry of Education, 2014, p. 1) ค่านิยมหลัก ได้แก่ ความเคารพ ความรับผิดชอบ ความยืดหยุ่น ความซื่อสัตย์ความเอาใจใส่และความสามัคคี เป็นพื้นฐานสำหรับพลเมืองที่มีประโยชน์ต่อประเทศสิงคโปร์ (Ministry of Education, 2014, p. 2) และสมรรถนะทางสังคมและอารมณ์ (Social and Emotional Competencies) แบ่งออกเป็น 3 โดเมน ได้แก่ การตระหนักรู้ด้วยตัวเอง (Self-Awareness) การจัดการตัวเอง (Self-Management) การตระหนักรู้ทางสังคม (Social Awareness) การจัดการความสัมพันธ์ (Relationship Management) และการตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบ (Responsible Decision Making) (Ministry of Education, 2014, p. 3) ดังนั้น การศึกษาพลเมืองของประเทศสิงคโปร์ จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศผ่านวิสัยทัศน์ร่วม (Berlach, 1996, p. 5, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 99)

สรุปได้ว่า แนวคิดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศสิงคโปร์ เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นคุณธรรมจริยธรรม โดยมีค่านิยมหลักและสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมในหลักสูตรและการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาตนเองให้รู้จักหน้าที่พลเมืองและพัฒนาประเทศชาติให้อยู่รอดพ้นจากปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองทั้งภายในและต่างประเทศ ใช้กระบวนการศึกษาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนประเทศไปสู่วิสัยทัศน์ร่วม

กลไกและวิธีการเพื่อสร้างพลเมือง

การศึกษาหน้าที่พลเมืองของประเทศสิงคโปร์ มีหลักการสำคัญ 4 ประการ (Ministry of Education, 2014, p. 8, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 101-102) ดังนี้

1. ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการขับเคลื่อนค่านิยมทางการศึกษา (Student-Centric, Values-Driven Education) โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของอายุของผู้เรียนในหลายช่วงวัย เน้นการสร้าง ความเข้าใจจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน และการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้

2. การแสดงความสมดุลของคุณลักษณะและพลเมือง (Balanced Representation of Character and Citizenship) คือ สิ่งที่เป็นในการพัฒนาพลเมืองทั่วไปให้เป็นพลเมืองที่ดี ครูต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนตัดสินใจในการแสดงออกอย่างมีความรับผิดชอบภายใต้หลักศีลธรรม

3. การขยายโดเมนจากตัวเองไปสู่โลก การพัฒนาของเด็กและผู้ใหญ่เริ่มจากบริบทระบบนิเวศของความสัมพันธ์ ครูต้องกระตุ้นให้ผู้เรียน นำค่านิยมมาปฏิบัติภายในบริบทสถานการณ์จริงในครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ชาติและโลกอย่างระมัดระวังผลที่จะเกิดตามมา

4. ประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียนเป็นบริบทที่เป็นไปได้ในการสอนคุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมือง ครูต้องใช้ประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียนในการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ ค่านิยม และเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพได้ดีกว่าการสอนแบบปกติ

การระบุค่านิยม สมรรถนะทางสังคมและอารมณ์ที่เป็นนามธรรมสามารถนำไปปฏิบัติได้จากการเรียนรู้ในชั้นประถมศึกษาตอนต้นจนถึงชั้นประถมศึกษาตอนปลาย สร้างความก้าวหน้าในการเรียนรู้ ความรู้ ทักษะ ค่านิยมและทัศนคติในหลักสูตรคุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมือง การจัดหลักสูตรคุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมือง มีแนวคิด 3 อย่าง (Ministry of Education, 2014, p. 9) ได้แก่ 1) อัตลักษณ์ (Identity) เน้นให้ผู้เรียนพัฒนาความเข้าใจในตัวเอง ตระหนักถึงการมีสมรรถนะและกลายเป็นอัตลักษณ์ของผู้ใหญ่ 2) ความสัมพันธ์ (Relationships) ช่วยให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชน และตระหนักถึงความสำคัญของผู้เรียนต่อชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ สังคม อารมณ์ กายภาพและคุณธรรมของผู้เรียน 3) ทางเลือก (Choices) ค่านิยมส่งผลให้เกิดทางเลือก และทางเลือกมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ทางเลือกช่วยให้ผู้เรียนปฏิบัติภายใต้ค่านิยมในสิ่งที่ถูกต้อง ภายใต้ความกดดันต่าง ๆ สำหรับสื่อการเรียนการสอนพลเมือง ผลิตโดยสำนักงานหลักสูตรกลาง (Sim, 2011 as cited in Nucci, Krettenauer, Narvaez, 2014, p. 360) การศึกษาพลเมืองเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศสิงคโปร์ผ่านวิสัยทัศน์ร่วม โดยใช้แนวคิดพลเมืองแบบสาธารณรัฐนิยม เน้นหน้าที่และความรับผิดชอบต่อพลเมืองที่เกี่ยวข้องกับทุกด้านของชีวิต เพื่อให้เกิดชุมชนการเมืองที่ยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 102)

สรุปได้ว่า กลไกและวิธีการเพื่อการสร้างพลเมืองของประเทศสิงคโปร์ เป็นการจัดทำหลักสูตรคุณลักษณะและการศึกษาหน้าที่พลเมืองโดยกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อปลูกฝังค่านิยมและสร้างสมรรถนะในตัวผู้เรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีและพลเมืองที่มีคุณค่า มีสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 เน้นผลลัพธ์ของผู้เรียน การเชื่อมโยงค่านิยมหลัก สังคมและสมรรถนะทางอารมณ์ ความรู้พลเมืองการตระหนักรู้ในโลก และทักษะข้ามวัฒนธรรม

จุดเด่น

การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศสิงคโปร์ มีสาระสำคัญที่สรุปเป็นจุดเด่นได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 112) ดังนี้

1. หลักสูตรพลเมืองเป็นศูนย์กลางระบบการศึกษาของประเทศ เน้นสมรรถนะของพลเมือง และการมีค่านิยมร่วม ส่งผลให้มีการพัฒนาการแข่งขันที่โดดเด่นในสังคมโลกปัจจุบัน
2. การจัดการศึกษานำผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและการขับเคลื่อนค่านิยมโดยยึดกระบวนการเป็นหลัก ส่งผลให้เกิดการสร้างคุณค่าแก่พลเมือง
3. ครูเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เจตคติและพฤติกรรมที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองที่ดี มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการสร้างสรรค์และผลิตนวัตกรรม
4. ระบบทรัพยากรมนุษย์ที่ครอบคลุมการคัดเลือกครู และผู้บริหารการศึกษาที่มีความสามารถ มีการฝึกอบรมและสนับสนุนการพัฒนาความรู้ให้ครูและผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
5. นโยบายการศึกษา เน้นการบำรุงรักษาและเพิ่มคุณภาพของบุคลากร มีสถาบันผลิตครูแห่งเดียว ส่งผลให้เกิดเอกภาพในการผลิตครูที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ
6. โรงเรียนจัดกลุ่มตามลักษณะทางภูมิศาสตร์เพื่อให้การสนับสนุนท้องถิ่น โดยนำหลักสูตรพลเมืองไปประยุกต์ใช้ สามารถเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนได้
7. ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการนิยามอัตลักษณ์ และมีความสัมพันธ์ไตรภาคีในการนำนโยบายการศึกษาไปประยุกต์ใช้ตามความแตกต่างของสถานศึกษาแต่ละแห่งอย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า จุดเด่นของการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศสิงคโปร์ คือ หลักสูตรการศึกษาพลเมืองที่เป็นศูนย์กลางของระบบการศึกษาของประเทศ เน้นสมรรถนะและค่านิยมร่วมในการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ครูผู้สอนเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้เรียนในการเรียนรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรม ผู้บริหารสนับสนุนการฝึกอบรมให้ครูและผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เน้นการบำรุงรักษาและเพิ่มคุณภาพครูให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตามลักษณะของภูมิประเทศเพื่อสนับสนุนการศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่น

การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกา

แนวคิดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง

การศึกษาพลเมืองสมัยใหม่เริ่มขึ้นจากการที่สังคมอเมริกันมีผู้อพยพมาจากยุโรปตอนเหนือ โดยการศึกษาพลเมืองจัดขึ้นเพื่อให้ความรู้กับผู้อพยพ การเคลื่อนไหวทางสิทธิมนุษยชนและการเปิดเสรีในการอพยพย้ายถิ่นจากทุกมุมโลกได้สร้างสังคมที่หลากหลาย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 116) การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกาในปัจจุบัน เป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้เรียน โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส ผู้เรียนต้องได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับพลเมืองที่มีประสิทธิภาพตั้งแต่ระดับประถมศึกษาและการศึกษาระดับที่สอง ชีวิตพลเมืองเป็นชีวิตที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและชาติ (Center for Civic Education, 2010, p. 15, 25)

การศึกษาหน้าที่พลเมืองและรัฐบาลของประเทศสหรัฐอเมริกา มีวัตถุประสงค์เพื่อความเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ มีส่วนร่วมรับผิดชอบในชีวิตการเมือง ประชาชนมีอำนาจ มุ่งมั่นในค่านิยมพื้นฐานและหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญอเมริกัน ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมรับผิดชอบและประสิทธิภาพพลเมืองได้มาจากการพัฒนาทักษะความรู้และการมีส่วนร่วม (Center for Civic Education, 2010, p. 13) ผ่านการพัฒนาอุปนิสัยเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของบุคคลในการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง นำไปสู่ระบบการเมืองที่ดีและปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้น โรงเรียนมีหน้าที่พัฒนาผู้เรียนผ่านหลักสูตรการศึกษาทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การศึกษาของอเมริกันเป็นส่วนที่จำเป็นในระบอบประชาธิปไตย โดยเริ่มตั้งแต่ระดับประถมศึกษาขึ้นไปตามมาตรฐานแห่งชาติสำหรับพลเมืองและรัฐบาล (National Standards for Civics and Government) เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนหน้าที่พลเมืองของครูและรัฐบาล (Center for Civic Education, 2010, p. 8) และการศึกษาพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เป็นการศึกษาเกี่ยวกับรัฐบาลของประเทศ (Branson & Margaret, 1998, p. 4) กล่าวได้ว่า การศึกษาพลเมือง หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกาเพื่อให้พลเมืองมีความรู้ ทักษะ สิทธิในการควบคุมรัฐบาล และมีคุณลักษณะที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 117)

สรุปได้ว่า แนวคิดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกาคือ การสร้างพลเมืองที่ตื่นรู้ มีส่วนร่วมรับผิดชอบในชีวิตการเมืองในการปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตย ผ่านการศึกษาที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการตามมาตรฐานแห่งชาติ ให้พลเมืองมีความรู้ ทักษะ สิทธิในการควบคุมรัฐบาลและมีลักษณะที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบ

กลไกและวิธีการเพื่อสร้างพลเมือง

การจัดการศึกษาและหลักสูตรการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นหน้าที่ของรัฐบาลท้องถิ่น โรงเรียนนำมาตราฐานหลักสูตรหรือแนวทางที่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามาประยุกต์ใช้ ผู้สอนไม่จำเป็นต้องจัดห้องเรียนในการ “สอนเพื่อสอบ” ผู้สอนได้รับอิสระในการเสนอหลักสูตรและพัฒนาแบบทดสอบสำหรับใช้ในห้องเรียน (Center for Civic Education, 2010, p. XVI) การจัดทำมาตรฐานแห่งชาติ ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมายของรัฐบาลกลางบังคับให้มีการพัฒนาปรับปรุงมาตรฐานของมลรัฐเพื่อให้ความช่วยเหลือรัฐบาลในแต่ละมลรัฐ จึงมีการส่งเสริมให้สร้างมาตรฐานแห่งชาติด้วยความสมัครใจ (Voluntary National Standards) ในหลาย ๆ วิชา สำหรับการศึกษาที่เกี่ยวกับพลเมืองศูนย์การศึกษาพลเมือง ด้วยความสนับสนุนจากหน่วยงานการศึกษาของสหรัฐ และกองทุนการกุศลพิวได้จัดทำมาตรฐานแห่งชาติสำหรับพลเมืองและรัฐบาลขึ้น (National Standards for Civic and Government) เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนหน้าที่พลเมืองและรัฐบาล (Center for Civic Education, 2010, p. 23)

การสร้างความเป็นพลเมืองสหรัฐอเมริกา มีทั้งรูปแบบทางการและไม่ทางการ ในรูปแบบทางการเป็นการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน รวมอยู่ในวิชาประวัติศาสตร์เพื่อให้ผู้เรียนทำงานในระบบการเมืองได้ เช่นเดียวกับความสัมพันธ์กับการเมืองและรัฐบาล รวมถึงความปลอดภัยในตัวเอง ความเท่าเทียมกัน เศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับประเทศเพื่อนบ้าน ภูมิภาคต่างประเทศ และองค์กรต่าง ๆ (Branson & Margaret, 1998, p. 15) สำหรับรูปแบบไม่ทางการรวมการปกครองของชุมชน โรงเรียน ความสัมพันธ์และกิจกรรมร่วมหลักสูตรไว้ด้วยกัน โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างกัน ทั้งนี้ ห้องเรียนและโรงเรียนต้องสร้างบริบทให้สอดคล้องกับค่านิยมประชาธิปไตยและแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะส่วนตัวและส่วนรวมที่มีคุณค่าในการเลียนแบบ ผู้เรียนต้องรับผิดชอบต่อพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น ความเท่าเทียมกันมาตรฐานที่เป็นธรรมและเคารพในสิทธิและศักดิ์ศรีของผู้อื่น และการจัดกิจกรรมสร้างพลเมืองในแต่ละมลรัฐและโรงเรียนก็มีความแตกต่างกันไป เช่น จัดให้มีสภาพการศึกษา ตัวแทนห้อง ประชุมสภาและการโหวต เป็นต้น (Branson & Margaret, 1998, p. 15, Parker, 2014, p. 3) การพัฒนาการศึกษาพลเมือง จึงต้องเน้นการฝึกอบรมครูในระดับก่อนมหาวิทยาลัย และการเพิ่มคุณภาพเนื้อหาของหลักสูตร การประเมิน และการวิจัยเป็นส่วนสำคัญในการศึกษาพลเมือง และกระจายอำนาจให้โรงเรียนจัดทำเนื้อหา วางแผนการสอนและสร้างโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพสำหรับครู และมีส่วนร่วมในการจัดทำมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาพลเมืองรุ่นใหม่ในโรงเรียนวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 126)

สรุปได้ว่า กลไกและวิธีการเพื่อการสร้างพลเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกา คือ การจัดการศึกษาโดยรัฐบาลท้องถิ่น โรงเรียนนำหลักสูตรหรือแนวทางที่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามาประยุกต์ใช้ ผู้สอนได้รับอิสระในการเสนอหลักสูตรและพัฒนาแบบทดสอบสำหรับใช้ในห้องเรียน ทั้งในรูปแบบทางการและไม่ทางการ เน้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างห้องเรียนและโรงเรียนให้สอดคล้องกับค่านิยมประชาธิปไตยและแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะส่วนตัวและส่วนรวมที่มีคุณค่าตามมาตรฐานที่เป็นธรรมและเคารพในสิทธิและศักดิ์ศรีของผู้อื่น

จุดเด่น

การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกา มีสาระสำคัญที่สรุปเป็นจุดเด่นได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 127) ดังนี้

1. การจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของรัฐ รัฐบาลรัฐ หรือรัฐบาลท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดหลักสูตรโรงเรียนนำมาตรฐานหลักสูตรพลเมืองหรือแนวทางการจัดการศึกษามาประยุกต์ใช้
2. จัดตั้งศูนย์การศึกษาหน้าที่พลเมือง มีหน้าที่จัดทำมาตรฐานแห่งชาติสำหรับพลเมืองและรัฐบาล เพื่อลดช่องว่างความรู้ของผู้เรียนและให้ความช่วยเหลือในแต่ละมลรัฐ
3. จัดทำพระราชบัญญัติความคุ้มครองการศึกษาแห่งชาติ และพระราชบัญญัติการพัฒนาวิชาชีพการศึกษาเพื่อฝึกอบรมและเพิ่มคุณภาพของหลักสูตร การประเมินและการวิจัย
4. ผู้สอนมีอิสระในการเสนอหลักสูตรและพัฒนาแบบทดสอบสำหรับใช้ในห้องเรียน และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สถานการณ์จำลองโดยใช้สถานการณ์เป็นแนวทางการสอน
5. หลักสูตรและการสอน เน้นการเมืองอเมริกัน สอนประวัติของผู้กล้าในอดีต เนื้อหาปรากฏอยู่ในวิชาประวัติศาสตร์ ให้มีความเป็นหนึ่งเดียวกันในพลเมืองอเมริกันในแต่ละมลรัฐ
6. จัดการเรียนการสอนทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการเริ่มตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ถึงระดับมัธยมศึกษา มีการวัดและประเมินผลผ่านการสำรวจและการทดสอบ
7. องค์กรต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการศึกษาพลเมืองในระบบการกระจายอำนาจสู่โรงเรียน เช่น การสร้างเว็บไซต์การเรียนการสอน การทัศนศึกษาสถานที่สำคัญทางการเมือง

สรุปได้ว่า จุดเด่นของการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกา คือการจัดการศึกษาโดยรัฐบาลกลาง และรัฐท้องถิ่น เป็นผู้กำหนดหลักสูตรพลเมือง ให้แต่ละสถานศึกษาได้นำมาประยุกต์ใช้ โดยมีศูนย์การศึกษาหน้าที่พลเมือง เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือในแต่ละมลรัฐ และมีกฎหมายสนับสนุนครูได้เพิ่มคุณค่าทางวิชาชีพการศึกษา มีอิสระในการออกแบบหลักสูตรการเรียนการสอนและการวัดประเมินผล ให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา

การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองของสหราชอาณาจักร

แนวคิดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง

สหราชอาณาจักร หรือประเทศอังกฤษมีการศึกษาพลเมืองมานานกว่าทศวรรษ เป็นการบูรณาการข้ามหลักสูตรกับการศึกษามรดกทางวัฒนธรรม (Education for Cultural Heritage) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 131) เป็นการศึกษาประเพณีทางการเมืองที่มีรากฐานมาจากเมืองกรีกและสาธารณรัฐโรมัน เกี่ยวข้องกับกิจการสาธารณะโดยผู้ที่มีสิทธิของพลเมือง เพื่อมีส่วนร่วมในการอภิปรายสาธารณะและสร้างกฎหมายทั้งทางตรงและทางอ้อม และการตัดสินใจในรัฐ ปัจจุบันแนวคิดประชาธิปไตยนำไปสู่ความต้องการขยายสิทธิพิเศษจากพลเมืองกลุ่มเล็กที่ได้รับการศึกษา โดยเพิ่มโอกาสการให้การศึกษาประชาธิปไตยแก่พลเมืองมากขึ้น (Qualifications and Curriculum Authority, 1998, p. 9) การจัดการศึกษาพลเมืองเป็นการจัดการศึกษาตามธรรมเนียมปฏิบัติและจริยธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของมนุษย์มากกว่าสิ่งที่เรียกว่า “พลเมือง” ระเบียบพลเมืองปรากฏอยู่ในโรงเรียนก่อนการบรรจุวิชาพลเมือง (Citizenship) ในหลักสูตรแห่งชาติของสหราชอาณาจักร (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 136)

การศึกษาพลเมืองที่มีคุณภาพสูง ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และความเข้าใจในการเตรียมผู้เรียนให้ตื่นรู้และมีบทบาทในสังคม การศึกษาพลเมือง เน้นให้ผู้เรียนตระหนักรู้และเข้าใจประชาธิปไตย และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนมีทักษะ ความรู้ทางการเมืองและสังคม มีวิจารณญาณ เพื่อพิจารณาปัญหา อภิปรายและโต้แย้งอย่างมีเหตุผล ให้เป็นบุคคลในสังคมที่มีความรับผิดชอบ สามารถจัดการกับปัญหาการเงินและตัดสินใจทางการเงินได้ (Department for Education, 2014, p. 214) การศึกษาพลเมือง หมายถึง การเพิ่มโอกาสการให้การศึกษาให้กับผู้ที่มีสิทธิของพลเมือง เพื่อมีส่วนร่วมในการอภิปรายสาธารณะและสร้างกฎหมายทั้งทางตรงและทางอ้อมการตัดสินใจในรัฐช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะความรู้ เตรียมผู้เรียนให้ตื่นรู้และมีบทบาทในสังคม ตระหนักรู้และเข้าใจประชาธิปไตย รัฐบาลและการได้มาซึ่งกฎหมาย ครูควรอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนมีทักษะ ความรู้ในหัวข้อทางการเมืองและสังคมอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อพิจารณาปัญหา อภิปรายและโต้แย้งอย่างมีเหตุผล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 133-134)

สรุปได้ว่า แนวคิดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองของประเทศอังกฤษ คือ การสร้างพลเมืองตื่นรู้ หรือผู้ที่พยายามกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติดีเป็นพลเมืองดีตระหนักถึงบทบาทที่จะต้องปฏิบัติ ผ่านการจัดการศึกษาในเรื่องสิทธิของพลเมือง ตามธรรมเนียมปฏิบัติหรือวิถีชีวิตของพลเมืองตามระบบประชาธิปไตยของประเทศ

กลไกและวิธีการเพื่อสร้างพลเมือง

ประเทศอังกฤษมีการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย โดยรัฐธรรมนูญของสหราชอาณาจักร และเป็นหลักการที่ได้มาจากกฎหมาย เช่น กฎหมายบัญญัติ (Statute Law) กฎหมายจารีต (Common Law) ธรรมเนียมปฏิบัติ (Conventions Law) และผลงานการตีความกฎหมาย (Works of Authority) รวมทั้งกฎหมายประชาคมยุโรป (European Community Law) เป็นผลมาจากวิวัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยของประเทศอังกฤษ (อรรถนิษฐ์ รุ่งธิพานนท์, 2553, น. 7) การจัดทำหลักสูตรพลเมืองและการนำหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ในประเทศอังกฤษแตกต่างกันไปในสถานศึกษาแต่ละแห่ง ครูมีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาพลเมืองในประเทศอังกฤษ และประเทศอังกฤษมีการจัดการศึกษาพลเมืองจากธรรมเนียมปฏิบัติและจริยธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของมนุษย์มากกว่าสิ่งที่เรียกว่า “พลเมือง” (Burton, 2015, p. 82) เห็นได้จากระเบียบพลเมืองที่ปรากฏอยู่ในโรงเรียนก่อนวิชาพลเมือง (Citizenship) ถูกบรรจุในหลักสูตรแห่งชาติของสหราชอาณาจักร (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 135)

หลังจากการบรรจุวิชาพลเมืองในหลักสูตรแห่งชาติ โรงเรียนได้นำหลักสูตรพลเมืองไปประยุกต์ใช้ในทุกวิชาโดยไม่มีการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงโครงการพลเมืองที่มีอยู่ การตัดสินใจของโรงเรียนในการเลือกใช้รูปแบบในการจัดการศึกษาพลเมือง อยู่ภายใต้ขอบเขตหลักสูตรการศึกษาพลเมืองของโรงเรียน ครูในประเทศอังกฤษ มีความมุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีและเป็นพลเมืองตื่นรู้ (Burton, 2015, pp. 81–83) และการจัดการศึกษาพลเมืองเป็นการจัดโดยการบูรณาการข้ามหลักสูตร มีการจัดกิจกรรมและการประชุม กิจกรรมข้ามหลักสูตรและประสบการณ์ห้องเรียนโดยเน้นความรู้ความเข้าใจในพลเมืองในด้านต่าง ๆ เช่น ความจริงพื้นฐาน การเข้าใจแนวคิดหลัก ค่านิยมและพฤติกรรม การมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ การพัฒนาพฤติกรรมทางบวก การสร้างโอกาสการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในด้านการตัดสินใจในโรงเรียน ไม่เน้นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนเป็นฐาน ครูให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาพลเมืองเพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดอย่างมีวิจารณญาณและอิสระ สนับสนุนความรู้ของสิทธิพลเมืองและความรับผิดชอบ (Schulz, Ainley, Fraillon, Kerr & Losito, 2010) ในการสอนวิชาพลเมืองเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะและความเข้าใจ มีบทบาทและตื่นรู้ในสังคม โดยผู้เรียนต้องตื่นรู้และเข้าใจระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลและกฎหมาย ให้ผู้เรียนมีทักษะและความรู้เพื่อวิเคราะห์ประเด็นการเมืองและสังคมอย่างมีวิจารณญาณพิจารณาหลักฐาน โตแย้งอย่างมีเหตุผล และเพื่อให้อยู่ในสังคม มีส่วนร่วม เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ จัดการกับการเงินและตัดสินใจเรื่องการเงินได้ดี (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 137)

สรุปได้ว่า กลไกและวิธีการเพื่อการสร้างพลเมืองของประเทศอังกฤษ คือ การจัดการศึกษาตามระบอบประชาธิปไตยที่มีธรรมเนียมปฏิบัติที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม และวิถีชีวิต โดยการประยุกต์ใช้กิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาพลเมืองตามหลักสูตรพลเมือง โดยครูกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ตื่นรู้ ส่งเสริมสิทธิพลเมืองและรับผิดชอบตามระบอบประชาธิปไตย

จุดเด่น

การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศอังกฤษ มีสาระสำคัญที่สรุปเป็นจุดเด่นได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 147-148) ดังนี้

1. การจัดการศึกษาพลเมืองจากธรรมเนียมปฏิบัติและจริยธรรม ส่งผลให้เกิดความยืดหยุ่นในการนำไปปฏิบัติตามธรรมเนียมปฏิบัติในสังคมที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตมนุษย์
2. การจัดทำหลักสูตรแห่งชาติสำหรับพลเมือง เพื่อหาข้อตกลงร่วมกันระหว่างวัตถุประสงค์ วิธีการ และผลลัพธ์การศึกษา ใช้แนวทางการศึกษาของแต่ละสถานศึกษา
3. การบูรณาการการศึกษาพลเมืองข้ามหลักสูตร และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ข้ามหลักสูตร และประสบการณ์ในห้องเรียนที่หลากหลาย ส่งผลให้ผู้เรียนเข้าใจสังคมโลก
4. การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการตื่นรู้ในสังคม การเข้าใจระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลและกฎหมาย และสมรรถนะของพลเมือง การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนผ่านกิจกรรม
5. ครูมีทักษะในการตั้งคำถามและแสดงความคิดเห็น และให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาพลเมืองเพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีอิสระและความรับผิดชอบ
6. ครูทำงานเป็นทีม เพื่อวางแผนการสอนและนำเนื้อหาพลเมืองไปประยุกต์ใช้ โดยมีกระบวนการวัตถุประสงค์ในวิชาหลัก ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนพลเมือง
7. ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และความชัดเจนของวิสัยทัศน์เพื่อนำไปแปลงเป็นนโยบาย หลักสูตรและวางแผนการสอนพลเมืองที่ชัดเจน ส่งผลให้การศึกษาพลเมืองประสบผลสำเร็จ
8. โรงเรียนจัดฝึกอบรมให้กับครูเพื่อสร้างความมั่นใจ พัฒนาทักษะและวิธีการในการจัดการเรียนการสอนพลเมือง และโรงเรียนมีการพัฒนาเชื่อมโยงกับท้องถิ่นผ่านแผนตำบล

สรุปได้ว่า สรุปได้ว่าจุดเด่นของการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของประเทศอังกฤษ คือการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นธรรมเนียมปฏิบัติ และการจัดทำหลักสูตรที่คำนึงถึงวัตถุประสงค์ วิธีการและผลลัพธ์ของการศึกษาโดยการบูรณาการข้ามหลักสูตร และการทำกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนตื่นรู้ในสังคมระบอบประชาธิปไตย มีสมรรถนะพลเมือง ครูผู้สอนมีทักษะในการตั้งคำถามและแสดงความคิดเห็น มีการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ในการจัดทำหลักสูตรและพัฒนาครูให้มีความรู้ด้านการสอนหน้าที่พลเมือง

บทสรุป

การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของต่างประเทศ เป็นการศึกษาผ่านกระบวนการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ตลอดจนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านกิจกรรมประชาธิปไตยและการฝึกปฏิบัติเป็นไปตามบริบทและสถานการณ์ของแต่ละประเทศ มีหลักสูตรด้านความเป็นพลเมืองเป็นการเฉพาะ ที่มุ่งให้พลเมืองของตนมีความรอบรู้ และตื่นรู้ในระบอบประชาธิปไตย เคารพกฎหมาย รู้จักสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบ มีความเป็นชาติ และคำนึงถึงอัตลักษณ์ของประเทศ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มีค่านิยมร่วม มีความสามารถในการจัดการการเงินและวางแผนชีวิตในการดำรงตนในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำถามท้ายบท

1. การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง คืออะไร และมีความสำคัญอย่างไรกับประเทศไทย
2. แนวคิดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองของต่างประเทศ คืออะไร และเป็นอย่างไร
3. กลไกและวิธีการเพื่อสร้างพลเมืองของต่างประเทศ คืออะไร และเป็นอย่างไร
4. จุดเด่นการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองของต่างประเทศ คืออะไร และเป็นอย่างไร
5. แนวคิดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองของต่างประเทศ มีความแตกต่างกันอย่างไร
6. กลไกและวิธีการเพื่อสร้างพลเมืองของต่างประเทศ มีความแตกต่างกันอย่างไร
7. จุดเด่นการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองของต่างประเทศ มีความแตกต่างกันอย่างไร
8. การประยุกต์ใช้แนวคิดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองของต่างประเทศ เป็นอย่างไร
9. การประยุกต์ใช้กลไกและวิธีการเพื่อสร้างพลเมืองของต่างประเทศ เป็นอย่างไร
10. การประยุกต์ใช้จุดเด่นการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองของต่างประเทศ เป็นอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). รายงานการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง. กรุงเทพฯ: บริษัท 프리ทวาม กราฟฟิค.
- อรณิษฐ์ รุ่งธิพานนท์. (2553). รัฐสภาสหราชอาณาจักร : สภาสามัญ สภาขุนนางหน่วยงาน สนับสนุน. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- Berlach, R. (1996). Citizenship Education. Australian And Singaporean Perspectives.

- Australian Journal of Teacher Education*, 21(2).
- Branson., & Margaret, S. (1998). *The Role of Civic Education: A Forthcoming Education Policy Task Force Position Paper from the Communitarian Network*. Washington, Dc: Center for Civic Education.
- Bruen, J. (2014). *Politics: interest, participation and education. Comparing the Republic of Ireland with Germany*. Dublin: City University.
- Burton, D. (2015). *Citizenship Education in Secondary Schools in England*. Educational futures, 7(1).
- Center for Civic Education. (2010). *National Standards for Civics and Government*. Woodland Hills, Ca: Author.
- Department for Education. (2014). *The National Curriculum In England: Framework Document*. Department for Education. London: Dfe.
- Eurydice. (2005). *Citizenship Education at School in Europe*. Brussels: Eurydice.
- Fass, D., & Street, A. (2011). *Schooling The New Generation Of German Citizens: A Comparison of Citizenship Curricula In Berlin and Baden–Württemberg*. Routledge, 37 (4), 469–479.
- Kaihari, K. (2014). *Democracy and Human Rights in Finnish Basic Education*. Finnish National Board Of Education. Retrieved (February 10, 2016) from <http://www.oph.fi>.
- Kekkonen, S. (2007). *Programme Management within The Finnish Government: Prime Minister’s Office Publications 12/2007*. Helsinki: Prime Minister’s Office.
- Lee, D. H. L., Hong, H., & Niemi, H. (2014). *A Contextualized Account of Holistic Education in Finland and Singapore: Implications on Singapore Educational Context*. Manila: De La Salle University.
- Lohmar, B., & Eckhardt, T. (2015). *The Education System in The Federal Republic of Germany 2013/2014: A Description of The Responsibilities , Structures and Developments in Education Policy for The Exchange of Information In Europe*. Bonn: Kmk.

- Male, B., & Waters, M. (2012). *The Secondary Curriculum Design Handbook: Preparing young people for their futures*. London: Continuum (Ministry of Education and Culture, 2012: 26)
- Ministry of Education. (2004). *Education and Research 2003–2008: Development Plan*. Helsinki: Helsinki University Press.
- Ministry of Education. (2014). *2014 Syllabus Character and Citizenship Education Primary*. Singapore: Ministry of Education.
- Niemi, H., Toom, A., & Kalioniemi, A. (2012). *Miracle of Education the Principles and Practices of Teaching and Learning in Finnish Schools*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Nucci, L., Krettenauer, T., & Narvaez, D. (2014). *Handbook of Moral and Character Education*. New York: Routledge.
- Qualifications and Curriculum Authority. (1998). *Education for Citizenship and the Teaching of Democracy In Schools: Final Report of The Advisory Group on Citizenship 22 September 1998*. London: Qualifications and Curriculum Authority.
- Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Kerr, D., & Losito, B. (2010). *Initial Findings from the IEA International Civic and Citizenship Education Study*. Amsterdam: 2010 International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).
- Tibbitts, F. (2015). *Curriculum Development and Review for Democratic Citizenship and Human Rights Education*. Paris: UNESCO/Council of Europe/Office for Democratic Institutions and Human Rights of the Organization for Security and Co-operation in Europe/the General Secretariat of the Organization of American States.
- Torney-Purta, J., Schwille, J., & Amadeo, J. (1999). *Civic Education across Countries: Twenty-Four National Case Studies from The IEA Civic Education Project*. Amsterdam: Eburon Publishers.

บทที่ 12

การวิเคราะห์เปรียบเทียบระบบการศึกษาระหว่างประเทศ

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการศึกษา การบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของพลเมืองให้มีคุณภาพ มีทักษะในศตวรรษที่ 21 และได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การศึกษาบทเรียนของต่างประเทศที่มีระบบการศึกษาที่โดดเด่น และมีคุณภาพการศึกษาระดับสูงของโลก จึงเป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาของประเทศ ในบทนี้ได้เลือกประเทศที่มีแบบปฏิบัติที่เป็นเลิศ 3 ประเทศ ได้แก่ ประเทศสาธารณรัฐฟินแลนด์ สาธารณรัฐสิงคโปร์ และสาธารณรัฐเกาหลี เพื่อเปรียบเทียบกับระบบการศึกษาประเทศไทย และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการศึกษาของประเทศให้มีคุณภาพ เพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงในอนาคตต่อไป

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการศึกษาของระหว่างประเทศ
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบระบบการศึกษาระหว่างประเทศได้
3. เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าของการศึกษาระบบการศึกษาระหว่างประเทศ

สาระการเรียนรู้

1. ระบบการศึกษาของประเทศสาธารณรัฐฟินแลนด์
2. ระบบการศึกษาของประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์
3. ระบบการศึกษาของประเทศสาธารณรัฐเกาหลี
4. ระบบการศึกษาของประเทศไทย
5. การเปรียบเทียบระบบการศึกษาระหว่างประเทศ

กิจกรรมและวิธีสอน

1. ให้นักศึกษาเอกสารคำสอน บทที่ 12 และทำแบบทดสอบตามเวลาที่กำหนด
2. ให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มตามเนื้อหาการเรียนรู้ และเขียนสรุปความรู้ในกระดาชรูป
3. ให้นักศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการศึกษา และนำเสนอความรู้เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้
4. ให้นักศึกษาเขียนสะท้อนคิดเกี่ยวกับความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับในบทเรียน
5. ให้นักศึกษาตอบคำถามท้ายบท ร่วมกันสรุปบทเรียน และมอบหมายงานบทต่อไป

สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้

1. เอกสารคำสอน 161423 ประเด็นคัดสรรทางการศึกษา
2. สื่อการสอน PowerPoint บทที่ 12
3. ใบงานกลุ่มและคำถามท้ายบท
4. กระดาชรูปและปากกาเมจิก
5. คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

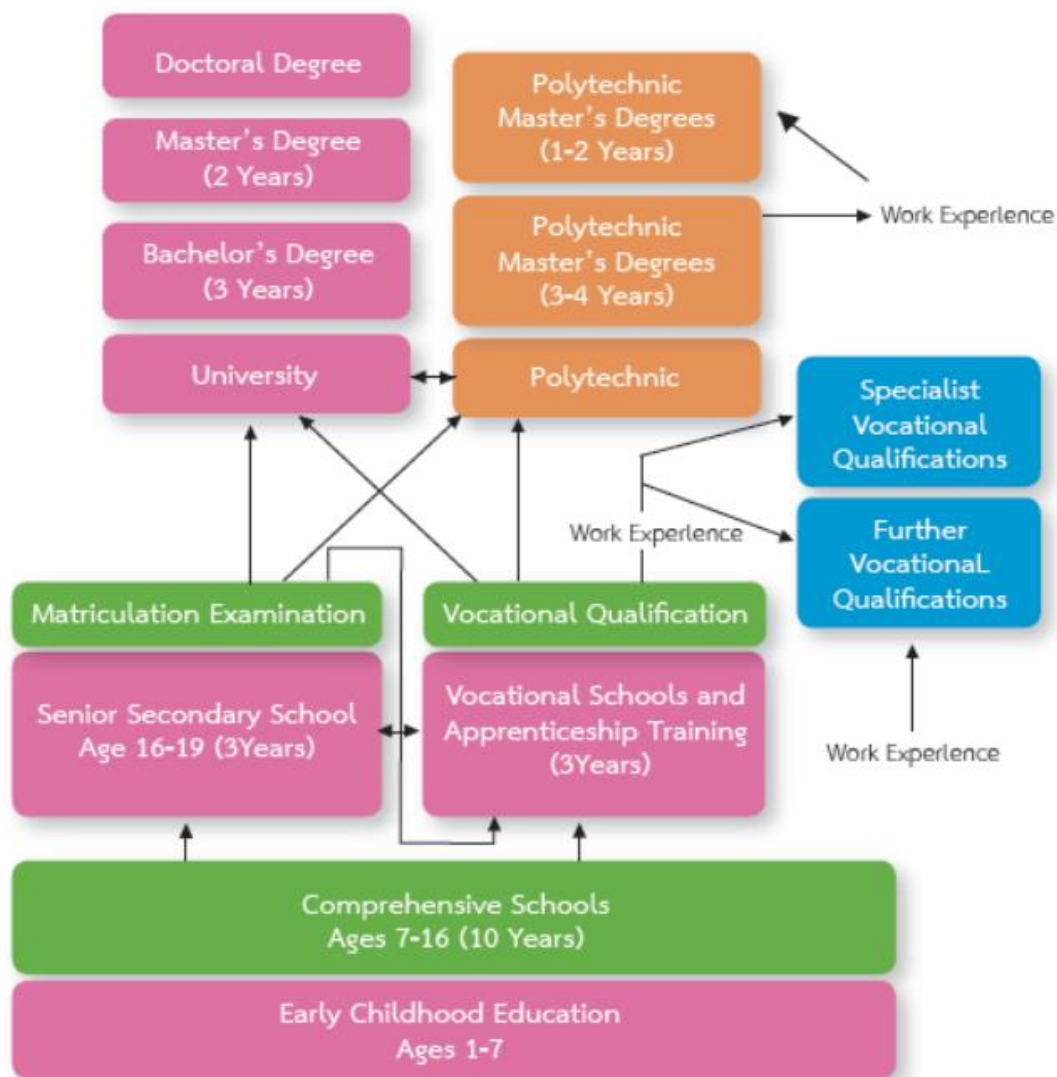
วิธีการประเมินผล

1. การบันทึกการเรียนรู้และตอบคำถามท้ายบท
2. การนำเสนอความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
3. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียนและการทำงานกลุ่ม

ระบบการศึกษาของประเทศสาธารณรัฐฟินแลนด์

ระบบการศึกษา

ระบบการศึกษาของประเทศฟินแลนด์ ประกอบด้วย การศึกษาปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน (การศึกษาภาคบังคับ 9 ปี) การศึกษาระดับสูงกว่าภาคบังคับ (3 ปี) และการศึกษาระดับอุดมศึกษา (3–6 ปี) ตามลำดับ แสดงให้เห็น ดังภาพ 6

ที่มา : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2559, น. 48)

ภาพ 6 ระบบการศึกษาของประเทศฟินแลนด์

จากภาพ 6 ระบบการศึกษาของประเทศฟินแลนด์ สามารถแบ่งระดับการศึกษาได้ 4 ระดับ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 48-49) ดังนี้

1. การศึกษาปฐมวัย เป็นการศึกษาตามสมัครใจของผู้เรียนที่มีอายุ ระหว่าง 0-6 ปี เด็กทุกคนในประเทศฟินแลนด์ มีสิทธิที่จะได้รับศึกษาและการดูแลจากรัฐในศูนย์เด็กปฐมวัย เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่ประถมศึกษา

2. การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี สำหรับผู้เรียนที่มีอายุ ระหว่าง 7-16 ปี ในรูปแบบการจัดการศึกษาโครงสร้างเดี่ยว (Single Structure) รวมระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้นไว้ด้วยกัน และอาจเรียนต่ออีก 1 ปี เพื่อเตรียมตัวเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

3. การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สำหรับผู้เรียนที่มีอายุ ระหว่าง 16-19 ปี เป็นการศึกษาต่อเนื่องจากการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้ระยะเวลา 3 ปี ในสถานศึกษา จำแนกเป็น 2 ระบบ ระบบแรก เป็นการศึกษาสายสามัญ และระบบที่สอง เป็นการศึกษาสายอาชีพ

4. การศึกษาระดับอุดมศึกษา สำหรับผู้เรียนที่มีอายุ ระหว่าง 19 ปีขึ้นไป เป็นการจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยโดยตรง จำแนกออกเป็น 2 สาย สายแรกเป็นการศึกษาและวิจัยเฉพาะศาสตร์ในสายวิชาการ ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ใช้ระยะเวลา 3-6 ปี และสายที่สองเป็นการศึกษาและวิจัยเฉพาะศาสตร์ประยุกต์ในสายอาชีพ เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยโพลีเทคนิค ระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาโท ยกเว้นระดับปริญญาเอก

สรุปได้ว่า ระบบการศึกษาของประเทศฟินแลนด์ แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ 1) การศึกษาระดับปฐมวัย เป็นการศึกษาตามความสมัครใจ สำหรับผู้เรียนตั้งแต่อายุ 0-6 ปี ให้เข้ารับการศึกษาศูนย์เด็กปฐมวัย 2) การศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน เป็นการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี สำหรับผู้เรียนอายุ 7-16 ปี ให้เข้ารับการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สำหรับผู้เรียนตั้งแต่อายุ 16-19 ปี และสามารถเข้ารับการศึกษานอกระบบ 3 ปี ในสายสามัญหรือสายอาชีพเพื่อเตรียมเข้าสู่มหาวิทยาลัย 4) การศึกษาระดับอุดมศึกษา สำหรับผู้เรียน อายุ 19 ปีขึ้นไป หากผู้เรียนมีความสมัครใจในการศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัย เป็นการศึกษาในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก 3-6 ปี ให้ผู้เรียนเลือกสายในการเรียนได้สองสาย ได้แก่ สายวิชาการให้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยที่ทำการศึกษาวิจัยเฉพาะศาสตร์วิชาการ และสายอาชีพให้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยโพลีเทคนิคที่ทำการศึกษาวิจัยเฉพาะศาสตร์ประยุกต์ในการทำงานสายอาชีพ ซึ่งหากต้องการเรียนต่อในระดับปริญญาเอกให้เปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนสายวิชาการ

หลักการจัดการศึกษา

ความสำเร็จของการจัดการศึกษาของฟินแลนด์นั้น ประกอบด้วยหลักการพื้นฐานที่สำคัญ (OECD, 2013 อ้างถึงใน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 49–52) ดังนี้

1. พัฒนาคุณภาพและความเท่าเทียมกันทางการศึกษา

ประเทศฟินแลนด์มีนโยบายทางการศึกษาที่มีความเท่าเทียมและมีคุณภาพในระดับสูง โดยไม่จำแนกเชื้อชาติ อายุ ฐานะทางเศรษฐกิจและถิ่นที่อยู่ของพลเมือง รัฐบาลและเอกชนจัดการศึกษาแบบให้เปล่าตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงระดับอุดมศึกษา สนับสนุนให้ผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพทั้งในการศึกษาชั้นเรียนปกติและการศึกษาพิเศษ สนับสนุนการใช้ภาษาท้องถิ่นและภาษาราชการของพลเมืองที่ครอบคลุมชนกลุ่มน้อยและผู้อพยพ เน้นให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและมีความหมายในการเรียนตลอดชีวิต

2. เตรียมผู้เรียนสำหรับอนาคตด้วยการฝึกอบรมและการเรียนสายอาชีพศึกษา

ประเทศฟินแลนด์ได้ออกแบบระบบการศึกษาที่สามารถพัฒนาสมรรถนะในการทำงานของบุคคลให้ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานในรูปแบบการฝึกอบรมและการศึกษาต่อในสายอาชีพศึกษาตามความสนใจของผู้เรียน โดยมีสถานศึกษาและมหาวิทยาลัยเฉพาะทางรองรับเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานที่สูงขึ้น มีหลักสูตรที่ยืดหยุ่น ใช้เวลาเรียน 2–4 ปี สามารถทำงานในสถานประกอบการระหว่างเรียนได้ และต้องผ่านการทดสอบทักษะอาชีพ

3. สร้างความเชื่อถือและความไว้วางใจในระบบการศึกษา

ประเทศฟินแลนด์ยึดหลักการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบ โดยกระทรวงการศึกษาและวัฒนธรรมจะรับผิดชอบนโยบายการศึกษา คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจะนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับสถานศึกษาจะรับผิดชอบในเรื่องงบประมาณ หลักสูตร การบริหารงานบุคคลให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น และตอบสนองต่อนโยบายระดับชาติ ให้เกิดความคล่องตัว มีอิสระในการจัดการศึกษา และคำนึงถึงคุณภาพการศึกษาเป็นสำคัญ

4. ให้ความสำคัญต่อการศึกษาตลอดชีวิต

ประเทศฟินแลนด์มีการสนับสนุนการเรียนรู้และดูแลพัฒนาการของเด็กทุกช่วงวัยอย่างสมดุล สร้างสมรรถนะผู้เรียนเน้นการทำงานร่วมกันแบบยืดหยุ่น สถานศึกษาและครูออกแบบหลักสูตรการสอนได้ตามบริบทของท้องถิ่น มีการประเมินผู้เรียนเพื่อแนะแนวและช่วยให้ก้าวหน้าตามกระบวนการเรียนรู้ ภาครัฐและเอกชนสนับสนุนงบประมาณในการศึกษาแบบให้เปล่าทุกระดับการศึกษา เพื่อเปิดโอกาสให้แรงงานทุกวัยได้เข้ามาศึกษา หรือฝึกอบรมทักษะการทำงานตามความต้องการอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

4. เน้นครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพระดับสูง

ประเทศฟินแลนด์ให้ความสำคัญต่อบรรยากาศการเรียนรู้ หรือสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูกับผู้เรียน ครูผู้สอนระดับปฐมวัย ต้องจบการศึกษาระดับปริญญาตรี ระดับประถมศึกษา ต้องจบการศึกษาระดับปริญญาโท ในสาขาการศึกษาทั่วไป ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ต้องจบการศึกษาระดับปริญญาโท ในสาขาวิชาเอกเฉพาะ ครูทุกคนต้องมีความรู้ด้านการวิจัย ผู้บริหารต้องมีใบประกาศนียบัตรวิชาชีพครูและใบประกาศนียบัตรวิชาชีพผู้บริหาร

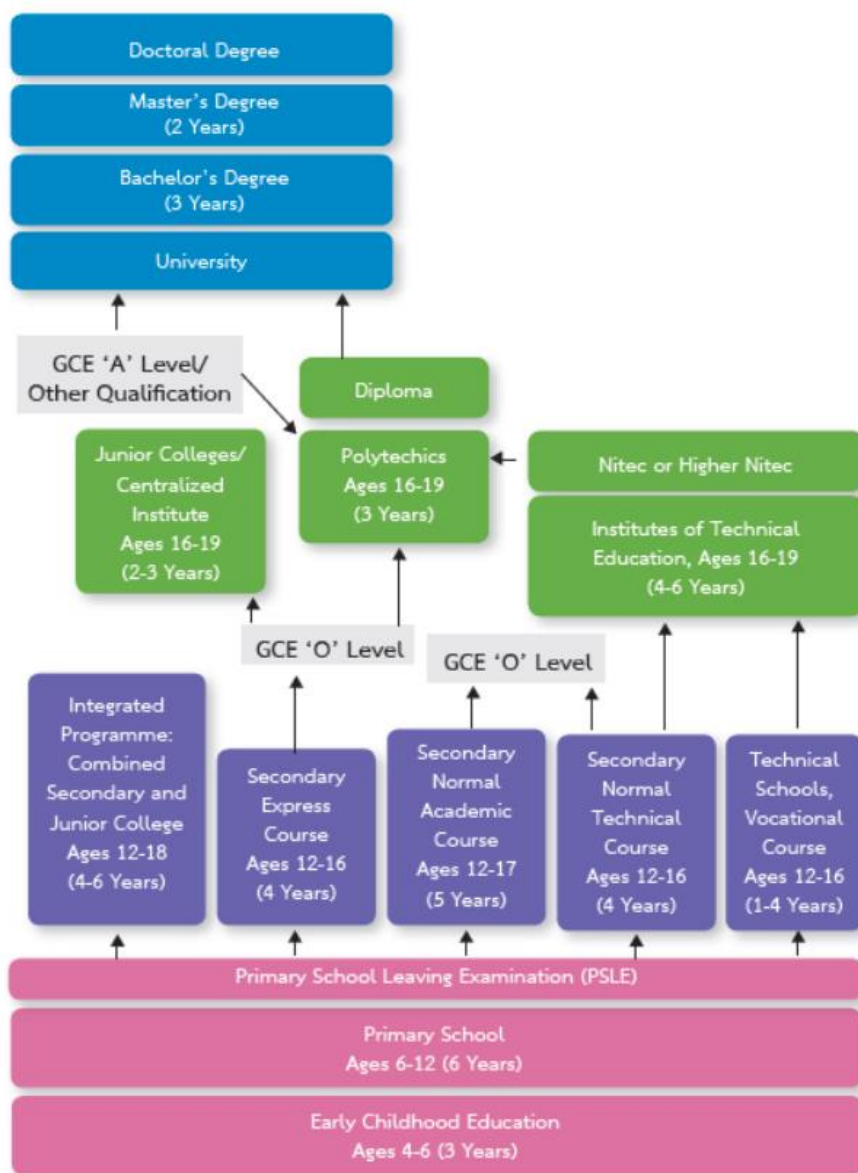
อย่างไรก็ตามประเทศฟินแลนด์ ถือเป็นประเทศที่มีประชากรและทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์เมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ที่เป็นประเทศพัฒนาแล้วของโลก แม้ว่าจะไม่สามารถแข่งขันทางธุรกิจและอุตสาหกรรมกับประเทศอื่น ๆ ในตลาดโลกได้ แต่ผลผลิตที่เป็นจุดแข็งที่สุดจากประเทศฟินแลนด์ ซึ่งรู้จักกันดี คือ การส่งออกความรู้ต่อเทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ขั้นสูง และสินค้าสำหรับผู้บริโภคที่นิยมศิลปะ ซึ่งทั้งหมดนี้มาจากคุณภาพการจัดการศึกษาทั้งระบบของประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 47) ในส่วนของกระทรวงการศึกษาและวัฒนธรรมยังได้มุ่งยกระดับการศึกษาของกลุ่มผู้อพยพในทุกระดับและฝึกให้กลุ่มผู้อพยพสามารถเข้ามาเป็นครู เนื่องจากประเทศฟินแลนด์เห็นว่าการศึกษาเป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่ช่วยเปิดโอกาสให้ประเทศประสบความสำเร็จ ในประเทศฟินแลนด์นั้นมีผู้อพยพอยู่จำนวนหนึ่งซึ่งไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรของประเทศ วิธีที่ดีที่สุด คือ การลงทุนกับกลุ่มผู้อพยพเหล่านั้นด้วยการศึกษา และกระตุ้นให้ลูกหลานของกลุ่มผู้อพยพได้เข้ามาเป็นครู เนื่องจากมีผลการวิจัยที่ชี้ชัดว่าครูและผู้เรียนที่มีภูมิหลังคล้ายคลึงกันจะส่งผลกระทบเชิงบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญสำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้น ประเทศฟินแลนด์จึงมุ่งเน้นให้ครูจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเกิดความปรองดองซึ่งกันและกัน และแก้ปัญหาความขัดแย้ง และดำเนินการไกล่เกลี่ยด้วยสันติวิธี ซึ่งในการเรียนการสอนผู้เรียนทุกคนจะได้รับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในเรื่องของการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในโรงเรียนโดยที่ทุกฝ่ายต่างมีความสุข (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 77)

สรุปได้ว่า หลักการจัดการศึกษาของประเทศประเทศฟินแลนด์ เป็นที่ได้รับความสนใจจากนานาประเทศทั่วโลก ในด้านคุณภาพการศึกษาและความเท่าเทียมทางการศึกษาที่ได้ให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาตามศักยภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่า โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐและเอกชน และมีการบริหารการศึกษาแบบเครือข่ายความร่วมมือในระดับชาติถึงระดับท้องถิ่น อย่างมีอิสระและมีความคล่องตัวในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ซึ่งปัจจุบันแนวคิดการศึกษาของประเทศฟินแลนด์ได้ถูกนำมาใช้ในประเทศไทยโดยกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อมุ่งเน้นให้ครูและผู้เรียนได้ร่วมเรียนรู้อย่างมีความสุขและมีคุณภาพ

ระบบการศึกษาของประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์

ระบบการศึกษา

ระบบการศึกษาของประเทศสิงคโปร์ จำแนกเป็นการศึกษาปฐมวัย (3 ปี) ระดับประถมศึกษา (6 ปี) ระดับมัธยมศึกษา (6 ปี) ระดับอนุปริญญา (2-3 ปี) และระดับอุดมศึกษา (2-3 ปี) ดังภาพ 7

ที่มา : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2559, น. 79)

ภาพ 7 ระบบการศึกษาของประเทศสิงคโปร์

จากภาพ 7 ระบบการศึกษาของประเทศสิงคโปร์ สามารถแบ่งระดับการศึกษาได้ 5 ระดับ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 80-81) ดังนี้

1. ระดับปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีอายุตั้งแต่ 4-6 ปี ในศูนย์เด็กเล็กและชั้นอนุบาลศึกษา มีการเล่นเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการและให้ความรู้ทางวิชาการ เพื่อเตรียมผู้เรียนเข้าสู่ระดับประถมศึกษา

2. ระดับประถมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนอายุ 6-12 ปี ใช้เวลาในการศึกษา 6 ปี หลังจากนั้นจะมีการสอบที่เรียกว่า Primary School Leaving Examination (PSLE) เพื่อเข้าสู่ระดับมัธยมศึกษา

3. ระดับมัธยมศึกษา แบ่งได้เป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) ระดับเทคนิคและวิชาอาชีวศึกษา สำหรับผู้เรียนอายุ 12-16 ปี ใช้เวลาเรียนระหว่าง 1-4 ปี 2) มัธยมศึกษาสายเทคนิค สำหรับผู้เรียนอายุ 12-16 ปี ใช้เวลาเรียน 4 ปี 3) มัธยมศึกษาสายวิชาการ สำหรับผู้เรียนอายุ 12-17 ปี ใช้เวลาเรียน 5 ปี 4) มัธยมศึกษาทางดาวน์ สำหรับผู้เรียนอายุ 12-16 ปี ใช้เวลาเรียน 4 ปี และ 5) มัธยมศึกษาแบบบูรณาการ ผสมผสานระหว่างมัธยมศึกษากับอนุปริญญา สำหรับผู้เรียนอายุ 12-18 ปี ใช้เวลาเรียน 4-6 ปี

4. ระดับอนุปริญญา เป็นการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนอายุ 16-19 ปี แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) สถาบันเทคนิค สำหรับผู้เรียนอายุ 16-19 ปี ใช้เวลาเรียน 1-2 ปี 2) สถาบันโพลีเทคนิค สำหรับผู้เรียนอายุ 16-19 ปี ใช้เวลาเรียน 3 ปี และ 3) สถาบันเตรียมอุดมศึกษา สำหรับผู้เรียนอายุ 16-19 ปี ใช้เวลาเรียน 2-3 ปี

5. ระดับอุดมศึกษา แบ่งได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ คือ 1) ปริญญาตรี ใช้เวลาเรียน 3-4 ปี 2) ปริญญาโท ใช้เวลาเรียน 1-2 ปี และ 3) ระดับปริญญาเอก ใช้เวลาเรียน 2-5 ปี

สรุปได้ว่า ระบบการศึกษาของประเทศสิงคโปร์ มี 5 ระดับ ได้แก่ ระดับปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีอายุตั้งแต่ 4-6 ปี ในศูนย์เด็กเล็กและชั้นอนุบาลศึกษา เพื่อเตรียมผู้เรียนเข้าสู่ระดับประถมศึกษา อายุ 6-12 ปี ใช้เวลา 6 ปี และต่อในระดับมัธยมศึกษา สำหรับผู้เรียนอายุ 12-16 ปี ใช้เวลาเรียน 4-5 ปี แบ่งได้เป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) ระดับเทคนิคและวิชาอาชีวศึกษา 2) มัธยมศึกษาสายเทคนิค 3) มัธยมศึกษาสายวิชาการ 4) มัธยมศึกษาทางดาวน์ และ 5) มัธยมศึกษาแบบบูรณาการ ระดับอนุปริญญา สำหรับผู้เรียนอายุ 16-19 ปี แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) สถาบันเทคนิค ใช้เวลาเรียน 1-2 ปี 2) สถาบันโพลีเทคนิค ใช้เวลาเรียน 3 ปี และ 3) สถาบันเตรียมอุดมศึกษาสำหรับผู้เรียนอายุ 16-19 ปี ใช้เวลาเรียน 2-3 ปี ระดับอุดมศึกษา แบ่งได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ คือ 1) ปริญญาตรี ใช้เวลาเรียน 3-4 ปี 2) ปริญญาโท ใช้เวลาเรียน 1-2 ปี และ 3) ระดับปริญญาเอก ใช้เวลาเรียน 2-5 ปี

หลักการจัดการศึกษา

หลักการพื้นฐานของการจัดการศึกษาของประเทศสิงคโปร์ กระทรวงศึกษาธิการได้สรุปสาระสำคัญ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 81-82) มีดังนี้

1. จัดการศึกษาฐานกว้างและเป็นองค์รวม

ประเทศสิงคโปร์มีนโยบายการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีสมรรถนะและค่านิยมในการทำงานและการดำรงชีวิตอยู่ในอนาคต ให้โรงเรียนจัดประสบการณ์และความรู้ที่หลากหลายให้ผู้เรียนทั้งด้านวิชาการและทักษะในการประกอบอาชีพในศตวรรษที่ 21

2. ใช้ประโยชน์จาก 2 ภาษา

ประเทศสิงคโปร์มีนโยบายการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีทักษะการใช้ภาษาอังกฤษและภาษาประจำชาติในการเรียนรู้ทางวิชาการและการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีเพื่อสร้างความได้เปรียบในการติดต่อสื่อสารทางวิชาการและการประกอบอาชีพในภูมิภาคอาเซียน

3. วางนโยบายครูดีและผู้บริหารโรงเรียนดี

ประเทศสิงคโปร์มีนโยบายสร้างความก้าวหน้าให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้บรรลุเป้าหมายทางวิชาชีพและเป้าหมายส่วนตัว มีการพัฒนาครูก่อนประจำการ ระหว่างประจำการให้มีทักษะวิชาชีพ และเครือข่ายการเรียนรู้ให้ครูมีความเป็นเลิศทางวิชาการ

4. พัฒนาหลักสูตรที่ผสมผสานกับเทคโนโลยีสารสนเทศ

ประเทศสิงคโปร์มีการพัฒนาหลักสูตรการสอนผสมผสานเทคโนโลยีสารสนเทศ พัฒนาสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ และนวัตกรรมทางการศึกษาที่ส่งเสริมความสามารถของผู้เรียนในการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพทั้งแบบชั้นเรียนและออนไลน์

5. เป็นเครือข่ายกับผู้ปกครอง

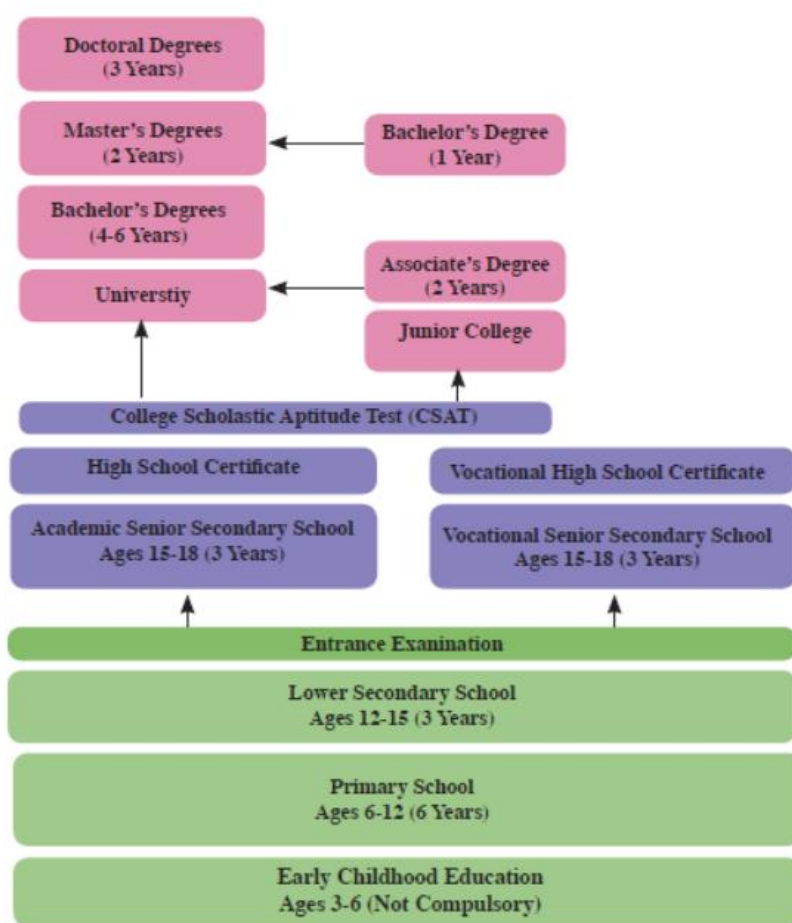
ประเทศสิงคโปร์มีการสร้างเครือข่ายผู้ปกครองในการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม ช่วยในการสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้พ่อแม่และชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ในโรงเรียน ภายในบ้าน และชุมชนของผู้เรียน

สรุปได้ว่า หลักการจัดการศึกษาของประเทศสิงคโปร์ เป็นการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีสมรรถนะและค่านิยมในการทำงานและการดำรงชีวิตอยู่ในศตวรรษที่ 21 มีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษและภาษาประจำชาติในการสื่อสาร ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความก้าวหน้าทางวิชาการ มีการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยี ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม สร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งประเทศไทยได้นำแนวคิดการศึกษาของประเทศสิงคโปร์มาปรับใช้ในการผลิตและพัฒนาครูให้มีคุณภาพ

ระบบการศึกษาของประเทศสาธารณรัฐเกาหลี

ระบบการศึกษา

ระบบการศึกษาของประเทศเกาหลีใต้ จำแนกเป็นระดับประถมศึกษา (อายุ 6–12 ปี) มัธยมศึกษาตอนต้น (อายุ 12–15 ปี) และมัธยมศึกษาตอนปลาย (อายุ 15–18 ปี) และระดับอุดมศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 108–109) ดังภาพ 8

ที่มา : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2559, น. 109)

ภาพ 8 ระบบการศึกษาของประเทศเกาหลีใต้

จากภาพ 8 ระบบการศึกษาของประเทศเกาหลีใต้ สามารถแบ่งระดับการศึกษาได้ 5 ระดับ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 109-111) ดังนี้

1. การศึกษาปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษานอกการศึกษาภาคบังคับสำหรับผู้เรียนที่มีอายุระหว่าง 3-6 ปี ที่ผู้ปกครองจะต้องเลือกระหว่างการดูแลเด็กด้วยตนเอง หรือส่งให้ศูนย์เด็กเล็ก หรือโรงเรียนอนุบาลของรัฐบาลหรือเอกชนเป็นผู้ดูแล เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนประถมศึกษา

2. ระดับประถมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาภาคบังคับสำหรับผู้เรียนอายุระหว่าง 6-12 ปีที่รัฐบาลเป็นผู้จัดให้แบบให้เปล่าในโรงเรียนของรัฐ จำนวน 5,855 โรง และโรงเรียนเอกชน จำนวน 77 โรง และมีจำนวนผู้เรียนในระดับนี้มากถึงร้อยละ 99.9 (World Education News & Reviews, WNER, 2013)

3. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการจัดการศึกษาภาคบังคับสำหรับผู้เรียนอายุระหว่าง 12-15 ปีที่รัฐบาลเป็นผู้จัดให้แบบให้เปล่าในโรงเรียนของรัฐ จำนวน 3,144 โรง และโรงเรียนเอกชน จำนวน 658 โรง (World Education News & Reviews, WNER, 2013)

4. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการจัดการศึกษานอกการศึกษาภาคบังคับสำหรับผู้เรียนอายุระหว่าง 15-18 ปี ในหลักสูตรการศึกษาสายสามัญ และสายอาชีพ รวมทั้งมีหลักสูตรพิเศษอื่น ๆ เช่น หลักสูตรการศึกษาสำหรับเด็กอัจฉริยะ (Genius) และหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศ (Elite Education) ที่รัฐบาลเป็นผู้จัดให้ จำนวน 2,313 โรง และโรงเรียนเอกชน จำนวน 959 โรง

5. ระดับอุดมศึกษา เป็นการจัดการศึกษานอกการศึกษาภาคบังคับ สำหรับผู้เรียนอายุระหว่าง 19 ปีขึ้นไป จำแนกเป็นสองระบบ คือ มหาวิทยาลัยที่จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรี (หลักสูตร 4 ปี) ถึงปริญญาเอก มีจำนวน 222 แห่ง และสังกัดเอกชน 180 แห่ง ในจำนวนนี้เป็นมหาวิทยาลัยด้านการศึกษา 11 แห่ง และระบบวิทยาลัย (Junior Colleges) หลักสูตรประกาศนียบัตร หลักสูตร 2-3 ปี มีจำนวน 155 แห่ง

สรุปได้ว่า ระบบการศึกษาของประเทศเกาหลีใต้ แบ่งการศึกษาได้ 5 ระดับ โดยรัฐบาลได้จัดการศึกษาภาคบังคับแบบให้เปล่าในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และการศึกษานอกการศึกษาภาคบังคับที่เป็นไปตามความสมัครใจในการศึกษาปฐมวัย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับอุดมศึกษา มีหลักสูตรให้เลือกเรียนได้ทั้งสายสามัญและสายอาชีพในสถาบันการศึกษาของรัฐบาลและเอกชน เป็นการเพิ่มช่องทางการเรียนให้ผู้เรียนมีความรู้ทางวิชาการและมีทักษะในการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นระบบการศึกษาที่มีความเท่าเทียมและทั่วถึงให้ผู้เรียนได้มีโอกาสในการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต

หลักการจัดการศึกษา

หลักการสำคัญของการจัดการศึกษา และนโยบายการศึกษาที่นำสู่การปฏิบัติของประเทศไทยได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 111-116) ดังนี้

1. ความเป็นเอกภาพ

ประเทศไทยได้มีการจัดทำกรอบหลักสูตรแห่งชาติที่กำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้และโครงสร้างเวลาเรียนประจำปีการศึกษา และมีวาระปรับปรุงหลักสูตรทุก 5-10 ปี สถานศึกษาสามารถเสริมด้วยเนื้อหาการเรียนรู้และมาตรฐานตามความต้องการที่จำเป็นได้

2. ความเสมอภาคทางการศึกษา

ประเทศไทยได้มีการจัดการศึกษาแบบให้เปล่ากับผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาถึงขั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สนับสนุนคอมพิวเตอร์พร้อมระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง อาหารในโรงเรียนชนบท ให้ทุนการศึกษาแบบให้เปล่าระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยใช้วิธีการสุ่ม

3. การให้ความสำคัญกับการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต

ประเทศไทยได้มีการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ โดยใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงความรู้ของผู้เรียน สนับสนุนโรงเรียนด้านอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงทุกโรงเรียน มีการจัดทำตำราเรียนอิเล็กทรอนิกส์ มีระบบเรียนรู้ผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่บ้าน

4. ใช้การทดสอบขับเคลื่อนการศึกษา (Test-Driven)

ประเทศไทยมีระบบการทดสอบผู้เรียนในสถานศึกษาอย่างเข้มข้น ส่งผลให้การทดสอบ PISA อยู่ในระดับต้นของโลก เช่น การประเมินผลสัมฤทธิ์แห่งชาติ การทดสอบประจำภาคเรียนของชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย การสอบวัดความถนัดทางวิชาการระดับวิทยาลัย การทดสอบวินิจฉัยผู้เรียนด้านทักษะพื้นฐานทางการเรียนรู้ การประเมินของ ICCS

5. การเตรียมผู้เรียนสู่อนาคต

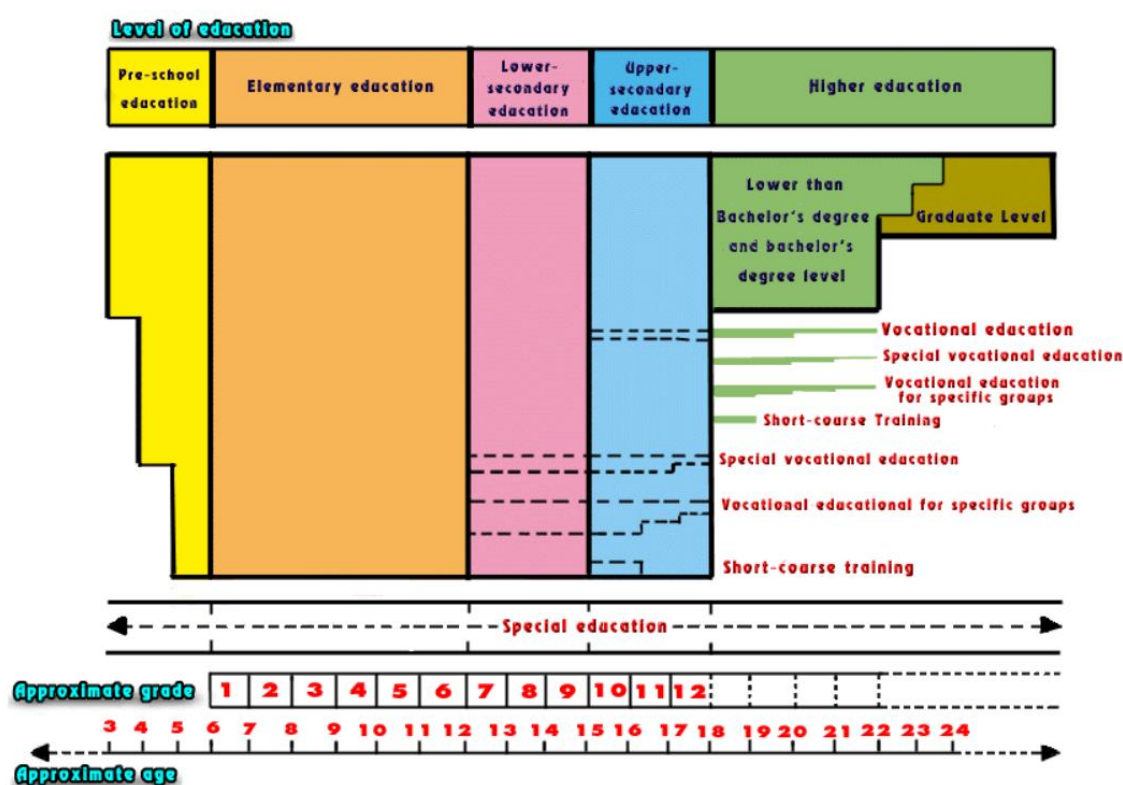
ประเทศไทยได้มีการปรับปรุงหลักสูตรแบบอิงกระบวนการสำหรับศตวรรษที่ 21 ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีสมรรถนะการสื่อสารและการทำงานที่หลากหลาย ตระหนักถึงวัฒนธรรมของชาติ มีหลักสูตรอบรมระยะสั้นที่หลากหลายตามความต้องการของบุคคลสายสามัญและสายอาชีพ ควบคุมโดยรัฐบาล (Chang & Lee, 2004, Chae & Chung, 2009)

สรุปได้ว่า หลักการจัดการศึกษาของประเทศไทยได้ เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นสมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 บนฐานของการสืบสานวัฒนธรรมชาติ ให้โอกาสทางการศึกษาทุกระดับ สนับสนุนทรัพยากรในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ใช้การทดสอบความรู้เป็น การขับเคลื่อนการศึกษาเพื่อการพัฒนาบุคคลในประเทศ

ระบบการศึกษาของประเทศไทย

ระบบการศึกษา

ระบบการศึกษาของประเทศไทย สามารถแบ่งได้เป็น 5 ระดับ คือ ระดับประถมศึกษา ปีที่ 1-6 (อายุ 6-12 ปี) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปีที่ 1-3 (อายุ 13-15 ปี) เป็นการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีที่ 4-6 (อายุ 16-18 ปี) และการศึกษา ระดับอุดมศึกษา (อายุ 18 ปีขึ้นไป) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 134) ดังภาพ 9

ที่มา : UNESCO. (2020). Thailand : structure of the education system.

ภาพ 9 ระบบการศึกษาของประเทศไทย

จากภาพ 9 ระบบการศึกษาของประเทศไทย สามารถแบ่งระดับการศึกษาได้ 5 ระดับ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 135-137) ดังนี้

1. การศึกษาปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีอายุระหว่าง 0-5 ปี แบ่งเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกอายุ 0-2 ปี และช่วงต่อมาอายุ 3-5 ปี เป็นการศึกษาออกการศึกษาภาคบังคับขึ้นอยู่กับผู้ปกครองในการเลือกสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชน หรือดูแลด้วยตนเอง จากการสำรวจพบว่าผู้ปกครองให้ผู้เรียนเข้าเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กร้อยละ 42.7 และในโรงเรียนอนุบาลเด็กเล็ก/ปฐมวัย ร้อยละ 76.7 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557)

2. การศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาภาคบังคับสำหรับผู้เรียนที่มีอายุระหว่าง 6-12 ปี ซึ่งผู้ปกครองจะต้องส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษในโรงเรียนของรัฐบาลหรือเอกชนตามความสมัครใจ จากการสำรวจพบว่าผู้ปกครองส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียนจำนวนร้อยละ 96.9 ของประชากรวัยเดียวกัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557)

3. การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการจัดการศึกษาภาคบังคับสำหรับผู้เรียนที่มีอายุระหว่าง 12-17 ปี ซึ่งผู้ปกครองจะต้องส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษในโรงเรียนของรัฐบาลหรือเอกชนตามความสมัครใจ และรัฐบาลได้เปิดโอกาสให้กับประชาชนทุกคนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยสามารถรับการศึกษาได้ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2558)

4. การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการจัดการศึกษานอกการศึกษาภาคบังคับสำหรับผู้เรียนที่มีอายุระหว่าง 15-17 ปี ซึ่งเป็นไปตามความสมัครใจของผู้เรียนในการเข้ารับการศึกษ มีหลักสูตรให้เลือกเรียนทั้งสายสามัญและสายอาชีพ จากการสำรวจพบว่าผู้เรียนเข้ารับการศึกษในสถานศึกษาในสายสามัญ ร้อยละ 47.1 และสายอาชีพ ร้อยละ 27.1 จากสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557, น. 11)

5. การศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาที่ครอบคลุมการศึกษาในระดับประกาศนียบัตร อนุปริญญา ปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอกในมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน ทั้งหลักสูตรทางวิชาการและหลักสูตรวิชาชีพเฉพาะที่เปิดสอนตามความต้องการของตลาดแรงงาน โดยการควบคุมคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งปัจจุบันอยู่ในการดูแลของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

สรุปได้ว่า ระบบการศึกษาของประเทศไทย แบ่งออกได้เป็น 5 ระดับ คือ การศึกษาปฐมวัย ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับอุดมศึกษา ซึ่งมีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี และการจัดการศึกษาอุดมศึกษาในระดับปริญญาตรี 4 ปี ปริญญาโท 2 ปี และปริญญาเอก 3 ปีตามหลักสูตรที่เปิดสอนทั้งในสายวิชาการและสายอาชีพในสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน

หลักการจัดการศึกษา

หลักการจัดการศึกษาของประเทศไทยในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สรุปสาระสำคัญ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 138-141) ได้ดังนี้

1. ความเป็นเอกภาพ

ประเทศไทยมีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรท้องถิ่นตามจุดเน้นและความต้องการจำเป็นของสถานศึกษา ภายในโครงสร้างเวลาที่กำหนดให้ เพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีคุณภาพบนฐานความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

2. กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา

ประเทศไทยมีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาจากส่วนกลางสู่เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ให้มีอิสระและความคล่องตัวเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

3. การกำหนดมาตรฐานและระบบประกันคุณภาพการจัดการศึกษา

ประเทศไทยมีการควบคุมคุณภาพการศึกษาด้วยมาตรฐานการศึกษาของชาติที่ใช้เป็นหลักส่งเสริม กำกับดูแล ตรวจสอบ ประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อสร้างความมั่นใจในการจัดการศึกษาด้วยความความเสมอภาคทั้งระบบการศึกษา

4. การศึกษาตลอดชีวิต

ประเทศไทยมีการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มประชากรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนทุกช่วงวัย มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และการศึกษาด้วยตนเองตามภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ

5. การระดมทรัพยากร และการมีส่วนร่วมของทุกภาค

ประเทศไทยมีการระดมทรัพยากรจากทุกภาคส่วนที่เป็นหน่วยงานของรัฐ เช่น การถ่ายโอนสถานศึกษาให้สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และให้สถานประกอบการของเอกชนที่มีความพร้อมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในสายอาชีพ

6. ใช้การทดสอบเพื่อขับเคลื่อนการศึกษา

ประเทศไทยมีการทดสอบความรู้ของผู้เรียนในสถานศึกษาทุกระดับการศึกษาเพื่อขับเคลื่อนการศึกษาและการเรียนรู้ เช่น การประเมินตามสภาพจริงในระดับชั้นเรียน การทดสอบความรู้ระดับสถานศึกษา หรือการทดสอบในระดับชาติ

สรุปได้ว่า หลักการจัดการศึกษาของประเทศไทย มีความเป็นเอกภาพในด้านนโยบาย มีความหลากหลายในการปฏิบัติตามมาตรฐานการศึกษา ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ และใช้การทดสอบเพื่อพัฒนาการศึกษาของประเทศ

การเปรียบเทียบระบบการศึกษาระหว่างประเทศ

การวิเคราะห์เปรียบเทียบระบบการศึกษาระหว่างประเทศในกลุ่มประเทศที่มีคุณภาพการศึกษาที่เป็นเลิศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 242) ดังตาราง 8

ตาราง 8 เปรียบเทียบระบบการศึกษาในกลุ่มประเทศที่มีคุณภาพการศึกษาที่เป็นเลิศ

ฟินแลนด์	สิงคโปร์	เกาหลีใต้	ไทย
1. การศึกษาภาคบังคับ 9 ปี และเรียนฟรีอายุ 7-16 ปี 2. กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นจัดตามบริบทพื้นที่ โดยยึดมาตรฐานของชาติ 3. จัดสรรให้เรียนในพื้นที่ใกล้บ้านที่สุด 4. สนับสนุนค่าเล่าเรียน สื่ออุปกรณ์การเรียน และการดูแลสุขภาพ 5. งบประมาณได้รับการสนับสนุนจากส่วนกลางและท้องถิ่น	1. การศึกษาภาคบังคับ 9 ปี และเรียนฟรีอายุ 6-15 ปี 2. รวมศูนย์อำนาจสู่ส่วนกลางบริหารงานโดยกระทรวงศึกษา 3. มีการประสานในการทำงานระหว่างกระทรวงศึกษา สถาบันผลิตครู และโรงเรียน	1. การศึกษาภาคบังคับ 9 ปี และเรียนฟรีอายุ 6-15 ปี 2. รวมศูนย์อำนาจสู่ส่วนกลาง แบ่งตามระดับกระทรวง และสำนักงานการศึกษา มหานคร/จังหวัด และท้องถิ่นทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย 3. โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย มีสายสามัญและสายอาชีพที่ต่อเนื่องถึงปริญญา และมีโรงเรียนสำหรับเด็กอัจฉริยะแต่ละด้าน	1. การศึกษาภาคบังคับ 9 ปี และเรียนฟรี 15 ปี 2. กระจายอำนาจจากกระทรวงศึกษา และกระทรวงอื่น ๆ ที่จัดการศึกษาไปยังสำนักงานเขตพื้นที่ และสถานศึกษา 3. โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย มีสายสามัญและสายอาชีพที่ต่อเนื่องถึงอนุปริญญา และปริญญาได้ 4. มีรูปแบบการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย

สรุปได้ว่า การวิเคราะห์เปรียบเทียบระบบการศึกษาของประเทศฟินแลนด์ สิงคโปร์ เกาหลีใต้และไทย เหมือนกันในด้านการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี และการแบ่งระดับการศึกษาทั้งสายสามัญและสายอาชีพ ในส่วนการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาเหมือนกันเฉพาะประเทศฟินแลนด์และไทย ในส่วนที่แตกต่างกัน คือ การศึกษาแบบให้เปล่าประเทศไทยให้เรียนฟรี 15 ปี และจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย ซึ่งมากกว่าทั้งสามประเทศ

การวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักการจัดการศึกษาระหว่างประเทศ ในกลุ่มประเทศที่มี
คุณภาพการศึกษาที่เป็นเลิศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น. 243-244) ดังนี้

ฟินแลนด์	สิงคโปร์	เกาหลีใต้	ไทย
1. การเรียนเป็นการเรียนรู้ที่ทักษะช่วยเพิ่มประสบการณ์ชีวิต 2. การสอบไม่เน้นให้คะแนนหรือเกรดสูง 3. กำกับคุณภาพด้วยความเชื่อใจกัน 4. ยึดมาตรฐานเดียวไม่จัดลำดับโรงเรียน 5. เน้นชั่วโมงเรียนน้อยแต่คุณภาพดี (เรียน 4-5 ชม./วัน) พักทุก 15 นาที 6. ใช้ระบบครูที่ปรึกษาช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหา 7. สร้างค่านิยมการยอมรับงานทุกอาชีพและฝึกการทำงาน 8. มีการทดสอบระดับชาติเพื่อวัดความรู้ สมรรถนะ 9. ให้ผู้เรียนฝึกการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในโรงเรียน	1. เน้นการสอนน้อยแต่ให้ได้เรียนรู้มากโดยใช้เทคโนโลยีฯ 2. เน้นการมีส่วนร่วมสร้างความต่างให้กับชีวิตและพลเมือง 3. ประกันความมั่นคงด้านการอ่านเขียน คิดคำนวณ พัฒนาแบบองค์รวม 4. จัดหลักสูตรและประเภทโรงเรียนตามศักยภาพของผู้เรียน 5. ระบบการประเมินสมรรถนะการทำงาน 6. ประเมินระดับชาติและมาตรฐานชาติเมื่อจบมัธยมศึกษา 7. บ้านและโรงเรียนเป็นหุ้นส่วนในการดูแลผู้เรียนร่วมกัน	1. เน้นความเสมอภาค และทั่วถึงในการจัดการศึกษาใช้ระบบการสุ่มเข้าเรียน พัฒนาตำราเรียนแบบออนไลน์เรียนได้ทุกที่ตามความหลากหลายให้ครูหมุนเวียนโรงเรียนทุก 5 ปี 2. ใช้การทดสอบขับเคลื่อนการศึกษา ระดับโรงเรียนและระดับชาติ 3. การสอบวัดความถนัดทางวิชาการระดับวิทยาลัยเมื่อจบมัธยมศึกษาตอนปลาย การทดสอบทักษะพื้นฐานการเรียนรู้ เพื่อกำกับมาตรฐานโรงเรียนและการประเมินในระดับสากล	1. เน้นความเสมอภาคทางคุณภาพการศึกษาทุกระบบและทั่วประเทศ โดยใช้มาตรฐานของหลักสูตรแกนกลางเพื่อสนับสนุนการประกันคุณภาพ 2. มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและมีระบบการประเมินระดับชั้นเรียนตามสภาพจริง 3. มีการประเมินระดับชาติ การทดสอบวัดความถนัด การสอบตรงเพื่อเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา

สรุปได้ว่า การวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักการจัดการศึกษาของประเทศฟินแลนด์ ประเทศสิงคโปร์ ประเทศเกาหลีใต้และประเทศไทย เหมือนกันในด้านความเสมอภาคทางการศึกษาที่ให้โอกาสผู้เรียนได้เข้าศึกษาอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง มีหลักสูตรการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การประเมินและการทดสอบระดับชาติ และสนับสนุนทรัพยากรในการเรียนรู้ อย่างมีคุณภาพ ในส่วนที่แตกต่างกัน คือ ประเทศฟินแลนด์กำกับคุณภาพการศึกษาด้วยความเชื่อใจกันแทนระบบการประกันคุณภาพ และประเทศเกาหลีใต้ให้ครูหมุนเวียนโรงเรียนทุก 5 ปี

บทสรุป

การวิเคราะห์เปรียบเทียบระบบการศึกษาระหว่างประเทศในกลุ่มประเทศที่มีแบบปฏิบัติเป็นเลิศ ทั้ง 4 ประเทศ ได้แก่ ประเทศฟินแลนด์ ประเทศสิงคโปร์ ประเทศเกาหลีใต้และประเทศไทย มีการกระจายอำนาจสู่ระดับท้องถิ่น ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนในการจัดการศึกษาจากระดับบนลงล่างสุด คือ กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัด และสถานศึกษา ยกเว้นสิงคโปร์ที่มีการรวมศูนย์ที่ส่วนกลาง แต่อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นนโยบายการบริหารแบบรวมศูนย์สู่ส่วนกลางหรือการกระจายอำนาจ ทุกประเทศมีแนวปฏิบัติร่วมคือการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยคำนึงถึงคุณภาพของผู้เรียนเป็นเป้าหมายสำคัญ มีหลักสูตรการสอนที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ สนับสนุนทรัพยากรให้สถานศึกษา ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้

คำถามท้ายบท

1. ระบบการศึกษา คืออะไร และมีความสำคัญอย่างไรกับการพัฒนาการศึกษา
2. หลักการจัดการศึกษา คืออะไร และมีประโยชน์อย่างไรกับการพัฒนาพลเมือง
3. ระบบการศึกษาของประเทศฟินแลนด์ มีความแตกต่างกับประเทศไทยอย่างไร
4. ระบบการศึกษาของประเทศสิงคโปร์ มีความแตกต่างกับประเทศไทยอย่างไร
5. ระบบการศึกษาของประเทศเกาหลีใต้ มีความแตกต่างกับประเทศไทยอย่างไร
6. การจัดการศึกษาของประเทศฟินแลนด์ มีความแตกต่างกับประเทศไทยอย่างไร
7. การจัดการศึกษาของประเทศสิงคโปร์ มีความแตกต่างกับประเทศไทยอย่างไร
8. การจัดการศึกษาของประเทศเกาหลีใต้ มีความแตกต่างกับประเทศไทยอย่างไร
9. จุดเด่นและจุดด้อยของระบบการศึกษาระหว่างประเทศ คืออะไร และเป็นอย่างไร
10. การประยุกต์ใช้หลักการจัดการศึกษาของต่างประเทศในประเทศไทย เป็นอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). รายงานการวิจัยแนวโน้มภาพอนาคตการศึกษาและการเรียนรู้ของไทยในปี พ.ศ. 2573. กรุงเทพฯ: บริษัท เซ็นจูรี จำกัด.
- Chae, C., & Chung, J. (2009). *Pre-Employment Vocational Education and Training in Korea*. Retrieved on March 23, 2016, from <http://siteresources.worldbank.org/SOCIALPROTECTION/Resources/SP-Discussion-papers/Labor-Market-P/0921.pdf>.
- Chang-Hwan, K., & Lee, J. (2004). *National Assessment of Educational Achievement*. Retrieved on January 22, 2016 from <https://ries.revues.org/3897>.
- UNESCO. (2020). Thailand : structure of the education system. Retrieved January, 3, 2020, from <https://bit.ly/2uFm10p>.
- WENR. (2013). *Education in South Korea*. Retrieved on March 22, 2016 from <http://wenr.wes.org/2013/06/wenr-june-2013-an-overview-of-education-in-south-korea/>

บรรณานุกรม

- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2556). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). *พระราชบัญญัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับการสร้างคน*. สืบค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2561, จาก http://www.moe.go.th/5DEC/index.php?option=com_content&view=article&id=27&Itemid=33
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แนวทางการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาอำนวยการพัฒนาอย่างยั่งยืน*. กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมกิจการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- กัญญา บุญเกียรติ. (2556). *การลักลอบงานวิชาการและวรรณกรรม (Plagiarism)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กันยา สุวรรณแสง. (2542). *จิตวิทยาทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: อักษรพิทยา.
- กาญจนา เกรียงชัย. (2559). การศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 21(2), 13-18.
- กานนา สงกรานต์, และกานต์ วิสุทธิลีเมธี. (2559). “ประวัติการศึกษาไทย”. สืบค้นเมื่อ 12 กรกฎาคม 2561, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/617188>
- กุลสวัสดิ์ คณประดิษฐ์. (2558). *ทักษะทางสารสนเทศในสังคมฐานความรู้*. กรุงเทพฯ: วีพริ้นติ้ง.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). *การคิดเชิงวิเคราะห์* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ชัดเชสมิเดีย.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2547). *การศึกษาด้วยสร้างคุณธรรมก่อวิกฤตสังคมทราบ*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2556). *การค้นคว้าและการเขียนรายงาน* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์.
- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2555). *เทคนิคการศึกษา ระดับอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โครงการทำความดีเพื่อพ่อ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2561). *การวางแผนการเงิน ด้วยศาสตร์พระราช*. กรุงเทพฯ: บริษัท พรีนซ์ดี จำกัด.

- ชนันท์ ธาตุทอง. (2554). *สอนคิด : การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิด* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.
- จินตนา สุจจันท์. (2556). *การศึกษาและการพัฒนาชุมชนในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- จิราภา วิทยาภิรักษ์. (2555). การลอกเลียนงานวิชาการและวรรณกรรมโดยมิชอบ (Plagiarism). *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, 11(3), 1-4
- จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. (2540). *ภาษากับการสื่อสาร* (พิมพ์ครั้งที่ 5). นครปฐม: ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ฉวีวรรณ คหาภินันท์. (2542). *การอ่านและการส่งเสริมการอ่าน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โปรแกรมบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- ชญาภรณ์ กุลนิตติ. (2553). *สารสนเทศและการศึกษาค้นคว้า* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ชนาธิป พรกุล. (2554). *การสอนกระบวนการคิด ทฤษฎีและการนำไปใช้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2559). *อนาคตวิทยา: ทฤษฎีและเทคนิคการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา*. เชียงใหม่: โรงพิมพ์ไทมอนด์ กราฟิก กรุ๊ป.
- ชลิตา รัชพลเมือง. (2557). *กระบวนการค้นคว้าพัฒนาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ชัยพัฒน์ สหัสกุล และคณะ. (2558). *ปริทัศน์สถานภาพความรู้ด้านเศรษฐกิจการศึกษาของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2555). *เทคนิคการใช้คำถามพัฒนาการคิด* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วิพรินทร์.
- ชุติมา วัฒนศิริ. (2561). ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 4(1), 101 – 110. สืบค้นเมื่อ 12 ตุลาคม 2561, จาก <http://www.tcithaijo.org/index.php/rpu/article/view/125762>
- ชูศักดิ์ ประเสริฐ (2560). *เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการศึกษา 4.0*. สืบค้นเมื่อ 4 กรกฎาคม 2561, จาก http://www.petburi.go.th/web/index.php?option=com_content&view=article&id=929:-40-&catid=37:2012-11-08-09-01-22

- ดลพัฒน์ ยศธร. (2542). *การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธศาสตร์*.
 วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, สุวิมล เสงี่ยมพัฒนา, และพุดตาน พันธุเณร. (2556). *เศรษฐศาสตร์ของการปฏิรูปการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- เดชา ปุณณบาล. (2560). 9 ตามรอยบาท ศาตรพระราชา. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 22(2), 13-19.
- ทวีป อภิลิทธิ. (2554). *การศึกษาตามอัธยาศัย : การศึกษาของโลกยุคใหม่ที่มาแรง*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แชมมณี และคณะ. (2540). *การคิดและการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด*. กรุงเทพฯ : โครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนกลุ่มการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาและกระบวนการคิด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ทิตนา แชมมณี และคณะ. (2544). *วิทยาการด้านการคิด*. กรุงเทพฯ: บริษัท เดอะ มาสเตอร์กรุป แมแนจเม้นท์.
- เทอดศักดิ์ ไม้เท้าทอง. (2562). *คู่มือการเขียนเอกสารอ้างอิงและบรรณานุกรม*. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์ไพบูลย์พัฒนา.
- เทอดศักดิ์ ไม้เท้าทอง. (2563). *ทักษะการรู้สารสนเทศในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: บริษัท กรีน โลฟ พรินติ้ง เฮาส์ จำกัด.
- ธร สุนทรายุทธ. (2553). *เศรษฐศาสตร์การจัดการทางการศึกษา: หลักการ แนวคิดและการประยุกต์พัฒนาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: บริษัท เนติกุลการพิมพ์ จำกัด.
- ธำรงค์ อุดมไพจิตรกุล. (2545). *เศรษฐศาสตร์การศึกษากับหลักสูตรการศึกษา*. *วารสารบริหารการศึกษา มศว*, 1(2), 7-9.
- ธีรศักดิ์ อัครบวร. (2545). *ความเป็นครูไทย*. กรุงเทพฯ: ก. พลพิมพ์ (1996).
- ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์. (2559). *การศึกษาไทย 4.0 ในบริบทการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2559, จาก <http://www.moe.go.th/websm/2016/aug/354.html>.
- นฤมล กิจไพศาลรัตนนา. (2557). *ค้น-คว้า-อ่าน-เขียน: ทักษะเพื่อการเรียนรู้ทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตยา กมลวาทนิตนา. (2546). *บริบทไทยว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน*. *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*. 40(2), 14-20.
- นินาวาลย์ ปานากาแซ้ง แมงกาจิ. (2551). *การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของโรงเรียน*

- เอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ดุขฎิบัณฑิต, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- บรรจง อมรชีวิน. (2554). *Thinking school สอนให้คิด*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- บีบีซี นิวส์ไทย. (2561). 10 พระราชดำรัสของรัชกาลที่ 10. สืบค้นเมื่อ 17 สิงหาคม 2561,
จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-40742023>.
- บุษกร วัฒนบุตร, พระครูโสภาสนนทกิตติ, และพระอุดมสิทธินายก. (2560). ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาคนไทย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*. 6 (พิเศษ), 539–552.
- ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2556). *การพัฒนาการคิด* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: 9119
เทคนิคพรินติ้ง.
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2545). *หลักการจัดการศึกษา*. ประมวลสาระชุดฝึกอบรมผู้บริหาร. ม.ป.ท.
- ปราณี ทินกร. (2562). ศาสตร์พระราชาสู่การลดความเหลื่อมล้ำ. เอกสารเสนอต่อที่ประชุม
ราชบัณฑิตและภาคีสมาชิก สำนักกรรมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสภา.
สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2562, จาก <https://genedu.kku.ac.th>.
- ปรียานุช พิบูลสรารุณ. (2552). *วิกฤต 2540 กับความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ:
ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ผุสดี ภูอินทร์. (2552). *พื้นฐานวิชาชีพครู หน่วยที่ 1 แนวคิด ปรัชญาการศึกษาและทฤษฎี
การศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2559). *DIGITAL THAILAND*. กระทรวงเทคโนโลยี
สารสนเทศและการสื่อสาร.
- พนิดา สมประจบ. (2555). *การสืบค้นสารนิเทศ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ทริบเพิล
เอดดูเคชั่น.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2544). *พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ 21* (พิมพ์ครั้งที่ 9).
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2549). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกลบอลคิมทอง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2552). *การพัฒนาที่ยั่งยืน* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ:
มูลนิธิโกลบอลคิมทอง.
- พระมหาสุพร รุกขิตตมโ. (2561). *พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน = Buddhism and
sustainable Development*. นครราชสีมา: มิตรภาพการพิมพ์ 1995.
- พฤทธิ์ ศิริบรรณพัทธ. (2553). *การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน : พื้นฐานการศึกษา
ด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พิชัย ไชยสงคราม. (2542). *ความเป็นครู*. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- พูลสุข เอกไทยเจริญ. (2551). *การเขียนรายงานการค้นคว้า*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2549). *การศึกษาเชิงสร้างสรรค์และผลผลิตภาพ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ. (2550). *สัตตศิลา หลักเจ็ดประการสำหรับการเปลี่ยนผ่าน การศึกษาสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ. (2553). *การพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทยสู่สากล: เปรียบเทียบ ประเทศจีน เวียดนาม ญี่ปุ่น เกาหลี เยอรมนี ฟินแลนด์และประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ. (2554). *CCPR กรอบคิดใหม่ทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์และคณะ. (2560). *คิดวิเคราะห์ : สอนและสร้างได้อย่างไร* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพพรรณ เกียรติโชติชัย. (2545). *กระบวนทัศน์ใหม่แห่งการศึกษาในทศวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์การศึกษา.
- ภาณุวัฒน์ รักดีวงศ์. (2552). *ภูมิปัญญาไทยกับการพัฒนาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาสกร เรืองรอง และคณะ. (2556). *เทคโนโลยีการศึกษากับครูไทยในศตวรรษที่ 21*. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 5 (พิเศษ), 195-206.
- มานิตย์ จุมปา. (2556). *เขียนผลงานอย่างไรไม่ให้ละเมิดลิขสิทธิ์และไม่ลักลอกผลงาน (Plagiarism)* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหจักรี. (2560). *ครูแห่งแผ่นดินผู้สร้างทุนชีวิตศิษย์สู่ความสำเร็จ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหจักรี.
- ยนต์ ชุมจิต. (2550). *ความเป็นครู* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ยนต์ ชุมจิต. (2553). *ความเป็นครู* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- รักจิต สุทธิพงษ์. (2559). *เศรษฐศาสตร์การศึกษากับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทย*. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา, 4(2), 2-15.
- รักจิต สุทธิพงษ์. (2560). *กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษากับการพัฒนาครูไทยในยุคดิจิทัล*. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 19(2), 344-355.

- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2544). *การศึกษาทุนนิยมและโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์ คบไฟ.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2556). *ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2556*. เล่มที่ 130 ตอนพิเศษ 130 ง, 4 ตุลาคม 2556, หน้า 72.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ: นามมีบุ๊คส์ พับลิเคชันส์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2555). *ศัพท์ศึกษาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- รุ่งฤดี อุภิวฒนตร, สายฝน บุญชา, สุรวงศ์ ศรีสุวัจรรย์, ชูติมา น่วมจิตร, นพรัตน์ พิเภก, ทิฐิมา ลีธิภูมิเดชา, ... พรทิพย์ สว่างเนตร. (2551). *การเขียนรายงานและ การใช้ห้องสมุด*. กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- รุ่งฤดี อุภิวฒนตร, สุรวงศ์ ศรีสุวัจรรย์, นพรัตน์ พิเภก, สายฝน บุญชา, พนิดา สมประจบ, ชูติมา น่วมจิตร, ... ทิฐิมา ลีธิภูมิเดชา. (2554). *สารนิเทศและการเขียน รายงานทางวิชาการ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- รุ่งฤดี อุภิวฒนตร, สุรวงศ์ ศรีสุวัจรรย์, นพรัตน์ พิเภก, สายฝน บุญชา, พนิดา สมประจบ, ทิฐิมา ลีธิภูมิเดชา, ... พรทิพย์ สว่างเนตร. (2558). *สารนิเทศและการเขียน รายงานทางวิชาการ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- ลัดดา กุลมานันท์. (2540). จริยธรรมในงานวิชาการ. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*, 3 (3), 7-10.
- วรารักษ์ เชื้ออินทร์. (2555). แนวคิดการจัดการการศึกษาหลังปริญญาเพื่อการพัฒนาอย่าง ยั่งยืน. *ศรีนครินทร์เวชสาร*, 27(1), 77-93.
- วิจิตร ศรีสอาน. (2553). *พื้นฐานการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 33). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิชัย ตันศิริ. (2550). *อุดมการณ์ทางการศึกษา: ทฤษฎีและภาคปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา.
- วิภา เจริญภักดิ์. (2558). MOOC: การศึกษาฟรีแบบเปิดในยุคดิจิทัล. *วารสาร ศึกษาศาสตร์ มสธ*, 8(2), 1-15.
- วิโรจน์ ธีรคุณ. (2543). *เรียนมหาวิทยาลัยอย่างไรให้สำเร็จและมีความสุข*. กรุงเทพฯ: อยู่มิแพ้ เดือนเพ็ญ.

วิโรจน์ สารัตนะ. (2556). *กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา กรณีศึกษาต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.

ศาลินา บุญเกื้อ, และนันทกาญจน์ ชื่นประพันธ์. (2557). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ การถอดบทเรียนและวิเคราะห์อัตลักษณ์ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ.

สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย. (2556). *การจัดทำยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดความรับผิดชอบ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สมชัย จิตสุชน. (2560). *ศาสตร์พระราชากับพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ (ทีดีอาร์ไอ).

สมบัติ นพรัก. (2561). *ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาศาสตร์การบริหาร*. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

สันติ บุญภิรมย์. (2557). *ความเป็นครู Self-Actualization for Teacher*. กรุงเทพฯ: ทริปเฟลล์ เอ็ดดูเคชั่น.

สายฝน บุญชา. (2556). *การศึกษาค้นคว้าเพื่อเขียนรายงานทางวิชาการและนำเสนอ (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ: ทริปเฟลล์ เอ็ดดูเคชั่น.

สำนักกรรมาธิการ 1 สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). *รายงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชาสภาขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศ เรื่อง “การขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชาสู่การปฏิรูปประเทศ”*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รัฐสภา.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *พระมหากษัตริย์นักพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขสู่ปวงประชา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์การ พิมพ์เพชรรุ่ง.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). *จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติกว่า 1 ทศวรรษ*. กรุงเทพฯ: บริษัท ดาวฤกษ์ คอมมูนิเคชั่นส์ จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2561) สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2562, จาก <http://www.rdpb.go.th/th>

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2556). *การวิจัยพัฒนาเพื่อส่งเสริมสถาบันผลิตครูสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ : กรอบการจัดกลุ่มคุณภาพสถาบันผลิตครูสำหรับประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: วี.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). *สถานภาพการผลิตและพัฒนาครูในประเทศไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). *รายงานการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง*. กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวาน กราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). *รายงานการวิจัยแนวโน้มภาพอนาคตการศึกษา และการเรียนรู้ของไทยในปี พ.ศ. 2573*. กรุงเทพฯ: บริษัท เซ็นจูรี จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *รายงานการสังเคราะห์ตัวชี้วัดด้านการศึกษาไทย ตามกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานส่งเสริมกิจการการศึกษา. (2560). *แนวทางการดำเนินงาน โครงการสถานศึกษาน้อมนำ ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน*. สืบค้นเมื่อ 26 กรกฎาคม 2561, จาก <http://www.pepgtakesa2.com>
- สุกัญญา แซ่มซ้อย. (2555). แนวคิดเชิงนวัตกรรมสำหรับการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 4(2), 117-128.
- สุพิมล ศรศักดิ์. (2561). *ศาสตร์แห่งพระราชากับการพัฒนากฎมีปัญญาท้องถิ่น*. สารนิพนธ์ พุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี, 136-145. สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2562, จาก <https://genedu.kku.ac.th>.
- สุเมธ ดันติเวชกุล. (2560). *ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน*. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2560, จาก <http://www.mfa.go.th/main/th/news3/6888/78941>.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2547). *ครบเครื่องเรื่องการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: หจก.การพิมพ์.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2550). *จุดเปลี่ยนประเทศไทย: เศรษฐกิจพอเพียงในกระแสโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: การเงินธนาคาร.
- อโนชา สันธนาคิน. (2560). *20 เรื่องที่ครูต้องรู้ และควรรู้*. สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2561, จาก <http://www.bms.ac.th/bms/index.php/general-management/2-news/221-20>
- อมรรัตน์ วัฒนธรร. (2556). การศึกษาครูกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อความงามของสังคมและ สังคม Teacher Education and Change for Human and Social Growth. *วารสาร ศึกษา ศาสตร มหาวิทยาลัย นเรศวร*, 15(1), 111-116.

- อมรา รอดดารา. (ม.ป.ป). *เอกสารคำสอน รายวิชาหลักการศึกษาและวิชาชีพครู*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรณิช รุ่งธิพานนท์. (2553). *รัฐสภาสหราชอาณาจักร : สภาสามัญ สภาขุนนางหน่วยงาน สันนิบาต*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- อัมมาร สยามวาลา และคณะ. (2555). *การปฏิรูปการศึกษารอบใหม่:สู่การศึกษาที่มีคุณภาพ อย่างทั่วถึง*. ในเอกสารประกอบการประชุมวิชาการ “อภิวัดนักการเรียนรู้...สู่จุดเปลี่ยนประเทศไทย” ประจำปี 2554 มูลนิธิชัยพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : ม.ป.ป..
- อานนท์ ศักดิ์วรวิชญ์. (2561). *เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา: วิธีการแห่งศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2561, จาก [https://mgronline-2017/10/09 //amp.mgsonline.com](https://mgronline-2017/10/09//amp.mgsonline.com).
- อาภากร ชาติโลหะ. (2547). *ทรัพยากรสารสนเทศเพื่อการค้นคว้า*. ชลบุรี: พีเค กราฟฟิค พริ้นต์.
- Auer, N., & E. Kruper. (2001). Mouse click plagiarism: The role of technology in plagiarism and the librarian's role in combating it. *Library Trends*, 49(3), 415–432.
- Batovski, Dobri Atanassov. (2006). Editorial: Plagiarism, self-plagiarism and professional ethics. *AU Journal of Technology*, 10 (2), ii.
- Berlach, R. (1996). Citizenship Education. Australian And Singaporean Perspectives. *Australian Journal of Teacher Education*, 21(2).
- Blaug, M. (1966). *Economics of Education: A Selected Annotated Bibliography*. London: Pergamon Press.
- Blaug, M. (1970). *An Introduction to Economics of Education*. London: The Penguin Press.
- Bloom, B. S. (Ed). (1956). *Taxonomy of Educational Objectives : the Classification of Educational Goals. Handbook 1 : Cognitive Domain*. New York : McKay.
- Branson., & Margaret, S. (1998). *The Role of Civic Education: A Forthcoming Education Policy Task Force Position Paper from the Communitarian Network*. Washington, Dc: Center for Civic Education.
- Bruen, J. (2014). *Politics: interest, participation and education. Comparing the Republic of Ireland with Germany*. Dublin: City University.
- Bruce, W., Devon, J., and Floyd, B. (2013). *Planning for technology: A guide for school*

- administrators, technology coordinators and curriculum leaders. California, United States of America.
- Buddhadhas Bikkhu. (1993). *Gratitude is Guardian of the World*. Bangkok: Dhammasapha.
- Burms., Tom., and Sandra Sinfield. (2008). *Essentials study skills: The complete guide to success at university*. 2nd ed. London: SAGE.
- Burton, D. (2015). *Citizenship Education in Secondary Schools in England*. Educational futures, 7(1).
- Center for Civic Education. (2010). *National Standards for Civics and Government*. Woodland Hills, Ca: Author.
- Chae, C., & Chung, J. (2009). *Pre-Employment Vocational Education and Training in Korea*. Retrieved on March 23, 2016, from <http://siteresources.worldbank.org/SOCIALPROTECTION/Resources/SP-Discussion-papers/Labor-Market-P/0921.pdf>.
- Chang-Hwan, K., & Lee, J. (2004). *National Assessment of Educational Achievement*. Retrieved on January 22, 2016 from <https://ries.revues.org/3897>.
- College of Social Innovation Rangsit University. (2017). *Bangsaen Declaration on the 1st Symposium on King Bhumibol's Science: Critical Implications for Global Sustainability Movement*. Accessed December 1, 2017. Available from <http://www.kbsci2017.com/document/BangsaenDeclaration.pdf>
- Craswell., Gail., & Megan Poore. (2012). *Writing for academic success*. 2nd ed. London: SAGE.
- Department for Education. (2014). *The National Curriculum In England: Framework Document*. Department for Education. London: Dfe.
- Dewey , J. (1933). *How We Think*. New York: Health and Company.
- Douangneune, B., Hayami, Y., & Godo, Y. (2005). Education and Natural Resources in Economic Development. *Journal of Asian Economics*, 16: 179–204.
- Dron, J. (2005). *Digital student and their use of e-learning environments*. IADIAS Conference. Retrieved from http://www.academia.edu/2656264/DigitalStudentsandtheirUseofeLearning_Environment
- Elliott, J.A. (2006). *An Introduction to Sustainable Development* (3rd ed.). London and

- NewYork : Routledge Taylor & Francis Group.
- Eurydice. (2005). *Citizenship Education at School in Europe*. Brussels: Eurydice.
- Fass, D., & Street, A. (2011). *Schooling The New Generation Of German Citizens: A Comparison of Citizenship Curricula In Berlin and Baden–Württemberg*. Routledge, 37 (4), 469–479.
- Glick, Michael. (2006). Plagiarism, salami, ghostwriting and other forms of flattery. *The Journal of the American Dental Association*, 137(2), 140–142.
- Good, C. V. (1973). *Dictionary of Education*. (3rd Edition). New York: Mc Graw–Hill, Inc.
- Greig, S., Selby, D., and Pike, G. (1987). *Earth rights: Education as if People Mattered*. London: WWF/Kogan Press.
- Hilgard. (1962). *Introduction of Psychology*. New York : Harcourt Brace and World.
- Kaihari, K. (2014). *Democracy and Human Rights in Finnish Basic Education*. Finnish National Board Of Education. Retrieved (February 10, 2016) from <http://www.oph.fi>.
- Kekkonen, S. (2007). *Programme Management within The Finnish Government: Prime Minister’s Office Publications 12/2007*. Helsinki: Prime Minister’s Office.
- Kijbunyong, S. (2012). *Completed Human*. Bangkok: C and N Press.
- Lathrop, A., & K. Foss. (2002). *Student cheating and plagiarism in the internet era*. Englewood, CO: Libraries Unlimited.
- Leach, Robert. (2008). *The politics companion*. New York: Palgrave Macmillan.
- Lee, D. H. L., Hong, H., & Niemi, H. (2014). *A Contextualized Account of Holistic Education in Finland and Singapore: Implications on Singapore Educational Context*. Manila: De La Salle University.
- Limskul, K. (2009). *A Path to Practical Knowledge–Based Economy and Society in Thailand in Related to Education Reform*. Paper Presented at The Second Thailand–Malaysia Joint Educational Research Conference 2009, Bangkok, November 15–18, 2009.
- Lipson, Charles. (2008). *Doing honest work in college: How to prepare citations, avoid plagiarism, and achieve real academic success*. 2d ed. Chicago: The University of Chicago Press.
- Lohmar, B., & Eckhardt, T. (2015). *The Education System in The Federal Republic of*

- Germany 2013/2014: A Description of The Responsibilities , Structures and Developments in Education Policy for The Exchange of Information In Europe.* Bonn: Kmk.
- Luksameyanawin, S. (2017). *Learning in Action*. Bangkok: Professional and Organizational Development Network of Thailand Higher Education.
- Male, B., & Waters, M. (2012). *The Secondary Curriculum Design Handbook: Preparing young people for their futures*. London: Continuum (Ministry of Education and Culture, 2012: 26)
- Mallon, Thomas. (1989). *Stolen words: Forays into the origins and ravage of plagiarism*. San Diego, CA: Harcourt.
- Marzano, Robert J. (2001). *Designing a New Taxonomy of Educational Objectives*. California : Corwin Press Inc.
- Michael, Keating. (1993). *The Earth Summit's Agenda for Change, The Centre for Our Common Future*, Geneva, Switzerland.
- Ministry of Education. (2004). *Education and Research 2003–2008: Development Plan*. Helsinki: Helsinki University Press.
- Ministry of Education. (2014). *2014 Syllabus Character and Citizenship Education Primary*. Singapore: Ministry of Education.
- Niemi, H., Toom, A., & Kalioniemi, A. (2012). *Miracle of Education the Principles and Practices of Teaching and Learning in Finnish Schools*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Nucci, L., Krettenauer, T., & Narvaez, D. (2014). *Handbook of Moral and Character Education*. New York: Routledge.
- Ontario Learning for Sustainability Partnership (OLSP). (1996). *Learning for Sustainability: Essential Outcomes and Classroom Learning Strategies*. Toronto: OLSP.
- Paiboon Watthanasiritham. (2007). *Goodness map*. Nonthaburi: Matichon.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2000). *The Buddhist's Discipline*. Bangkok: Pimsuay.
- Phrasuteeruttanabundit. (2017). *Corporate Social Responsibility According to Buddhism*. (2nd ed.). Bangkok: Design Delight.

- Pritchard, Alan. (2008). *Studying and learning at university: Vital skills for success in your degree*. London: SAGE.
- Psacharopoulos, G. (1987). *Economics of Education: Research and Studies*. New York: Pergamon Press.
- Psacharopoulos, G. (1996). Economics of Education: A Research Agenda. *Economics of Education Review*, 15(4): 339–344.
- Psacharopoulos, G. (2004). Economics of Education: From Theory to Practice. *Brussels Economic Review*, 47(3/4): 341–357.
- Qualifications and Curriculum Authority. (1998). *Education for Citizenship and the Teaching of Democracy In Schools: Final Report of The Advisory Group on Citizenship 22 September 1998*. London: Qualifications and Curriculum Authority.
- Scanlon, Patrick M., & David R. Neumann. (2002). Internet plagiarism among college students. *Journal of College Student Development* 43(May–June): 374–385.
- Schmidt, Diane E. (2010). *Writing in political science: A practical guide*. 4 ed. Boston: Longman.
- Schultz, TW. (1961). Investment in Human Capital. *American Economic Review*. March.
- Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Kerr, D., & Losito, B. (2010). *Initial Findings from the IEA International Civic and Citizenship Education Study*. Amsterdam: 2010 International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).
- Sorenson, S. (2002). *How to write research paper* (3rd ed.). Toronto: Thomson.
- Suarez, J., & Martin, A. (2001). Internet plagiarism: A teacher's combat guide. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education* 1(4): 546–549.
- Tangchuang, P. (2011). *Access to Quality Education and Poverty Reduction In: Thailand*. Paper Presented at the 3rd Annual Conference of the Academic Network for Development in Asia, March 5–7, Nagoya, Japan, 2011. n.d..
- Teittelbaum, H. (2003). *How to write a thesis* (5th ed.). Toronto: Thomson.
- Tibbitts, F. (2015). *Curriculum Development and Review for Democratic Citizenship and Human Rights Education*. Paris: UNESCO/Council of Europe/Office for

Democratic Institutions and Human Rights of the Organization for Security and Co-operation in Europe/the General Secretariat of the Organization of American States.

Torney–Purta, J., Schwille, J., & Amadeo, J. (1999). *Civic Education across Countries: Twenty–Four National Case Studies from The LEA Civic Education Project*. Amsterdam: Eburon Publishers.

UNESCO. (2020). Thailand : structure of the education system. Retrieved January, 3, 2020, from <https://bit.ly/2uFm10p>.

UNESCO. (1987). Commission on Sustainable Development: CSD “Our common future”

UNESCO–ACEID. (1997). *Educating for a Sustainable Future : A Transdisciplinary Vision for Concerted Action*. Report of the Third UNESCO–ACEID International Conference. Bangkok Thailand.

Walker, M. (1993). *Writing research paper: A Norton guide* (3rd ed.). New York: W.W. Norton & Company.

WENR. (2013). *Education in South Korea*. Retrieved on March 22, 2016 from <http://wenr.wes.org/2013/06/wenr-june-2013-an-overview-of-education-in-south-korea/>

Wongthip, P. (2012). *The applied for community development: concepts and integration*. Bangkok: Strengthen Learning for the Blessed Community (Soros).

World Bank. [Internet]. Accessed 2014 June 1 from: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/O,,contentMDK:20264769~menuPK:613701~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:282386,00.html>

World Commission on Environment and Development. (1987). *Our Common Future*. New York : Oxford University.

“

การแนะนำส่งเสริมบุคคลให้เจริญงอกงามในการเรียนรู้...

“การให้การศึกษา นั้น คือ การแนะนำส่งเสริมบุคคลให้มีความเจริญงอกงามในการเรียนรู้ การคิดอ่าน การกระทำตามอัตราภาพของตนโดยมีจุดมุ่งหมาย ในที่สุดให้สามารถนำเอาคุณสมบัติทั้งปวงที่มีในตัวออกมาใช้ ให้เป็นประโยชน์แก่อกุลตน แก่กุลผู้อื่นได้ โดยสอดคล้องไม่ขัดแย้งเบียดเบียนกัน เพื่อที่จะได้อยู่ร่วมกันเป็นสังคมเป็นประเทศได้”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
แก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา
พินิจโลก 21 พฤศจิกายน 2516

”

มหาวิทยาลัยพะเยา

19 หมู่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา 56000
โทรศัพท์ 0 5446 6666 โทรสาร 0 5446 6690

